

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

E. Schmiegelow

SPREDTE
ERINDRINGER
FRA ET LANGT LIV

H. Hagerup

SPREDTE ERINDRINGER
FRA ET LANGT LIV

E. SCHMIEGELOW

SPREDTE ERINDRINGER
FRA ET LANGT LIV

H. HAGERUP - KØBENHAVN
1947

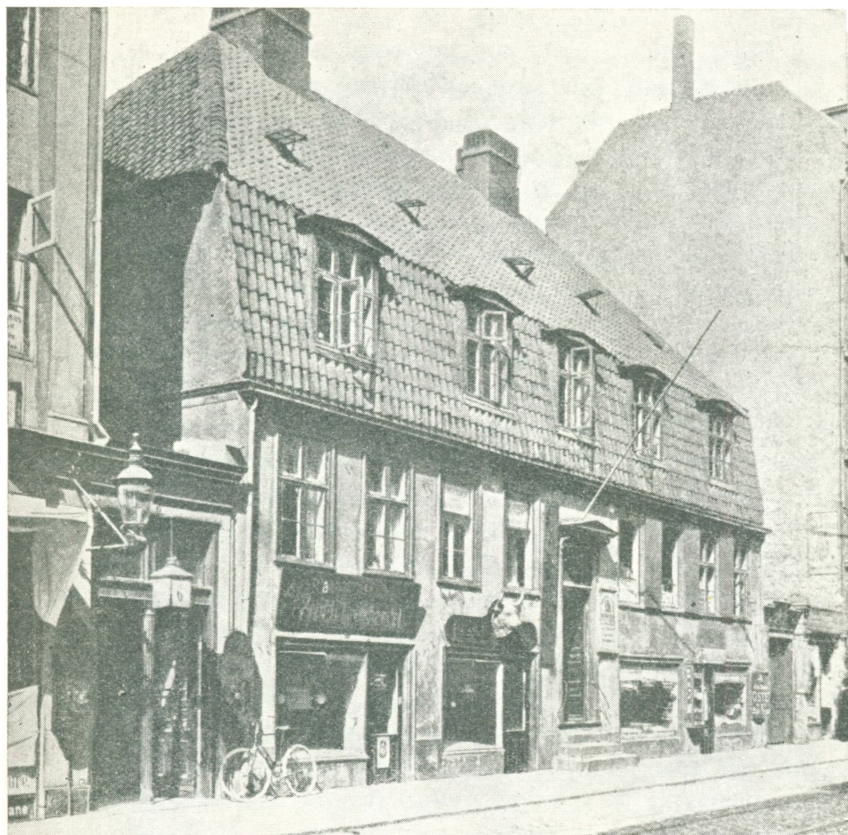
INDLEDNING

Jeg har i mange aar næret betænkeligheder ved at offentliggøre erindringer fra mit lange liv, fordi jeg hverken havde tid til at nedskrive dem eller lyst til at efterkomme de opfordringer, jeg i aarenes løb har modtaget fra forskellig side om at udgive dem.

Ikke fordi jeg manglede stof, thi siden min ungdom har jeg i dagbøger nedskrevet alle vigtigere begivenheder, jeg har oplevet. Jeg har virket i over 60 aar som praktiserende læge, ledet to hospitalsafdelinger, været universitetslærer i en lang aarrække og derved haft lejlighed til at lære de bedste repræsentanter for den studerende verden at kende. Jeg har oplevet mange interessante begivenheder af stedlig og verdensmæssig betydning, og gennem mit store patientklientel, der omfattede alle samfundsklasser, fra de højeste til de laveste, har jeg stiftet bekendtskab med en mængde mennesker af forskellig støbning, saa jeg mangler som sagt ikke stof til mine erindringer. Men jeg følte mig ikke i besiddelse af tilstrækkelige stilistiske eller journalistiske evner, til at gøre erindringerne tiltrækkende og underholdende nok for læserne.

Naar jeg alligevel vover forsøget nu, efter at jeg har fyldt mine 90 aar, sker det, fordi jeg har lagt alt andet arbejde til side og haaber at kunne faa tid til at gennemblade mine dagbøger for af disse at fremdrage et stof, som baade har kulturhistorisk og personalhistorisk interesse, og som ikke kan siges at være »Dichtung und Wahrheit«, saaledes som Goethe karakteriserede sine erindringer, men helt og holdent hviler paa nøgterne dagbogsoptegnelser, nedskrevne samtidig med begivenhederne.

Jeg har ikke overalt fulgt den kronologiske Rækkefølge i Erindringerne, hvad der giver dem en ret spredt, men som jeg haaber dog ikke mindre livfuld karakter.

Blaagaardsgade 4, mit barndomshjem, omkring 1856—1863, mine forældre boede i stuelejligheden til venstre.

MIN BARNDOM

Hvis alt var gaaet til paa forventet vis, skulde jeg have set dagens lys i Blaagaardsgade 4, stuen til venstre, samme sted, hvor mine to ældre brødre er fødte. Mine forældre var flyttet dertil efter deres bryllup og boede der stadig. Men nogen tid før man ventede mig, maatte min far overvaage bygningen af et nyt stort skib, som for rhederiet Brobergs regning blev bygget paa et skibsværft i Rønne paa Bornholm, hvorfor mine forældre bosatte sig der nogle maaneder. I Rønne løb barkskibet, der fik Navnet *Augusta Aurora*, af stablen, og jeg saa dagens lys d. 13. oktober i et lille hus, der laa lige overfor Rønne apotek, hvis indehaver var min

farbror, apotheker Fritz S. Huset, hvor jeg er født, er nedrevet, og apotheket er flyttet hen paa et mere centralt sted i Rønne.

Da *Augusta Aurora* var gjort sejlklar, rejste mine forældre paa skibet med mig til København, efter at jeg forinden var bleven hjemmedøbt af provst With i Rønne; jeg var da kun nogle faa uger gammel. Jeg blev senere fremstillet d. 27. April i Frue Kirke.

Mine første barndomsaar tilbragte jeg sammen med mine forældre og brødre i Nr. 4 i Blaagaardsgade, der var bygget i den tidligere Blaagaards slotshave, som strakte sig fra Slotsgade ned til Peblingesøen. Slotshaven var i sin tid begrænset mod øst af Nørrebrogade og mod vest af Ladegaardsaaen. Slottet*), som havde sin blomstringstid i 17 hundredtallet, var forlængst forsvundet, men af gamle stik fra den tid at dømme, maa det med sine mange blomster og parkanlæg have givet denne del af Nørrebro et smukt, herskabeligt præg. Nu var slottet forlængst brændt og haven anvendt til byggegrunde og lidt efter lidt blevet gennemskaaret af gader, langs hvilke de forskellige ejere i aarenes løb hist og her havde ladet opføre huse, hvis stil var stærkt varierende. I sammenligning med den nuværende kaserneagtige bebyggelse var der endnu i min barndomstid bevaret store skønhedsværdier, idet en del af den gamle slotshave var ubebygget og henlaa som større eller mindre havearealer, der gav os børn frie tumlepladser og i frugttiden tillod os at fylde vore maver med dejlig frugt, saavel fra vores egne som, om fornødent, ogsaa fra naboernes forbudne frugthaver.

Blaagaardsgade nr. 4 havde kælder, stue og manzardetage; huset var det andet sted paa højre haand fra Nørrebrogade. I kælderetagen boede en spækhøker, stueetagen rummede to 3 værelses lejligheder, adskilte ved en bred midtergang, hvortil man kom op fra gaden ad en bred stentrappe, der gik et stykke ud paa fortouget.

De to stuelejligheder omfattede hver tre værelser, to tofagsværelser til gaden og et tofagsværelse til gaarden foruden pigekammer og et lille køkken. Mine forældre boede i stuelejligheden til venstre, længst borte fra Nørrebrogade. Der fandtes ogsaa lejligheder i manzardetagen.

De tre værelser, hvori min mor og vi tre drenge opholdt os, far var sjældent hjemme, men ude at sejle, laa saaledes, at vores soveværelse, hvor vi alle fire, mor og vi tre drenge, sov, vendte til gaarden, medens de to tofagsværelser vendte ud mod Blaagaardsgade. Fra soveværelset førte

*) *Anmærkning.* Om Blaagaards storhedstid og historie findes en udførlig beskrivelse i Charles Haugbøll: *Blaagaardskvarteret gennem 300 aar*, forlaget Vega, København c. 1944.

en dør ind til det sydlige gadeværelse, vor dagligstue, hvor et rundt bord var anbragt foran en sofa, der stod mellem de to fag til gaden. Stuens bohavet var ellers nogle stole og en kommode. Her opholdt familien sig daglig, her indtog vi alle vore maaltider, her læste jeg og mine brødre vore skolelektier, siddende omkring det runde bord, medens en olie-moderatørlampe forsynede os med det fornødne lys. Her modtog mor og vi drenge vore gæster. Mor var meget gæstfri, og slægtninge og venner deltog ofte i vore daglige middags- eller aftenmaaltider, der var tarvelige, men vel tilberedte af vor fortræffelige bornholmske enepige, Ane, der var fulgt med til København i 1856 som min barnepige og tjente os i en lang række aar.

Fra denne dagligstue førte en dør ind til det nordfor liggende tofags værelse, der af os drenge benævnedes »Salen«. Den var nemlig, i modsætning til dagligstuens tarvelige bohavet, møbleret med fine pillespeile og damaskbetruckne fløjsstole, anbragte paa det tæppebelagte gulv. Møblerne var altid tildækkede med det blomstrede, brogede overtræk, da »Salen« kun blev benyttet ved højtidelige lejligheder, naar vi havde selskab. Saa blev der lagt i jernkakkellovnen, og den let mugne luft forfriskedes ved, at mor gned en ofenlakstang mod den varme ovn, saa lakken smeltede, og værelset fyldtes med en parfumeagtig duft. Kun enkelte gange i min barndom mindes jeg at have set »Salen« oplyst, naar slægten var indbudt til fest, og de beskyttende betræk var fjernet fra møblerne; da straaledet »Salen« for os drenge i en eventyrlig glans. En dør fra »Salen« førte direkte ud til hovedtrappen midt i huset. Jeg mindes aldrig at have set denne dør aabnet. Den var altid aflaaet, og vi drenge, saavel som mor og hendes slægt og venner, benyttede altid selv ved højtidelige lejligheder opgangen fra gaardspladsen, for gennem køkkenet og vort fælles soveværelse at naa ind i dagligstuen og derfra ind i »Salen«.

Bag hovedbygningen laa en stor gaardsplads, der ved en lav enetages længe var adskilt fra en stor gammel have med et væld af frugttræer, bærbuske og mange andre lignende herligheder, som vi drenge nød godt af.

I den lavere bagbygning boede forskellige lejere. Blandt andet husker jeg en baron v. Holck, hvis ydre og væsen ikke virkede helt normalt paa os drenge, som derfor, omend sikkert uden grund, var bange for ham. Paa kvisten i bagbygningen boede dyremaleren *Zillen* med hustru og børn. Om disses existens i Blaagaardsgade nr. 4 er jeg først langt senere bleven belært af en af *Zillens* døttre *Jutta*, der var nogle aar ældre end jeg, og som d. 30. sept. 1932, som enkefru *Jutta Lund*, 78 aar gammel, konsulerede mig. Hun var legemlig og aandelig rask og meddelte mig, at hun som lille

havde leget med mig i Blaagaardsgade 4. Jeg var den gang en lille, hvidhaaret dreng. Hun kunde tydelig huske min mor som en fornøjelig, elskværdig dame med levende brune øjne. Fru *Jutta Lund* var dengang syv aar og flyttede med sine forældre kort efter til Rørholm, som laa i have-terrænet mellem Østerfarimagsgade og Sortedamsdosseringen, hvor faderen døde af strubekræft under prof. V. Holmers operative behandling paa Kommunehospitalets 1. Afdeling.

I den sydlige del af gaardspladsen, der stødte op til nabogaarden, Blaagaardsgade nr. 6, fandtes en stor med tre lemme dækket mødding, fyldt med alskens uhyggeligt køkkenaffald, natpoteindhold, aske, halm, hestegødning etc., som navnlig i den varme aarstid kunde fylde gaardspladsen med en stram lugt. Omkring denne mødding grupperede sig de af ejendommens beboere daglig benyttede nødtørftshuse, konstruerede efter datidens almindelige tøndesystem. Tømningen besørgedes en gang ugentlig af natmændene, saaledes kaldet, fordi de fyldte tønner altid ombyttedes om natten med tomme tønner, hvorefter de fyldte kørtes gennem byens gader ud til lossepladserne paa Amager. Under kørslen udbredte de en kraftig latrinduft, der tvang de forbipasserende til at klemme næseborene til med deres fingre, indtil natmandsvognen var rullet væk.

Haven strakte sig et langt stykke op mod Slotsgade, der har sit navn fra Blaagaardslot, der laa omtrent i den nuværende Griffenfeldtsgade med indkørsel fra Nørrebrogade, og den grænsede her op til det *Hermanske Jernstøberi*, adskilt fra vores have ved et lavt hegn, hvorover vi drenge, naar det mørknedes, ofte med vældig interesse jagttog den flammende ild og det hvidglødende, flydende jern, der fra en nærstaaende smelteovn ud-tømtes i støbeformene.

Hjørneejendommen, der skilte Blaagaardsgade 4 fra Nørrebrogade, var en lav, gul enetages bygning (Blaagaardsgade 2) og beboedes af en gammel kirurg, *Hahn*, med to voksne sønner, begge aandssvage, der ufarlige for omgivelserne, altid tossede rundt omkring paa Nørrebro, hvis beboere kendte dem, var dus med dem og tiltalte dem med deres fornavn. Den yngste var gudeligt interesseret, gik altid med en psalmebog i haanden og var en flittig kirkegænger. I vor tid havde samfundet nok sørget for at faa slige stakler anbragt paa en aandssvageanstalt. Lige overfor vores bolig laa der kun nogle smaa, gamle, lave huse med smaa haver.

Passerede man forbi Blaagaardsgade nr. 6, traf man paa det gamle *Blaagaards tegl- og lerbrænderi*, over hvis grund Baggesensgade, som dengang kun strakte sig fra Dosseringen til Blaagaardsgade, senere fortsatte sig til Slotsgade.

Lidt længere nede i Blaagaardsgade laa *Anker Heegaards* jernstøberi, der tillige omfattede Anker Heegaards private villa og store have og derfor indtog et betydeligt større areal end Blaagaardsplads nutildags.

Paa det sydlige hjørne af Baggesensgade og Blaagaardsgade opførte *Tang* det første seminarium, kaldet *Blaagaards seminarium*, her hjemme. Det laa omgivet af et haveanlæg, paa hvilket der senere er opført høje, moderne bygninger, som skjuler udsigten fra gaden til den oprindelige *Tang'ske* bygning.

Hele Nørrebro's bebyggelse bestod omkring 1860 for største delen af smaa, lave bygninger med større eller mindre havepartier. Dog fandtes der større bygninger langs Nørrebrogade, ligesom taarnbygningerne, der paa nørrebro siden flankerer overgangen fra Nørrebrogade til Dronning Louisesbro, et navn, som denne bro først fik langt senere, allerede var opførte paa det tidspunkt, omend i mere beskeden form.

Min far var skibsfører og førte skib fra begyndelsen af halvtredserne. Han var da vendt hjem fra en lang rejse som styrmand ombord paa en finsk-russisk fuldrigger, der bragte fanger op til Aleuterne og Alaska ved Beringsstrædet. Far var mønstret paa som overstyrmand, da skibet laa paa Københavns rhed og sejlede med det syd om Cap Horn og op langs vestkysten af Amerika. Skibet havde baade passagerer og straffefanger med til den russiske koloni Kotka ved Beringsstrædet. Det maa have været en interessant rejse, thi min far har efterladt sig en læseværdig, udførlig dagbog over den. Dagbogen tilligemed nogle blyantsskitser, min far har tegnet af de vilde nordamerikanske Eskimoindianere, som i midten af forrige aarhundrede levede i egnen omkring Beringsstrædet, opbevares i Handels- og søfartsmusæet i Kronborg, hvortil jeg har skænket dem.

Det første skib, min far førte, var en brig med navnet *Vilhelmine*. Jeg ejer i min dagbog et fotografi af en tegning af *Vilhelmine*. Tegningen blev mig tilsendt 10. april 1931 af *Admiral Wrisbergs* søn, *Herman Wrisberg*, som var min skolekammerat i det v. Westen'ske institut paa Nørregade. Han meddelte mig, at han havde fundet en tegning, udført af hans faders yngste bror, der havde været jungmand eller letmatros hos min far paa *Vilhelmine*; denne farbror, der var født 1832, døde allerede 1865. *Vilhelmine* tilhørte rhederiet Sass.

Min far fik, som nævnt, bygget barkskibet *Augusta Aurora* for konsul Brobergs regning, men ejede dog selv nogle parter i det. Med dette hurtigsejlende og veludrustede skib foretog han lange rejser til østen og Australien. Skibet havde en forholdsvis stor besætning og var forsynet med saa mange geværer med tilhørende ammunition, at skibets besætning

eventuelt kunde forsvare sig mod de talrige sørøveroverfald, der paa den tid gjorde sejladsen i de ostindiske og kinesiske farvande usikker.

Medens min far sejlede paa langfart og undertiden var borte fra hjemmet i flere aar, sad mor alene hjemme og opdrog os tre drenge. Det kunde undertiden knibe med at holde justits over os, men skete det, søgte hun hjælp hos sin yngre broder, kaptajn, senere oberstløjtnant og kammerherre, *Holger Skeel*, som boede i nærheden paa Nørrebro, og for hvem vi havde mægtig respekt.

I over 10 aar boede vi forskellige steder paa Nørrebro, thi efterhaanden som mine forældres økonomiske forhold bedredes, flyttede vi til andre, rummeligere boliger. Fra Blaagaardsgade 4 flyttede vi til Dosseringen 14 i stueetagen til højre, som vi i 1863 ombyttede med en første sals lejlighed, Dosseringen 4, tæt ved Nørrebrogade. Jeg mindes særlig denne lejlighed, fordi mor og hendes slægt og venner hele vinteren 1863—64 sad og pillede gammelt linned op til charpi for de danske soldater, som kæmpede for-gæves mod den tyske overmagt i Sønderjylland. Jeg mindes levende den dybe sorg, der greb min nærmeste slægt og hele befolkningen over tabet af de sønderjydske landsdele, ligesom jeg ogsaa mindes, at jeg en gang med min mor var kommen ud til kirkepladsen i Kastellet, som var fyldt med mennesker, der hujede og skreg, naar de saa en af de prøjsiske og østrigske krigsfanger, som var anbragt i en bygning, der laa ikke langt fra kirken.

En anden oplevelse, som skræmmede mig stærkt, er knyttet til Dosseringen 4. Min betydelig ældre fætter, *Christian Wassard*, senere overretssagfører og etatsraad samt raadmand, død 1917, søn af min moster, der var gift med godsejer Morten Wassard til Marienlyst ved Vordingborg, boede den gang hos os som juridisk student, og blev plejet af min mor, da han blev angrebet af en heftig ansigtsrosen. Denne sygdom fremkaldte en voldsom opsvulmen af ansigtet, hvilket gjorde ham fuldstændig ukendelig, og dette gjorde et dybt indtryk paa mig, der i min barnlige uvidenhed ikke havde nogen forestilling om, i hvor høj grad en udbredt ansigtsrosen var i stand til at forandre et menneskes udseende, jeg var simpelthen forfærdet.

Fra Dosseringen 4 flyttede vi, efter et par aars forløb, til Dosseringen 22, hvor vi boede i en dejlig stor villas stueetage. Villaen laa med en ret stor have foran sig ud mod Peblingsøen, og gennem en laage i have-stakittet kom vi ud paa Dosseringen. Bag villaen var gaardspladsen med udgang til Wesselsgade. Jeg var den yngste af os tre brødre og blev som følge deraf stærkt kujoneret af de to ældre. Jeg mindes saaledes, at naar

vi tre Brødre om morgenen fulgtes ad for at naa ind til skolen i Nørregade, tvang mine to brødre mig til at gaa i forvejen for at aabne laagen ud til Dosseringen og lade dem passere, medens jeg stod med huen i haanden. Gjorde jeg det ikke, lovede de mig klø.

Fra Dosseringen 22 flyttede vi hen i en større toetages bygning i Blaagaardsgade 19. Bygningen laa noget tilbagetrukket ved siden af Blaagaardsseminarium, adskilt ved en lille forhav fra Blaagaardsgade. Bag ved bygningen fandtes en stor frugthave, gennem hvilken vi havde forbindelse ud til Wesselsgade. Imellem vores baghave og Baggesensgade var nylig opført

det endnu eksisterende Baptist kapel. Ejeren af huset i Blaagaardsgade 19 beboede stueetagen, medens vores lejlighed laa paa første sal.

Her indtraf et par begivenheder, som har brændt sig ind i min erindring. For første gang blev jeg saaledes stillet ansigt til ansigt med dødens alvor. Jeg omgikkes meget med husejerens med mig jævnaldrende datter, og en skønne dag fortalte hun mig, at hendes far var død og skulde begraves om nogle dage. Inden begravelsen fandt sted, var han anbragt i en aaben ligkiste, der stod i havesalen, og paa hendes opfordring gik jeg ind i værelset med hende og saa liget, hvis kridhvide, stivnede ansigtstræk i høj grad skræmte mig.

Jeg havde nok nogle aar før set Kong Frederik VII ligge paa *lit de parade* i Christiansborg slotskirke, idet min mor og jeg sammen med tusinder af mennesker i kø bevægede os langsomt omkring kisten, der var anbragt paa en høj katafalk. Kirkens vægge var betrukket med sort, og lys i høje stager omgav kisten, der bevogtedes af soldater og hoffunktionærer i gallauniform. Paa grund af min lidenhed kunde jeg ikke øjne Kongens ansigt tydeligt, men hele situationens solennitet og ejendommelighed bundfældedes i min erindring og blev yderligere bestyrket ved, at jeg nogle dage senere stod udenfor Nørreport og saa den kongelige ligvogn, efterfulgt af et pragtfuldt ligfølge, paa vej til Roskilde domkirke.

Jeg og mine to ældre brødre medens vi boede paa Nørrebro.

Jeg mindes tydeligt den afdøde Konges hvide ridehest, der fulgte bagefter Kongens ligvogn.

Selvfølgelig anede jeg ikke, eller forstod ikke dengang betydningen af dette dødsfald for Danmarks velfærd og fremtid, hvorimod dødsfaldet i Blaagaardsgade 19 bevirkede, at jeg blev øjensvidne til al den sorg, som prægede den døde efterladte, med hvem jeg i mindst et aars tid havde staaet i daglig forbindelse, og som jeg havde lært at sætte pris paa som mine venner.

En anden begivenhed af mere glædelig art indtraf ogsaa, medens vi boede her. Jeg overværede her en bryllupsfest mellem den senere amtmand *Wahl* i Aalborg og frøken *Elisabeth Schack*, datter af enkepastorinde *Hildeborg Schack*, der som tidlig enke efter dr. theol. Tage Schack, Herstedvester, var flyttet til København nogle aar før og med sine 9 børn boede paa Blegdamsvejen i et lille beskedent hus, som laa lige overfor det nuværende Rigshospital, og som ikke egnede sig til større festlighed. Efter at Elisabeth, hendes ældste datter, var blevet viet i Johannes kirken, havde mor, der var en fjern slægtning af Hildeborg Schack, hjælpsom, som mor var, tilbudt, at bryllupsfesten efter vielsen kunde holdes hjemme hos os i Blaagaardsgade 19. For slægtskabet mellem mor og Hildeborg Schack skal jeg senere gøre rede (se slægtsforholdet mellem de to familier bag i bogen).

Til mine tidligste barndoms minder hører en sejl tur over Atlanterhavet, som jeg i mit 4. aar foretog sammen med mine forældre ombord i *Augusta Aurora*. Selvfølgelig var jeg for lille til at kunne give et sammenhængende erindringsbillede af hele turen, der omfattede besøg i Liverpool, Buenos Ayres og Rio de Janeiro, men enkelte episoder har dog brændt sig ind i min barnehjerne.

Jeg mindes saaledes at min mor ikke var søstærk, og jeg husker hende paa turen siddende i en stol, anbragt midt paa dækket, indhyllet i plaider, dog kun naar vejr og sø tillod det, og *Augusta Aurora* for en stille østen passatvind gled sagte henover Atlanterhavet. Da hændte det, at flyvefisk, rimeligvis forfulgte af hajer eller andre rovfisk, fløj op over skibets ræling og faldt sprællende ned for mors fødder.

Den første havn, vi anløb, var Liverpool, hvor vi antagelig har ligget nogen tid, medens vi lastede, og af den grund hyppigt aflagde besøg hos nogle bekendte af mine forældre (skibsbygger Dahl).

Jeg har gennem hele livet været udrustet med god stedsans og kan blandt andet den dag i dag genkalde i min erindring de forskellige landskaber fra

Fotografi af mine forældre og mig, efter et daguerreotypi,
taget i Liverpool, da jeg var 4 aar gl. 1860.

de mange fodture, jeg har foretaget i aarenes løb. Skønt det nu er over 85 aar siden, jeg boede hos Dahls i Liverpool, husker jeg tydeligt i store træk vore værtsfolks lejlighed, deres spisestue i stuen, og trappen, der førte op til opholdsstuerne. Specielt husker jeg, at jeg blev straffet en dag, fordi jeg med utidig næsvished havde forstyrret familiens medlemmer i deres middagssøvn, og derfor ikke fik lov til at komme i Zoologisk have, hvilket smertede mig dybt.

Fra Liverpool satte vi kursen over til New Orleans ved Missisipis udløb i den mexikanske havbugt. Vi laa der fortøjet ved lange havnebroer, der løb fra land ud i havet, og jeg mindes at have set menneskelig, der kom drivende med flodstrømmen forbi skibet. Naar jeg spadserede med min far paa broen, der førte ud til vort skib, holdt jeg krampagtigt fast i hans

haand, fordi jeg gennem spalterne mellem de enkelte planker i brodækket kunde se Missisipis mørke og skvulpende vand og troede, at jeg kunde falde gennem sprækkerne ned i floden.

Fra New Orleans sejlede vi til Rio de Janeiro for at hente kaffe hjem til Europa. Her besøgte vi skibsmægler *Garlieb*, der med sin hustru og datter boede privat udenfor Rio de Janeiro.

Jeg husker tydeligt, naar vi efter et besøg hos Garliebs kørte hjem til skibet, de talrige lysende ildfluer, der funkede i tropenatten.

Endnu husker jeg to ting fra den Garlieb'ske villa. For det første en lille negerboy, som var husets tjener, og med hvem jeg legede, men som jeg, maaske med urette, syntes, at familien behandlede alt for haardt, hvad der gjorde mig ondt. Og for det andet saa jeg her for første gang farvede laterna magica-billeder, som blev projicerede paa en hvidmalet dør, hvilket forekom mig noget af det mest interessante, jeg hidtil havde oplevet.

Augusta Auroras første styrmand hed *C. Langberg*. Han var min gode ven, traktede mig med skibets mundgodt, svedsker etc., som han administrerede. Han blev senere dampskibsfører og endte som haveriekspert hos De forenede søassurandører. Han var gift med en nydelig norsk dame, og en overgang var jeg deres huslæge, da jeg havde taget min lægeeksamen. 2. styrmand hed *Svane*; han lavede en tamp af manillahamp, som han forærede min mor, og som denne gemte bag spejlet i dagligstuen, hvor den var klar til at danse paa vore rygge, naar vi drenge fortjente det. Men det blev kun ved truslen, thi jeg mindes ikke at »*Svane*«, som vi kaldte den, nogensinde er traadt i funktion.

Inden jeg forlader disse sparsomme barndoms minder om min et aars sejlads med *Augusta Aurora*, hvoraf et maleri, malet af Neumann, hænger paa Handels- og Søfartsmusæet paa Kronborg, vil jeg anføre, at min far førte »*Augusta Aurora*« en række aar, indtil det fandt sin skæbne i Rio de Janeiro's havn, her endte det sine dage under en orkan, som ramte skibet, mens det udlosset laa tomt ved kajen og ventede paa at indtage sin kaffelast. Det kæntrade, mandskabet var gaaet i land, og kun skibshunden druknede. Hundreder af skibe, som samtidig laa i havnen, delte skæbne med *Augusta Aurora*, der blev solgt som vrage. Min far rejste hjem til Europa, fik i Bremen et nyt barkskib *Rjukan*, som han forlod efter faa aars forløb, da den voksende dampskibstrafik begyndte at konkurrere sejl-skibene ud. Han gik i land, blev først ekspert for de forenede københavnske søassurandører, knyttedes som nævnt ovenfor senere nærmere til »de private assurandører« i Holmens Kanal 6 og arbejdede her i mange aar, de sidste aar som direktør for selskabet sammen med direktør Wild. Far

døde 4. januar 1907 af pneumoni 83 aar gl., efter kun faa dages sygdom af lungebetændelse.

Blandt de skibe, min far har ført, briggen *Vilhelmine*, barken *Augusta Aurora* og barken *Rjukan*, var han stærkest knyttet til *Augusta Aurora*, som var et overordentligt handigt og velsejlende skib, med smukke linier og elegant rejsning, og med det foretog han sine lange rejser til Kina og Australien. Far var den første dansker, som fra Australien benyttede den langt kortere, men til gengæld farligere passage gennem Torrestrædet paa vejen fra Melbourne til Bagindien. I Dansk Søfartstidende har han meddelt en udførlig beskrivelse af sin sejlads gennem dette farlige farvand, der paa den tid ikke var nøjagtigt kortlagt. Torrestrædet var omgivet af koraløer, hvis vilde, menneskeædende beboere gerne havde set, at skibet var strandet paa en af de mange koraløer, og besætningen var i saa fald bleven et offer for deres kannibalske tilbøjeligheder. Beskrivelsen af rejsen findes i *Dansk Søfartstidende* 1858, s. 291 under titlen: »Beskrivelse over sejlads gennem Torrestræde (Blighs Passage) østfra. Meddelt af capt. Chr. Schmiegelow, fører af skibet *Augusta Aurora*. Det maa have været paa *Augusta Auroras* første sejlads i vinteren 1856—57, at min far gjorde denne tur, idet der i tilslutning til hans beskrivelse i *Dansk Søfartstidende* findes »Anmærkninger af capt. Strømberg, skibet *Australia* af Gotheborg«, som foretog rejsen gennem Torrestræde, da han d. 12. maj 1857 forlod Melbourne for Ostindien og besluttede at gaa gennem Torrestræde efter ovenstaaende anvisning. Rejsen gennemførtes uden vanskelighed, saa at *Strømberg* ankom til Singapore efter 32 dages rejse fra Melbourne og havde deraf været 2 nætter til ankers.

Min far har berettet om en anden, meget farlig rejse, som han foretog med *Augusta Aurora* fra Gøtheborg til New York i Juni og Juli 1863. Han giver her en overordentlig interessant skildring af en sejlads mellem svære isbjerger i tyk taage, som det lykkedes ham ved udmærket sømandskab at undgaa kollision med. Han afsejlede d. 11. Juni 1863 med jern til New York fra Gøtheborg nord om Skotland. D. 17. juni passeredes den nordligste af Ørkenøerne, han gik nord om Rockall, fik voldsom storm af N. V. og S. V., saa at det dybt lastede skib laa som et vrug mere under end over vandet. Først d. 2. juli bedagede vejret sig saa meget, fortæller han: »At vi atter kunde føre fulde sejl med vestlige vinde, og søen havde lagt sig en del, men da fik vi en anden fjende, nemlig uden ophør tykning og taage, der faldt ned som støvregn og gjorde opholdet ombord meget ubehageligt. Hertil kom, at baade luften og vandet blev køligere, end det hidtil havde været; dog anede vi endnu ikke, hvad dette betød, men skulde

snart blive bekendte dermed. Saaledes vedblev vi med taagens vestlige vinde, hvormed vi den ene dag stod N. N. V. og N. V. hen og den anden S. S. V. og S. over, uden nogen væsentlig forandring, hverken i luftens eller vandets temperatur, som begge holdt sig omkring $+ 8^{\circ}$ celsius. Fra middag d. 5. Juli, da vi efter bestikket var paa $49^{\circ}22'$ n. br. og 47° v. l. fra Grn. stod vi Syd og S. S. V. over og havde endnu samme dags aften Kl. 8 $+ 8^{\circ}$ og vandet $+ 8^{\circ}$, men blev højlig forundret over om morgenen d. 6. juli at finde vandets temp. faldet til $+ 5,5^{\circ}$, og den tanke paakom mig straks, at der maatte være is i vor nærhed. Vi vedblev i tyk taage at staa syd over til middag, men da vandet var faldet endnu $0,5^{\circ}$, antog jeg at vi nærmede os isen, vi vendte og stod N. V. hen efter at have mindsket sejl, og med skarp udvig var vi forsaavidt sikre paa, hvad der senere indtraf, skønt vi dog endnu ej havde set is.

Men denne lod sig ikke vente længe, thi omtrent kl. 1 passerede vi et mindre stykke is i læ og lidt efter flere til luvart, omtrent saa store som det halve af vort laaringsfartøj. Vi tvivlede nu ikke mere om at større masser af is befandt sig i vor nærhed, og at disse mindre var forløbere, men i hvilken retning var de og hvilken kurs skulde vi styre for at undgaa dem? Da vi stadig vedblev at have uigennemtrængelig taage, vedblev vi at holde N. V. hen, efter at have taget 2 reb i begge storsejl og gjort storsejlet fast, og hver mand ombord, vel vidende om den fare, vi var udsatte for, anstrængte sine evner til det yderste. Kl. $2\frac{1}{2}$ efterm. blev der ligesom en lysning med adskillige skygger ret forude, og da jeg selv var den første, der saa dette, lod jeg, overbevist om, at det ikke var taagen, som saaledes fortonede sig, men at det maatte være en genstand, som brød igennem denne, straks roret lægge haardt i læ og gøre klart overalt til stagvending, som lykkeligvis ej fejlede, thi da vi var vel rundt og forremærsene endnu ikke omhalte, havde vi et uhyre stort isbjerg paa vor luv laaring knap skibets længde fra os, samt saa og hørte en uhyggelig susen og brænding af søen, som med voldsomhed brød mod det. Vi drejede sydover igen, og ved solnedgang, da der kom lidt klaring, iagttog vi en række store isbjerger. Klaringen varede kun kort, og vi overlodes atter til vor skæbne i taagen og nattens mulm og mørke, og jeg tilstaar aldrig at have oplevet noget mere uhyggeligt. Kl. $12\frac{1}{2}$ midnat prajedes der fra udviggen paa bakken en stærk lysning ret forude til luvart, og med roret haardt op faldt skibet langsomt for de smaa sejl og den flau brise, og vi passerede et uhyre isbjerg i en afstand af kun skibets bredde, og de fra isbjerget tilbagevæltende søer brød ind over skibets sider og foraarsagede

en uhyggelig og larmende støj, men mærkelig nok døde denne larm bort faa minutter efter, at vi havde passeret isbjerget.«

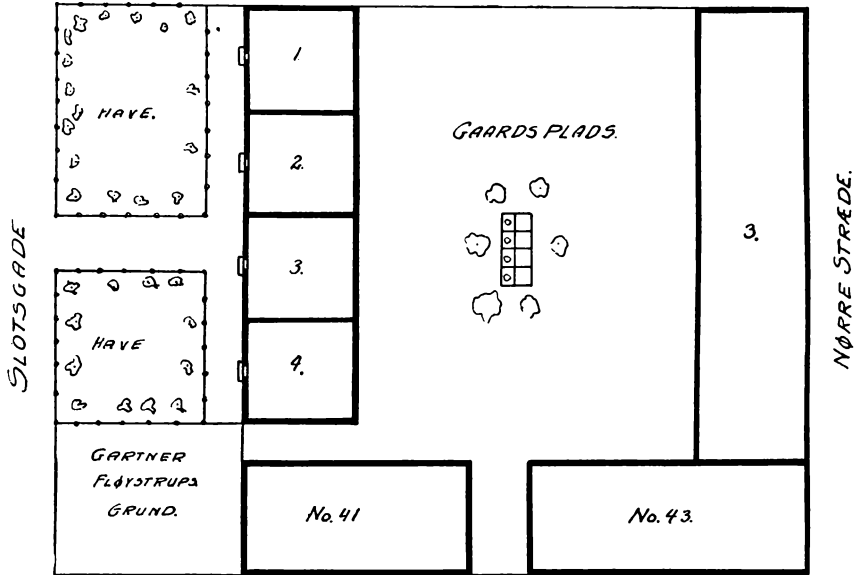
De følgende dage saa og mødte de flere isbjerger, men taagen lettede først d. 9. juli, vandets temperatur begyndte at stige, og først om aftenen d. 9. juli fik de helt klart vejr. Det var et vidunder, at min far undgik en kollision med disse isbjerger, der uvægerligt vilde have medført, at skibet med den tunge jernlast var gaaet tilbunds. Han naaede New York d. 21. juli efter 40 dages besværlig, men interessant rejse. Adskillige skibe, som samtidig var paa vej fra Europa til N. Amerika, naaede aldrig frem og maa anses for at være forulykket.

Da min farfar døde af tyfus paa Fiurendal ved Holsteinborg, efterlod han sin enke med sine uforsørgede børn i smaa kaar. Hun flyttede til Vordingborg efter sin mands død, men far var paa det tidspunkt kun 7 aar gammel. Ved flid, uhyre nøjsomhed og dygtighed lykkedes det hende at faa sine børn ordentlig opdragede. Min far gik til søs, straks efter at han var bleven konfirmeret. Senere, da børnene var voksede op og havde forladt hjemmet, flyttede min farmor til København og boede ude paa Nørrebro i et ejendommeligt bygningskompleks, der laa paa hjørnet af Slotsgade og Nørrebrogade med hovedfacaden mod Slotsgade nr. 4, medens et par enetages bygninger nr. 41 og 43 i Nørrebrogade afsluttede gaardspladsen mod Nørrebrogade. Omstaaende skitse har jeg opridset 1932 efter hukommelsen.

Ogsaa dette Bygningskompleks er bygget paa en del af det haveanlæg, hvor slottet Blaagaard,*) som laa omtrent hvor Slotsgade nu løber og dannede indkørslen til slottet, markeret af to firkantede kalkpudsede søjler, paa hvis top var anbragt en kugle. Af disse søjler fandtes der i min barndom kun een søjle tilbage, og den stod ved gartner Fløustrups blomsterbutik og bolig.

I min barndom besøgte jeg ofte min farmor, som boede i en lille lejlighed paa første sal, se skitsen pag. 20 i den ene sidelænge, der rummede stue og 1. sals lejligheder. Bygningen laa tilbagetrukket fra Slotsgade, adskilt fra denne ved haver, gennem hvis midte en gang førte ind fra gaden gennem porten i plankeværket, som afgrænsede haverne ud mod Slotsgade, til en bred gang, der løb langs hovedfløjen, og hvorfra ind-

*) Udstykningen af Blaagaards slotshave begyndte op imod slutningen af 1700-tallet, og bygningskomplekset, hvori min farmor tilbragte sine sidste aar, stammer sikkert fra tiden omkring aarhundredskiftet. Thinglysningsprotokollen fra den tid eksisterer ikke mere.

NØRREBROGADE.

Grundplan af bygningskomplekset paa hjørnet af Nørrebrogade og Slotsgade, hvor min farmor døde 1867.

1. Hvor min farmor boede til sin død 1867 sammen med sin ugifte datter, tante Jette.

Midt paa bygningskompleksets gårdsplads fandtes beboernes fælles klosetanlæg, omgivet af træer. I den lange enetages sidelænge til højre (mærket 3) boede blandt andre min morbror kapt. Holger Skeel i 1867. Ud mod Nørrebrogade afsluttedes bygningskomplekset af en enetages bygning (Nørrebrogade nr. 41 og 43, hvori to lejligheder, adskilte ved en gennemgang, der fra Nørrebrogade førte ind til gårdspladsen.

I lejlighed nr. 4 paa første sal boede Georg Schacks mor, enkepastorinde Hildeborg Schack, og her døde hun.

gangen til trapperne, der førte op til stue og første sals lejlighederne fandtes. Ad en smal trappe naede man op til bedstemors lejlighed i den søndre ende af bygningen. Der var lavt til loftet, men hyggeligt møbleret, med blomster i vinduet, og dér sad den elskelige gamle dame altid, naar jeg besøgte hende, ivrigt sysselsat med strikketøj, hvidhaaret og med fryndsebesat hvid kappe paa hovedet, trakterende mig med smaa kager og sukkergodt. Hun døde i sommeren 1867 af en kræftlidelse i underlivet, som havde tæret paa hende i længere tid, inden døden ind-

traadte. Hun ligger begravet paa Assistenskirkegaarden sammen med mine forældre og min hustru, min yngste søn Lauritz og hans engelske hustru Connie, f. Shephard fra Hasting.

Nu er dette bygningskompleks for længst nedrevet, dækket af store bygninger og gennemtrukket af en bred gade, men jeg mindes altid med glæde den tid, da jeg havde min gang der i mine første ungdomsaar, fordi tante Hildeborg Schack og flere medlemmer af min familie boede der til forskellige tider.

Min første barnelærdom modtog jeg hos en gammel bornholmerinde, frøken Myhre, der forestod en barneskole i en stuelejlighed i St. Hansgade, mellem Ryesgade og Sortedamsdossering paa venstre side, naar man kom ind i gaden fra Dosseringen. Hendes syngende bornholmske dialekt klinger endnu i mine øren, naar jeg tænker paa den tid, hvor hun lærte mig A. B. C., skrivning og regning. Senere blev skolen flyttet hen i bedre lokaler paa Fælledvejen. Samme sted gik ogsaa *Fritz Johannsen*, der døde som telefondirektør i København, efter først at have været det københavnske sporvognsselskabs direktør, og med hvem jeg paa mine gamle dage, naar vi mødtes i København eller Vedbæk, hvor vi begge havde vore sommerboliger, drøftede fælles minder fra frøken Myhres skole.

I denne skole gik ogsaa Adolf Topp, min kære barndomsven, hvis forældre var mine naboer i Blaagaardsgade 6, og som jeg som lille purk lærte at kende. Han var min første legekammerat. Der er faa hjem i min barndomstid og studentertid, hvor jeg kom saa meget og nød saa megen gæstfrihed som i det Topp'ske hjem. Adolfs fader var officer i 1864-krigsaaet og blev afskediget efter krigen som krigsinvalid med en kugle i laaret, der forvoldte ham en del smerter, hvorfor han gik daarligt, støttende sig til en stok. Ogsaa kom jeg meget i det Topp'ske hjem, efter at jeg var blevet voksen, og satte megen pris paa kaptajn Topp og hans elskværdige hustru, der var en god mor for sønnen Adolf og dennes to søstre Amalie og Emma. Senere traf jeg, da de boede i Griffenfeldtsgade 4, den gang kaldet Parcelvejen, hos familien Topp sammen med mange af husets venner, blandt hvilke jeg skal nævne den fine og velbegavede kommunelæge *Niels Bøye Hemme*, der som skibslæge ombord paa fre-gatten Tordenskjold, der nedlagde Store Nordiske Telegraf-selskabs tele-grafkabel ude i de kinesiske farvande, havde gjort hele Turen ud til Østen og hjem igen med skibet. Endvidere traf jeg i det Topp'ske hjem professor *Gædecken* fra Kommunehospitalet, hvis psykiatriske klinik (VI afdeling) han ledede. Han var professor i retsmedicinsk videnskab og psykiatri ved Københavns Universitet. I de sædvanlige aftenselskaber paa Parcelvej

traf jeg endvidere hyppigt xylograf *Hendriksen*, som døde i en høj alder for nogle aar siden, og som indenfor sit fag som kunstner og som menneske var en af alle højt anset autoritet.

I det Topp'ske hjem lærte jeg politikeren og den senere statsminister *Niels Neergaard* nærmere at kende. Han var student fra 1872, aaret før jeg blev student, var kommen fra Jylland til København for at studere historie og havde tilhold i det Topp'ske hjem. Venskabet mellem ham og mig fortsattes gennem hele hans lange politiske liv som rigsdagsmand og statsminister og ophørte først ved hans død. Gamle kaptajn Topp, som senere blev kasserer hos de private assurandører, og som min far satte megen pris paa, døde i slutningen af forrige aarhundrede en sommer, da han laa paa landet i en villa ved Bagsværd sø, hvor jeg besøgte ham faa uger før han bukkede under for kræft i lungerne.

Sønnen *Adolf Topp* gik den praktiske vej og blev Maskinlærling, men vi mødtes ofte om Søndagen og paa feriedagene. Jeg var ogsaa ven med en anden jævnaldrende barndomsven, *Peter Larsen*, hvis far var proprietær Larsen, Sludstrup i Vendsyssel, ikke langt fra Tolne, og som var bror til *Olga Winding* fra Store Haabendal i Vendsyssel. Han var ogsaa maskinlærling, og vi tre, Adolf Topp, Peter Larsen og jeg, foretog i 1870 en interessant tur til Bornholm i paaskeferien.

Den var interessant paa grund af alt det nye, vi oplevede, og paa grund af rejsens prisbillighed. Det var ogsaa første gang, jeg foretog en saadan større udflugt fra hjemmet, og endelig var den ikke mindre mindeværdig, fordi jeg nær var druknet og havde i saa fald afsluttet mit levnedsløb paa Bornholm, hvor jeg var født 14 aar i forvejen.

Vi forlod København med damperen »Heimdal« onsdag aften før paaske, medførende smør, æg og paalæg i vore botaniserkasser, tilstrækkeligt til, at vi kunde ernære os deraf paa hele turen. Saavidt jeg erindrer, kostede billetten, tur og retur, 6 kr. pro persona for dæksplads. Til dækspassagererne var der indrettet sovepladser under dækket, nede i forlasten, og der kunde vi indrette os meget bekvemt, og vi sov brillant under hele overfarten, der foregik paa en rolig sø. Skærtorsdag morgen ankom vi i Rønne havn og begav os straks i land for at spadsere over Hasle og Johns kapel nordfra til Hammershus, hvor vi i Sandvig fik nattelogis i en gaard og tillige morgenkaffe med brød, alt iberegnet for 1 kr. pro persona.

Vejret var meget varmt, og da vi næste dag vandrede syd paa til Helligdomsklipperne, naede vi hertil i stærkt ophedet og svedende tilstand, hvorfor vi besluttede os til at tage et søbad fra et badehus, der laa dybt

nede ved vandet paa kanten af et af høje klipper omgivet, naturligt dannet bassin, som udadtil stod i aaben forbindelse med havet; vandet var meget dybt i dette bassin. Jeg mindes ikke, om Adolf Topp og Peter Larsen fulgte mig i vandet, eller om de holdt sig inde ved badehuset og iagttog mig, der sprang i og begyndte at svømme lidt ud mod havet. Men jeg følte mig hurtigt lammet af det iskolde bundvand, og fik pludselig en fornemmelse af, at jeg ikke var i stand til at naa tilbage til badehustrappen. Heldigvis drejede det sig kun om en halv snes meter, som det lykkedes mig langsomt og med stort besvær og aftagende kræfter at tilbagelægge, og først da jeg stod paa badehusbroen, følte jeg mig tryk og lettet.

Vi spadserede den følgende dag til Almindingen, der ligger midt paa Bornholm, og her nød vi vort eneste restaurationsmaaltid paa hele turen, idet vi tillod os den flothed at bestille varme pandekager med syltetøj. Vi overnattede som regel i en lade eller lejrede os i det fri. Fra Almindingen gik turen til Rønne, hvorfra vi tirsdag aften efter paaske sejlede tilbage til København om natten efter at have tilbragt en fornøjelig og spændende fem dages fodtur paa Bornholm. Udgifterne, iberegnet de 6 kr. til dampskibet, beløb sig ikke til mere end 10 kr. for hver, og de sidste 10 Øre anvendtes til at befordre os pr. sporvogn til vore respektive hjem.

Adolf Topps og Peter Larsens veje skiltes senere fra min. De blev uddannet til svende i maskinfabrikker og rejste kort efter til udlandet. Topp søgte over til et stort skibsværft i nærheden af Glasgow i Skotland, eller rettere i Renfrew, der ligger ved Clyde noget udenfor Glasgow, og ham har jeg besøgt i foraaet 1882 paa en skotlandstur, jeg foretog i paasken fra London, hvor jeg studerede otolaryngologi.

Senere kom han som maskinbygger til Bergen, giftede sig med en norsk kvinde, og paa mine mange rejser til Norge har jeg nogle gange i begyndelsen af dette aarhundrede besøgt ham paa gennemreisen fra Færøerne eller paa mine forskellige norgesture. Senere blev Adolf Topp direktør for et skibsbyggeri i Oslo, og ogsaa der har jeg for en del aar siden aflagt ham et besøg. Men nu er han, ligesom hans forældre og søstre, forlængst død.

Min anden rejsefælle, *Peter Larsen*, tog til Nordamerika og opholdt sig ved River Clondyke, hvor han ejede en damper, der førte passagerer op til de guldførende egne i slutningen af forrige aarhundrede. Han bosatte sig siden i Seeattle, giftede sig med en amerikanerinde og døde nogle og firsindstyve aar gammel for et par aar siden.

Jeg har af og til vekslet breve med ham, der efterhaanden glemte sit

danske modersmaal, som han aldrig hørte eller benyttede, da hele hans familie, børn, svigerbørn og børnebørn var indfødte amerikanere.

En anden af mine barndomsvenner var marinekaptajn *Georg Schack*. Han var søn af præsten *Marcus Andreas Tage Schack*, født i Sengeløse 1. Dec. 1810, student 1828, kandidat 29. Okt. 1832, dr. phil. i Rostock 3. Okt. 1836, døde i en forholdsvis ung alder 1860 som præst i Hersted-vester og var fætter til *Hans Egede Schack*, som skrev »Fantasterne«. Han var gift 20. Febr. 43 med *Hildeborg Marie Bruun*, født 29. Dec. 1819 paa St. Thomas. Hun var datter af regeringssekretær *Malthe August Bruun* og *Louise Marie Hermana Lans*.

Da *Georg Schacks* fader døde allerede 1860, sad enken tilbage med 9 uforsørgede børn og flyttede til København, hvor min mor, der, som stam-tavlen viser bag i bogen, var en slags halvkusine til *Hildeborg Schack*, som vi kaldte for tante, og hendes børn for fættre og kusiner, tog sig en del af hende og hjalp hende til rette paa bedste maade, derved lærte jeg *Georg Schack* at kende. Han var født 14. Okt. 1855, var altsaa omtrent jævnaldrende med mig, og gennem hele livet, indtil hans pludselige død d. 2. januar 1930 som marinekaptajn, stod vi hinanden meget nær.

Georg Schack og jeg var som sagt langt ude beslægtet gennem vor fælles tipoldefar, idet vore oldeforældre var søskende, saa det skyldes ikke et nært familieskab, men fælles interesser og sympathy, at den *Schack'ske* og min familie følte sig knyttet sammen. Dette venskab begyndte fra første dag, *Georg Schack* og jeg saas som 6 aars drenge. Vi gik ikke i samme skole. *Georg* kom i professor *Kristen Rovsings* borgerdydskole, som laa i Bredgade, ved siden af det nuværende Odd Fellow Palæ. Professor *Kristen Rovsing* var gift med *Georg Schacks* faster, *Marie Rovsing*, født *Schack*, hvis søn var lægen *Asmund Rovsing*, praktiserende læge i København, f. 24. Dec. 1850, død 14. Marts 1909. Da borgerdydskolen en gang i halvfjerserne brændte, var *Asmund Rovsing* nær ved at indebrænde, men blev reddet af en brandmand i sidste øjeblik og slap fra det med livet, men med svære brandsaar. Foruden sønnen havde professor *Rovsing* en datter *Tagea Rovsing*, der ligesom moderen var stærkt interesseret i kvindebevægelsen. I Odense traf hun sin tilkommende mand, *Vilhelm Brandt*, søn af klædefabrikant *Morten B. Tagea Rovsing* var 25 aar, da hun traf den kun 18-aarige *Vilhelm Brandt*, og de giftede sig i aaret 1881; da var hun 33 og han 26 aar. Samlivet var lykkeligt, men kun kortvarigt, thi faa maaneder efter brylluppet døde *Tagea Brandt* pludselig. 41 aar gammel opgav *V. Brandt* virksomheden i Odense, rejste til udlandet og tilbragte sine sidste 25 aar paa rejser. Ved sin død testamenterede han

Marienlyst ved Vordingborg 1872.
Tegnet af forf., da han var 15 aar gl.

sin formue til det store millionlegat »*Tagea Brandt's Mindelegat*«, der uddeles aarligt med fem portioner à 10,000 kr. til begavede og samfundsnyttige kvinder.

Jeg kom i Bohrs skole paa Nørregade, det v. Westenske institut, nuværende natklub Adlon. *Georg Schack* og jeg var ivrige fodgængere, og hver søndag, naar vejret om sommeren tillod det, vandrede vi hjemmefra forsynede med et 4 skillings flækket surbrød i lommen, ud ad Strandvejen til Charlottenlund, hvor vi nød vort medbragte med smør belagte surbrød, hvilede os nogen tid under skovens træer for derefter at vende næsen hjemad samme vej til København. Fra Strandvejen var der dengang en fri udsigt hele vejen over marker og enge til Øresund, medens der paa den modsatte side mod vest, allerede paa det tidspunkt skød enkelte huse og villaer i vejret.

Min barndoms juleaftener tilbragte mor og vi tre drenge hos moster *Regitze*, der var gift med justitiarius *Niels Frederik Schlegel*, og boede i en af dem bygget, smuk villa paa hjørnet af Vesterbrogade og Pilealléen, lige overfor indgangen til Søndermarken. Nytaarsaften plejede vi at tilbringe hos min anden moster, enkefru *Charlotte Gjølring*, som i mange aar boede paa Vesterbrogade 88, 1. sal. Det var undertiden drøje

ture for mor og os drenge, naar vi til fods begav os jule- og nyttaarsaftensdag fra Nørrebro ud til Vesterbro. Udgifter til droske var der ikke raad til, og sporvognsforbindelse fandtes først senere. Navnlig hjemturen om aftenen kunde være anstrengende.

Men alligevel stod der en festlig nimbus om disse aftener med juletræ, knas og dejlig mad.

Sommerferierne, der varede fra 15. juli til 15. august, tilbragte vi, mor og mine brødre og jeg, altid paa herregaarden *Marienlyst* ved Vordingborg hos min onkel og moster, onkel *Morten* og tante *Mine* (Vilhelmine) *Wassard*, noget, vi københavnerdrenge havde vældig godt af. Vi vendte solbrændte, struttende af sundhed og velnærede, tilbage til byen, naar ferien var forbi. Undertiden var Georg Schack med dernede.

Marienlyst ved Vordingborg var et eldorado for min mor og os drenge, vi tumlede os i skov og erf og fik dejlige strandbade i havet, der skyllede op mod haven. Ejendommen ligger pragtfuldt ved stranden med sine blomsterfyldte partier og store frugthave, der gaar umiddelbart over i skoven, som strækker sig ned mod Vintersbølle og hvis mægtige bøgetræer hænger med sit løv ud over smaalandsfarvandet mellem Sjælland, Møen, Falster og Bogø. Det var en svir for os, naar mor og vi tidlig om morgenen paa Kvæsthusbroen gik ombord, enten i »Zampa« eller »Zephyr«, to hjuldampere, der løb mellem København, Stege, Vordingborg (Masnedsund) og Guldborg. Skibene stak ikke dybt, kun 7 fod, saa de kunde sejle gennem den bugtede og maleriske *Bøgestrøm* mellem Nyord, Møen og Sjælland. Vi plejede at naa frem til Masnedsund kl. 14, og her holdt vognen fra *Marienlyst* med vor gamle ven, Gert, paa kudskesædet for at køre os ad Færgegaardsvejen forbi Oringe sindssygehospital op til Vordingborg, gennem hvis østre del vi passerede forbi Valdemarstaarnet (Gaasetaarntet) og dets omliggende ruiner et kortere stykke ud ad Kallehave landevej. Ved smedjen drejede vi til højre ned ad en allé, der førte til *Marienlyst*, hvis hovedbygning dengang dækkedes af en stor ladebygning, naar man saa den fra landevejen. Vi kørte gennem en port i den ene ende af den gamle ladebygning ind i gaarden og videre tværs over denne til en port i hovedbygningens østlige ende, hvorfra hovedtrappen førte op, og hvor tante *Mine* modtog os med aabne arme og et hjertevarmt velkommen.

Fra min drengetid elskede jeg at færdes i baad paa søen, og paa *Marienlyst* var der rig lejlighed til at udvikle denne side af mine interesser. Onkel *Morten* ejede nemlig store skovarealer, og nedenfor haven var der anlagt en lang stenbro, der førte ud i havet, og herfra udskibede han det i skovene fældede tømmer, der i smaa skuder sejlede til København. Ved

samme bro laa to lystfartøjer: en stor, gul Helsingør-lodsbaad og en mindre, to-smakket, velsejlende sortmalet baad. Og med onkel eller hans to sønner, Hans og Christian, foretog vi lange sejlture til Stubbekøbing, Orehoved og Petersværft, eller sejlede forbi Masnedø ud i Smaalands-havet syd for Sjælland. Men mest morede det mig, naar jeg alene inde i Vordingborg kunde laane en to-smakket baad hos en af de mange dér hjemmehørende smaaskippere og sejle alene ud i farvandet, krydsende frem og tilbage i bugten mellem Oringehalvøen, Vordingborg og Marienlyst. Paa den maade lærte jeg jollesejladens kunst allerede som dreng, baade i fint og haardt vejr, og vandt den interesse for lystsejlads, som senere kom mig tilgode, da jeg som voksen fik min første kutter »Sigyn« og blev medlem af Kgl. dansk Yachtklub, og fra 1888 har jeg i 10 aar været medlem af bestyrelsen for Kgl. dansk Yachtklub, under lensgreve *Chr. Ahlefeldt Laurvig's* formandsskab.

Fra mine mange ferieophold paa Marienlyst mindes jeg sommeren 1870, da *Georg Schack* var med dernede, og vi i fællesskab foretog lange fodture. Saaledes vandrede vi en dag til Præstø og Beldringe ved grevskabet Lilliendal og hjem igen, og otte dage senere akslede vi vort skind og forlod kl. 6 morgen Marienlyst for med en afstikker til Gaunø at vandre til Næstved og tilbage igen til Marienlyst paa samme dag. Det var en tur paa op imod 60 kilometer. Man var paa den tid i færd med at bygge jernbanen fra København-Masned Sund, hvis ufuldendte anlæg vi jævnlig passerede paa vor vej.

I hele min barndom var jeg en bleg, blodfattig fyr, jeg led af skrofulose, som det kaldtes den gang, hvilket gav sig til kende ved store svulne lymfekirtler (tuberkuløse kirtelsvulster) paa halsen, udslet i ansigtet, aabenstaaende mund, der skyldtes vegetationer i næse-svælgrummet, hvis eksistens man ikke kendte den gang, kronisk snue, tunghørighed og hyppig ørepine med efterfølgende langvarige tunghørighedsperioder og jævnlig hovedpine. Nogle af disse symptomer skyldtes sikkert, at den mælk, vi nød dengang, indeholdt tuberkelbaciller, hvorimod de adenoide vegetationer, som hindrede den frie passage gennem næsen, betingede tunghørigheden, øresmerterne og den aabenstaaende mund. Alle symptomerne forsvandt om sommeren, naar jeg havde opholdt mig paa landet, mit ansigt blev glat og solbrændt, mine svulne halskirtler skrumpede ind, og jeg var en hel anden sund og rask dreng, naar jeg efter endt sommerferie gik i land paa Kvæsthusbroen fra damperen, der havde bragt os hjem fra Vordingborg, og genoptog min skolegang.

Senere erfaring har lært mig, at denne tuberkelinfektion i barndommen

sandsynligvis gør individet mere modstandsdygtig overfor tuberkelangreb senere hen i livet. Jeg føler mig i alt fald overbevist om, at naar jeg som voksen klarede en kraftig tuberkulose i mit 21 aar som medicinsk student og et fornyet angreb i min venstre lungespids i 30 aars alderen, uden at jeg til dato, hvor jeg er fyldt 90 aar, har mærket noget til min lungetuberkulose, skyldes det den immuniserede modstandskraft, som min organisme opnaaede ved den lettere form for kirtel- og hudtuberkulose, jeg led af i min barndom.

Erindringsbilleder knytter sig ofte til bestemte episoder, som genkalder de ydre forhold, under hvilke begivenheden fandt sted. Og visse sanseindtryk fremkalder ofte idéassociationer, naar de gentages. Saaledes mindes jeg eksempelvis altid, hvergang jeg spiser smørrebrød, belagt med ferskt kød og sennep, en bestemt aften, da jeg, kun 7 aar gammel, befandt mig ombord hos min far i *Augusta Auroras* kahyt. Skibet var da paa vejen hjem fra *Västervik* til København. Det var en herlig sommeraften, vi sejlede for en ganske svag brise og befandt os mellem Bornholm og Sverige. Min far og jeg nød i kahytten vor aftensmad, og for første gang i mit liv smagte jeg *sennep* paa smørrebrød, belagt med fersk kød. Det forekom mig at være en herlig ret, og hver gang jeg senere i livet nyder den samme slags smørrebrød, tænker jeg uvilkaarlig paa den smukke sommeraften ombord i *Augusta Aurora*, i forbindelse med, at skibet næste dags morgen var naaet op til Drogden, hvor min far og jeg blev sat i land i Dragør, for i et varmt solskinsvejr at køre i en lejet vogn hjem til mor, som ventede os ude paa Nørrebro.

Til *Västervik*, der ligger paa østsiden af Sverige, lidt syd for Stockholm, og hvorfra der udskibes meget tømmer, har min fætter *Chr. Schmiegelow*, der for nogle aar siden traadte tilbage som direktør for Østasiatisk Kompagni, meddelt mig en tildragelse, som han oplevede i samme by for 60—70 aar siden. *Chr. S.* begyndte nemlig sin løbebane som skibsdreng og blev som matros forhyret med barkskibet *Falstria*, kaptajn Bache, hvormed han sejlede til *Västervik* for at laste træ til Vestindien. Her kom skibet, medens de tog trælasten ombord, til at ligge ved siden af et svensk skib, hvis kaptajn havde en skibshund, som han satte megen pris paa. Denne hund forsvandt en skønne dag, og kaptajnen var overbevist om, at en af *Falstrias* matroser havde stjaalet den. Den svenske kaptajn gik derfor ombord i *Falstria*, sikker paa, at hunden var gemt der et eller andet sted, men trods energisk eftersøgning lykkedes det ikke at finde den, og med uforrettet sag forlod den svenske kaptajn skibet, udstødende

uhyggelege forbandelser over den af mandskabet, der havde stjaalet hunden, samt endte med at han udtalte det ønske, at Vorherre vilde sørge for at tyvens haand maatte visne. Forsaavidt er der ikke noget mærkeligt ved historien, men saa skete det, at hunden, nogle dage efter at *Falstria* var sejlet fra Västervik, viste sig ombord i skibet, hvorfor kaptajn Bache blev gal i hovedet, anløb den nærmeste svenske havn og satte den stjaalne hund i land, medens skibet fortsatte rejsen til Vestindien, uden at man ombord i skibet tænkte videre paa den historie.

Men nu indtræffer der noget mærkeligt, som hos søfolkene ombord vakte den, blandt datidens søfarende stærkt indgroede overtro til live. Da skibet naaede Jamaica, udviklede der sig en blæreagtig (pustulos) hudsygdom paa højre haand af den matros, som var gerningsmanden til tyveriet af hunden. En læge i Jamaica tog matrosens haand under behandling, men alligevel forværredes haandlidelsen, og da *Falstria* ankom til London med en ladning sukker, var matrosens haand saa alvorligt angreben, at kaptajnen nødsagedes til at indlægge ham paa hospitalet i Greenwich, hvor han maatte blive i længere tid, og da sygdommen stadig forværredes, blev lægerne nødt til at amputere haanden. At denne tildragelse var Vorherres straf og en direkte følge af den svenske kaptajns forbandelse af tyven, nærede besætningen ombord i *Falstria* ingen tvivl om, og begivenheden skabte en uhyggelig stemning hos mandskabet.

Fra frøken *Myhres* børneskole blev jeg i 1863 overflyttet til det v. *Westen'ske institut*, *Bohrs* skole, Nørregade 45, hvor mine to ældre brødre allerede havde gaaet i nogle aar. *Bohrs* skole blev nedlagt et par aar efter at jeg i 1873 havde forladt den som student, og huser nu, i ombygget form, natklubben »Adlon«'s danseetablissement, som indtager hele den daværende skolegaard, medens forbygningen mod gaden staar væsentlig urørt. Forbygningen blev, da jeg gjorde min entré i skolen, benyttet som klasseværelser, og her blev jeg anbragt i mit første skoleaar. Paa 1. sal var prof. *Bohrs* beboelseslejlighed, og hans kontor med vinduet vendende ind mod gaarden. I bagbygningen, der var forholdsvis ny, fandtes de egentlige skolelokaler med gymnastiksalen i stuen. Skolelokalerne var, da jeg kom i skolen, overfyldte, hvorfor skolebygningens kvistetage ogsaa blev benyttet som klasseværelse, og da bygningen var meget høj, kunde man gennem kvistværelsernes vinduer se ud over husene langs Nørrevold, og om vinteren, naar træerne paa volden var afbladede, endog ud over hele Nørrebro og i det fjerne skimte Bellahøj ved Brønshøj.

En stor skolegaard adskilte bagbygningen fra skolebygningen. Kom

Broen over Voldgraven ved Nørreport, nuværende Frederiksborggade Kvarter.
Efter maleri af Gotfred Christensen, 1863.

man fra Nørregade gennem porten midt i forbygningen ind i skolegården, var denne til venstre begrænset af Folketeatrets mur, hvori fandtes en bred dør, der førte ind til teatrets tilskuerrum og tjente som reserveudgang for teatrets publikum i tilfælde af ildebrand. Til højre begrænsedes gården af et lavt plankeværk, der adskilte den fra naboejendommens (nr. 47) meget smalle gaard. Langs plankeværket fandtes en række »retirader«, med den tids stærkt ildelugtende tøndesystem for skolens 4—500 elever. Straks til højre for porten mundede forhusets køkkentrappe ud i gården, og i indgangen til køkkentrappen kunde skoleeleverne gøre deres indkøb hos skolebetjenten, som her i frikvartererne mellem de enkelte skoletimer havde etableret et udsalg af hvedebrød, bolcher, samt skolerekvisiter som grifler, blyanter etc.

Vejen fra hjemmet til skolen gik fra Nørrebro over den gamle, smalle bro, der førte over Peblingsøen, fortsatte gennem den brede pragtfulde Nørreallé med de store kastanie- og lindetræer paa begge sider, som førte ind over de store ubebyggede fæstningsglacier. Disse strakte sig

Min Klasse 1868 i det v. Westenske Institut, Nørregade 45.

Foroven: A. Struckmann, Sagfører paa St. Croix, Georg Simonsen, Grosserer, Læge Hallas. I Midten: Lauritz Zeuthen, Overretssagfører, Zoologen Hamburger, Velchow, Zander, Aaris. Forneden: Dr. med. E. Schmiegelow, Winther, Jurist, Korn, Simonsen, vor Lærer i Tysk, David, Major, Binzer, Læge, Holger Hansen, Skovrider paa Tranekær.

mellem volden og søerne fra Vesterbro til Østerbro, hvor nu hele Frederiksborgkvarteret fra Gyldenløvesgade til Østre Anlæg er anlagt med alle dets gader og hæslige høje kaserneagtige bygningskomplekser, kun paa enkelte steder fandtes der haver med villabygninger, og Øster- og Nørrefarimagsgade gennemskar glacieme fra Østerbro til Gyldenløvesgade. Østerfarimagsgade bugtede sig fra Nørreallé uden om det i 1862 opførte Kommunehospital. Botanisk have blev først anlagt efter 1870. Mellem Østerfarimagsgade og Sortedamssøen laa længere ude, øst for Kommunehospitalet, *Rørholms* store haveanlæg.

Nørreallé sigtede ikke direkte paa Nørreport; naar den nærmede sig voldgraven, svingede den stærkt til venstre forbi accisehuset, udfor hvilket den atter gjorde en stor svingning til højre, hvorefter vejen fortsattes over

den paa høje piller byggede bro, der førte over voldgraven ind under en jernbro, som lukkede det hul i volden, der var opstaaet ved fjernelse af den gamle Nørreport, der eksisterede indtil midten af forrige aarhundrede, og gennem hvilken passagen gik ind til byen.

Det kunde om vinteren være drøje ture at naa den lange vej ind til skolen, blandt andet husker jeg, at vi den 13. maj 1867 maatte opgive at komme i skole paa grund af en voldsom snestorm, der i løbet af en nat dækkede København med et tykt lag sne, hvorved tusinder af fugle i parkerne og glacierne frøs ihjel. Kuldebølgen forsvandt hurtigt, og vi fik en meget varm sommer det aar.

Skolegæringen varede som sædvanlig fra 8—2 eller 9—3. Om Sommeren nød vi den behagelige afveksling at ombytte gymnastikken i skolens gymnastiksal med badning og svømning ved Gammel Holms mastegrav, der laa for enden af Nyhavn, til højre, adskilt fra denne ved en lang mur, hvori der fandtes en port, gennem hvilken vi kom ind til mastegraven, hvor tømret til orlogsskibenes master svømmede i bassinerne, medens den havneløbet nærmest beliggende del af mastegraven var optaget af svømme-flaader for københavnske skoler. Paa disse flaader var anbragt aabne skure med bænke, hvor vi drenge klædte os af. Badevandet var stærkt plumret, uigennemsigtigt og fyldt med alskens faste, ubestemmelige genstande, men man tog det ikke saa nøje dengang, vore fornemmelser var ikke saa sarte som nu, de hygiejnisk-æstetiske begreber ikke saa udviklede som i vore dage, og vi syntes, det var en herlig adspredelse at skulle vandre gennem byen ned til mastegraven ved Nyhavns yderste ende, for at lære at svømme og faa en dukkert.

Professor *Bohr*, vor skolebestyrer, repræsenterede den gamle tids pædagogik, hvor det gjaldt om at presse en masse klassisk hukommelsesstof ind i elevernes hoved. Og var man doven, træt, uopmærksom, og kneb det at følge med i tilegnelsen af læsestoffet, straffedes det med daarlige karakterer, oversiddens og undertiden korporlig revselse. Professor *Bohr* havde, som ovenfor nævnt, sit private kontor paa 1. sal i forhuset med to vinduer, vendende ud mod skolegaarden. Her stillede vi til klø, naar vi havde forset os paa grund af dovenskab eller ulydighed. Synderen blev kaldt op til Bohr, der med et let anstrøg af rørende og medlidende tonefald modtog os med: »Naah! min dreng, det gør mig ondt, at du skal ha'e bank!« Hvorefter han i et hjørne af stuen, hvor der stod en udsøgt samling af spanskrør i forskellige størrelser og længde, omhyggeligt udvalgte et passende spanskrør, der svarede til synderens størrelse og hans forbyrdelses omfang. I en blid tone lod han derefter drengen komme hen

til sig og bad ham lægge sine hænder paa en stoleryg, hvorpaa han stillede sig i flugt med skulderbladene og til venstre for synderen, og efter at han med smaa berøringer med spanskrøret havde faaet skulderbladene indstillede i det rette tværplan, faldt slagene hurtigt og let, idet han, der var ret korpulent, for hvert slag hævede sig lidt paa taaspidsen. Jeg indrømmer, at jeg en enkelt gang har fortjent at faa klø paa grund af bevidst sjuskeri og ulydighed; og da jeg kom hjem og klædte mig af, for om aftenen at gaa i seng, kunde min mor se, at jeg havde faaet af spanskrøret, som efterlod røde striber paa ryggen. Men jeg maa tilføje, at mærkerne snarere udløste bebrejdende end medfølgende udtryk, fordi mor gik ud fra, at jeg havde fortjent afstraffelsen. Naar denne var overstaaet, trykkede Bohr os faderligt til sit bryst og formanede os venligt til i fremtiden at holde os paa dydens vej.

Trods alt holdt vi meget af professor *Bohr*. Han var filolog og historiker, underviste ikke regelmæssigt, men gav os nu og da timer, vikarierende for sine lærere, og virkede da livlig og interessevækkende i sin undervisning i den klassiske oldtids historie eller i græsk og latin. Han var indehaver af datidens største københavnske skole, der dimitterede baade realister og studenter, men var nu bleven gammel og træt, og i 1873, samme aar, som jeg blev student, opgav han skolen, der paa det tidspunkt var stærkt i tilbagegang, skønt lærerpersonalet med enkelte undtagelser var første classes. Vi havde saaledes udmærkede lærere i de sidste to aar, før jeg tog studentereksamen. Blandt disse mindes jeg med taknemmelighed *Harald Høffding*, den senere professor i filosofi ved Københavns universitet, som underviste i græsk. Den elskelige, særprægede og sjældent samvittighedsfulde *Oscar Siesby* var vor latinlærer. Som Eksempel paa hans ængstelse for, at vi uden nytte skulde spille vor tid ved samlet i timen efter diktat at nedskrive den danske tekst, som skulde bruges til den dansk-latinske version, vi skulde skrive hjemme, skal jeg anføre, at han selv hjemme om aftenen med sin overordentlig sirlige skrift nedskrev teksten paa det antal smaa aflange stykker papir, der svarede til klassens elevantal, hvorefter han i skolen omdelte dem til klassens elever.

I fransk havde vi den højt begavede, men stærkt koleriske og meget radikale *Pingel* til lærer. I matematik undervistes vi af *Julius Petersen*, der senere blev professor i matematik ved universitetet. Han var ikke nogen særlig god lærer, fordi han gik ud fra, at hans elever burde være lige saa matematisk begavede som han selv. Heraf fulgte, at gennemgangen af vore opgaver var meget letløbende og for adskillige, der ikke var matematisk anlagt, temmelig mangelfuld. Hertil kom, at skoleger-

ningen kedede ham, og han benyttede timerne nu og da til f. eks. at demonstrere for os sin fænomenale talhukommelse, hvad der selvfølgelig morede os elever. Jeg mindes blandt andet, at han bad os, vi var den gang 16 i klassen, om at opskrive hver et trecifret tal paa den sorte vægtavle, og derunder paa ny 16 andre trecifrede tal. Julius Petersen satte sig saa ned i klassen og indprentede sig disse 3 tal i løbet af et par minutter, hvorefter han med ansigtet bortvendt fra tavlen var i stand til fejlfrit at gentage alle 32 tal ovenfra nedefter og omvendt, og altid svarede rigtigt, naar vi bad ham om at nævne et eller andet tals plads i rækkefølgen. Den slags morskab nød vi selvfølgelig som et behageligt tidsfordriv, men det hjalp ikke de matematisk slet begavede til forstaaelsen og tilegnelsen af matematikens mysterier, og dengang skulde alle, der tog studentereksamen, eksamineres saavel i matematik som historie og de andre humanistiske fag, græsk, latin etc.

Professor C. H. Bohr var en god ven og omgangsfælle af kammerherre *Berling*, ejer og udgiver af Berlingske tidende og grevinde *Danners* tidligere særdeles gode ven. Han var, efter hvad jeg tror min mor har fortalt mig, gift med en datter af en toldembedsmand i Vordingborg, og da min mor i sin ungdom færdedes i samme by, havde hun kendt kammerherreinde *Berling* som ung pige. Dette antager jeg var grunden til, at min ældre broder, *Fritz*, og jeg en skønne dag blev kaldt op til Professor *Bohr*, der meddelte os, at vi to var inviteret om lørdagen ud til kammerherre *Berling*, som beboede en stor villa »Ordruphøj« i Charlottenlund, hvor der skulde være børnebal, og at vi skulde overnatte derude, for først om søndagen at vende tilbage til København. Vi morede os brillant derude sammen med Berlings sønner, *Carl* og *Volmer*, samt døtrene, hvoraf den ældste blev gift med grosserer *Næser*, den yngste med hofchef, kammerherre *Villy Rothe*. Til disse børnebaler om lørdagen var min bror og jeg inviterede nogle gange, medens vi gik i de mindre klasser, og jeg husker tydeligt en enkelt gang, da vi var paa Ordruphøj, at have hilst paa grevinde *Danner*, som af og til aflagde besøg hos *Berling*, ligesom jeg erindrer, at et af værelserne derude var monteret med store glasskabe, der indeholdt erindringer om Frederik d. VII, blandt andet flere af hans uniformer, merskumspiber, huer etc.

Professor Bohr's yngste søn, *Christian*, gik en klasse over mig og dimitteredes fra skolen 1872. Han studerede som jeg medicin, og jeg stod ham ret nær, fordi vi begge i 1873—74 arbejdede under professor *Panum* i dennes fysiologiske laboratorium, og i foraaet 1881 var en del sammen i Leipzig, han for at studere fysiologi hos professor *Ludwig*, jeg for at

arbejde sammen med *Jens Chiewitz* paa det anatomiske institut under professor *V. His*. *Christian Bohr* døde pludseligt 1911. *Christian Bohr* var gift med en datter af indehaveren af det bekendte bankfirma *D. B. Adler* og havde med hende to sønner *Niels* og *Harald Bohr*. Af disse blev jo *Niels Bohr* verdensberømt, takket være hans geniale atomforskning, hvorfor han hædredes med den *svenske Nobelpris*, medens den yngste søn, *Harald Bohr*, blev en fremragende matematiker, som efter at have været lærer i matematik ved polyteknisk læreanstalt, i 1930 blev professor i teoretisk matematik ved Københavns universitet. Som yngre var begge brødre fremragende fodboldspillere, der hævdede Danmarks ære med held i kampen mod skandinaviske og udenlandske hold.

Som jeg tidligere har berørt, var jeg i mine første drenge- og skoleaar, som følge af mine allerede omtalte sygdoms-symptomer, en sløv og uinteresseret dreng, sygdom og tunghørighed medførte uopmærksomhed i skolen, hvor tilstanden opfattedes som bevidst dovenskab og derfor ofte medførte uretfærdig straf saavel fra skolens som fra hjemmets side.

Man gør ofte den iagttagelse, at et barns aandelige udvikling begynder sent hos dem, der er plaget af adenoide vegetationer. De er sølle, ugidelige som børn, deres aandsevner ligger i dvale indtil op mod pubertetsalderen, naar de adenoide vegetationer plejer at skrumpe ind af sig selv, og hvis vegetationerne ikke i forvejen har fremkaldt blivende ulykker i form af kroniske mellemøresuppurationer og det deraf følgende blivende tab af hørelsen, forandrer disse børns habitus sig til det bedre, og ofte kan de blive vel begavede og nyttige samfundsindivider. Dette sygdomsbilledes dybere aarsag, nemlig tilstedeværelsen af adenoide vegetationer i næsesvælgrummet, kendte lægevidenskaben intet til i min barndom. Paa-visningen heraf skyldtes vor landsmand *Wilhelm Meyer*, som omkring halvfjerserne i forrige aarhundrede offentliggjorde sine epokegørende opdagelser, der var af en saa samfundsnyttig karakter, at man i 1895, ved bidrag fra læger og patienter verden over, rejste ham *V. Bissens* skønne monument, som nu smykker *Gefions* plads for enden af *Strandboulevarden*.

Indtil 13 aars alderen hørte jeg til de ringeste i min skoleklasse, og karakterbøgerne fra de tidligere aar afgav tydelige vidnesbyrd om min ringe opfattelsesevne og flid.

Trods disse viderværdigheder fulgte jeg mærkeligt nok trop med mine kammerater op gennem klasserne, idet jeg, pacet af min mor i hjemmet, tog mig sammen, naar jeg fik 14 dages læseferie før eksamen, og, takket være mit medfødte hurtige nemme, i forbindelse med, at min mor overfor professor *Bohr* hævdede, at det vilde være uretfærdigt, om han vilde lade

mig blive oversidder, slap jeg mærkeligt nok uden oversidden ind i øverste dimittentklasse i sommeren 1872, og fik af kirke- og undervisningsministeriet tilladelse til at gaa op til studentereksamen i sommeren 1873, skønt jeg først fyldte 17 aar d. 13. oktober samme aar.

Ved 13 aars alderen skete der ret pludselig et omslag i min aandelige og legemlige tilstand. De adenoide vegetationer begyndte, som ovenfor berørt, at skrumpede ind af sig selv, mine aandsevner vaagnede op, ligesom der spirede frem i mig en ansvars- og æresfølelse overfor mig selv og mine omgivelser. Jeg husker tydeligt den 13. okt. 1869, da jeg fyldte mit 13. aar, at jeg gik hen til stud. theol. *Albert Schack*, som boede paa Valkendorfs kollegium i St. Pederstræde, og som hjalp mig med latinen og græskens i skolen, og spurgte ham, om jeg, der hidtil havde været en for sømmelig og sløv knægt, kunde haabe paa at blive en nogenlunde flink og duelig person. Paa dette spørgsmaal gav *Albert Schack* mig et beroligende svar.

Saa tog jeg fat, men jeg havde desværre mange huller at udfylde i min viden. Mine forældre var, efter at min far havde opgivet sønen, flyttet fra Blaagaardsgade 19 til Havnegade 21, 4. sal, paa hjørnet af Niels Juelsgade, og her kom student *Alexander Stade*, søn af en litografarbejder i Aalborg, hver eftermiddag og manudcerede mig nogle timer og hjalp mig udmærket de sidste skoleaar.

Foruden til *Alexander Stade*, der døde som skolebestyrer i Slagelse, staar jeg ogsaa i taknemmelighedsgæld til min gode ven og klasseduks *Lauritz Zeuthen*, senere overretssagfører, med hvem jeg fik de klassiske, latinske tekster grundigt gennemgaaede, og resultatet blev, at jeg i juni 1873 tog studentereksamen med laud.

En sidste formel hindring, som en kort tid spærrede mig vejen til at blive student 1873, var en forkert udstedt daabsattest, som klokkerkontoret ved Frue kirke havde udstedt i 1856. Den viste sig nemlig fejlagtigt at være dateret 13. okt. 1857, hvoraf fulgte, at jeg kun skulde være 15 aar gammel, da jeg blev indstillet til studentereksamen. Min mor fik fejltagelsen rettet og modtog en ny og rigtig dateret daabsattest, udstedt i overensstemmelse med Frue kirkes kirkebøger.

Studentereksamen 1873 stillede store krav til studenternes aands- og arbejdssevne. Vi blev 1873 studenter efter den Madvig'ske skoleordning af 6. maj 1850 som sidste hold efter denne ordning, der tilstræbte større almindelse af omfattende beskaffenhed, ved at lægge vægten paa det literært humanistiske, hvilende paa historisk grundlag, og desuden paa det matematisk naturvidenskabelige (se *Vilhelm Lorenzen*: Metropolitan-

skolen 1537—1938, København 1938). De Krav, der stilledes til *alle* de unge mennesker uden undtagelse, var meget omfattende. Vi lærte latin i de seks øverste klasser, græsk i de fem sidste klasser. Til studentereksamen maatte vi klare to prøver i latin: 1) Oversættelse af et ikke tidligere læst stykke latin til dansk og 2) et stykke fra dansk til latin (uden benyttelse af ordbog). Vi maatte skrive to danske stile, en fri og en bunden opgave. I matematik havde vi baade mundtlig eksamination og skriftlige opgaver, der omfattede aritmetik, 2. grads ligninger, logaritmeregning, geometri, stereometri samt astronomi.

Stud. med. E. Schmiegelow 1874,
17 aar gl.

I historie blev vi eksamineret i hele verdenshistorien, 1000 trykte sider, saavel den græsk-romerske oldtidshistorie som middelalderens, nordens og nutidens historie. Desuden opgav vi til eksamen naturlære, baade mekanisk og kemisk fysik, hvorimod der ikke lagdes vægt paa moderne sprog, som ikke dyrkedes i de to sidste skoleaar, og det drejede sig endda kun om tysk og fransk, hvorimod der aldrig blev undervist i engelsk i skolen.

Afslutningsfesten ved studentereksamen var særlig højtidelig, idet ikke alene vi studenter dimitteredes, men professor H. G. Bohr afsluttede sin lange skolegerning og forlod skolen som bestyrer. Derfor blev der bragt ham en særlig mundtlig tak fra Lauritz Zeuthen, samt afsunget en sang, han havde skrevet til aarsfesten d. 12. juli 1873.

For sidste gang din tale
Idag vi lytted til.
Ej her i skolens sale
Vi atter mødes vil.
Vi bede dig at tage
Som en erindring med
Vor tak for svundne dage
Fra skolens vante sted.

Vor tak fordi du rørte
 Med kundskabsmagt vor aand
 Fordi du kærligt førte
 Os frem med kraftig haand,
 Alt mens din tankes snille
 Og viljens kjække magt
 Lod drengens gerning stille
 Med livet slutte pagt.

For sidste gang din tale
 Idag vi lytted til
 Ej her i skolens sale
 Vi atter mødes vil.
 Af svundne dages minde
 Vor tak nu bryder frem.
 Den har sin rod herinde
 I hjertets dybe gjem.

Vi var kun 11 studenter, der dimitteredes fra det v. Westen'ske institut i juli 1873. Blandt mine klassekammerater skal jeg nævne den senere overretssagfører *Lauritz Zeuthen*, grosserer *Georg Simonsen*, handelskyndig dommer i Sø- og handelsretten, Skovrider *Holger Hansen*, paa grevskabet Tranekær, Langeland, søn af stifteren af Østifternes Kreditforening, amtslæge *Carl Binzer* i Ribe, sognepræst *Ørsted* og flere andre. Jeg er nu den sidste tilbage af de 11, resten er forlængst gaaet til Ryes brigade.

Allerede da vi i 1898 fejrede vort 25 aars studenterjubilæum ved en middag ude paa Den kgl. Skydebane, havde flere af mine skolekammerater lukket deres øjne. Men da studenterne fra 1873 d. 11. dec. 1913 fejrede deres 40 aars jubilæum med en stilfuld middag, ogsaa ude paa Skydebanen, var deltagernes antal svundet betydelig ind, thi af de ca. 400 studenter fra 1873 var kun 37 studenter mødt. Jeg har endnu en fortegning over deltagerne i middagen, og aftrykker den her, for at vise, hvorledes disse 37 studenters skæbner har formet sig.

Bangert, L. P. Kontrolør ved Ølbeskatningen.

Bast, J. Ingeniørkaptajn, cand. polyt.

Benzon, Alfred, Apoteker, Fabriksejer.

Benzon, Otto, Direktør ved Det kgl. Teater.

Boesen, N. G., Birkedommer, Hørsholm.

Bramsen, Aage, Direktør for Nye Danske.
Christensen, Ludvig, Sognepræst, Køge.
Dons, H. C., Amtmand, Ringkøbing.
Faartoft, J. L. Provst, Nysted.
Haxthausen, Chr., Borgmester, Storeheddinge.
Hjort, S. H., Sognepræst, Ryslinge.
Hornemann, Fr., Direktør.
Iversen, L. A., Direktør for Kjøbenhavns Brandforsikring.
Kaarsberg, J., Professor, Dr. med.
Kayser, G., Oldermænd.
Kierumgaard, C., Toldforvalter, Hillerød.
Lefolü, H. V., Revisor, cand. phil.
Mortensen, Otto, Direktør, Faxe.
Mygind, Holger, Professor, Dr. med.
Neergaard, Edvard, Godsejer, Førslevgaard.
Nordlien, F., Generaldirektør.
Norrie, Gordon, Stabslæge.
Oppermann, Georg, Justitsraad, Godsforvalter, Rygaard pr. Roskilde.
Ploug, Hother, Kontorchef i Kultusministeriet.
Prahl, Johan, Kontorchef i Landmandsbanken.
Rendtorff, J., Distriktslæge, Hammel.
Reumert, Elith, Forfatter, Kongelig Skuespiller.
Rosenkrantz, Herluf, Baron, Guldborg.
Schmiegelow, E., Professor, Dr. med.
Siesby, A., Overretssagfører.
Simonsen, Georg, Grosserer.
Sporén, S., Borgmester, Vordingborg.
Steenberg, A. S., Professor.
Stephensen, Bjørn, Fabriksejer.
With, A., Politiassistent.
Zeuthen, L., Overretssagfører.
Zoffmann, O. Overlærer, Sorø.

Zeuthen, Mygind, Hother Ploug, Bjørn Stephensen, Aage Bramsen og jeg sad i den forberedende komité. L. Zeuthen var dirigent, og en sang skreven af Hother Ploug, blev afsunget. Jeg holdt hovedtalen, hvorpaa blev afsunget nedenfor staaende morsomme sang af Bjørn Stephensen, efterfulgt af en morsom tale af ham selv. Til slut talte amtmand Dons og Alfred Benzon.

Mel.: Du er rig, Du er dejlig, o Syd!

Hvor man kigger paa Kryds og paa Tværs
i vor udsøgte lille Forsamling,
fanger Øjet med Glæde en Gamling,
som man kjender fra 73.
En og anden er bleven lidt graa —
En har slet ingen Lokker tilbage:
Fra de gamle, de henrundne Dage
mange Minder for Tanken dog staa.

Hvad er blevet af den og af den,
hvor er han, som slog Krøller paa Næsen,
hvor er han med det fjollede Væsen,
hvor er han, som med alle var Ven?
Ja — der føles vel nok nogle Savn,
men det nytter jo ikke at klage,
og blandt dem, som er blevet tilbage,
findes mangt et fornøjeligt Navn.

Her er samlet i broderlig Flok
Theo- Philo- og Sociologer,
de berømteste Laryngologer
og Jurister langt flere end nok.
Hvilken broget — men glimrende Hær
er det ej, som i Aften fremtoner,
her er Grever,*) og her er Baroner,
og én Tolder**) — men ej Farisær!

Her er alt, hvad der duer i Nord,
her er *Bangert*, som smager paa Øllet,
her er *Prahl*,***) som ta'er Vare paa Søl'et,
her er Provster og Præster i Kor.
Otto Benzon, han har skiftet Stand,
og mens *Alfred* endnu triller Piller,
han Komedie *kongeligt* spiller —
hvem kan finde den Mands Overmand?

*) Lehns greve Moltke Bregentved. **) en toldembedsmand. ***) kontorchef i Landmandsbanken.

Her er En dog især, som er fin,
 det er ham, Generaldirektøren,
 ham, vi kaldte for *Mortensen*,*) førend
 vi opdaged, at han hed *Nordlien*.
 Dog — om Finheden spørger vi ej,
 ej om Stand eller Rang i Etaten,
 her *Studenten* kun — og *Kammeraten*
 har til Aftenens Fest fundet Vej.

Komitéen Jer lægger paa Sind:
 Lad da hver en Bekymring gaa fløjten,
 lad Jer styre og lede af *Zeuthen*,**)
 luk Humøret og Livsglæden ind!
 Ja, lad bare staa til, bitte Børn,
 I kan blive forsikret hos *Bramsen*,***)
 og i Fald I vil følges med Bamsen,
 kan I alle gaa hjem med en *Bjørn*.

Jeg har ikke deltaget i mit 50 aars jubilæum eller senere fælles jubilæer.

Inden jeg forlader omtalen af mit barndomsliv paa Nørrebro, vil jeg berøre en vintersport, som jeg drev stærkt de sidste vintre, vi boede ved søerne, og som jeg ikke har set genoptaget siden. Jeg fik lavet mig et firkantet sejl, der fastspændtes paa ryggen af mig, og ved en tværpind var delt i et mindre topsejl, der støttedes af nakken, naar jeg sejlede for vejret eller krydsede bidevind op imod vinden. Det nederste større firkantede parti af sejlet var i de nederste hjørner heftet til tynde bambusstænger, som jeg fattede om med venstre haand og derved holdt sejlets nederste del fast udspændt, medens sejlets tværstang fastholdtes i den rigtige stilling ved hjælp af højre haand. Sortedamssøen var den gang ikke delt i to dele ved hjælp af Fredens bro, hvorfor man havde fri sejlads i Sortedamsøens fulde udstrækning, og det var herligt med fuld vind, sidevind eller bidevind at kunne skyde en vældig fart over hele søen.

Allerede som discipel i de mindre klasser begyndte jeg at tage undervisning i klaverspil, da mine forældre mente at have sporet musikalske anlæg hos mig. Min lærerinde i musik blev min mors kusine, *Mine Andersen*, som hverken var nogen fremragende pianist eller inciterende lærer.

*) Nordlien fik navneforandring fra Mortensen. **) overretssagfører L. Zeuthen var dirigent. ***) direktør for Nye danske Livsforsikring.

Undervisningen fandt sted, naar jeg efter 6 timers trættende skolearbejde naaede ud til hende, der boede i Korsgade paa Nørrebro. Jeg var da meget lidt oplagt, uinteresseret, sulten og søvnløs, og derfor hændte det ogsaa undertiden, at jeg i timen faldt i søvn, medens jeg spillede en skala, og blev anbragt paa en sofa for at sove videre. Efter at jeg var bleven student, fik jeg undervisning af en professionel musiker, fløjtenist *Kruse*. Lysten til at dyrke musik var da vaagnet hos mig, og jeg fik et bedre musikalsk grundlag, der gavnede mig senere i livet.

Som ung student fik jeg sangundervisning paa *Albert Meyers* sangkonservatorium i Valkendorfsvej bag Helligaandskirken, og havde her den senere bekendte sangpædagog, professor *L. Rosenfeld* til lærer. Jeg var i besiddelse af en ganske smuk og velklingende tenorbaryton, som senere blev uddannet af den svenskfødte, ved vort kongelige teater ansatte, operasanger *Algot Lange*, der var gift med den finskfødte forfatterinde og pianistinde *Ina Lange*. Begge var de fine og højt kultiverede mennesker, der blev vore intime omgangsfæller, og med hvem vi sluttede et stærkt venskabsforhold, der varede ved til deres død. *Algot Lange* døde ret mismodig, ene og forladt i Paris, hvor jeg under mine ophold besøgte ham, men han var bleven menneskesky. *Ina Lange* døde for en halv snes aar siden i København.

For at kunne akkompagnere mig selv paa Guitar, naar jeg sang, tog jeg undervisning hos kantor *Eggers* ved Holmens kirke i en række aar og opnaaede en ikke ringe færdighed i at spille paa dette instrument. Efter at jeg var bleven gift i 1884 og børnene voksede op, viste flere af dem musikalske evner, idet min ældste søn, *Einar*, tog undervisning i violin hos kgl. kapelmusikus *Johannes Schjørring*, min datter *Karen* blev flink i klaverspil, og min yngste datter lærte med held at spille violin hos kgl. kapelmusikus *Christian Sandby*. Efterhaanden dukkede lysten til at dyrke kammermusik i hjemmet op hos mig, men da vi manglede en violoncellist, begyndte jeg 43 aar gammel at tage undervisning hos violoncellisten kapelmusikus *Ernst Høeberg*, som boede i Amaliegade, lige overfor Frederikshospital i det bygningskompleks, der var opført paa almindelig hospitals grund. Siden har celloen været mit kæreste instrument, og foruden at spille trioer og kvartetter med mine børn, har jeg i de siden svundne aar ivrigt dyrket kammermusik med en række udmærkede musikere, blandt hvilke jeg skal nævne kgl. kapelmusikus *Thorvald Nielsen*, *Peder Møller*, kgl. koncertmester *Ludvig Holm*, kantor *Gudmund Elmqvist*, *Anker Christensen* ansat i radioorkestret, *Kai Christensen*, nu bosiddende i Aarhus, dygtig musiker paa violin og valdhorn, kgl. kapelmusikus *Julius Koppel* og

mange andre, og selv nu, da jeg stærkt nærmer mig de halvfems, gaar der sjældent en dag, hvor jeg ikke øver mig paa min cello, for at holde mit spil vedlige, ligesom jeg ikke kender nogen større nydelse og glæde. end naar jeg en sjælden gang kan samles med nogle af mine gamle kvar-tetspillere og dyrke klassisk musik. Jeg forsømmer ogsaa sjældent møde-aftenerne i kammermusikforeningen, hvoraf jeg har været medlem i over 50 aar.

Mine forældre flyttede i 1867 fra Nørrebro ind til det nye kvarter, der var ifærd med at rejse sig paa Gammel Holm. Vi boede i Havnegade 21, 4. sal, hjørnet af Niels Juelsgade. Fra vore vinduer var der herlig udsigt over kanalen mod Knippelsbro, Christianshavn, Asiatisk Kompagni og Frelsers kirke. I sammenligning med de lejligheder, vi havde beboet paa nørrebro, var den, vi kom til at bo i paa Gammel Holm, højmoderne efter datidens opfattelse. Særlig vakte den omstændighed, at alle værelserne og entrédøren var forsynet med elektriske ringeapparater min højeste beundring. Huset var opført af arkitekt *Hellborn* og knapt færdig, da vi flyttede ind. Forholdsvis faa bygninger var i det hele taget den gang opført paa Gammel Holm, der henlaa mellem det kgl. teater og havnen med ubebyggede arealer i stor udstrækning. Men der hengik ikke mange aar, før Gammel Holm var dækket af de grimme og upraktisk indrettede huse, der i løbet af faa aartier blev smurt op i hast, og som nu udgør hele Gammelholmkvarteret.

Mine forældres lejlighed bestod af fem værelser med pigekammer og køkken, hvorfor de betalte 600 kroner aarligt i leje. I 1876 flyttede de ned i ejendommens 3. sal til venstre, hvor de for 6 værelser betalte 800 kr., og her boede vi, til min mor døde 4. okt. 1895, hvorefter min far flyttede ud i Frederiksbergallé 52, 1. sal, sammen med min mors yngste søster, fru *Frederikke Jensen*, f. *Skeel*, enke efter den i 1882 afdøde grevskabslæge paa Wedellsborg, *Marius Jensen*. Tante Rikke, der havde mistet sin eneste datter, Holga, af tuberkulose, førte derefter hus for min far, indtil han efter en akut lungebetændelse lukkede sine øjne den 4. januar 1907.

I Havnegade 21 boede vi, da jeg blev student, og samlivet med mine forældre fortsattes under hele min studentertid, til jeg blev kandidat i sommeren 1879 og videre indtil foraaet 1884, da jeg blev gift og stiftede mit eget hjem i ejendommen Amagertorv 19, 2. sal, hvor jeg allerede fra efteraaet 1883 havde aabnet min første konsultationsvirksomhed som speciallæge i hals-, næse- og øresygdomme.

Havnegade rummer mange smukke, værdifulde og fornøjelige minder for mig.

Søljtnant Otto Skeel Schmiegelow.

Naar jeg kom hjem fra min skole paa Nørregade, og senere universitetet, i de første aar af min studietid, mødte jeg nu og da en høj, mørkkklædt, ældre herre, hvis hoved var dækket af en høj cylinderhat. Han kom som regel fra Niels Juelsgade, drejede om hjørnet til Havnegade, og forsvandt i retning af Nyhavn. Det var eventyrdigteren *H. C. Andersen*, der stiledede hjem til Nyhavn, hvor han boede til sin død 1875. Hans skikkelse var saa karakteristisk, alle folk kendte ham. Personlig har jeg ikke haft nogen direkte forbindelse med ham, udover at han, som sagt, gentagne gange passerede mig i Havnegade, og at

jeg nu paa mine gamle dage stadig bevarer et tydeligt indtryk af hans særprægede skikkelse.

Fra 1867—70 delte vi tre brødre et lille etfagsværelse mod Havnegade, og trods de snævre forhold enedes vi godt. Min ældste bror, *Otto Conrad Skeel*, gik i Borgerdydskolen paa Christianshavn, da han ikke trivedes i Bohrs skole. Hans hu stod ikke til læsning; han længtes efter at komme til søs. Han var en brillant, velbegavet, aabenhjertet fyr, elskværdig og omgængelig, men trods mine forældres forsøg paa at holde ham til bogen og gaa studievejen, kom han efter eget ønske til søs som skibsdreng, inden han fik afsluttet skolegerningen. Han gennemgik et flere aars haardt og anstrengende søliv, under hvilket han døjede meget ondt. Efter i 3—4 aar at have faret til søs som skibsdreng og matros kom han hjem, boede nogle aar hos mine forældre, for at tage sin styrmandseksamen fra Københavns Navigationsskole, der laa i Havnegade nr. 23, ved siden af det hus, hvor vi boede. Han aftjente derefter sin værnepligt i marinen og hjempermitteredes som søljtnant, men forlod kort efter hjemmet, sejlede som styrmand i indenlandske og engelske skibe og landede tilslut i Siam, hvor han tilbragte resten af sit liv, og døde i 1897 som marinekaptajn i den siamesiske flaaede. Han ligger begravet paa den protestantiske kirkegaard i Bangkok. Han var en god ven af den senere etatsraad *H. N. Andersen*, direktør for Østasiatisk Kompagni. Første gang, jeg traf etatsraad H. N.

Andersen, var tirsdag d. 19. dec. 1893, da han, som en mig ganske ukendt »kaptajn« H. N. Andersen, konsulerede mig i min konsultationstid paa Nørregade 18. Han fortalte mig, at han havde opholdt sig 20 aar ovre i Siam, at han havde været i den siamesiske regerings tjeneste, og bragte mig en hilsen fra min bror, Otto, som havde faaet en ansættelse i den siamesiske flaaede, og *Andersen* spaaede ham en smuk fremtid. Andersen var kommen til Danmark for at oprette *Østasiatisk Kompagni*, og han haabede, at min bror Otto snart kunde komme hjem med et af kompagniets skibe for at rekreere sig. Andersen spiste middag hos mig paa Nørregade 18 sammen med en del andre af mine bekendte, men ingen anede dengang at den daværende kaptajn skulde svinge sig op til at blive etatsraad, skaber af det store Østasiatiske Selskab, Ridder af Elefanten etc. Andersens planer med hensyn til min brors, rekreatjonsrejse til Europa blev desværre ikke til noget, thi nogle aar efter modtog min fætter, direktør *Christian Schmiegelow* fra kommandør *Richelieu* i Bangkok meddelelse om, at min bror var død paa hospitalet i Bangkok og var begravet paa den derværende protestantiske kirkegaard, hvor min næstældste datter Karen og hendes mand, godsejer *Karl Brandt* fra Lehnkov paa en rekreatjonsrejse til østen i foraaaret 1937 aflagde et besøg. Ifølge omtale i engelske aviser af min brors død, var han meget affholdt derude.

Min næstældste bror, *Frederik Chr. S.*, kaldet Fritz, der var to aar ældre end jeg, tog præliminæreksamen fra Bohrs skole 1871, gik til landvæsenet, som han lærte hos proprietær *Larsen* paa Sludstrup ved Tolne og Frederikshavn, kom senere til forpagter *Jessen* paa Gammelgaard, Lolland. Min far, assisteret af sine svogre, købte Stengaarden i Gladsaxe Sogn ved Lyngby omkring 1880 til min bror, men denne forulykkede økonomisk. Han gik fallit, tildels en følge af de stærkt faldende landbrugspriser i slutningen af halvfjerserne, og forlod landet for at drage til Argentina, hvor han bosatte sig i Tandil, syd for Buenos Ayres, og her

Anna Mathea Schmiegelow, f. Bruun.

døde han 82 aar gammel i 1936 og ligger begravet derude sammen med sin hustru, født *Anna Mathea Bruun*.

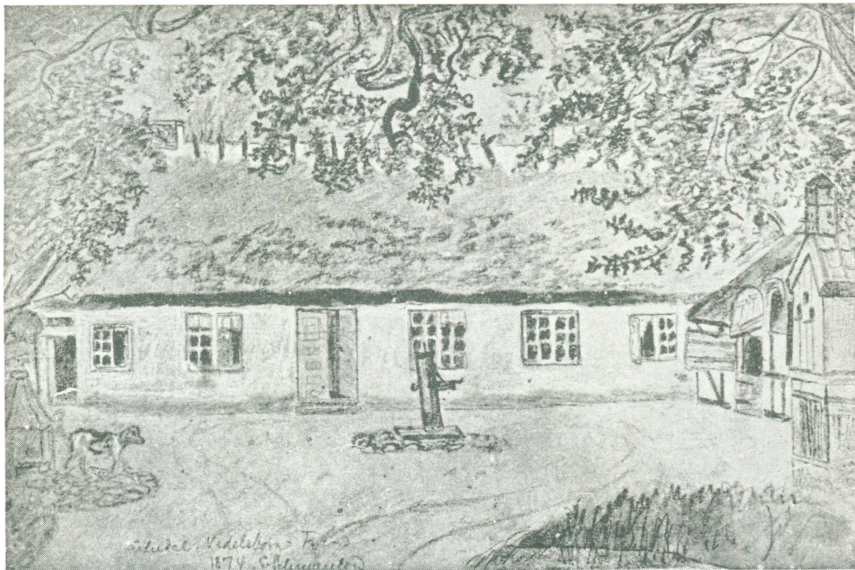
De havde to børn. Den ældste datter, *Marie*, var født paa Stengaarden ved Lyngby og blev, da hendes far rejste til Argentina, tilbage i København for at opdrages hos mine forældre, indtil hun og hendes moder nogle aar senere kunde rejse ud til min bror i Argentina. Her fødtes den anden datter, *Betty*, som, da moderen døde i barselseng, blev opdraget af den danske konsul *Gerhardt Brøndsted* og hustru i Tandil, og senere fulgte hjem med sine plejeforældre til Danmark.

Efter at mine to brødre havde forladt barndomshjemmet, var jeg ene tilbage med mine forældre i Havnegade, hvor jeg havde boet, siden jeg var 10 aar gammel. Det var noget nyt og interessant for mig, da jeg som en 11 aars nørrebrosdreng i 1867 flyttede til Gammelholmkvarteret, da jeg aldrig havde set havnelivet med de ankommende og afsejlene skibe. At iagttage kreaturesporter til England var særlig spændende, thi størstedelen af kreaturer, heste og svin blev indladet ved hjælp af skibenes dampspil, der ved toug, som løb gennem en tallie i skibets løftebomme var fastgjort til dyrene ved hjælp af buggjorde, løftede disse fra kajen op i luften, hvorpaa de af den svingende bom førtes ind over skibets aabne luger, gennem hvilke de firedes ned i bunden af skibet. Saadan noget havde jeg aldrig set før, og det fangede i den grad min opmærksomhed, at det, tilligemed de arbejdende muddermaskiner, synet af skibe, der skulde passere Knippelsbro, hvis klapper aabnedes og sænkedes, og meget andet i og ved havnen, maatte virke hæmmende paa skolelæsningen.

Jeg mindes særlig de haarde vintre, der fik kanalerne til at fryse til, saa at al trafik til søs standsede. Fra vinduerne kunde jeg med spænding iagttage, hvorledes grønlandsdamperen *John Knox*, som laa indefrossenovre paa Christianshavnsiden i Asiatisk Kompagnis havnebassin, og som tidlig paa foraaret skulde afgaa til Grønland, maatte ises ud af bassinet for at komme ud i havneløbet, hvor det med sin med jernplader beslaaede stævn stødvis vædrede isen og langsomt arbejdede sig ud af havnen.

I 1870—71, under den tysk-franske krig, var vinteren særlig haard og langvarig, bælder og sunde var tilfrosne. Min ældste bror Otto, som laa indefrossen i Helsingborg havn som styrmand ombord i en dansk fuld-rigger, kaptajn Barfoed, kunde saaledes løbe paa skøjter over sundet og overraskede os med et besøg i hjemmet.

Det var i den vinter, at jeg en søndag spændte mine skøjter paa oppe i vor lejlighed i Havnegade 21, 4. sal, hvorefter jeg gik ned ad trappen,

Lægeboligen Liliedal (tegnet af forf.).

tværs over Havnegade og ned paa isen, og derefter paa skøjter fulgte havnen, løb forbi Toldboddommen helt ud forbi Trekroner og et godt stykke ud paa yderrheden og tilbage igen. Mellem Trekroner og Toldboden var der livlig trafik af fodgængere, der passerede lirekasser og butikker, hvorfra der solgtes varm kaffe med tilbehør af kaffebrød, kringler og nybagt brød; der var ogsaa vaffelbagerier etc. Man følte sig som man var paa en dyrehavsbakke, thi paa inderhedens isdække var der skabt et usædvanligt frisk og muntert folkeliv.

Min første sommerferie, efter at jeg var bleven student, tilbragte jeg i begyndelsen paa *Marienlyst*, der efter min moster, *Vilhelmine Wassards* død, var overtaget af hendes ældste søn, *Hans Wassard*, som var gift med frk. *Augusta Ringberg*, datter af godsforvalter R. paa Beldringe under grevskabet Liliendal, grev Knuth. Hans W. havde en yngre bror, *Christian Wassard*, der havde opholdt sig en række aar paa Christianssted, St. Croix, som bestyrer af statens sukkerfabrik. Medens han opholdt sig derovre skete negeroprøret, der medførte plyndring, brandstiftelse og masse mord paa den hvide befolkning. Efter at det var lykkedes at faa oprøret undertrykt, blev dets hovedmænd dømt til døden ved skydning. Da dommen eksekveredes, overværede Christian W. exekutionen, og han har senere

Indkørsel til Lægeboligen Liliedal, Wedellsborg pr. Tybrind (tegnet af forf.).

fortalt mig, at han ikke havde troet det muligt, at en neger kunde blegne, men han konstaterede det umulige ved at betragte de dødsdømte negre, opstillede langs muren med ansigterne mod soldaterne, der paa given kommando affyrede dødssalven.

Fra Marienlyst rejste jeg over til min onkel, lægen *Marius Jensen*, gift med min mors yngste søster *Frederikke Jensen*, f. Skeel. De boede i grevskabet Wedellsborgs henrivende lægebolig, *Liliedal*, ved Tybrindvig, sammen men deres eneste datter, Holga, der var 15 aar, og min gamle mormor, der var enke efter forlængst afdøde majoratsherre for den Skeelske slægt, major *Skeel*. Lægeboligen var en vidunderligt hyggelig, gammeldags, straatækt bygning, med heste- og kostald, da der ogsaa hørte avling med til lægelønningen. Gaardspladsen var delvis overskygget af mægtige, gamle egetræer, og bag boligen strakte der sig en stor blomster- og frugthave ned mod Tybrindvig og Lillebælt.

Marius Jensen var en velbegavet, kultiveret læge, der i sin ungdom dyrkede malerkunsten. Han havde været elev paa Kunsthøjskolen og, saa vidt jeg erindrer, udstillet paa Charlottenborg, ligesom han sammen med billedhugger *Saabye* havde foretaget en studierejse til Italien. Men da

han ved en enkelt lejlighed blev forbigaaet, følte han sig skuffet og opgav malerkunsten. Han begyndte forholdsvis sent at studere, tog den lægevidenskabelige embedseksamen med en fin karakter og ansattes som assistent hos professor anatomie *B. Ipsen*, der var den første lærer ved Københavns universitet i praktisk anatomi. Ipsen var først lærer i kirurgisk anatomi fra 1827—42, ansattes saa i praktisk anatomi ved fakultetet 1842, blev efter konkurrence 8. jan. 1847 lektor i anatomi, professor 10. marts 1849 og døde 12. maj 1862, hans efterfølger var professor *F. Schmidt*, der var min lærer i anatomi, *Marius Jensen* fik hos Ipsen anvendelse for sin i ungdommen udviklede tegne- og malekunst, hvormod sjældent smukke, kunstnerisk udførte anatomiske tegninger bærer vidnesbyrd. Efter min onkels død, skænkede jeg med hans enkes billigelse hans efterladte anatomiske tegninger til kirurgisk akademi, hvor jeg antager, at de opbevares. *Marius Jensens* medicinske uddannelse, efter at han havde taget lægeeksamen, var saa grundig, at han en tid overvejede at gaa universitetsvejen, og foretog en lang studierejse til Tyskland, hvor han blandt andet opholdt sig hos professor *Kölliker* i Würzburg. Men saa blev han forlovet med min mors yngste søster og foretrak, formodentlig ogsaa tilskyndet af økonomiske grunde og sin forholdsvis fremrykkede alder, at modtage tilbudet som grevskabslæge paa Wedellsborg og flyttede med sin unge hustru over til lægeboligen Lilledal ved Tybrind i slutningen af halvtredserne, hvor han oparbejdede en stor og vidt omfattende praksis, elsket og afholdt af alle, han kom i berøring med, som læge og ven. Han døde 1882 af en kronisk hjertelidelse.

Min moster »tante Rikke« var den elskeligste, mest selvopofrende og hjælpsomme kvinde, jeg nogensinde har truffet. Hjertevarme og gæstfrihed prægede hendes hjem, der var et aabent hus for slægt og venner i sommerferierne, hvor man hyppigt traf sammen med præstefamilierne fra de omliggende sogne. Blandt disse mindes jeg pastor *Nissen* i Føns, pastor *Schiødte* i Husby, *Thomsen* i Balslev og *Holberg* i Nørre Aaby.

Datteren *Holga*, der var nogle aar yngre end jeg, havde gode evner, var stærkt literært interesseret, fuld af livslyst og, udrustet med en livlig fantasi, optraadte i en ung alder som forfatter. Under mine sommerferieophold paa Lilledal arrangerede vi, hun og jeg, af og til friluftsteaterforestillinger under egetræernes vidtfavnende kroner, idet scenen blev bygget op af lagner, fastbundne til granstolper, medens publikum, som bestod af omegnens bekendtskabskreds, anbragtes paa græsplænen. Desværre kastede en alvorlig sygdom mørke skygger over hendes ungdom, idet hun, kun 13 aar gammel, blev angreben af en hofteleds-tuber-

kulose, der gjorde hende til invalid. Kun 28 aar gammel døde hun efter mange svære lidelser i København, hvortil hun og hendes mor var flyttet efter faderens død i 1882. Da en ny læge udnævntes paa grevskabet Wedellsborg, blev den gamle, for mig og min slægt saa minderige lægebolig nedrevet, og en ny, mere sundhedsmæssig og praktisk opførtes ved siden af det sted, hvor den gamle bolig havde ligget.

Jeg fulgte jævnlig med min onkel, naar han kørte ud i praksis i sit store lægedistrikt, der strakte sig lige fra Middelfart til Assens og dybt ind i landet. Undertiden havde han sin skitsebog med paa disse ture for at aftegne særlig kønne partier. Fra mit 14. aar har jeg haft lyst til at tegne landskaber, og der eksisterer endnu nogle af mig naivt tegnede skitser af udsigten over mod Christianshavn, set fra mit vindu i Havnegade. Først efter at jeg begyndte at feriere ovre hos min onkel, fik jeg lidt undervisning i tegning, naar jeg betragtede hans arbejdsmetode, for at fremtrylle fine og skønne blyantstegninger af fyenske landskaber. Siden har jeg paa mine forskellige rejser i ud- og indland altid haft min skitsebog med mig og i disse nedfældet en række tegninger, som har været mig til stor glæde, naar jeg paa mine gamle dage genopfriskede mine mange rejseerindringer ved at blade i mine skitsebøger.*) Og som student illustrerede jeg alle mine anatomiske forelæsningshæfter fra professor *Fr. Schmidts* forelæsninger. Professor Schmidt var en mester i at holde forelæsninger og en fuldendt kunstner til med kulørte kridtstykker at fremtrylle de skønneste anatomiske tegninger paa den sorte tavle, som paa vidunderlig maade illustrerede hans forelæsninger.

*) Det var ikke dyrt at rejse dengang, thi eksempelvis kan jeg meddele, at jeg i 1880 om sommeren rejste med toget fra København til Aarup St. paa Fyen formedelst 5 kr. 50 øre. Jeg overnattede i Aarup kro, hvilket kostede mig 1 kr. 10 øre, hvorefter jeg tidlig næste morgen spadserede til Lilledal, for at besøge onkel Marius Jensen.

Og jeg kan yderligere dokumentere tidsalderens billighed i samme tidsrum, da jeg fra ganske ung har ført regnskab med mine indtægter og udgifter. Jeg skal for at illustrere dette forhold anføre en side af mine regnskabsoptegnelser fra 27. okt. 1880:

Badebilletter	1,00	Sold paa hospitalet	2,00
Tobak	0,25	Barber	0,10
Fortæring	0,10	Cigarer	0,50
Repareret et Cigarrør	1,00	Drikkepenge	0,10
Cigar og Drikkepenge	0,45	Barber	0,15
Handsker	1,25	Klipning	0,50

Justitssekretær Georg Morville, 1880.

Fru Anna Morville.

Den sidste del af min sommerferie i rusaaret tilbragte jeg i Viborg hos min onkel, *Georg Morville*, som var gift med min fars yngste søster *Anna*.

Georg Morville var jurist og havde opholdt sig i Viborg, siden han var bleven juridisk Kandidat, og virket som prokurator i byen, samt været latinskolens kasserer. Han var, som han udtrykte sig, »født under vandet«, det vil sige i København paa Christianshavn i Overgaden neden Vandet. Han beboede og ejede den gamle, af alle, der har været i Viborg, kendte smukke, røde gaard, Mogensgade 6, som sikkert er opført af gamle munkesten, der antagelig skriver sig fra en af de mange kloster- og kirkebygninger, som Viborg var saa rig paa under katolicismen. Bygningen ligger i nærheden af domkirken, der blev ombygget, eller rettere restaureret fra grunden i halvfjerserne i forrige aarhundrede, hvorved den tabte noget af sin gamle patina og skinner nu i sin nye granitpragt med sine to firkantede tvillingtaarne. Den er bygget i stil med Lunds domkirke, men er betydelig mindre end denne. Bag onkel Morvilles gaard laa en smuk have, hvorfra en laage og trappe førte ned til pladsen mellem domkirken, fængslet, politikontoret og den jyske landretsbygning. Tæt op mod domkirken laa den bygning, hvori den jyske stænderforsamling holdt sine møder. Bygningen er nedrevet, dens plads er nu markeret med en mindesten.

Onkel Morville var en meget særpræget mand, sjælden elskelig og lige-

vægtig i sind, begavet med et stort lune, fuld af »muttervitz«, altid dampende paa en lang pibe med porcelænshoved. Han var et udtalt friluftsmenneske, der elskede at færdes i skov og hede med bøssen paa nakken og ledsaget af en jagthund. Han interesserede sig fra sin ungdom meget for naturvidenskaberne og drev særlig botaniske og astronomiske studier. Han blev en foregangsmand paa beplantning af hedernes omraade.

Da han som ung kom til Viborg i fyrrerne i forrige aarhundrede, fandtes der saa at sige kun uopdyrkede heder omkring Viborg, og tidlig begyndte han at plante en granskov, *Margretelund*, der ligger faa kilometer fra Viborg, og nu er en ca. 200 tønnder stor skov. Gennem sin tidligt vakte interesse for hedeplantning kom han i forbindelse med kaptajn *E. Dalgas*, og disse to mænd stiftede sammen med hofjægermester *Mourier Petersen* »Hedeselskabet« midt i tredserne, og i løbet af de aar, der er svundne siden, er Jyllands hedestrækninger for en stor del blevet omskabt til frodige og lægivende Granskove og i høj grad frugtbare jorder.

E. Dalgas og *Morville* droges hurtigt mod hinanden, og da Hedeselskabet jubilerede i 1891, skrev *Dalgas* til *Morville*: »Det er Dem, som i aarene 1854—1856 aabnede mine øjne for hedesagen og dens betydning, ikke alene ved de fornøjelige ture, vi havde gjort sammen, men ogsaa ved Deres egen plantningsvirksomhed. Og det er derfor i mine øjne Dem, som har givet den første solide impuls til vort saa prægtige selskab«.

Man rejste *Dalgas* et mindesmærke i Aarhus, hvor Hedeselskabets første hovedkontor laa, medens *Dalgas* levede, men hedeselskabets centraladministration flyttede efter hans død til Viborg, og foran dets bygning her er efter hans død rejst en udmærket lignende statue af *Georg Morville* tilligemed en af kammerherre *Lüttichau* fra Tjele, der afløste *Dalgas* i stillingen som Hedeselskabets formand.

Jeg besøgte næsten hvert aar, saalænge onkel *Morville* og tante *Anna* levede, Viborg og foretog udflugter til de forskellige hedeplantager, der efterhaanden voksede op i Viborgs omegn. Jeg fik derved interesse for hedeplantning, og i 1892 købte jeg 50 tønnder land, som tilhørte en gaardejer i Rogenstrup, 6 kilometer fra Viborg i nærheden af Løgstrup jernbanestation, tæt ved limfjordshavnen Hjarbæk. Denne plantage har nu vokset sig stor, terrænet er meget bakket, og fra udkanten findes der overordentlig smukke, vidtstrakte udsigter over store dele af Limfjorden. Plantagen fik navnet *Fegteborg* efter mine svigerforældres ejendom paa Als Nørreherred i nærheden af Nordborg. Det var udelukkende af rent nationaløkonomiske grunde, at jeg købte og beplantede de 50 td. land hedejord, som færdig beplantet stod mig i ca. 10,000 kroner, men først nu 40—50 aar efter viste

regnskabet, som jeg aarlig modtager fra Hedeselskabet i fin og detaljeret tilstand, et lille udbytte af og til. Bevidstheden om at have bidraget i beskedent format til Danmarks nationaløkonomiske velstand ved opdyrkning af de 50 td. hedejord, har været mig tilstrækkelig tilfredsstillende, men dertil kommer yderligere, at *Fegteborg* plantage i de forløbne aar har været mig en kærkommen anledning til mit aarlige besøg i Viborg med en dags udflugt til plantagen, hvor jeg har glædet mig ved at konstatere plantagens fortrinlige vækstlige udvikling, samtidig med at jeg i 3—4 dage har opholdt mig i Viborg og dyrket det hyggelige samliv med min gamle onkel og efter hans og tante Annas død, med deres børn og børnebørn. Den eneste af min generation, der endnu er tilbage, er min kusine fru *Emma Sprechelsen*.) Hun var enke efter fabrikant, cand. pharm. *Thomas S.* Begge fint begavede mennesker, som jeg satte megen pris paa. Min kusine *Emma* er nu legemlig skrøbelig, men aandelig mærkeligt levende med en glimrende hukommelse, der omfatter viborgensiske forhold og gamle familiebegivenheder med en sjælden skarphed. Det er et af alderdommens savn, at man overlever alle dem, med hvem man kunde snakke om fælles minder fra barndoms- og ungdomsalderen. Derfor var det mig en særlig stor glæde og nydelse at komme til Viborg, for at diskutere minder om mine forældres og min ungdom med min kusine, der som ung ofte kom til København og besøgte mit barndoms- og ungdomshjem, som hun omfattede med stor kærlighed og elskede at tale med mig om.

I sommeren 1945 holdt Morvilles dattersøn, revisor *Otto Sprechelsen* i »Viborghallen« et foredrag, som havde titlen: »Viborg i Ord og Toner«.**) I foredraget fortalte han træk af justitssekretær Georg Morvilles liv og virke, og skildrede den nøjsomme og beskedne mand, der udrettede saa meget til gavn for efterslægten.

Dattersønnen fortalte en del om Morvilles levesæt, hvoraf jeg kun skal belyse hans store nøjsomhed. Han kendte ikke til nogen slags bekvemmelighed, han havde aldrig ejet et lommeur, endsige en paraply, og hans rejseudstyr bestod kun af en flip og en redekam, som han førte med sig i en af sine lommer, naar han f. eks. rejste til Hedeselskabets bestyrelsesmøder i Aarhus.

Min gamle onkel var i mange henseender ret original og snurrig. I som-

*) Som efter at dette er skrevet afgik ved døden i begyndelsen af december 1946 efter et brud paa laarbenshalsen, paadraget ved et fald i sin lejlighed i Mogensgade 6, hvor hun var født og havde levet 88 aar.

**) Af dette foredrag skal jeg medtage de efterfølgende oplysninger om *Georg Morville*.

merens tørkeperioder frygtede han, at hans plantage skulde ødelægges ved brand, og først naar det begyndte at regne, lavede han op og demonstrerede sin glæde ved at vandre ud i haven og gaarden i Mogensgade med bart hoved og iført en tynd Saxonifrakke.

Han besad et kæmpehelbred og døde først 16. marts 1904, da han var 88 aar gammel, efter et halvt aars smertefuldt sygeleje formedelst en blærelidelse. Da han var et par og firs aar, traf han en dag i Viborgs gader en ungdomsven, som han ikke havde set i mange aar. Da vennen i samtalsens løb sagde til Morville: »Ja, vi bliver sku' gamle Morville!« svarede denne: »Ja, det haaber jeg rigtignok!« Morville ventede selv at blive over 100 aar, men, som han sagde, naar jeg bliver 125 aar, saa skyder jeg mig, for alting skal ha' en ende.

Han var uhyre beskeden i sin optræden, hadede ærestegn, hvoraf han ifølge sin stilling som medstifter af Hedeselskabet, justitssekretær i landsretten etc. ikke undgik at faa tildelt nogle, men han bar dem aldrig offentlig, og min kusine har blandt andet fortalt mig følgende: Da hendes far en gang skulde ind til Aarhus ved en eller anden højtidelig lejlighed, muligvis drejede det sig om afsløringen af oberst Dalgas' mindesmærke, var det mod hans ønske at medtage sine dekorationer, hvilket han dog tilsidst gjorde paa sine børns og hustrus bestemte forlangende. Men i Aarhus fik ingen lejlighed til at se dem, da han under hele højtideligheden skjulte dem under sin tilknappe overfrakke, og det var straalende solskin, hvorfor folk undrede sig over, at han som den eneste gik med tilknapet overfrakke.

Da jeg i mine yngre dage holdt sommerferie i Viborg, var det en af feriens store dage, naar vi med onkel og hele den øvrige familie kørte i charabanc ud til hans plantage, *Margretelund*, hvor vi nød den medbragte aftenmad, og drak øl af flasker, der laa gemte derude i en, med jord dækket, kølig kælder.

Efter veloverstaaet sommerferie kom jeg ved semestrets begyndelse 1. sept. 1873 til København, velnæret, solbrændt og med fornyede kræfter. Jeg meldte mig hos professor *Hans Brøchner* for at følge hans forelæsninger i filosofi samtidig med, at jeg anskaffede hans tykke bog om filosofiens historie, der netop var udkommet i 1873—74, men jeg indrømmer oprigtig, at jeg, ved at læse de første sider i filosofiens propædeutik, ikke forstod et suk af det. Den virkede paa mig, som om den kunde være skrevet paa Hebraisk eller paa et andet mig fuldstændig fremmed sprog. Jeg var ikke fyldt 17 aar, og den filosofiske terminologi i forbindelse med *Brøchners* knudrede, med indskudte sætninger forsynede, sprog, gjorde

det temmelig haabløst for mig at fatte de filosofiske tankebygningers indhold.

Imidlertid ofrede jeg ikke megen tid paa filosofien det første semester, men interesserede mig desto mere for kantussefagene, som dengang bestod af zoologi (professor *Japetus Steenstrup*), kemi (professor *Julius Thomsen* og *Sofus Mads Jørgensen*), fysik (professor *C. V. Holten*) og botanik (professor *F. Diderichsen*). Og først i foraarsemestret 1874 fik jeg klaret mine hidtil mangelfulde filosofiske begreber ved hjælp af en manuudtør, saaledes at jeg i sommeren 74 blev cand. phil.

Professor *Brøchner*, der var født 30. maj 1820, led af en fremskreden lungetuberkulose og gjorde paa os studenter et stærkt lidende indtryk. Saa vidt jeg erindrer, var vi hans sidste eller et af hans sidste eksamenshold, thi han døde af sin tuberkulose d. 19. dec. 1875. Efterhaanden som jeg fik mere begreb om filosofisk tænkning ved at studere *Brøchner's* lærebog i filosofiens historie fra de ældste til de nyeste tider, fik jeg et indblik i saavel de gamle græske som middelalderens og de nyere tiders filosofers forsøg paa at finde lovene for den menneskelige tænkning og for livsyringerne, og jeg fik derved interesse for filosofisk tænkning og litteratur, og denne interesse er øget gennem hele livet. Specielt har jeg dyrket *Spinoza* og *Søren Kierkegaards værker*, som jeg nu og da læser, naar jeg trænger til anden læsning end min faglige, lægevidenskabelige, og jeg sender da en venlig tanke til min første og udmærkede lærer i filosofisk tænkning, professor *Brøchner*, som jeg altid mindes med taknemmelighed.

Da jeg i min studietid havde den lykke at kunne bo hos mine forældre paa hjørnet af Havnegade og Niels Juelsgade, var afstanden til den daværende Studenterforening, som var Gammel Holms ombyggede slavekirke, kun ringe, og jeg kunde derfor let søge derind og deltage i foreningens daglige liv, læse aviser, deltage i lørtdagssoldene og i de større festligheder, som holdtes i festsalen, der indtog hele den øverste anden etage. Ved rusgilderne og andre festlige lejligheder serveredes der altid varm eller isafkølet punch, der gled behageligt ned over tungen, men var lumsk og kunde være farlig i sine virkninger paa unge, ubefæstede sjæle. Særligt gjaldt dette de unge russer, der lige var sluppet bort fra hjemmets strenge tugt, og undertiden hemningsløst kastede sig ud paa studentertilvets frie livsbane. Eksempelvis kan jeg anføre en begivenhed, der belyser dette forhold, og som rummer tragikomiske momenter, men fik »a happy end«.

Det hændte i 1874, aaret efter at jeg var bleven student, at jeg tilligemed mine tidligere omtalte studentervenner *Niels Neergaard* og *Lauritz Zeuthen*, deltog i aarets rusgilde, som blev afholdt op imod jul, i hvert

tilfælde var det bitterlig koldt den aften, rusgildet fandt sted. Da vi tre sent paa aftenen forlod studenterforeningen for at gaa hjem, traf vi ved udgangen en særdeles pæn, ung rus, som var dimitteret fra Bohrs skole, og som Zeuthen og jeg kendte godt fra vore fælles skoledage. Han var søn af en officer, boede ude paa Frederiksberg, og var strengt og spartansk opdraget i hjemmet, der rummede en større børneflokk. Vi var straks paa det rene med, at han havde været uforsigtig og nydt mere punch, end han kunde taale, og at det vilde være uforsvarligt at lade ham alene styre sin lange kurs til Frederiksberg. Vi hankede op i ham og begyndte fodturen hjemover. I begyndelsen gik det nogenlunde, men da vi var naaet ud til Frihedsstøtten, var han bleven fuldstændig slap og selvopgivende og maatte tildels bæres, til vi naaede hans hjemsted, som vi kendte. Med en del besvær fik vi gravet gadedørsnøglen op af hans lomme og begyndte opstigningen ad hovedtrappen i bælgmørke. Paa reposen mellem stuen og første sal snublede vi over en sovende ung mand, som vi ved hjælp af skæret fra en brændende tændstik genkendte som hans noget ældre bror, der ogsaa var student og som øjensynlig paa et tidligere tidspunkt havde forladt Studenterforeningen, men som under sit forsøg paa at naa op til den etage, hvor familien boede, var falden i søvn undervejs paa trappen. Vi lod ham foreløbigt ligge og hankede op i den yngre bror, som vi tilsidst ved hjælp af hans entrédørsnøgle, som vi fandt i hans lomme, fik bugseret ind i lejligheden, og gennem en lang gang tilsidst gennem en aabenstaaende dør ind til et soveværelse, der var oplyst af et brændende stearin lys. Her fik vi ham anbragt i en opredt ledig seng, og efter at have vækket hans ældre bror, som laa nede paa trappen, fik vi ogsaa ham anbragt paa hans rette plads i hjemmet, som vi forlod diskret, efter at have lukket yderdøren efter os og begav os hjem hver til sit efter vel udført nattearbejde. Jeg skal blot tilføje som slutning paa historien, at de to unge mennesker begge udviklede sig til dygtige og nyttige medlemmer af vort samfund. De havde ogsaa saa megen erindring om de natlige begivenheder, især om dem, der udspillede i deres sovekammer, hvor en yngre bror var vaagnet op og spurgte os forskrækket, hvad der var i vejen, at de, da jeg den følgende eftermiddag tilfældigt mødte dem, takkede mig for hjælpen.

Efter at jeg var bleven student, modtog jeg af min far, foruden frit ophold i hjemmet, et maanedligt pengebeløb til at dække mine udgifter til barbering, sporvogne og lignende, for hvilke jeg maatte aflægge nøje regnskab d. 1. i maaneden. Disse beløb var ret begrænsede, og for at tjene noget ekstra averterede jeg i avisen, at en student tilbød at give under-

visning i matematik. Reflekterende bedes indlægge billet mrk. det og det paa bladets kontor. Jeg ventede mig ikke noget videre udbytte af disse forsøg paa at forskaffe mig ekstra indtægter, og jeg havde ikke betroet mig til mine forældre. Men stor var min forbavselse, da jeg paa min annonce modtog anmodning om at undervise tre mænd, hvoraf de to var unge haandværkssvende, der boede i en baggaard i Farvergade lige overfor Vartov. Den ene var smede- den anden snedkersvend, og dem underviste jeg to gange ugentlig i deres hjem om aftenen efter deres arbejdstid og lærte dem algebraens og geometriens begyndelsesgrunde, som de mente de kunde faa nytte af i deres senere selvstændige virksomhed, og som de hidtil ikke havde haft noget begreb om. Det var to brillante, intelligente unge mennesker, et par aar ældre end jeg, som underviste dem hele vinteren 1873—74, og begge blev dygtige haandværksmestre, af hvilke jeg traf den ene mange aar senere, da han som en velhavende snedkermester konsulerede mig som læge og takkede mig for den tid, jeg havde undervist ham i matematik.

Den tredie elev, jeg fik samtidig, var en ældre mand paa op mod de treds, en bekendt elektropletvarefabrikant fra København, som ønskede at faa undervisning i matematik, fordi han, som han meddelte mig, havde en søn, som nu i skolen skulde begynde at lære matematik, og nu var han ikke i stand til at hjælpe sønnen i dette fag, da han aldrig havde lært matematik selv. Hans undervisning foregik hjemme hos mine forældre i Havnegade, hvor jeg nu alene beboede det inderste etfagsværelse, som jeg tidligere havde delt med mine to brødre. Mine forældre undrede sig første gang, de saa min elev, en ældre, elegant, graasprængt herre, der kunde være min far, der, for at naa ind til mig, maatte passere to korridorer og spisestuen. Flere gange ugentlig i samme vinter blev han manuduceret i matematik af mig kun 17 aars ungdommelige student. Men det gik helt fint, og jeg var glad ved at kunne tjene lidt til bestridelse af mine ekstra udgifter, skønt det var relativt smaa beløb jeg fik for disse matematiske lektioner, næppe mere end 1 a 2 kroner pr. persona.

Da jeg i juni 1874 var færdig med min filosofikum, fik jeg i sommerens løb den idé, at det kunde være morsomt at prøve paa at gaa op til kantussen allerede i januar 1875, hvilket vilde betyde et halvt aars gevinst i min studietid. Jeg havde, som nævnt, beskæftiget mig i rusaaret temmelig flittigt med kantussefagene, og ved sammenbidt flid og energi lykkedes det mig ogsaa at faa en fin eksamen i zoologi, kemi og fysik i januar 1874, de eneste fag i den lægevidenskabelige forberedelseseksamen, hvori der afholdtes eksamen om vinteren, medens det fjerde fag, botaniken,

blev udskudt til sommeren. Imidlertid forhindrede dette mig ikke i umiddelbart efter at jeg havde bestaaet eksamen i de fire fag, at blive indskrevet som volontør paa Kommunehospitalets kirurgiske afdeling, professor V. Holmer, hvor jeg begyndte volontørtjenesten d. 1. februar 1875 og samtidig tog fat paa de medicinske grundfag, anatomien og fysiologien, som doceredes paa kirurgisk akademi i Bredgade.

Nu indtraf der imidlertid en begivenhed, som satte mit sind i stærk bevægelse, idet de nordiske studenter havde planlagt, at der i juni maaned skulde afholdes et skandinavisk studentermøde i Upsala, og det vilde jeg forfærdelig gerne deltage i. Det var vanskeligt at komme med til Upsala, for da antallet af deltagere maatte være begrænset, forbeholdtes billetterne til turen fortrinsvis ledende folk indenfor den danske studenterverden samt medlemmer af studentsangforeningen, og den var jeg endnu ikke bleven medlem af. Efter at komitéen havde sikret et tilstrækkeligt antal studentsangere og prominente folk blandt studenterne, ordføreren m. fl., de fornødne billetter til turen, var der endnu et meget begrænset antal tilbage, som vi andre, ikke privilegerede, studenter kunde faa tildelt ved lodtrækning. Men antallet af dem, der søgte disse resterende billetter, var betydeligt større end det antal billetter, der skulde trækkes lod om. Prisen paa en deltagerbillet var 80 kr., og denne sum skulde jeg først sikre mig hos min far, inden jeg kunde trække lod. Men far, som ellers var uhyre elskværdig og imødekommende overfor mig, naar det gjaldt om at tilfredsstille mine, som regel beskedne ønsker, ansaa den tanke at ville spendere 80 kr. paa en rejse til Upsala for at være ganske menings- og nytteløs, og nægtede mig beløbet; saa røg den plan i lyset. Tilfældigt tilbragte vi aftenen, den samme dag som jeg om formiddagen havde faaet afslaget af min far, hos mine forældres ven og vor gamle huslæge, kommunelæge *C. Jessen*, som boede i Stormgade 6, hvor vi tilbragte nogle fornøjelige timer sammen med Jessen og hans ven dr. *Nicolai Holm*, der begge var ivrige studenteforeningsmedlemmer, og da jeg oplyste dem om min fars stilling med hensyn til min eventuelle deltagelse i Upsalamødet, skammede de min far ud og fortalte ham, at det vilde være en enestaaende oplevelse for en ung student som jeg, hvis jeg kunde komme op til Stockholm og Upsala, og resultatet blev, at jeg fik de 80 kroner og var saa svineheldig ved lodtrækning at blive deltager i det sidste skandinaviske studentermøde, der blev holdt i min tid, jeg vandt derved uforglemmelige minder om en herlig tur gennem Sverige, hvor jeg fik lejlighed til at stifte bekendtskab med norske og svenske studenter og nød svensk gæstfrihed i udstrakt grad overalt, hvor vi kom frem.

Der var imidlertid endnu en hindring, som maatte fjernes, inden afrejsen i begyndelsen af juni kunde finde sted for mit vedkommende, og det var, at jeg skulde op i mit sidste fag af kantussen, botaniken, hvis eksamination var henlagt til senere i juni. Men min elskelige lærer i botanik, professor *Dietrichsen*, der lærte os botanik i den gamle botaniske have, som var rester af slotshaven bagved Charlottenborg, imødekom mit ønske om ekstraordinært at eksaminere mig nogle dage, før vi skulde afrejse til Upsala, og det takker jeg ham evigt for.

Jeg var kun 18 aar gammel, da jeg deltog i turen, som varede en god uge og var begunstiget hele tiden af det skønneste vejr. Det var første gang, jeg rejste udenlands, og hvad vi oplevede i Stockholm og Upsala var overvældende, men vi var ogsaa godt trætte og hæse af at raabe hurra, da vi efter 10 dages forløb atter steg i land paa Kvæsthusbroen.

Nogen detailleret beskrivelse af togtet kan jeg ikke give, jeg vil kun fremdrage enkelte momenter og scener, der har brændt sig ind i min erindring.

Vi afsejlede fra København til Malmø og modtoges i Lund af vore værter, som sørgede for vor indkvartering, da vi skulde overnatte i Lund efter en dundrende fest om aftenen, hvor jeg for første gang stiftede nærmere bekendtskab med den velmagende, men lumske svenske punch. Gildet fortsattes til ud over midnat, og det holdt haardt for mange at stille tidligt om morgenen, for i nogenlunde velsoigneret tilstand at bestige toget, der skulde føre os op til Upsala, hvilket skete i bagende solskin. I småland standsede toget udfør Råshult, hvor Sveriges berømte naturforsker *Carl v. Linné**) er født, og som laa tæt ved jernbanelinien. Derefter naaede vi ud paa eftermiddagen til *Norrköping*, hvor vi steg ud for at overnatte og deltage i en straalende fest, som Norrkøpings indbyggere gav om

Kommunelæge Carl Jessen,
vor huslæge.

*) *Anmærkning*: Carl v. Linné var præstesøn, f. 23/5 1707 i Råshult i Småland, gik i skole i Växjö, blev student fra Lund og levede senere i Upsala.

aftenen for os danske og lundensiske studenter. Festen fandt sted i et festetablisement, der laa, saa vidt jeg erindrer, paa en ø i den bugt, der fra Østersøen skyder sig ind i landet, og i hvis bund Norrkøping ligger. Etablissementet var rigt illumineret og traktementet overdaadigt festligt. Den følgende morgen fortsattes rejsen. I *Södertelje* var der en halv times ophold, hvor nationalklædte svenske piger serverede Södertelje kringler og kaffe. Kort efter naaede vi *Stockholm*, som vi passerede uden nævneværdig ophold og fortsatte rejsen til Upsala, hvor en straalende modtagelse fandt sted og vore værtsfolk tog imod os. Jeg kom til at bo hos domprovst *Torén*, en elskværdig, bleg, asketisk udseende, mager og højkirkelig type, der i forbindelse med sin joviale, fyldige og smilende hustru, samt deres talrige døtre, gjorde os opholdet i Upsala saare fornøjeligt og behageligt. Dagene i Upsala svandt hurtigt med fester til langt ud paa morgenstunden, og udflugter til omegnen. Særligt mindes jeg en udflugt til de nærliggende Upsala høje, hvor dalkullapiger bød os mjød i drikkehorn paa nordisk vis, medens vi grupperede os omkring talerstolen, hvorfra *Carl Ploug* og andre fremragende repræsentanter for de skandinaviske studenter, manede til sammenhold i nord. En dags udflugt op imod nord i retning af Gefle til *Laxöen*, hvor vi fangede laks i elven og deltog i en overdaadig friluftsfest, skal lige nævnes. De enkelte detaljer kan jeg ikke erindre, og dagbogsnotater fra min Upsalatur mangler jeg. Men en ting husker jeg, at jeg i løbet af de dage, vi opholdt os i Upsala, mistede mit attenaarige hjerte til en ung dame fra Haparanda, der var paa besøg i Upsala, og som jeg traf i selskab hos domprovst *Torén*. Jeg har hverken set hende eller hørt fra hende, efter at jeg sagde farvel til hende i *Skokloster*, der ligger mellem Upsala og Stockholm, og hvortil vi sejlede med damperen ad Fyrisåen. I *Skokloster* gik vi nogle timer i land for at spise lunch, og her skiltes vi for stedse. Det er nu 72 aar siden, og jeg haaber, hun har tilgivet mig min troløshed og har trøstet sig og er blevet lykkelig paa anden og forhaabentlig bedre maade. Jeg var dødtræt, da vi forlod Skokloster, havde bogstaveligt kun faaet faa timers søvn om natten i de dage, der var forløbne, siden vi forlod Lund, og trængte stærkt til at sove de 3—4 timer vi var om bord, inden vi naaede Stockholm. Jeg gjorde mig gode venner med en af matroserne og kom ned i folkelukafet i skibets forstavn og blev anbragt i en køje. Jeg faldt straks i søvn og sov saa fast, at jeg ikke anede noget om ankomsten til Stockholm, hvor mine værtsfolk havde ondt ved at finde mig, men tilsidst lykkedes det dog. Jeg blev indlogeret hos en fabrikör *Schultén*, der boede i en stor lejlighed, som blandt andet rummede en smuk samling af sjældent fint porcelæn i store glasmontrer, der

fyldte flere værelser. Familien var bortrejst, men der var sørget godt for mit og en jydsk students ophold i de dage, vi var i Stockholm. Foruden festligheder paa Hasselbacken, festforestilling, saa vidt jeg erindrer, i operahuset, mindes jeg en glimrende reception, som Kong Oscar gav os paa det pragtfulde *Drottningholm*, hvis skønne slotspark strakte sig ned til Mälaren. Vi saa ikke Kongen, som vistnok var bortrejst, men hans hofchef, grev *Hamilton*, fungerede som vært. Efter nogle dages ophold i Stockholm gik turen hjemad i første halvdel af juni maaned, og saa tog jeg over til Fyen og rekreerede mig hos min onkel, lægen ovre paa *Wedellsborg*.

Det lykkedes mig at tilendebringe mine studier saa hurtigt, at jeg i sommeren 1879 blev lægekandidat, 22 aar gammel, seks aar efter at jeg var blevet student.

Inden jeg forlader omtalen af min studentertid, vil jeg nævne en begivenhed, som indtraf d. 14. nov. 1876 og vakte megen opmærksomhed indenfor universitetskredse. En doktorand, som havde faaet sin afhandling for doktorgraden antaget til mundtlig forsvar, fik ikke graden tilkendt, fordi universitetet mente, at det mundtlige forsvar havde afsløret saa store brist i doktorandens viden og kunnen, at man ikke kunde tilstille ham doktorgraden og den dermed forbundne jus docendi.

Det drejede sig om cand. phil. *Peter Taubers* doktorafhandling, hvis titel var: »Tanddannelse og Tandudvikling hos hvirveldyrene.« Sagen berørte mig personligt meget stærkt, fordi Tauber var en god ven af mig og mine forældre. Han levede under beskedne forhold, havde flere børn og boede i en lille villa med have, Nordvestvej 4. Denne gade forbandt Gartnergade med Griffenfeldsgade og omdøbtes senere til Rantzausgade, der fortsattes tværs over Griffenfeldsgade ud i det saakaldte Rhabarberkvarter langs med Ladegaardsaaen. Peter Tauber var født 1832, var altsaa 44 aar gammel, da denne tragedie ramte ham. Han havde taget studentereksamen 1850 og philosophicum, studerede zoologi, og stiledede efter at tage magisterkonferensen, men maatte paa grund af vanskelige økonomiske forhold opgive sine studier i 1857 og ernære sig som timelærer i forskellige skoler. Da hans økonomiske forhold bedredes i 1863, genoptog han sine zoologiske studier og vandt 1871 universitetets guldmedaille for en zoologisk prisopgave om insektædernes tandskifte og levemaade, ligesom han i de følgende aar offentliggjorde flere videnskabelige zoologiske arbejder, hvorfor han af universitetet 1873 fik tilkendt det Smitske stipendium.

Gosch roste Tauber i sin i 1875 udkomne udsigt over Danmarks litteratur

(II Bd. p. 573) for hans værdifulde videnskabelige arbejder paa zoologiens omraade og fremhævede den uberettigede kritik, som *Steenstrup*, *Bendz* og *Lütken* vare fremkomne med, og som havde til følge, at Tauber ikke modtog 1. pris for besvarelsen af en opgave, som Videnskabernes Selskab havde stillet.

Sagen var den, at paa den tid var de danske zoologer delt i to lejre, der kæmpede drabeligt indbyrdes, stod skarpt fjendtlige og uforsonlige overfor hinanden, og bitre fejder, prægede af ufordragelighed, skilte dem, ja, de kunde knap taale at være i samme stue. Til det ene parti hørte universitetsprofessorerne *Steenstrup* og *Reinhardt*, medens professor *Schiødte* fra Landbohøjskolen var det andet partis bannerfører. Peter Tauber hørte til *Schiødte*'s parti og var selv hans elev og beundrer, ligesom hans arbejde var udført under *Schiødte*'s ledelse, og dette var i og for sig tilstrækkelig grund til at *Steenstrup* og *Reinhardt* gjorde Taubers arbejde til genstand for en haard og uretfærdig bedømmelse.

Den 4. marts indsendte Tauber sin doktorafhandling samtidig med, at han anmodede universitetet om fritagelse for at tage magistergraden forinden.*) Dette fraraadede *Steenstrup* og *Reinhardt*, hvorefter tilladelsen blev Tauber nægtet d. 24. maj 1874. D'herrer *Steenstrup* og *Reinhardt*'s forsøg paa at hindre Tauber i at faa doktorgraden, lykkedes altsaa ikke paa den maade, thi Tauber indgav d. 13. febr. 1875 en ny, motiveret ansøgning, som omstemte det naturvidenskabelige fakultet, dog fik *Steenstrup* tilføjjet den betingelse til antagelsen, at der til doktorafhandlingen føjedes »*Theses* af almindelig naturhistorisk beskaffenhed, altsaa ikke blot zoologiske, men tillige botaniske og mineralogiske-geognostiske«.

Disputatsen fandt sted 14. nov. 1876. Opponenterne ex officio var *Steenstrup* og *Reinhardt*, Taubers argeste modstandere, der angreb Taubers specielle omraader indenfor zoologi, botanik og mineralogi, hvor det selvfølgelig var let at blotte Tauber, der i mange aar havde været optaget af daglig undervisning i skolen.

Jeg overværede forsvarshandlingen og harmedes, ligesom største parten af tilhørerkredsen, over den harmdirrende og hadske maade, hvorpaa de to opponenter ex officio overfaldt doktoranden i de 7½ time, handlingen varede, og under hvilke Tauber uafbrudt maatte staa for skud af en kritik, der mere var rettet mod hans forsvar af de bag i bogen tilføjede theses, end mod selve arbejdets egentlige zoologiske afsnit. Disse opponenter

*) Universitetet forlanger som regel, at en doktorand skal have afsluttet sine universitetsstudier med en embedseksamen, inden han indsender sin doktorafhandling til bedømmelse.

opførsel kritiseredes stærkt af professor Schiødte i en erklæring af 17. dec. 1876, hvori han tog Tauber varmt i forsvar.

Men Tauber var derefter en slagen mand. Træt og forvirret, modløs og forpint vendte han hjem til sin familie paa Nordvestvej, hvor hans hustru og børn spændt havde ventet paa »far« med en festmiddag for at fejre »doktoranden«. Skuffelsen var stor, og Taubers mange venner harmedes over den himmelraabende, ondartede behandling, han havde været genstand for.

Striden fortsatte imidlertid, idet professor Reinhardt fremkom i Naturhistorisk selskab med et angreb paa Taubers tandundersøgelser, hvilket foranledigede, at denne udsendte to piecer: »Nødtvungen belysning af professor Reinhardts angreb«, og det varede længe, inden det røre, som nægtelsen af doktorgraden til Tauber havde skabt indenfor naturhistoriske kredse, faldt til ro.

Til slut skal kun anføres, at Tauber d. 9. maj 1877 bad ministeriet om snarest mulig at offentliggøre præmisser og domme i denne sag, hvilken anmodning Konsistoriet imødekom ved at udgive »Aktstykker i Sagen om cand. phil. Taubers Doktordisputats 1877« paa 99 sider, hvilket dokument er meget interessant og lærerigt, idet det tydeligt fremgaar af det, at Tauber, som elev af professor Schiødte, blev fældet i kraft af den ufordragelighed, der herskede mellem professor Schiødtes og Japetus Steenstrups kredse, hvilket ikke forbedredes ved, at Tauber ikke undlod i sin doktorafhandling at kritisere Reinhardts undersøgelser.

Adskillige læger har i aarenes løb indgivet afhandlinger til erhvervelse af den medicinske doktorgrad og den dermed forbundne jus docendi, men har faaet deres afhandling afvist inden det mundtlige forsvar. Kun een gang mindes jeg, at en doktorand fik sin afhandling antaget til mundtlig forsvar, men ikke opnaaede doktorgraden, da det afslørede under forsvaret, at præses resultater delvis hvilede paa plagiater.

Jeg var ungdommelig uforsigtig med mit helbred som student, led af langvarige foraarforkølelser, og som nævnt tog jeg baade sangundervisning, undervisning i klaverspil, deltog livligt i selskaber og baller i mine forældres store slægts- og vennekreds, og passede samtidigt mine studier.

Og en skønne dag hævnedes det sig. Jeg sad en eftermiddag alene paa dissektionsstuen paa Kirurgisk Akademi og dissekerede et lig, da jeg fik et hosteanfald med en kraftig blodspytning, der kom fra den venstre lunge. Jeg blev noget hed om ørerne, pakkede straks mine sager sammen og tog hjem til mine forældre, der boede i Havnegade 19, hvor jeg blev puttet

i seng, og professor, overlæge, dr. *Frederik Trier* tilkaldtes. Han konstaterede en venstresidig fortætning i venstre lungespids. Under min moders gode pleje og takket være min kraftige konstitution, klaredes det hele i løbet af en maanedes tid med sengeleje, og jeg kunde tage første del af embedseksamen i sommeren 1878, et aar før mine samtidige. I følge eksamensordningen den gang, skulde 2. del, der omfattede de kliniske fag, tages senest et aar efter første del, skete det ikke, maatte man tage 1. del om igen.

Det lykkedes mig d. 25. juni 1879 at tage 2. del af min embedseksamen med et fint laud, og kun 22 aar gammel, jeg fyldte 23 aar 13. Okt., havde jeg opnaaet jus practicandi.

Da jeg kom hjem i Havnegade, blev jeg modtaget med aabne arme af min kære moder, og kort efter kom fader hjem fra kontoret, og gensynet med mig som autoriseret læge var lige saa glædeligt for ham som for en stor del af familien, der besøgte os om aftenen, for at drikke den nybagte doktors skaal. Det var en onsdag, jeg blev færdig, og torsdag middag havde mine forældre inviteret en del af mine venner og kammerater, ligesom ogsaa min farbror, malermesteren, og husvennen, forhenværende skibsfører *Jørgensen* og hans hustru, vor huslæge, min fars ungdomsven, kommune- og brandlæge *Carl Jessen*, samt hans søn, den senere læge *Villiam Jessen*, var indbudt. Af mine venner var min barndomsven *Adolf Topp* samt *Carl Svendsen*, senere læge i Svindinge paa Fyen, *Holger Mygind* og *Gordon Norrie* tilstede, og senere paa aftenen sluttede *Rasmus Lind*, død som læge paa østerbro, sig til selskabet. Endvidere var min bror Fritz og hans hustru med i selskabet, under hvilket champagnen og talestrømmen flød. Efter middagen foretog vi i to færgebaade en lille rotur i havnen, raabende hurra og tilviftet af tilskuerne langs kajerne. Efter hjemkomsten trakteredes vi med aftensmad, og min farbror, Ernst S., inviterede os alle til middag søndag d. 29. juni paa Raadvad samtidig med, at han paalagde mig at forøge antallet af indbudne til 20. Foruden de ovennævnte blev min morbror *Holger Skeel* samt lektor i kemi *Sophus Mads Jørgensen*, hvis søsterdatter, *Anna Mathea Bruun*, var gift med min bror Fritz, inviterede (se S. 45).

Søndag d. 29. juni sejlede hele selskabet med det forenede Dampskibsselskabs baad til Bellevue, hvorfra vi med vogne befordredes gennem Dyrehaven til Raadvad, hvis restauration lededes i første klasses stil af *I. H. Blanch*, hvorfor det havde ry dengang som et af de fineste restaurationssteder. Middagen var festlig. Min farbrors hustru, tante *Thekla*, f. Sauerbrey, havde skrevet en smuk sang, men kunde ikke selv være til-

stede, da hun besøgte en søster paa Fyen. Vejret var glimrende, middagen overdaadig herlig, hvilket tydelig fremgaar af den omstaaende menu, som jeg har bevaret.

I. H. BLANCH. RESTAURATION

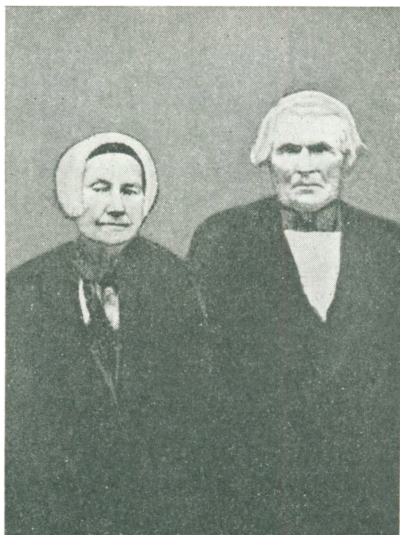
Raavad.

Suppe jardinière	Bordeaux
Pigvard — Sauce hollandaise	Liebfraumilch
Oxefilet — Trüffes	Champagne I
Asparges	Bourgogne
Kyllingesteg — Salat	Champagne II
Smør og Ost	
Jordbær	Sherry

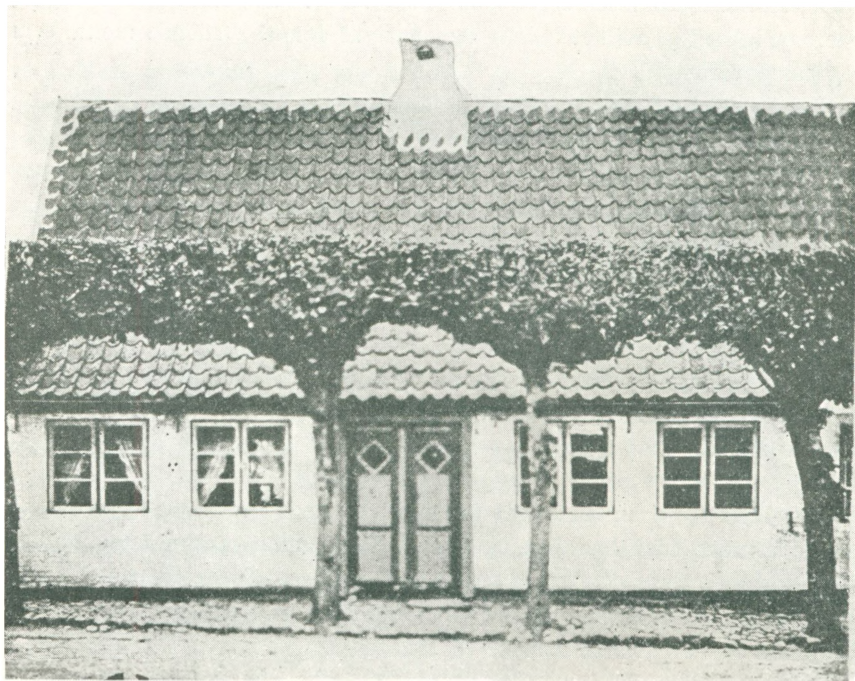
26. Juni 1879.

Som man ser drak man godt dengang; to slags rødvin, to slags champagne foruden Liebfraumilch og sherry. Der holdtes mange taler, og der foredroges et slags referat af festen i versificeret form, skrevet af min gamle ven, kaptajn Topp. I høj stemning drog vi hjem om aftenen via Bellevue og derfra med damper til Havnegade.

Vinteren 1874—75 var et mærkeaar for mig, idet jeg lærte mine tilkommende svigerforældre, konsul *L. C. Ohlsen* og hustru *Marie H. Mahler*, nærmere at kende. Jeg havde nok truffet dem, naar de under deres besøg i København, sammen med deres datter *Dagmar Marie O.*, havde aflagt mine forældre, som var deres gode venner fra tidligere tid, besøg i Havnegade 21, men det var kun flygtigt, at jeg saa og talte med dem. Men i december 1874 rejste jeg over til min onkel, lægen *Marius Jensen*, paa Fyen, for at fejre julen hos ham, og kom da til at køre i samme jernbanekupé som konsul *Ohlsen* og hans hustru, der havde afsluttet deres besøg i København og nu tog hjem til deres ejendom paa Als.

Consul Lauritz C. Ohlsen's forældre.

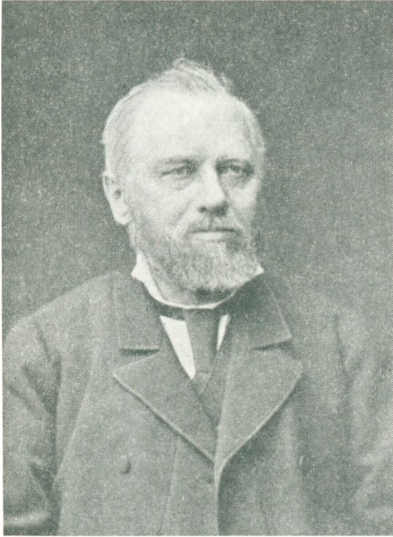

Huset i Nordborg, hvor Consul L. C. Ohlsen's forældre boede.

Jeg maa have opført mig til deres tilfredshed, thi inden vore veje skiltes paa Fyen, inviterede de mig over til Fegteborg paa Als for at holde sommerferie i sommeren 1875, et tilbud, som jeg med glæde tog imod.

Lauritz Christian Ohlsen var født 22. januar 1819 i Oxbøl præstegaard, faa kilometer fra Nordborg paa Als. Hans far var en gaardmandssøn fra Lauensby, der ligger ved den østlige ende af Nordborg sø. Hans mor var ældste barn af pastor Holst ved Oxbøl kirke, og præstegaardens jorde bestyredes af L. Ohlsens far.

Min tilkommende svigerfar var en opvakt dreng, der helst vilde have studeret, men det var der ikke raad til, han blev sat i Nordborg skole, og efter sin konfirmation blev han sat i handelslære hos gamle købmand Been i Sønderborg for efter endt læretid at komme til Flensborg, hvor han ansattes hos den senere bekendte danske købmand *Kolding*. 18 aar gammel kom han over til Newcastle hos købmand *Bilton* og lærte der *Bilton's* svigersøn, *Charles Page*, at kende. Sammen med ham grundlagde han kulfirmaet Ohlsen, Page and Co. i Cardiff, Wales, omkring 1850.

Consul L. C. Ohlsen.

Consulinde Marie Helene Ohlsen.

Cardiff var dengang en forholdsvis mindre by, men den voksede hurtigt og blev en stor eksporthavn for Wales' kulminer.

1857 giftede han sig med sin halvkusine, Marie Helene Mahler, datter af skomagermester Mahler i København, hvis hustru var yngste datter af pastor Holst i Oxbøl og hans anden hustru. Lauritz Ohlsen udnævntes til dansk konsul i Cardiff og senere tillige til hannoveransk konsul indtil kongeriget Hannover 1866 indlemmedes i Preussen.

Cardiff blev paa den tid anløbet af talrige danske koffardifartøjer for at modtage ordre paa vejen vest eller østpaa, og blandt disse skibes kaptajner befandt sig min far, og derfra stammede bekendtskabet mellem konsul *L. C. Ohlsen* og min far.

Konsul Ohlsen virkede i Cardiff fra 1850 til 1871. Han havde store kulleleverancer til Spanien, Danmark og Skandinavien.

I Cardiff ejede Ohlsens en smuk villa, »Llandaff Rise«, et stykke udenfor Cardiff, hvor deres datter blev født d. 7. juli 1863.

Hendes far var en kundskabsrig, intelligent mand, vel bevandret i verdenslitteraturen, talte, foruden sit dansk, engelsk, tysk, plattysk, fransk, spansk og italiensk, var meget berejst, i besiddelse af stor verdenserfaring og personlig charme, parret med udpræget sans for humor, en bundhæderlig, nobel karakter og, som født Alsinger, stærkt nationalt interesseret.

I hans hjem i Cardiff mødtes talrige danske koffardikaptajner og sø-officerer. Blandt disse sidste har jeg senere lært kommandør *Fugl*, admiral *Bruun*, admiral *Carøe* og flere andre at kende, og alle har overfor mig i høje toner udtalt sig rosende om konsul Ohlsens og hans hustrus gæstfrihed og hans fremragende egenskaber som menneske og forretningsmand.

Hans datter fik, da hun var 2 aar gammel, en dansk bonne ved navn *Hanne Stybe*, en niece af gamle læge *Stybe*. Hun lærte Dagmar at tale dansk, hvilket sprog hun altid benyttede sig af, naar hun med sine forældre besøgte sine bedsteforældre paa Als, medens hun ellers som regel talte engelsk, naar hun var hjemme i Wales. Og naar hun paa hjemturen fra Als kom om bord i damperen i Hamborg, hvormed familien rejste tilbage til England, slog hun straks fra dansk over i engelsk.

1866 købte konsul Ohlsen *Fegteborg**) ved Nordborg paa Als af Krigs-

*) *Anmærkning*: Om Fegteborgs oprindelse kan ifølge landsarkivet i Aabenraa og Havnbjerg kirkebog og skyld- og panteprotokollerne følgende oplyses: Fegteborgs ejere kan følges tilbage til begyndelsen af det 18de aarhundrede. Det var oprindeligt et lille Kaadnersted (Kaadner svarer til det tyske »Käthner«, som bruges i hertugdømmet Slesvig og i de i kongeriget indlemmede distrikter. En Kaadner kaldes bedseriden af en mindre bondeejendom, og svarer til boelsmanden i det egentlige kongerige.

Ved købebrev af 17. novb. 1794 solgte Hans Jessen, borger og vognmand i Sønderborg, sammen med sine 2 brødre, Christian Hansen og Peter Hansen Kaadet i Fegteborg med de dertil hørende bygninger, kaalgaard, indhegnet land, parcelgrund og alle derpaa staaende træer til Christian Hansen Weiss fra Broballe for 600 Rdl.

Ved købebrev af 13. januar 1813 fik kaptajn Riegels det af afdøde Kaadner og styrmand Chr. Hansen Weiss tilhørende Kaadnersted Fegteborg med dertil hørende landerier. Skønt det var et konkursbo, fik Christian Hansen Weiss'es enke dog aftægt.

1828 blev stedet overladt til krigsraad Friederich Wilhelm Riegels, husfoged i Sønderborg amt og tingskriver i Sønderborg herred, og det var ham, der i 1866 solgte Fegteborg til konsul L. C. Ohlsen i Cardiff.

Fegteborg var dengang kun en lille ejendom, men de følgende aar købtes af enkefru Anna Cathrine Thomsen og hendes børn 3 td. 253½ kvadratrode parceljord af den nedlagte hovedgaard Nordborg.

1869 tilkøbtes 6 td. 214 roder af Herr S. Brorsen i Nordborg og samme aar 20 td. 5⁶/₁₀ skp. af Peter Nielsen Nymand.

D. 28. okt. 1870 tilkøbtes af den kgl. regering i Slesvig en eng af størrelse 1 morgen 124,007 kvadratrode preussisk, der havde tidligere været forbundet med amtsforvalterembedet.

D. 31. maj 1872 tilkøbtes af Hans Christian Philipsen i Østerlund en parcel, stor 260 kvadratroder.

raad *Riegels* bo. *Fegteborg* var dengang kun en lille ejendom, som han gjorde større ved at købe tilstødende land, hvorved den voksede til 110 td. land. Han ombyggede og udvidede hovedbygningen og byggede større og moderne avlsbygninger, og anlagde en pragtfuld have med drivhuse, mange frugttræer og en herlig forsænket croquet plæne. Landevejen fra Nordborg til Sønderborg gaar tæt forbi hovedbygningen, og paa den anden side landevejen strakte der sig et stort parkanlæg ned mod Nordborg sø. *Fegteborg* var en seværdighed for hele omegnen.

Naar konsul Ohlsen i en forholdsvis ung alder opgav sin virksomhed i Cardiff og flyttede fra England til Als, skyldtes det for en del længslen efter hans barndoms ø, hvor hans gamle forældre levede, og hvor hans far havde tilsyn med *Fegteborg*. Men konsul Ohlsen fik ogsaa forholdsvis tidligt en blærelidelse, hvorfor de engelske læger raadede ham til at flytte fra Wales til Als. Det viste sig, at hans sygdom var en blæresten, og to aar efter at han 1871 var flyttet til *Fegteborg*, rejste han 1873 til Kiel og fik sin sten knust og fjernet af professor *Esmarch*. De første aar, jeg kendte konsul Ohlsen, led han af følgerne af stenlidelsen og var en del invalidiseret, tilbragte aarligt nogle uger i Karlsbad for at bruge kur og foretog hyppige rejser til syden om vinteren. Han levede indtil 26. maj 1892, da han døde i København paa Kong Christian d. IX's og Dronning Louises Guldbryllupsdag af en tiltagende blære- og nyrelidelse.

Da konsul Ohlsen bosatte sig paa Als, fik hans datter Dagmar, som dengang var 8 aar gammel, en huslærerinde fra København, frk. *Dorthea Rasmussen*, som var uddannet i St. Petris pigeskole i St. Pederstræde. Men da de tyske myndigheder forbød befolkningen i Sønderjylland at have privat undervisning i hjemmet og forlangte, at alle børn skulde gaa i de offentlige skoler for at fremme fortyskningen af børn, rejste Dagmar med sine forældre til Pau i Sydfrankrig, tæt ved Pyrenæerne, hvor de opholdt sig til foraaet. Paa hjemrejsen blev Dagmar anbragt i et engelsk pensionat i Dresden, Lüttichaustrasse 14, hvis indehaver var Miss *Marion Pegg*. Her boede hun sammen med en del andre engelske unge piger i tre aar, fik undervisning i musik og gik i *Fraülein Jäeckels höhere Tochter-schule* og kom kun i sommerferierne hjem til *Fegteborg* paa Als.

Som eksempel paa tyskernes systematisk gennemførte germanisering og annekstionstendenser over for ikke tyske grænseegne, har Dagmar, som hadede tyskerne af et godt hjerte, fortalt mig, at da geografilæreren i den

D. 20de marts 1873 tilkøbtes af apotheker Ludvig Hartvig Møller en mark, der tidligere havde hørt til Nordborg hovedgaard, stor 6 td. 16 skp. kvantitet eller 5 td. $4\frac{3}{4}$ skp. bonitet.

tyske pigeskole i en time i Dresden omtalte Ribe som en gammel tysk by, protesterede Dagmar saa kraftigt, at hun som straf maatte sidde over i skolen.

I 1876 traf jeg første gang Dagmar som 13-aarig skolepige hjemme paa besøg i sommerferien, og i 1878 var hun færdig med sin treaarige uddannelse i tysk. Samme efteraar rejste hun med sine forældre til Pariserudstillingen og blev d. 1. okt. anbragt i pension hos Mlle *Dupuy*, 50 Avenue de Jena, hvor hun opholdt sig $\frac{3}{4}$ aar, og da hun var døbt i sin tid i den engelske kirke, blev hun ogsaa konfirmeret i den engelske kirke i Paris af biskop *Wilkinson* fra London. Hendes konfirmation overværedes af hendes forældre samt disses gode venner: den norske maler *Fritz Thaulow* og dennes første hustru, *Ingeborg Gad*, samt den daværende skandinaviske præst, pastor *Herman Lunde* og dennes hustru, som var en søster til fru *Backer Grøndahl*.

Om min svigerfar konsul L. C. Ohlsen skal jeg endnu tilføje nogle erindringer, som blev opfriskede, da jeg læste en artikel i Fyns Tidende 5. Nov. 1930 med overskriften »Om den engelske Statsborger paa Fegteborg«.

Konsul Ohlsen havde i de aar, han levede paa Als og ejede *Fegteborg*, stor betydning for danskheden i Als Nørreherred. Som engelsk statsborger havde han evnen til at udøve stor indflydelse paa de danskes stilling i Sønderjylland, thi selv om han ikke havde stemmeret ved valgene, gjorde han, som man sagde der paa egnen, mere gavn end en halv snes danske stemmer kunde gøre. Medens de danske undersaatte var uheldigt stillede, fordi de let kunde udvises som »læstige«, stod konsul L. C. Ohlsen overordentlig stærkt af den simple grund, at de tyske myndigheder havde langt mere respekt for regeringskontorerne i London end for udenrigsministeriet i København. Lystgaarden *Fegteborg*, hvor konsul L. C. Ohlsen boede til sin død, var virkelig et sted, hvorfra der blev fægtet mod tyskerne, og det paa en vis verdensmandsmæssig maade. Konsul Ohlsen var i stand til, i kraft af sin uafhængige økonomiske stilling og sin personlige overlegenhed, mangen gang at komme sine betrængte landsmænd til hjælp. Der fortælles saa mange historier om, hvorledes han narrede tyskerne. Jeg skal nævne et enkelt eksempel: Engang ventedes en søn af en dansk optant hjem til faderen, der boede ved Nordborg, og man vidste, at Gendarmen, naar han kunde faa fat i ham ved ankomsten, vilde sende ham hjem over grænsen. Den dag, den unge dansker ventedes med damperen til Hardseshøj, lod konsul Ohlsen spænde for og kørte ned til Hardseshøj med sin datter, for at modtage en veninde af datteren, der kom med samme damper.

Kromanden i Hardeshøj hviskede til konsul Ohlsen, at gendarmen stod ude paa dampskibsbroen og ventede paa optantens søn. Ohlsen og datteren talte saa engelsk indbyrdes og ligeledes med optanten og gæsten, og opfordrede gendarmen til at køre med i vognen, og han satte sig op hos kusken, og saaledes gik det til, at Nordborg oplevede det sælsomme syn at se en dansk optant holde sit indtog med den tyske gendarm som æresvagt paa bukken.

Efter tysk lov følges jagtret og ejendomsret ikke ad. Kun den, som havde 100 td land uden vejskel, kunde jage paa sin egen jord. Derimod kunde man gøre sin jagtret gældende ved at forpagte den bort. Herredsfogden, amtsdommeren og doktoren havde forpagtet Nordborgjagten, medens konsulen forpagtede jagten paa Launsby og Oxbøl markerne i flere aar. Da L. C. Ohlsen blev træt af at være jæger, opgav han denne forpagtning og gik saa til herredsfogden for at spørge, om loven ikke hjemlede ham ret til at fri hans egne marker fra jagt i det hele taget, skønt han ikke besad samlet 100 tønder land uden vejskel. Dels vilde han nødig have tyskerne gaaende paa sin jord, dels havde disse jægeres hunde fornylig ihjelbidt flere faar paa Nordborgjagten. »Kan mine arealer ikke blive fuldstændig fredede?« spurgte han herredsfogden. — »Jeg kan tænke mig,« bemærkede denne, »at De helst vil være fri for de tyske embedsmænd, hr. konsul?« — »Jeg vil helst være fri for de tyske hunde!« Denne tvedyldige bemærkning maatte herredsfogden jo tage, og saadan en bemærkning levede Nordborg højt paa i flere uger. Han drillede tyskerne paa mange maader, som jeg ikke skal komme nærmere ind paa. Og skønt tyskerne derfor havde et godt øje til konsul Ohlsen, og lejlighedsvis ønskede at se hans papirer, der bevidnede hans engelske borgerret, henviste han dem altid til det engelske gesandtskab i Berlin til nærmere undersøgelse, hvilket de undlod, skønt de i saa fald vilde have kunnet faaet konstateret længe, før han døde 1892, at han forlængst havde mistet sin engelske borgerret, idet han havde undladt at forny denne, hvad enhver engelsk borger skal, naar han bosætter sig i et fremmed land, i modsat fald mister han sit borgerpatent i England. Han ønskede nemlig at blive dansk undersaat, og som saadan lukkede han sine øjne i København 1892 (se Fyns Tidende 5. Nov. 1930).

Da jeg 1875 første gang besøgte consul Ohlsen, sang han for mig en smædevis, som alle danske i Nordborg og omegn indbyrdes forlystede sig med, naar de kom sammen. Visen stammer vistnok fra et skandinavisk apothekermøde i Sverige 1871.

Melodi: Du hast Diamanten und Perlen.

Jetzt haben wir Frankreich bekriegen
 Kanonen mit Schwert und mit Brand,
 und Elsass und Lothringen liegen
 immer i fortrykkende Brand.

Omkvæd: Ja der Kaiser ist gross,
 und Bismarck famos.
 Sie liegen im Bargos
 over alt, som kan faas.

Nun haben wir Schleswig beziegen,
 Die Inseln und Jylland geklemt,
 wir trauen die ruhmvollen Siegen,
 und nehmen ganz Jylland bestemt.

Omkvæd.

Und Schweden ist präcktig zu haben,
 Es hat einen Hafen so gut —
 Karlskrona — Halt! lass uns begraben
 die Schwerter in Svenskernes Blut.

Omkvæd.

Og saa vi Holland vil knibe,
 und Belgien nehmen wir auch,
 Saalunde det kan man begribe
 verschwinden bei uns wie ein Rauch.

Omkvæd.

Og efter den store Kampagnen
 so sind wir so frohlich und frei.
 Dann nehmen wir Östreich und Spanien,
 mit England und Rusland, Türkei.

Omkvæd.

Auch Asien wir auch occupieren,
 Tænk Tyskland saa stort det kan bli,
 und Afrika wir annektieren,
 Amerika wird Koloni.

Omkvæd.

Auf Jorden es kaum sich kan lohnen,
 Es ist ein zu kleiner Planet,
 Mit Moltke und Trupper nach Maanen
 vi gaa med Elektricitet.

Omkvæd.

Wir befesten dann beide Polen,
 mit zwei hundert pfund Batteri
 und dann bombardieren wir Solen
 Gud ved dog, naar det kan bli.

Omkvæd.

Og saadan vil vi udruste
 Eine himlische Expedition
 Der Kaiser mit seine Auguste
 bezuchen Gott Vater und Sohn.

Omkvæd.

Den Himmel wir dann annektieren,
 und Wilhelm wird Gott und minsand —
 Die Hölle wir auch occupieren
 und Bismarck —

han ska' bli Fa'nn.

Omkvæd.

Efter denne korte redegørelse for *Fegteborg* og familien Ohlsens liv og levned, vender jeg tilbage til den indbydelse, jeg kort før jul modtog af konsul Ohlsen og frue paa rejsen fra København til Fyen, og som bevirkede at jeg i sommeren 1875 foretog min første tur til Als.

Jeg erindrer denne rejse som var det i gaar, jeg foretog den. Vejret var straalende. Efter ankomsten til Korsør gik jeg ombord i en Flensborg damper, som besørgede trafikken mellem Korsør og Flensborg, paa vejen anløbende Langeland (Lohals), Svendborg, Faaborg og Sønderborg.

Det var første gang, jeg færdedes i disse egne, hvis skønhed jeg nød i fulde drag. Jeg husker, at jeg stod helt forude i stævnen af damperen med min tobakspibe i munden og glædede mig over den vidunderlige indsejling til Svendborg sund med Taasinge og Niels Juels gamle *Valdemarslot* om bagbord, Thurø med skibsbyggeri, fiskelejer, skov og bugnende kornmarker paa styrbordsside, og over de mange knæk paa sundet, som byder til-

skueren fra damperen stadig vekslende overraskelser, der kulminerer, naar man, efter at have passeret Troense by paa Taasinge og drejer nordpaa, pludselig faar øje paa Svendborg, der med sine røde, tegldækkede huse, kirker og amtmandsbolig grupperer sig opad de stejle og høje bakker, hvorpaa byen er opført.

Efter at have udvekslet passagerer og last ved Svendborg, stod vi Svendborgsund ud vesterpaa mellem landsbyen Tankeløs og herregaarden Lehnskov paa den ene side af sundet, medens Taasinge med sin paa øens højdepunkt liggende Bregninge kirke, der øjnes viden om, begrænser sundet sydpaa. Endelig er vi ude i havet syd for Fyen, og efter at have passeret Skarø, Avernakø og flere andre øer, der som Drejø ligger malerisk henslængt i det blaa sund, naar vi Faaborg, hvor vi, efter et kort ophold sejler, saa vidt jeg erindrer, mellem Lyø og Avernakø, forbi den nordlige ende af Ærø, og sætter kursen over mod Als, hvis sydspids, Kajnæs, vi efter et par timers sejlads rundede, for at naa op i Alssund. Svingende uden om den knude, hvorpaa Sønderborg slot er opført, og hvor Christian d. II sad fangen i saa mange aar, lagde damperen om eftermiddagen til ved Sønderborg havnekaj, der vrimlede af tyskkledte toldere, gendarmer og soldater, der fik humøret i en dansk students hjerte til at synke.

Man fortalte mig ombord, at det var forbudt at bære dansk kokarde i Sønderjylland, fordi det virkede generende paa de tyske gendarmer, og hvis man trodsede forbudet, risikerede man at faa den danske kokarde klippet af. Derfor erstattede jeg min studenterhue, inden jeg gik i land, med en mindre rebelsk udseende hovedbeklædning.

Vi forlod Flensborgdamperen og gik over i en mindre »*Seeadler*«, der kort efter afgang fra Sønderborg for gennem Frederik d. VII's pontonbro, der forbandt Als med Sundved, at sejle forbi Broager paa Alssiden op gennem sundet, forbi Arnkilsøre, hvor tyskerne gik over i 1864 og erobrede Als, efter at Dybbøl var faldet. Paa Als (Arnkilsøre) var rejst et skrækkeligt og smagløst tysk mindesmærke, som skæmmede omgivelserne og virkede i høj grad udfordrende paa den danske befolkning. Dette tyske krigsmindesmærke blev sprængt bort i 1946.

Seeadler sejlede mellem Sønderborg og Aabenraa og anløb paa vejen en række skibsbroer. Jeg blev sat af i Dyvig, som var Nordborgs udskibningsplads, og som ligger inde i en dyb bugt, der kun ved et smalt løb staar i forbindelse med Alssund. Der blev jeg afhentet af konsul Ohlsen og hustru, der kørte mig hjem i deres landauer. Jeg nød deres store gæstfrihed ikke alene i den sommerferie, men i mange følgende somre, indtil min svigermor, konsulinde Ohlsen, i 1895 efter hendes mands død i 1892

solgte Fegteborg og tog ophold i København, hvor hun afgik ved døden 1920. Begge ligger begravet paa Assistenskirkegaarden i København.

Inden jeg forlader min studentertid, vil jeg omtale, at jeg drev rosporten meget ivrig, tilskyndet af min ældre ven, lægen *Johan Risom*, teaterlæge ved det kgl. teater. Risom havde stiftet medicinsk roforening i tredserne. Foreningens daværende formand var dr. *Borries* i *Køge*. Foreningen ejede et par inriggede 6 aarers baade, der laa i et skur ude ved Engelbrechts badeanstalt, omtrent hvor nu Wilhelm Meyers mindesmærke er anbragt ved Gefions plads. Hver morgen om sommeren mødte holdet kl. 6½ for at ro en tur ud i sundet; det var nærmest motionsroning. Paa den anden side af *Trekroner* gik vi jævnlig i vandet og fik os en forfriskende svømmetur i *Kongedybet*. Efter endt roning tog vi ud til vore respektive hospitaler, jeg til Kommunehospitalet, og passede vore hospitalspligter. Jeg afløste dr. *Borries* som formand, og først efter at jeg var blevet kandidat, opgav jeg rosporten. I sommeren 1877 eller 1878 deltog vi i kaproning med de faa den gang eksisterende roklubber, og jeg mindes, at vi som modstander havde »Grøns kontoristers roforening«. Men det indlod jeg mig aldrig mere paa, thi vi var slet ikke sportsmæssigt trænedes til det haarde muskelarbejde, som en kaproning kræver, og som, hvis man mangler træningen, let kan føre til skadelig overanstrengelse af hjerte og lunger. Dengang startedes løbene fra karantænehuset, som laa paa *Langelinie*, omtrent hvor Kgl. Dansk Yachtklubhus nu ligger. Derfra gik løbet ud til en pram, der var forankret i *Svanemøllebugten*. Ankomsten dertil skulde mandskabet vende robaaden og ro tilbage til *Langelinie*. At vort mandskab ikke var trænet, fremgaar blandt andet deraf, at en af holdet »pligten«, student *Dahlerup*, havde vaaget hele den foregaaende nat hos sin dødsyge morfar, gamle *Olaf Sundt Bang*, og en anden havde været ude at solde om natten og havde opkastninger under kaproningen, hvorfor vi selvfølgelig tabte, og vi var saa anstrængte, da løbet var forbi, at vi i nogle minutter næsten ikke kunde faa vejret, det var som brystkassen skulde sprænges. Blandt mange ivrige deltagere i den daglige sommerroning vil jeg nævne *Johannes Fibiger*, den senere berømte patologisk anatomiske professor, cancerforskeren og nobelpristageren.

Da jeg var bleven kandidat i sommeren 1879, var jeg klar over, at der vilde gaa mindst 3 a 4 aar, inden jeg kunde vente at faa min praktiske lægeuddannelse som turnuskandidat paa Kommunehospitalet, derfor gjaldt det om at udnytte den mellemliggende tid. Jeg kunde dengang straks slip-

pes løs paa mine medborgere som praktiserende læge i kraft af, at jeg ligesom enhver anden medicinsk student, der havde fulden lægeeksamen og overfor dekanus i det lægevidenskabelige fakultet havde aflagt lægeeden, inden jeg forlod kirurgisk akademi, samtidigt kunde opnaa jus practicandi og paabegynde min lægevirksomhed. Dog krævedes der, for at være fødselshjælper, at man forinden i 4 uger skulde have været praktkant paa Fødselsstiftelsen, som dengang lededes af professor *Stadfeldt*.

Foreløbig paatog jeg mig i min sommerferie et 14 dages vikariat i Vamdrup for dr. *Eliassen*, lægekandidat fra januar 1877, som siden 16. marts samme aar havde nedsat sig som praktiserende læge i Vamdrup, hvor han virkede til 1882 og senere flyttede til Hjørring og skabte sig en stor virksomhed som sygehuslæge og operatør. Opholdet i Vamdrup viste sig, trods sin kortvarighed, at være overordentlig lærerigt for mig, fordi jeg hurtigt opdagede, hvor lidt forberedt man var, naar man kommer lige fra eksamensbordet og bilder sig ind, at man kan behandle syge mennesker alene paa grundlag af de teoretiske kundskaber, man har erhvervet under sin studietid. Rigtigheden af Goethes ord: »Grau, lieber Freund, ist alle Theorie, und schön des Lebens goldner Baum« staar hurtigt klart for den unge læge, der uden forudgaaende praktisk uddannelse paa et hospital, straks ned sætter sig paa landet som praktiserende læge.

Ogsaa jeg sandede rigtigheden af det i Vamdrup, hvor jeg lejlighedsvis blev kaldt ud til svære medicinske og kirurgiske tilfælde, overfor hvilke mine teoretiske kundskaber ikke hjalp mig en døjt, og samtidig krympede min samvittighed sig, fordi jeg havde indladt mig paa en opgave, som jeg, hvis jeg skulde være ærlig, ikke var i stand til at løse. Navnlig pinte mig i længere tid et sygdomstilfælde, der angik en stakkels landarbejder, som jeg blev kaldt ud til en nat en mils vej syd for Vamdrup, fordi han havde for søgt selvmord ved at skære halsen over paa sig. Han døde nogle dage efter, og senere følte jeg mig overbevist om, at jeg burde have kunnet redde ham, hvis jeg havde ledet behandlingen i overensstemmelse med de erfaringer, jeg høstede kort efter ved en længere frivillig uddannelse paa en kirurgisk hospitalsafdeling i København.

Mit vikariat i Vamdrup har jeg fortalt om i »Erindringer«, offentliggjorte i *Anker Aggebo's* »Asklepios tjener« 1936 p. 64, hvor det for lægen nedværdigende samarbejde med »benbrudslægen og ledsætteren«, *Kolsnaper Poulsen*, nærmere er omtalt.

Da jeg var færdig med vikariatet i Vamdrup, foretog jeg efter aftale med stud. med. *Holger Mygind* en herlig fodtur gennem Jylland langs vestkysten fra Fanø op til Limfjorden og videre over Vestervig, Thisted til Bulbjerg

og Skareklit, hvorfra turen gik ned over Livø, Fur gennem Salling til Viborg. Turen var fuld af spændende oplevelser, og overalt modtoges vi med ubegrænset gæstfrihed af folk, vi traf sammen med for første gang. Vi endte i Viborg hos min onkel, justitssekretær Georg Morville,*) hvorfra jeg vendte tilbage til København for at planlægge, hvorledes jeg bedst kunde anvende de 3—4 aar, som sikkert vilde forløbe, inden man kunde faa plads som turnuskandidat paa et københavnsk hospital.

Det var, som berørt, svært i slutningen af halvfjerserne og firserne at komme ind som fast kandidat paa Kommunehospitalet eller Frederiks

hospital, saa at sige de eneste steder, hvor man under mere moderne forhold kunde nyde undervisning i medicinsk og kirurgisk praksis. Kommunehospitalet med sine to store medicinske og kirurgiske afdelinger var langt at foretrække som uddannelsessted for unge lægekandidater, samtidig med at K. H. frembød den store fordel, at det tillige rummede en dermatologisk og en sindssyge afdeling, der lededes respektivt af professor *S. Engelsted* og *Gædeken*, medens Frederiks hospital manglede disse to specialafdelinger. Almindelig hospital regnedes der ikke med som turnuskandidatplads, men enkelte kunde faa ansættelse paa et aar ad gangen paa hospitalet, som dengang lededes af overlæge *Ludvig Israel Brandes* med dr. *Grünfeldt* som reservelæge, og hos hvem to af mine samtidige, *Anker Frode Halk* og *Gordon Norrie*, virkede i længere tid. Foruden at høste godt af den erfaring, de erhvervede i den praktiske lægegerning i løbet af det aar, de opholdt sig paa Almindelighospital, fandt de tillige deres tilkommende hustruer blandt de dannede Kvinder fra gode, velstillede hjem, som ved at gaa ind for sygeplejegerningen, virkede som hospitalssygeplejersker, og derved brød den hidtil hævdevundne gamle skik, at hospitalspatienter skulde nøjes med at plejes af udannede, ikke faglærte sygeplejersker.

*) Turen har været offentliggjort tidligere i Anker Aggebo's »Asklepios tjener«, E. Munksgaard, 1936, p. 65—100.

Cand. med. E. Schmiegelow og stud. med. Holger Mygind paa fodtur i Jylland, Sommeren 1879.

Der fandtes derudover kun ganske faa steder i landet og København, hvor unge lægekandidater kunde søge hen for at opnaa uddannelse i praktisk lægegerning som hospitalskandidater; jeg nævner Frederiksberg, Howitz private klinik, Odense og Aarhus, men det kunde ikke opsuge de unge læger, som derfor maatte vente adskillige aar, inden de kunde faa de attraaede kandidatstillinger paa de to dengang eksisterende hoved-hospitaler i København.

Saa var der ogsaa Militærhospitalet ude i Rigersgade, hvor nogle søgte ind og fortsatte som læger, knyttede til militæretaten, avancerende op i aarene til korpslæge, overlæger o. s. v.

I sammenhæng hermed skal jeg ogsaa omtale stillingen som læge i marinen, der hvert aar udrustede et skib, som afgik om efteraaret til Vestindien, og vendte tilbage efter 6 maaneders forløb om sommeren. Jeg vilde gerne søge dette job, fordi jeg elskede livet til søs og syntes, det maatte være herligt, med en stor, fuldrigget orlogsfregat at komme over til vore tropiske kolonier i Vestindien og opleve nye og interessante forhold paa et tidspunkt, hvor jeg havde god tid. Pladsen som underlæge paa det i efteraaret 1879 afsejlende orlogsskib skulde besættes om foraaaret, og det viste sig nu, at min gode kammerat *Peter Dethlefsen*, som fik embedseksamen samtidig med mig i sommeren 1879, havde den samme lyst som jeg til et vintertogt til Vestindien. Vi snakkede indbyrdes om sagen, og blev enige om at trække lod om, hvem der skulde være den heldige.

Denne løsning blev afgjort, da vi en foraaarsdag 1879 befandt os ud for en tobaksbutik i Gothersgade lige overfor Garderkasernen, og vi gik ind i butikken og trak lod, og min ven Peter Dethlefsen blev den heldige og rejste om efteraaret med orlogsfregatten til St. Thomas, hvorimod jeg skuffet maatte blive tilbage. Imidlertid viste begivenhedernes gang, at Peter Dethlefsens ophold ombord varede, saa vidt jeg erindrer, over et aars tid, i stedet for de beregnede 6 maaneder, fordi negeroprør og uroligheder paa St. Croix tvang skibet til at blive derovre meget længere end beregnet ved afgangen fra København. Det varede som sagt et aars tid inden P. Dethlefsen vendte tilbage til Danmark.

Jeg slap heldigere som underlæge ved militærhospitalet i Randers i sommeren 1880.

Jeg skal ikke komme nærmere ind paa, hvad jeg fik tiden til at gaa med i disse aar, da det kun vil blive en gentagelse af, hvad jeg har meddelt som »Erindringer« i »Asklepios tjenere«.

Hjemkommen til København, efter et sommerophold paa Als, hvor jeg d. 10. aug. 1880 blev forlovet med Dagmar Ohlsen, der den gang var 17 aar

Cand. med. E. Schmiegelow,
underlæge i hæren.

Dagmar Ohlsen.

gammel, fik jeg lov af professor *P. Panum* til som frivillig assistent at arbejde paa hans fysiologiske laboratorium, hvor jeg foretog en række askeundersøgelser af kød. Paa den tid var *Johan Emil Buntzen* assistent paa laboratoriet, samtidig med at *Christian Bohr* foretog en række mælkeanalyser, der dannede grundlaget for hans doktorafhandling. Tillige var jeg der daglig sammen med *Carl Julius Salomonsen*, som foretog sine isolationsforsøg af bakterier med den af ham angivne metode, ved at dyrke bakterierne i capillærrør. Tre dage før jeg fyldte 90 aar, den 10. oktober 1946, havde jeg lejlighed til paa medicinsk selskabs 174. fødselsdag at belyse professor *Peter L. Panums* store fortjenester af den Danske medicinske forskning i et foredrag, jeg holdt over ham i selskabet. Peter L. Panum var ærespræsident for den internationale medicinske kongres, som afholdtes i august 1884, hvor han blev hyldet efter fortjeneste af alverdens naturforskere og læger, og da han døde i foråret 1885, var han utvivlsomt Nordens største medicinske forsker.

Samtidig begyndte jeg, kort efter at jeg var bleven student, at manuducere i anatomi og fysiologi efter anmodning af mine jævnaldrende, som af forskellige grunde var sakket noget agterud i deres studier og nu ønskede at faa indhentet det forsømte. Jeg havde flere hold, som jeg underviste paa et kvistværelse, der vendte ud til hovedtrappen, Havnegade

21, hvor mine forældre boede nedenunder paa 4. sal. Jeg var vel udrustet med et fuldstændigt skelet og mange smaa knogler, som dannede grundlaget for min anatomiske undervisning, og de derved erhvervede indtægter var et velkomment tillæg til den maanedlige sum, min fader skænkede mig. Sammenlignet med de nuværende manuduktørers fyrstelige indtægter var mine saare beskedne, idet, saavidt jeg kan skønne af optegnelser fra den tid, prisen var 50 øre for hver deltager i holdene.

Alligevel følte jeg mig ganske godt ved muffen og har aldrig maattet laane mig frem, skønt adskillige af mine manucenter aldrig betalte mig en rød øre.

Imidlertid indtraf der en begivenhed, som afbrød min manuduktionsvirksomhed og bragte mine studier ind i en anden retning.

Min højtagtede lærer i anatomi, professor *F. Schmidt*, døde pludseligt 28. okt. 1880, hvorved jeg fik den idé at ville konkurrere om professoratet i anatomi. Men forinden jeg iværksatte planen, søgte jeg raad hos professor Panum, som bifaldt min tanke og raadede mig til at rejse ned til professor *V. His* i Leipzig, for at studere embryologi og anatomi.

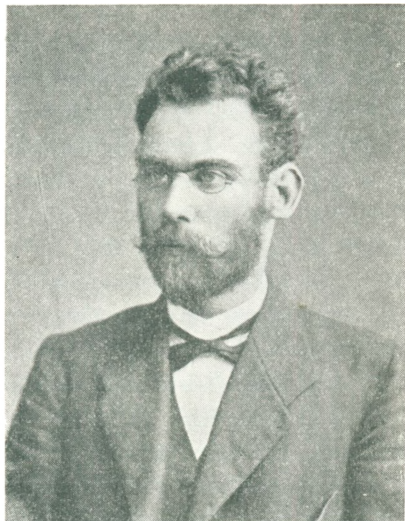
D. 11. februar 1881 rejste jeg via Als til Leipzig, hvor jeg opholdt mig til 26. aug., idet omkostningerne ved denne studierejse blev dækket af min farbror, malermester Ernst Schmiegelow og min tilkommende svigerfar, konsul Ohlsen. Jeg kan af mit regnskab fra den tid gøre rede for alle mine udgifter paa rejsen, men skal nøjes med at meddele at hele rejsen kostede 1545,79 Reichsmark (88 danske øre = 1 Rk.) og at deri var indbefattet anskaffelse af bøger, instrumenter samt forskellige festmiddage, som Chr. Bohr, Jens Chiewitz og jeg deltog i, naar vi traf bekendte skandinaviske kolleger, som var paa gennemrejse i studieøjemed og opholdt sig kortere eller længere tid i Leipzig. Mit ophold i Leipzig har jeg nærmere gjort rede for i mine »Erindringer« i »Asklepios tjenere«, hvortil jeg maa henvise. Jeg opgav imidlertid tanken om konkurrence og arbejdede udelukkende med et embryologisk emne om »Testis og Epididymis udvikling hos Kyllinger«.

Jeg var stærkt medtaget af arbejdet paa det anatomiske institut i Leipzig, og radmager, da jeg forlod Leipzig for at rejse op til mine svigerforældre paa Als, hvor jeg modtog en fortræffelig pleje, saa at jeg tiltog $\frac{1}{2}$ kilo pr. dag i de 14 dage, jeg opholdt mig der.

I efteraaret 1881 var jeg travlt optaget af at færdiggøre min afhandling for doktorgraden, som blev indleveret i oktober og antoges til mundtligt forsvar d. 1. december 1881. Mine officielle opponenter var professor P. Panum og lektor i patologisk anatomi *Carl Lange*. Jeg skyndte mig

Christian Bohr,
fotograferet i Leipzig 1881.

Jens Chiewitz,
fotograferet i Leipzig 1881.

med at faa afhandlingen trykt og mine mange anatomiske tegninger reproducerede hos *Axel E. Aamodt* paa Kongens Nytorv. Afhandlingen udkom i begyndelsen af januar 1882 hos *Hans Hagerup*, og det mundtlige forsvar fandt sted d. 7. febr. 1882, og faa dage efter foretog jeg en 14 maaneders studierejse til England, Frankrig, Italien, Østrig og Tyskland for at studere Otolaryngologi.

Det kan maaske interessere nutiden at faa at vide, hvor faa omkostningerne ved trykningen af en disputats var paa den tid. Min doktorafhandling var i kvartformat og paa 95 sider, og udgifterne var følgende:

4 træsnit	Kr. 12,00
Porto	» 14,70
Trykning og papir (450 expl.)	» 514,80
Lithografier	» 135,30
Betalt universitetet	» 160,00
Drikkepenge til pedel og portner	» 20,00
	<hr/>
	Kr. 856,80

Samme dag jeg havde disputeret, fejredes jeg om aftenen hjemme hos mine forældre med et stort doktorgilde, og torsdag d. 9. februar afrejste jeg med introduktionsskrivelser fra professor *Mathias Saxtorph*, *V. Hol-*

mer, *Alexander Haslund* og *Peter Panum* fra København, for at tiltræde en længere udenlandsrejse, der skulde strække sig over 14 maaneder.

Jeg glædede mig til at kunne opholde mig i længere tid i udlandet, til at kunne faa luft under vingerne for at udvide min aandelige synskreds, til at lære udenlandske lægeinstitutioner og hospitaler at kende og til samtidig at stifte personligt bekendtskab med datidens ledende lægeskikkelser og deres arbejdsmetoder. Desuden glædede jeg mig til under denne udenlandsrejse at dygtiggøre mig i brugen af det engelske, franske og tyske sprog. Rejsens omkostninger blev dækket af forskellige mindre legater, jeg efter ansøgning fik tildelt, dels af en større sum, som universitetet skænkede mig af kommunetsmidler, og som blev mig bevilliget efter en ansøgning, jeg indsendte fra London. Imidlertid strakte de derved opnaaede summer ikke til for at dække alle mine rejseomkostninger, men de suppleredes som ovenfor nævnt af mine to gamle velydere, min farbror, malermester E. Schmiegelow og min svigerfar, konsul L. C. Ohlsen, hvem jeg mindes med dyb taknemmelighed.

Om konsul *L. C. Ohlsen* har jeg givet udførlige oplysninger. Hvad min anden velynder, malermester E. Schmiegelow, angaar, skal jeg supplere de givne oplysninger med følgende: Hans malervirksomhed havde til huse først i St. Pederstræde 27 og senere i Nørregade 18, som han 1878 købte af cand. jur. Buhl. Han var i en aarrække borgerrepræsentant og modtog fortjenstmedaillen i guld, efter at han havde skænket den dekorative udsmykning af den aabne loggia paa det i 1872 opførte nye kgl. teater. Han var formand i byggeudvalget for den store industriudstilling 1888 i København, og som saadan udpegede han *Martin Nyrop* som udstillingsbygningens arkitekt, hvorved han henledte opmærksomheden paa den højt begavede bygningskunstner, der, ved senere at skabe talrige monumentale bygninger, har haft betydning for Københavns arkitektur. Min farbror havde en udpræget slægtsfølelse. Hans ægteskab var barnløst, men til gengæld opdrog han flere, tidligt forældreløse brorbørn, deriblandt den tidligere direktør for det østasiatiske Kompagni, Christian Schmiegelow, der begyndte sin løbebane som skibsdreng. Overfor mig nærrede han stor kærlighed og var særlig glad ved, at jeg var fulgt i hans fars og onklers fodspor og var bleven læge.

Paa vejen til London opholdt jeg mig et par dage paa Fyen, idet jeg stod af toget i Nørre Aaby, for at besøge min onkel, lægen paa *Liliedal*, Marius Jensen. Han var da mærket af sin fremskredne hjertesygdom, og det var sidste gang, jeg saa ham, idet han døde et halvt aar efter, medens jeg opholdt mig i Genève.

Paa Liliedal var det efterhaanden blevet smaat bevendt med sundhedstilstanden i de senere aar. Min kusine, *Holga Jensen*, havde været senge-liggende af en svær suppurerende hoftedledslidelse af tuberkuløs natur. Jeg læste engelsk med hende, og hun paaskønnede meget, at jeg spillede og sang for hende. Med et enestaaende taalmod passede og plejede min tante den syge mand og den værkbrudne unge kvinde og fandt sig i alle de urimeligheder som et saa sygt og nervøst menneske som den stakkels *Holga* kunde præstere. Efter faderens død i 1882 flyttede *Holga Jensen* og tante *Frederikke* til København, og *Holga Jensen* døde omkring 1888 af sin tuberkulose i hoftedledet og ligger begravet paa *Frederiksberg kirkegaard*. Hendes mor overlevede hende i over 30 aar og døde 1920, 80 aar gl. og begravedes i datterens grav paa *Frederiksberg kirkegaard*.

Efter nogle dages ophold paa Liliedal rejste jeg videre med aftentoget fra *Ejby* over *Fredericia* til *Aabenraa*, for med damper om morgenen at sejle over til *Hardeshøj* i *Allsund*, hvor min kæreste, frk. *Dagmar Ohlsen*, hentede mig med vogn til *Fegteborg*. Her fejrede mine svigerforældre deres sølvbryllup lørdag d. 18., og den følgende dag gav de et stort bal for de danske venner fra *Nordborg* og omegn, som dagligt kom paa *Fegteborg* og talte politik med konsul *Ohlsen*, der var et samlingspunkt for danske under tyskerherredømmet. Her traf jeg den endnu levende fremragende repræsentant for de danske sønderjyder, *Peter Grau*, der var søn af en gaardejer i *Pøl*, en landsby paa nordsiden af *Nordborg sø*. Han var paa alder med min kæreste, havde faaet sin uddannelse paa *Sorø akademi* og viste allerede dengang evner som fører for de danske i kampen mod de tyskes overgreb overfor danskheden i *Sønderjylland*. *Peter Grau*, som fyldte 80 aar for et par aar siden, var som bekendt de danske sønderjyders ordfører, da *Kong Christian d. 10.* red ind i det generhvervede land 1920 og besøgte *Dybbølbanke*, og det var ogsaa *Peter Grau* forundt at tolke sønderjydernes trofasthed for Danmark og Kongen, da denne efter den sidste krig i 1946 kom til *Sønderborg*, hvor han takkede *Majestæten* »som den tapreste modstander, den tyske værnemagt havde mødt her i Danmark under den sidste krig«, idet Kongen var blevet i sin rede paa *Amalienborg* og trofast havde delt alt det onde, den danske befolkning havde maattet lide i de 5 aar, besættelsen havde varet.

Efter 12 dages ophold paa *Fegteborg* fortsatte jeg rejsen over *Sønderborg* til *Flensborg* i dejligt solskinsvejr og ankom til *Hamburg* 28. Febr. om aftenen. Fortsatte rejsen videre næste morgen over *Bremen*, *Oldeshaus*, *Wesel*, *Boxtel* til *Vliessingen*, som naaedes samme aften kl. 10, og d. 1. Marts, 10 minutter efter vor ankomst, afgik damperen, som i løbet af 8

timer førte mig over den stormfulde Nordsø, der satte skibet i højst ubehagelige, gyngende og søsygefrembringende bevægelser, til Queensborough, som vi naaede i smukt vejr kl. 6 morgen. Byen ligger paa sydsiden af Themsens munding. Londons bevægede liv begyndte allerede her at vise sig, idet farvandet var fyldt med ankerliggere, der afventede dagslyset for at komme op ad Themsen til London, og store dampere og talrige fiskefartøjer stævned ind mod London. Efter 1½ times jernbanekørsel holdt jeg mit indtog i londonstationen, Holbourns Viadukt, torsdag morgen d. 2. marts, og med en »four wheeler« kørte jeg til Euston Square nr. 2, hvor jeg havde bestilt logis hos en gammel, elskværdig dame, *Mrs Müller*, der var enke efter en forlængst afdød tysk baron. Jeg var overvældet af byens størrelse, distancerne, den enorme gadetrafik og de tusinder af Cabs, »handicabs«, og droscher (four wheelers), der færdedes paa gaderne med en, i sammenligning med den københavnske sindige droschekørsel, rent ud fænomenal hastighed.

Det kostede mig 2 £ ugentlig at bebo et stort værelse til gaarden i Euston Squ., inclusive fuld pension, dog maatte jeg betale ekstra den ale, jeg nød. Jeg tilbragte sjældent dagen i mit værelse, thi hvis jeg ikke færdedes ude paa hospitaler, klinikker eller laboratorier, tilbragte jeg i reglen timerne i pensionatets fælles, store dagligstue, hvor jeg førte en samtale med englændere og englænderinder fra vidt forskellige egne af det engelske imperium, og bekendtskabet med dem var mig til stor nytte under mit fem maaneders ophold i England. Saaledes lærte jeg at kende en elskværdig, gammel dame, *Miss Mac Gaie*, der var en ungdomsveninde af værtinden og altid havde boet sammen med hende. Hun lærte mig den korrekte engelske udtale, naar jeg læste højt for hende af engelske aviser eller klassisk litteratur. I pensionatet traf jeg en *Miss Thorp* fra Vestengland. Endvidere boede her to unge damer fra Madras i Indien, *Miss Alice* og *Miss Laura Conran*, der var døtre af en læge. De var vældig søde og elskværdige, kvikke og velbegavede. De var kommet til London sommeren forud sammen med deres onkel *Alfred Dalgairns*, der var surgeon major i den indiske armé og skulde opholde sig i London til 1883. Med Dalgairns niecer aflagde jeg besøg i Londons musæer, foretog talrige udflugter i byens omegn. Og senere hen paa sommeren foretog jeg med dr. Dalgairns en interessant 10 dages udflugt til Edinburgh og de skotske højlande. Desuden var der i pensionatet endnu en indisk læge, *C. I. Simpson*, hvorfor der var rig lejlighed for mig til i de maaneder, jeg opholdt mig i England, at lære det engelske sprog grundigt at kende.

Hertil kom yderligere den omstændighed, at jeg sluttede venskab med

en ung Hollænder ved navn *Nauta*, der var filolog og studerede fransk og engelsk. Han var kommet til London for at perfektionere sig i engelsk, og jeg var i flere maaneder sammen med ham, hvor vi fik tid til ved højtlesning at studere blandt andet Shakespeares tragedier i originalsproget, ligesom vi altid foretog udflugter til Londons seværdigheder i forening og tilbragte søndagen med sammen at gøre udflugter i Londons omegn. Nauta endte som skolebestyrer og professor i Capstaden, og med ham har jeg indtil for en halv snes aar siden vekslet breve, men nu har jeg ikke i lang tid hørt noget fra ham, saa jeg antager, at han, som alle de andre, jeg traf i baronesse Müllers pensionat paa Euston Square, er gaaet til sine forfædre.

Dr. Dalgairns (surgeon major i den indiske Arme), F. C. Lorentzen, cand. theol. København, E. Schmiegelow, Nauta (Holland). Fotografiet taget i London i Foraaret 1882.

Blandt dem, jeg traf og omgikkes under mit ophold i London, vil jeg endnu omtale et par udmærkede landsmænd. Jeg traf saaledes *Johan Ludvig Heiberg*, vor berømte filolog, der tilbragte størstedelen af sit ophold i London paa British Museums bibliothek, studerende gamle græske matematiske manuskripter, trykte paa middelalderlig pergament. Det var særlig den store matematiker Euklids værker, Heiberg studerede, et meget vanskeligt arbejde. Euklid, som levede i Alexandria 300 aar før Christi fødsel, har skrevet en mængde værdifulde matematiske værker, hvoraf kun en ringe del er bevaret, fordi munke i det 7. og 8. aarhundrede e. Chr., til nedskrivning benyttede de pergamentblade, paa hvilke Euklid havde prentet sine matematiske værker, efter at munkene, saa godt de kunde, havde udvisket Euklids græske tekst.*) Heldigvis var den originale græske skrift ikke helt udslettet, men kunde med besvær tydes, og det var dette arbejde,

*) Slige haandskrifter kaldes med et græsk ord »*Palimpsest*«, hvilket betyder »atter udslettet«, det vil sige, at den tidligere skrift er udslettet saa vidt muligt og en ny skrevet ovenpaa.

der optog Johan Ludvig Heibergs tid paa British Museum. Heiberg sad i et lille glasflukke inde i biblioteket, indespærret med sine gamle haandskrifter, der var saa sjældne og kostbare, at de aldrig forlod biblioteket, og kun blev overladt særlig kyndige videnskabsmænd, hvis forsigtige omgang med de skrøbelige, ældgamle og kostbare pergamenter, bibliothekets bestyrelse var forvisset om. Heiberg var lige blevet den lykkelige fader til tvillinger, som var efterladte sammen med moderen i København, og hvis portrætter han viste mig med berettiget faderstolthed. Johan Ludvig Heiberg var omtrent paa alder med mig f. 27. Nov. 54.

Saa var der *Niels Neergaard*, min gamle studenterkammerat, som jeg omgikkes en del med under hans besøg i London, skønt han boede i et andet pensionat end mit. Han studerede engelsk parlamentarisme og engelske stats- og administrationsforhold. Neergaard havde opholdt sig i London siden 1. januar og boet i Bedford Place 26, i nærheden af Euston Square, men han havde været 9 maaneder borte fra hjemmet, deraf de 6 maaneder i Paris, hvorfra han kom til London for at rejse hjem til København de første dage i april. Jeg har sammen med ham overværet møder i parlamentet, men fik personlig ikke lejlighed til at høre den daværende premierminister Gladstone tale.

En dag besøgte vi det berømte *Madame Tussaud'ske Vokskabinet*. Da vi kom ind i den sal, hvor der fandtes udstillet en forsamling af fyrstelige personer, deriblandt prins Christian af Slesvig-Holsten, der var gift med dronning Victoria's datter, Helena Augusta Victoria, fortalte Neergaard mig en del om denne herres historie, hvoraf jeg skal meddele følgende: Han var overordentlig ilde lidt af englænderne paa grund af sin hovne og stødende optræden, selv en droschekusk, som kørte en dansk mand til Windsor, og som blev udfrittet af danskeren, en af Neergaards bekendte, om prins Christian, udtalte: »He is a nasty german prince, who could not get anything to eat in his own country and therefore he came to us«. Sagen var den, at Victoria i aaret 1863, tre aar efter at hendes mand, Albert af Sachsen, Coburg Gotha, var død, foretog en rejse til Tyskland, for at gense de steder, hvor hun havde levet som ung. Hun ledsagedes af prins Christian, der var hendes nevø og løjtnant i den preussiske armé med en gage paa 500 thaler aarligt. Han forstod at gøre sig saa yndet af hende, at hun inviterede ham til England, et tilbud, han straks modtog. Han opholdt sig et par aar i England og begyndte at lægge an paa dronningen for at indtage prins Alberts plads som ægtefælle, men dronningen lod ham gennem Beaconsfield forstaa, at det kunde der aldrig blive noget af. Nu indsaa han, at han maatte forlade England, men vilde nødtigt gaa tomhæn-

det derfra, hvorfor han begyndte at gøre kur til datteren, med hvem han trods prinsen af Wales' protest blev gift. Dronningen maatte selv give hende væk i en lille, ubetydelig kirke i Windsor, et fænomen, der aldrig før var set i England. I stedet for sine 500 pr. thaler, fik han 10,000 £ i aarlig indtægt, udnævntes til overførster over Windsor park, hvorved hans aarsindtægt forøgedes med endnu en klækkelig sum. Men han var paa grund af sin vigtighed og uforskammede optræden hadet af alle englændere, der kun betragtede ham som en dem paatvungen snyltegæst.

En kortere tid boede undernotar *Philipsen* i Euston Square. Han var meget paaskønnet af pensionatets beboere paa grund af sin hyggelige og fornøjelige omgang og sin musikalske sangbegavelse, som særlig udfoldede sig, naar han lejlighedsvis optraadte som sopransangerinde, idet han var i stand til med fistelstemme at aflevere de største operapartier, f. ex. store, krævende, berømte arier fra Rossinis og Verdis operaer, som jeg har hørt Adeline synge paa Covent Gardens teater.

Da jeg fortalte ham, at jeg tænkte paa i nær fremtid, naar jeg vendte tilbage til København, at gifte mig, gav han mig det gode raad forinden at sørge for at faa skrevet et gensidigt, reciprokt, testamente, som bestemte, at hvis en af ægtefællerne skulde afgaa ved døden uden livsarvinger, skulde den overlevende sidde i uskiftet bo. Han havde som undernotar oplevet saa mange kedelige tilfælde, hvor mangel af et reciprokt testamente blandt ægtefolk uden livsarvinger havde afstedkommet ubehagelige familietvistigheder.

Philipsen var saa elskværdig at besørge det gjort, da jeg senere traf ham i København.

Straks jeg kom over til London, fortsatte jeg mine anatomiske studier, som dannede grundlaget for min doktordisputats, idet jeg daglig om formiddagen arbejdede under professor *Kleins* ledelse i Brown's institut, medens jeg om eftermiddagen besøgte kirurgiske og otolaryngologiske kliniker. Men jeg indsaar hurtigt, at jeg ikke kunde overkomme øgge dele, og efter en maanedes forløb opgav jeg det Brown'ske institut til fordel for kirurgien og studiet af ørets, strubens og næsens sygdomme.

Jeg havde en skriftlig introduktion fra professor *Valdemar Holmer* til datidens berømteste halslæge, *Morell Mackenzie*. Professor Holmer var en af de første her hjemme, der interesserede sig for strubesygdomme, idet han 1866 disputerede paa en afhandling, der handlede om: »Den laryngoskopiske undersøgelses betydning for strubesygdommenes diagnose«. *Morell Mackenzie*, som boede i det fine lægekvarter i London, Harley Str. 19, modtog mig overordentlig venligt og introducerede mig paa den store

offentlige klinik i Golden Square, hvor der daglig var lejlighed til at se og behandle hundredvis af patienter med otolaryngologiske lidelser. Morell Mackenzie havde allerede i 1863 grundlagt denne halsklinik, som var vokset op til at blive den største i verden, omfattende et sygdomsmateriale, som rummede de største sjældenheder, og hvor man, hvad *Felix Semon* sikkert havde ret i at hævde, (se *Semons autobiography* fra 1919, udgivet 1926), kunde iagttage flere patienter i en uge, end der i samme tidsrum fremstillede sig i *Schrøtters*, *Storchs* og *Schnitzlers* kliniker i Wien tilsammen. Morell Mackenzie indbød mig til middag i sit pragtfulde hjem, hvor jeg lærte hans hustru og familie nærmere at kende. Faa aar senere, i 1884, besøgte han mig i København som deltager i den 8. internationale lægekongres og fungerede som præsident for den laryngologiske sektion. Og da den tyske kejser *Friederich III*, som kronprins blev angreben af kræft i struben, blev Morell Mackenzie kaldt til ham i Berlin, hvor han opholdt sig i flere maaneder som Kejserens læge, indtil Kejseren døde 1888. Morell Mackenzie, som var født 1837, døde 1892. Efter hans virksomhed som læge hos kronprins *Friederich*, udviklede der sig en voldsom strid mellem de tyske læger, der mente at kronprinsen led af kræft i struben, som, hvis den var behandlet rettidigt, vilde kunne være fjernet operativt. Denne opfattelses rigtighed benægtede Morell M., og sygdommens tragiske forløb beviste M's fejltagelse. Der udviklede sig en voldsom offentlig fejde, under hvilken man angreb Mackenzie fra alle sider, og dette gjorde de sidste aar, han levede, til en tragedie.

Jeg studerede almindelig kirurgi hos den verdensberømte *Joseph Lister*, der opfandt den antiseptiske saarbehandling og derved revolutionerede hele den daværende kirurgiske efterbehandling og frelste talløse kirurgiske patienter fra infektionssygdomme, som før Listers tid dræbte hundredvis af mennesker, paa hvem der lege artis var udført operative indgreb.

Jeg traf professor Lister paa Kings College-hospitalet mandag efterm. d. 6. marts. Han var en mand paa mellem halvtreds og treds aar. I sit ydre mindede han lidt om min lærer i kirurgi paa Frederiks hospital, professor *Mathias Saxtorph*, men var langt mere elskværdig, aabenhjertet og imødekommende. Hans afdeling var lille, rummede i det højeste 50 patienter, og skønt han som nævnt var antiseptikens fader, maatte jeg erkende, at jeg havde set langt bedre antiseptik end den, der blev anvendt paa hans afdeling.

Lister var, som alle engelske kolleger, jeg kom i nærmere berøring med, yderst venlig og gæstfri mod os fremmede, der besøgte hans klinik, og blandt andet inviterede han mig til middag i sit hjem, Park Crescent 12,

tirsdag d. 14. marts. Listers bolig laa i nærheden af mit pensionat i Euston Square. Park Crescent er en af de smukkeste pladser i London og et af de mest fashionable steder at bo. Langs husenes forsider, parken rundt, findes en række stensøjler, der forhøjer husenes fornemme udseende. Hans hustru, som var datter af den berømte skotske kirurg *Syme*, hvis assistent og efterfølger Lister havde været, tog venligt imod mig. Ægteskabet var barnløst. Selskabet var meget internationalt. Jeg traf der en svensk kollega, *Otto Lindfors*, som jeg kendte allerede fra 1875, da jeg traf ham i Upsala paa det skandinaviske studentermøde, og senere fornyedes bekendtskabet paa hans besøg i København. Han disputerede for doktorgraden i Sverige en uge, efter at jeg havde disputeret, giftede sig og boede nu med sin unge hustru i London i nærheden af mig. Han skulde kun være 6 uger i England og rejste derefter til Paris for at fortsætte sine kirurgiske studier og opnaaede at blive en meget dygtig universitetsprofessor i gynækologi og kirurgi i Upsala.

Foruden O. Lindfors traf jeg en engelsk læge dr. *Sommerville*, en schweitzerlæge dr. *Weitberger* og en ostindisk læge, samt to af Listers assistenter. Det var altsaa et rent herreselskab. Middagen var glimrende, overordentlig splendid, jeg talte 10 retter, Desserten var for mig en nyhed, idet det var første gang, jeg nød friske annanas og bananer. Efter middagen gik selskabet ovenpaa i den store selskabssalon, hvor fruene bad mig, som dengang var en nogenlunde rutineret pianist, om at spille paa det store flygel, og tillige sang jeg den danske nationalsang paa opfordring af professor Lister. Kl. 22 gik jeg hjem, opfyldt af dagens begivenheder og glad over at have været professor Listers gæst.

Blandt engelske læger, som var mig til stor nytte i London, vil jeg fremhæve *Edward Woakes*, som var »consulting« ørelæge i London hospital, der ligger langt ude i den østlige del af byen, og hvor han et par gange om ugen ledede en poliklinik for øre- og næsesygdomme. Han var endvidere knyttet til Golden Square hospitals lægestab, og her indfandt han sig hver tirsdag og fredag aften kl. 7. Woakes var en fremragende øre-, næse- og halslæge, og ved hans hjælp fik jeg indblik i øresygdommens interessante verden, som hidtil havde været mig fuldstændig ubekendt.

De ugentlige aftener jeg tilbragte i Golden Square hospital under Woakes vejledning, og som indviede mig i øresygdommens mysterier, hører til mine bedste erindringer fra mit Londonophold. Edward Woakes var en intelligent og i sit speciale stærkt interesseret læge, der ganske vist ikke altid kunde staa for en nærmere kritik, men hvis udtalelser altid

gav anledning til en livlig diskussion blandt de relativt faa læger, der indfandt sig paa disse aftenklinikker.

Her traf jeg en yngre amerikansk øre- og halslæge dr. *Jefferson Bettmann* fra Cincinnati, som havde studeret otolaryngologi et halvt aar i Wien, og nu som literær assistent hjalp *Morell Mackenzie*, der var i færd med at skrive sin udmærkede, to bind tykke, haandbog om halsens og næsens sygdomme.

Woakes, Jewell, første residerende læge paa *Golden Square hospital*, *Jefferson Bettmann* og jeg havde det vældigt hyggeligt de to ugentlige aftentimer, og naar arbejdet paa kliniken i *Golden Square* var sluttet kl. 9—10, spadserede vi hen til en lille italiensk »café Monaco«, der laa ved *Piccadilly*, hvor vi tilbragte et par timers tid, snakkende, diskuterende, rygende tobak og drikkende kaffe, og klokken blev over midnat, før vi ad *Regent Street* søgte hjem til vore respektive boliger.

Jefferson Bettmann blev jeg stærkt knyttet til under vort daglige samvær i London og hans praktiske erfaring og omfattende literære viden paa otolaryngologiens omraade var mig til megen hjælp. Han besøgte mig senere i København, og da min hustru og jeg var til en international lægekongres i Rom i halvfemserne, hvor vi, det indrømmer jeg ærligt, mere benyttede tiden til at studere Roms omegn end til at fordybe os i kongressens arbejde, traf jeg atter sammen med *Jefferson Bettmann*, og vi to foretog en herlig udflugt pr. cykle til Roms gamle havneby *Ostia*, en udflugt, som har efterladt et særlig lysende erindringsbillede hos mig.

Vi lejede et par cykler i Rom og kørte i herligt solskinsvejr langs *Tiberens* sydlige bred til *Ostia*, der i gamle dage laa ved *Tiberens* udmunding i *Middelhavet*, medens byen nu var flere kilometer fjernet fra *Tibermundingen*. *Ostia* var en uddød by, der henlaa i ruiner, eller var dækket af jord og vegetation. I de senere aar var man begyndt systematisk at afdække dens bygninger og gader, hvorved pragtfulde templer for *Midasdyrkelsen* og storslaaede pakhuse samt bygningskomplekser fra kejsertiden kom for dagens lys. Vi traf kustoden for afdækningen, en intelligent mand, der var utrættelig i at oplyse os om byens fortid og de udgravede bydeles anvendelse. *Ostia* var i slutningen af forrige aarhundrede endnu ikke blevet en turistattraktion, men henlaa i en tornerosesøvn. Der kom aldrig gæster, hvorfor vort besøg var i høj grad paaskønnet af kustoden, der tilbragte flere timer med at vise os omkring og omhyggeligt at forklare os, hvad vi saa. Da vi sagde ham farvel og takkede ham for hans udmærkede førerskab, tilbød vi ham en pekuniær erkendtlighed efter datidens skik i Italien, men han ønskede ikke at modtage betaling, hvorfor vi til gengæld

indbød ham til at nyde en forfriskning paa Ostia's eneste, noget primitive, men særdeles hyggelige Albergo, hvor vi sammen drak en flaske god italiensk vin, inden vi skiltes som fine venner. I en glødende eftermiddagssol naaede Bettmann og jeg tilbage til Rom, hvor vi nød en lille, men udsøgt middag sammen med min hustru og min gode ven professor *Jens Chievitz*, som paa den tid opholdt sig i Italien for om muligt at søge bod for den tuberkulose, der desværre nogle aar senere lagde ham i graven.

Et ophold paa flere maaneder i England rummer saa mange interessante oplevelser for en ung mand, der som jeg for første gang besøgte London. Men jeg skal ikke trætte med at gaa i detaljer i saa henseende, men kun fremhæve et par udflugter, jeg foretog mig.

Saaledes tog jeg nogle dage ned til Cardiff i Syd-wales, hvor min hustru fødtes og hendes forældre havde boet i ca. 25 aar og skaffet sig en stor vennekreds, hvis endnu levende medlemmer jeg besøgte og blev brillant modtaget. Min hustru er født i en smuk villa, Llandaff Rice, noget udenfor Cardiff, og i nærheden heraf i Dulwich House boede ogsaa min svigerfars tidligere forretningskompagnon *Page*, colonel in the volunteers, hos hvem jeg opholdt mig, og hvor *Page* samlede mine svigerforældres gamle venner til pragtfulde lunch- og middagsselskaber, for at jeg kunde faa lejlighed til at gøre deres bekendtskab.

Dulwich House, der ligger en halv times kørsel udenfor Cardiff i landsbyen Llandaff, var udstyret med al mulig solid, engelsk luksus og komfort, omgivet af en stor have, der, hvad angik anlæg, blomsterpragt, drivhuse, overgik alt, hvad jeg hidtil havde set. Jeg kørte dagen efter min ankomst med *Page* ned til hans kontor der var det samme som da min svigerfar var i forretningen. *Pages* og svigerfars kontorstole stod paa samme plads som for 14 aar siden, da min svigerfar opgav forretningen og rejste hjem til Als. Cardiff ligger paa et jordareal, der for største delen ejes af *Marquis of Bute*, hvis store, prægtige slot vi passerede paa vejen ned til dokkerne. Jeg tilbragte otte dage i Cardiff, travlt optaget af at besøge mine svigerforældres mange venner fra gammel tid.

Det, som ikke mindst imponerede mig, naar jeg vandrede om ved havnen, var den enorme forskel, der kunde være paa vandstanden i Bristol kanalen. Det kunde beløbe sig til nogle og tredive fod, hvorfor skibe, der ladede, anbragtes i lukkede bassiner, dokker, der først aabnedes, naar vandstanden udenfor var naaet op i niveau med vandstanden inde i dokken, hvorefter dokporten kunde aabnes og skibene forlade dokken. I den smukke Llandaff domkirke, der ligger udenfor Cardiff, var min hustru blevet døbt.

Under mine strejftog til nogle af de bekendteste større hospitaler, fik

jeg lejlighed til at blive forestillet for den berømte *J. H. Hutchinson*, der havde virket som overlæge fra 1859—83 og vundet et stort navn som kirurg og dermatolog. Nogle uger senere traf jeg ham ved et aftenmøde i Royal College for Surgeons, hvor Hutchinson havde holdt en række foredrag over visse stofskiftesygdomme. Det var det sidste af hans seks foredrag, jeg hørte. Mødet blev holdt i selskabets store foredragssal, og Englands daværende berømteste kirurg, *Sir James Paget*, præsiderede. Han var en gammel, fornem, hvidhaaret herre, der med udsøgt engelsk, formel værdighed indtog sin formandsplads. Da *sir James* traadte ind i salen, gik en tjener foran ham, bærende et stort gyldent scepter, som anbragtes paa en fløjelspudding, der laa paa bordet foran formandens højryggede stol. Hutchinson holdt sit foredrag, iført en sort silkekaabe med rabatter og krave af purpurrød silke. Foredragets interessante karakter forhindrede ikke en ældre kollega blandt tilhørerne i at falde i søvn, og da han snorkelede saa højt, at han forstyrrede baade foredragsholderen og tilhørernes opmærksomhed, endte det med, at han maatte vækkes og føres ud af salen.

En enkelt gang besøgte jeg *Guys hospital*, som er Londons ældste hospital. Det ligger paa den sydlige side af Themsen tæt ved London Bridge og stammer fra tiden omkring 1721, altsaa 35 aar ældre end Frederiks hospital. Det er bekostet af et af datidens rigeste købmænd, *Mr. Guy*, der i aaret 1720 erhvervede en Formue ved en dristig spekulation, og hospitalet blev opført for 340,000 £. Under mit besøg derude d. 23. maj 1882 saa jeg kirurgerne *Bryant* og *Howse* foretage operative indgreb efter moderne kirurgiske principer.

Foruden at studere otolaryngologi og kirurgi havde jeg lovet professor Panum at fortsætte mine embryologiske undersøgelser, som jeg havde paabegyndt paa høns i 1881, med udvidede forskninger paa pattedyr. Panum havde givet mig en introduktionsskrivelse til professor *Klein*, som var østriger af fødsel, men 1871 blev kaldt til England som lærer i bakteriologi og mikroskopi ved St. Bartholomeus' hospitals medicinske skole. Professor Klein blev senere bekendt for sine arbejder med kolera og orientalsk pest og var lærer for den berømte malariaforsker *Sir Ronald Ross*, som fik Nobelprisen 1911. Professor Klein henviste mig til *Browns Institut*, som var grundlagt i 1871, og var skænket af en irlænder. Det var et veterinært institut, hvortil var knyttet et komparativt (sammenlignende) anatomisk og patologisk experimentalt laboratorium, hvor professor Klein og dr. Roy arbejdede sammen. Institutet laa desværre for langt fra min bolig, syd for Themsen, ligeoverfor Lambeth Palace, og ofte gik jeg forgæves derud, da der var mangel paa undersøgelsesmateriale.

Jeg tabte derfor interessen for denne side af mine arbejder i London, og efter to maaneders forløb besluttede jeg mig til helt at opgive arbejdet paa det Brown'ske Institut, og kun hellige mig mine otolaryngologiske og kirurgiske studier.

En anden meget interessant udflugt foretog jeg til Cambridge, søndagen d. 7. maj, for at besøge en ven af mig, skotten professor *Donald Mac Alister*, som jeg i foraaet 1881 havde lært at kende, da vi begge mødtes i Leipzig, hvor han studerede fysiologi hos professor Ludwig, medens jeg arbejdede paa det derværende anatomiske institut. Vi mødtes daglig med Chr. Bohr, Chiewitz og andre, der arbejdede ved de videnskabelige institutter, i et fælles spisekvarter og nød vor middag, samt tilbragte ofte aftenen sammen paa en eller anden øl- eller vinstue. Professor Donald Mac Alister, der var en fremragende fysiolog og ansat i Cambridge som professor i medicin og fysik, var et prægtigt, omgængeligt menneske, som jeg satte megen pris paa, og da vi skiltes i Leipzig for at rejse hver til sit, lovede jeg ham et besøg, naar jeg kom til England, og det var efter en skriftlig aftale, at jeg aflagde ham besøget en søndag i begyndelsen af maj.

Vejret var vidunderligt smukt, landskabet henrivende, ikklædt den skønneste grønne dragt, man kunde ønske sig. Jernbanen fra London til Cambridge løber gennem et temmelig bakket terræn, der meget minder om et nordsjællandsk eller østjydsk landskab. Det var et langsomt gaaende tog, der brugte 2½ time om at tilbagelægge de 57 engelske mil, der skilte Cambridge fra London. Mac Alister havde skrevet til mig, at han var beskæftiget til 12,30, hvorfor jeg fra stationen spadserede alene op til St. Johns College, hvor Mac Alister boede. Jernbanestationen laa temmelig langt borte fra collegierne, hvilket skyldtes, at de høj lærde professorer i Cambridge paa den tid, jernbanen blev anlagt, nærede en overdreven frygt for, at disse pustende og støjende maskiner skulde virke forstyrrende paa den ro, som i aarhundreder havde hersket i collegierne, og derfor ansaas for at være saa nødvendig for studiernes fremme, at de forlangte, at jernbanelinien skulde føres i stor afstand uden om Cambridge. Nu var professorerne og studenterne kede af denne ordning, men foreløbig var der ikke sket nogen ændring, og det tog en god halv time, inden jeg naaede ind til St. Johns College og blev vist op til Mc. Alisters bolig.

Træder man ind i et saadant college, føler man sig hensat til 14- eller 15-hundred tallet, hvortil baade bygningernes og beboernes udseende bidrager, begge ser lige antike og ærværdige ud. St. Johns college har, ligesom de fleste af de 17 colleges, der findes i Cambridge, oprindeligt været et munkekloster. Bygningerne er opførte af røde munkesten i gotisk stil

med smaa, spidsbuede vinduer. Træder man ind ad porten, befinder man sig i en lukket, firkantet gaard, omgivet af rødmurede fløje, hist og her forsynet med lave firkantede taarne med takkede gavle og overalt gennembrudt af smaa spidsbuede vinduer. En række, med bogstaver forsynede, døre fører ind til trappegange, der gaar op til lejlighederne, hvor de forskellige lærere og embedsmænd, der er knyttet til collegiet, bor. Igenennem en port, vis a vis den første jeg kom ind ad, naaede jeg til en anden firkantet, ogsaa lukket gaard af samme beskaffenhed som den første. Bagved St. Johns college løber floden *Cam* i slyngninger forbi flere andre colleges, adskillende disse fra smukke parkpartier paa den anden side floden. Hvert college ejer et ikke saa lille stykke af dette parkanlæg, og smukke broer, skjulte af de nærstaaende træers hængende løv, sætter de enkelte colleges i forbindelse med deres respektive parkanlæg. Man gør sig næppe nogen rigtig forestilling om den idylliske skønhedsmættede ro, der er udbredt over disse ærværdige, hundredaarige mørkebrune bygninger, der er delvis bedækket af vin og vedbend, som paa sine steder var kravlet helt op under tagskægget, medens blomsteraltaner udenfor de aabenstaaende vinduer bugnede af udsprungne roser, pelargonier og rese-daer, belyst af straalende solskin, saaledes som tilfældet var den dag, da jeg aflagde Cambridge et besøg. Træder man ind i bygningerne, beundrer man de rigt udskaarne egetræstrappegange. Og de af lærerne beboede værelser er ualmindelig hyggelige. Fra Mac Alisters værelse var der gennem det af vedbend og vin krandsede, spidsbuede vindue den mest idylliske udsigt til collegemasterens have med floden *Cam* i baggrunden.

Alle beboerne bar en ejendommelig dragt. De vandrede om i sorte, folderige kapper af et for St. Johns college ejendommeligt snit. Hovedet dækkedes af højst besynderlige huer, som jeg dengang kun havde set i England, men nu 70 aar senere ser benyttet til model for damehatte i mere eller mindre modereret form. Hatten, eller hovedbeklædningen, bestod af to sammenhængende dele, den underste kalotagtige del sluttede stramt om den behaarede del af hovedet, medens den øverste del af huen var en firkantet, flad, stiv barret, fæstet i centrum med sin underside til den kalotlignende del paa hovedet; paa den firkantede plade foroven laa en kvast fastgjort til pladens centrum.

Lærerne og disciplene bar den samme slags kappe eller toga, kun var de førstes noget længere end disciplenes og var forsynet med ærmeslag, som de sidste manglede.

Da der i Cambridge var 17 colleges, og hvert college havde sin egenartede toga, mødte man 17 forskelligartede kapper i Cambridge.

Hvert college havde endvidere sin egen kirke, hvor der holdtes gudstjeneste hver søndag, og hvortil der var foreskrevet en særlig hvid kappe, som de havde at bære, naar de gik i deres egen kirke.

Mac Alister viste mig en del af de andre colleges. Mange af dem var særlig smukke. Saaledes mindes jeg *Trinity college*, der grænsede umiddelbart op til *St. Johns college*, og hvor Mac Caulay og Byron havde studeret i flere aar. *Kings college* var navnlig berømt for sin glimrende udstyrede kirke, der baade ved sin størrelse og arkitektoniske skønhed virkede imponerende. I *University church* hørte jeg en biskop præke meget lærd og meget tørt, men hvad der interesserede mig, var den del af hans tale, som sigtede til en forfærdelig begivenhed, der havde fundet sted aftenen i forvejen i Dublin, idet chief secretary of Ireland, lord *Cavendish* og undersekretæren Mr. *Burke* var bleven snigmyrdede i den offentlige *Phoenix park*. Biskoppen omtalte denne begivenhed som noget, der berørte Cambridge særligt, da lord Cavendish var en søn af Duke of Devonshire, som var Lord chancellor for universitetet i Cambridge.

De enkelte colleges i Cambridge var selvstændige smaa stater med deres egen bestyrelse, deres egen formue, deres egne lærere o. s. v. Universitetet var en slags centrum for alle colleges fælles interesser udadtil.

Jeg fik desværre ikke lejlighed til at se de store videnskabelige anstalter i Cambridge, hvortil dygtige mænd som *Balfour*, *Forster* og mange andre var knyttede, thi da jeg, som nævnt, kom dertil en søndag, var de lukkede.

For at være elev ved et af collegierne maatte der den gang betales 150—200 £ aarligt.

Alle studenterne i hvert college spiser i en stor fælles sal, professorerne ved et tværstillet bord for enden af salen. Her spiste jeg til middag sammen med Mac Alister. Studenterne sidder ved tre lange borde, der paa langs, lodret paa professorbordet, strækker sig ned mod salens nederste ende, hvor der findes to døre, gennem hvilke studenterne træder ind i spisesalen. De yngste blandt studenterne sidder nederst ved bordene, og rykker nærmere op mod professorerne, efterhaanden som de bliver ældre i gaarde. Og første gang en forhenværende elev udnævnes til lærer og vandrer op til professorernes bord, foregaar det under en voldsom bifalds-salve fra studenterne. Naar maaltidet er forbi, læser en af professorerne en latinsk bordbøn op, hvorefter professorerne begiver sig ind i et tilstødende værelse, hvor de placerer sig i en stor cirkel i bekvemme stole omkring en aaben kamin, og medens kaffen serveres, fordrives tiden med livlig passieren.

Endnu skal nævnes, at jeg mod slutningen af mit ophold i England

havde lejlighed til sammen med surgeonmajor Dalgairns at foretage en vellykket tur til Skotland, hvor vi rejste gennem det skotske højland fra vest til øst, og da turen var begunstiget af smukt vejr, tog det skotske landskab sig prægtigt ud, og vi vendte forfriskede tilbage til pensionatet i Euston Square.

Paa vejen tilbage fra Skotland til London opholdt jeg mig nogle dage i Edinburgh for at hilse paa Skotlands mest fremragende ørelæge, dr. *Mac Bride*, som var lærer i otolaryngologi ved Edinburghs universitet. Han havde faaet sin uddannelse i Wien, var elev af *Politzer*, *Gruber*, *Stoerck* og *L. v. Schrötter*. Han havde ydet fortræffelige bidrag til datidens otolaryngologi ved selvstændige arbejder og var fuldt fortrolig med hele den internationale otolaryngologiske videnskab. Han gnistrede af energi og intelligens, var stærkt interesseret i alle moderne problemer, og jeg lærte meget ved omgangen med ham i de dage, jeg var i Edinburgh. Han var kun to aar ældre end jeg, havde skrevet en fortræffelig lærebog 1882 om halsens, næsens og ørets sygdomme. Bogen udkom i flere oplag. Men han trak sig allerede 1910 tilbage fra sin lægegerning og helligede sig filosofiske studier. Han udgav en bog om personlighedens gaade (*The riddle of personality* 1926) og om det daglige livs filosofi (*philosophy of daily life*). Jeg besøgte ham daglig i hans hjem, hvor jeg traf hans hustru, der var wienerinde, samt hans svigermor, en fin ældre dame fra det højere wienerbourgeoisie; sproget i hjemmet var tysk. *Mc. Bride* har jeg ikke truffet senere, skønt han først døde 1945—46 i en høj alder.

Inden jeg afslutter mine erindringer fra mit studieophold i England, vil jeg endnu omtale et par begivenheder, som gjorde et stærkt indtryk paa mig.

Den store naturforsker *Charles Darwin* døde under mit ophold i England, og jeg var glad over, at jeg personligt kunde overvære det øjeblik, hans jordiske levninger blev sænket ned i Westminster Abbey.

Endvidere kan jeg ikke undlade at fortælle, at jeg i London fik min musikalske sans i høj grad tilfredsstillet ved at jeg sammen med ingeniør *John Hornemann* overværede herlige operaer i Covent Garden teatret, hvor verdens berømteste sangere optraadte. Saaledes hørte jeg for første gang *Bizet's* »Carmen«, hvis titelparti blev sunget og spillet vidunderligt af *Pouline Lucca*. En anden aften hørte jeg *Adeline Patti's* henrivende sangkunst udfolde sig i »l'etoile du Nord«, og kort før jeg forlod England, fik jeg lejlighed til at høre »Rigoletto«, hvor *Madame Albani* som Rigoletto's datter udfoldede den skønneste sang, jeg nogensinde har hørt. Senere nød jeg ogsaa sammen med min gamle studenterkammerat, John

Hornemann, hendes glimrende sang og spil som Margrete i Boito's nye pragtfulde opera »Mephistofeles« og fik samtidig i samme opera lejlighed til at høre Faust's parti sunget af den verdensberømte tenor *Merschwinisky*. Skønt forestillingen varede fra 8½—12½ gik Hornemann og jeg fra teatret hen i en café, for i flere timer at diskutere aftenens musikalske oplevelser.

I begyndelsen af august forlod jeg London for at begive mig til Genève, hvor jeg skulde opholde mig et par maaneder hos monsieur le pasteur *Rapp*, der modtog pensionærer, og hos hvem jeg agtede at lære det franske sprog, inden jeg til oktober rejste til Paris.

Det var med virkelig vemod, at jeg tog afsked med the boarding House i Euston Square, hvor jeg havde opholdt mig næsten fem maaneder og lært saa mange elskværdige mennesker at kende, som alle havde været hjælpsomme og venlige mod mig.

Paa vejen fra London til New Haven kom jeg ud for en bande falsk-spillere eller lignende forbrydere, da jeg skulde rejse via Paris til Genève, og det gik til paa følgende maade.

Dr. Dalgairns fulgte mig paa afrejsens dag til Victoria Station, hvorfra »the tidal train« (den dag*) afgik kl. 12 til Newhaven. Toget indeholdt kun første klasses kupéer og blev hovedsagelig benyttet af velhavende englændere, der skulde til Middelhavskysten eller Schweiz for at feriere. Med dette tog rejser der altid professionelle spillere, der prøver paa at lokke de rejsende til at spille, og sligt ender altid med tab for ofret. Undertiden læste man i aviserne om forbrydelser begaaede mod passage-erne, og nogle maaneder forud, kort før min afrejse, meddelte de engelske blade, at man havde fundet liget af en rig engelsk bankier i en af de tunneler, mit tog skulde passere til Newhaven, nær Brighton, udplyndret i toget og kastet ud af kupéen. Da jeg med dr. Dalgairns kort før togets afgang spadserede ned langs toget for at søge en plads i en rygekupé, var alle kupéer optaget af velklædte herrer, der stod i døraabningen til rygekupéerne og raabte til mig, da jeg passerede dem: To Paris here! Dalgairns fraraadede mig at efterkomme opfordringen, og vi fandt helt forude i toget en lukket kupé, som konduktøren paa min opfordring aabnede, men samtidig gjorde han mig opmærksom paa, at den ikke benyttedes, fordi den ikke var oplyst og ikke var forsynet med alarmklokke. Jeg satte mig ind i vognen, sagde farvel til dr. Dalgairns og kørte beroliget ud af Victoriastation i den tomme kupé. Men fem minutter efter standser toget

*) Paa grund af den vekslede vandstand i den engelske Kanal afgang fra London af ebbe og flod (»the tide«).

ved Clapham junction, og umiddelbart før det atter sætter sig i bevægelse, kom først en og derefter en anden herre ind i min kupé, tilsyneladende uden at kende hinanden. Den ene sætter sig lige overfor mig, medens den anden anbringer sig i det modsatte hjørne af kupéen og begynder at læse i en bog. Fyren, der har sat sig lige overfor mig, har et modbydeligt fjæs og forsøger straks en fransk samtale med mig, han fortæller, at han skal til Paris og glæder sig til at rejse derhen med mig, som han formoder ogsaa skal til Paris.

Jeg befandt mig ilde tilmode, navnlig naar vi nu og da passerede ret lange tunneler, hvor det blev fuldstændig mørkt i kupéen, der jo, som omtalt, manglede elektrisk belysning.

Jeg følte mig hjælpeløs, hvis de to medrejsende havde ondt i sinde mod mig, men lavede svært op, da toget efter en times uafbrudt kørsel, til min store overraskelse, standsede et par minutter ved en station, saa at jeg fik tid til at forlade kupéen og med min haandbagage sætte mig ind i en ikke-røgkupé, der var delvis optaget af damer med familie. Inden toget kørte videre, saa jeg mine to medrejsende fra den forreste kupé *samtalende* forlade toget, der kørte videre til Paris, og beviste derved, at det var usandhed, hvad han havde fortalt mig, at han var paa vej derhen. Nu, da jeg, ofret, sad i en blandet kupé, var der ingen grund for dem til at fortsætte rejsen.

Jeg lovede mig selv, at jeg aldrig mere skulde sætte mig ind i en røgkupé paa mine rejser i Europa, men altid søge blandede ikke-røgkupéer. Muligvis vilde de to kun plukke mig for nogle penge i falskkortspil, men jeg havde arbejdet mig op i en, muligvis forkert, angststemning, som forsvandt i samme øjeblik, jeg havde skiftet kupé og befandt mig blandt ordentlige passagerer.

Vi ankom til Newhaven kl. 14 og afgik straks med damper til Dieppe. Overrejsen varede til kl. 20, men søen var ganske stille og overfarten særdeles behagelig. Dieppe tog sig fortrinligt ud som den laa med sine store, hvide hoteller langs den brede forstrand. Vi naaede først Paris kl. 1.

Jeg overnattede i et mindre hotel i Paris, »Hotel Müller«, nær Gare de St. Lazare og tog kl. 8 næste morgen med sydekspressen via Dijon og Macon til Genève, hvor jeg ankom tirsdag d. 3. august kl. 21 og blev vel modtaget af Monsieur Rapp, som skibsmægler *Rømer* i København havde anbefalet mig, og som boede paa Plains palais, der var en aaben plads; saa vidt jeg erindrer var fru Rapp født i Slesvig Holsten.

Genève var den aften fuldt illumineret i anledning af en skyttefest, der i de dage blev afholdt i byen, og den tog sig særdeles festlig ud, da alle

gader var smykket med flag, blomster og æresporte og propfulde af folk, der glade og syngende bevægede sig over de oplyste pladser, hvor der udfoldedes et broget liv, og som var fyldte med talrige akrobattrupper, cirkus, danseestrader, abeatre, karuseller o. s. v. I nærheden af min bolig var der anbragt et par kanoner, der affyrede glædessalver hele natten igennem, hvorfor jeg ikke fik megen søvn den nat.

Hr. og fru Rapp sørgede godt for mig i de to maaneder, jeg opholdt mig i Genève. Der boede flere danske i samme pensionat foruden nogle tyskere, men samtalen foregik altid paa fransk, og hr. Rapp gav mig hver dag timer i fransk konversation samt rettede mine franske stile, idet jeg skrev en udførlig dagbog paa fransk, omfattende dagens begivenheder.

I pensionatet opholdt sig en ung dansk pige, frøken *Bülow*, datter af raadmand *Bülow*, som ejede de fleste grunde paa Frederiksberg, hvor *Bülow*svej nu løber. Endvidere traf jeg en tysk student fra Danzig, *Elsener* og en englænder *Mr. Chapman*, der alle var hr. Rapp's elever og havde opholdt sig længere tid i Genève for at blive fortrolige med det franske sprog.

Under mit ophold i Genève havde jeg saa at sige daglig interessante oplevelser, som fylder min dagbog fra den tid, men skulde jeg meddele dem alle, vilde det virke trættende, hvorfor jeg maa nøjes med at fremdrage enkelte af dem.

En ganske uventet begivenhed indtraf under mit ophold, idet jeg kom til at deltage i den 4. *internationale hygiejniske kongres*, hvorved jeg lærte flere af de berømteste europæiske videnskabsmænd at kende, da de som deltagere i kongressen, der varede fra mandag d. 4. sept. til lørdag d. 9. sept., kom til Genève. Jeg troede først, at jeg var den eneste skandinaviske deltager, men jeg traf dr. *Levyson*, forkæmperen for ligbrændingen i Danmark, samt dr. *Lamm* og professor *Wallis* fra Stockholm, og vi fire skandinaver havde det vældig hyggeligt sammen.

Det var for mig overordentlig interessant at blive belært om de hygiejniske spørgsmaal, der paa den tid for os danske var et terra incognita, thi hygiejnen var, medens jeg studerede ved Københavns universitet, intet specielt fag, der doceredes. Man kendte kun meget perifert den yderst omfattende hygiejniske videnskab, hvis grundsætninger har betydet saa meget for stabiliseringen af det nuværende samfunds levestandard. Jeg betalte derfor med glæde mine 20 francs for et medlemskort, der berettede mig til at overvære alle de møder, festligheder og udflugter, som blev arrangeret for kongresmedlemmerne.

Tirsdag d. 5. sept. overværede jeg en interessant seance, hvor *Pasteur*

holdt et foredrag i en sal, der var propfuld en time, før Pasteur kl. 14 viste sig paa talerstolen, modtaget med endeløs begejstring og klapsalver. Det var første gang, jeg saa Pasteur, som var ca. 55 aar. Hans ansigtstræk var haarde og uden tiltrækning, panden var lav, ansigtet temmelig stort. Hans krop var muskuløs og stor, hans skikkelse fast og solid, hans tale var fuld af energi og aandrighed, men ogsaa fuld af selvbevidsthed. Han fortalte om sine forskellige antivaccinekulturer og meddelte blandt andet, at han havde fundet et middel til at helbrede hundegalskab med. Til slut angreb han *Robert Kock* fra Berlin, som havde forsøgt at reducere Pasteurs fortjenester, hvorfor Kock, efter at *Pasteur* havde afsluttet sit foredrag, besteg talerstolen og angreb Pasteur voldsomt, men da Robert Kock kun talte tysk, varede fægtningen kort, idet man blev enig om at fortsætte diskussionen senere ved skriftlige indlæg i de respektive videnskabelige tidsskrifter. Det var interessant for mig at være øjenvidne til de to verdensberømte forskeres optræden paa talerstolen og konstatere, at tilhørerne overvejende var venligst indstillede over for Pasteur, som de tiljublede med bravo og bifald hver gang, han viste sig paa talerstolen. Om kongressens arbejde sendte jeg korrespondancer hjem til »Dagbladet«, hvor mere udførlige referater af mødet vil kunne læses.

Tæt udenfor kanton Genève's grænser, men paa fransk grund, ligger slottet Ferney, hvor *Voltaire* boede, efter at han i 1752 havde forladt Frederik d. II i Sans Souci. *Voltaire* havde bygget det 1751, da han fordroges fra Paris, efter at han havde angrebet Kongen. Slottet Ferney er nu i privat eje. *Voltaire* boede her i mange aar i sidste halvdel af 17 hundredtallet og angreb herfra hele verden, navnlig præsteskabet. Der fandtes endnu nogle værelser i slottet, som var helliget *Voltaire* og rummede minder om den store digter og filosof. Fra vinduerne var der en herlig udsigt mod Mont Blanc og Genève. I *Voltaires* soveværelse hang der over hans hovedgærde et stort billede af kejserinde Catharina II af Rusland, malet paa silke, og lige overfor paa den modsatte væg fandtes et maleri af den samme kvinde. En del ret frivole kvindebilleder dækkede væggene i hans sovekammer, og blandt disse lagde jeg mærke til et billede af en meget smuk ung kvinde. Da jeg spurgte opsynsmanden, hvem billedet forestillede, svarede han: *Voltaires* vaskerkone! Endvidere lagde jeg mærke til et glimrende kobberstik, der forestillede *Voltaire* i samtale med *Didérot*, *d'Alambert*, *le Père Adam* og flere andre af den tids skønaander.

Under den hygiejniske kongres var dens medlemmer inviterede til lunch i det franske badested Evian, som ligger paa den sydlige side af Genfer-

søen i Savoie. Vi sejlede i dampere dertil i smukt vejr, blev brillant beværtede med mad og vine, og hilste blandt andre paa den i Napoleon d. III's tid berømte figurmaler *Meissonnier*, der opholdt sig som gæst ved badet. Han var en lille, undersætsig, bredskuldret mand med stærkt graat haar og graasprængte bakkenbarter, der indrammede et intelligent ansigt. Han lignede nærmest en engelsk lord.

En 5 dages udflugt, som den tyske student Elsener fra Danzig og jeg under mit ophold hos hr. Rapp foretog op til Chamonixdalen ved Mont Blanc, var meget interessant. Vi tog med toget fra Genève tidlig om morgenen langs den nordlige side af Genfersøen, passerede Lausannes, Vevey, Montreux til Chillon, hvor vi stod af og besaa det pragtfulde slot, der er besunget af Byron («The prisoner of Chillon»), og hvis oprindelse gaar helt tilbage til det niende aarhundrede. Den berømteste fange, der har siddet i Chillons fængsler, var *François de Bonnivard*, som forsvarede Genève mod hertugen af Savoie, og sad fangen i Chillon fra 1530—36; han døde i Genève 1570. Fra Chillon begav vi os til Villeneuve, og fortsatte vejen tilfods op gennem Rhônedalen til St. Maurice, passerede landsbyerne Evionnaz og la Baume og kom forbi det pragtfulde vandfald Pissevache, der styrter ned fra en højde af 210 fod. Herfra begyndte opstigningen af de høje fjeldpartier, der begrænser Rhônedalen mod syd, efter at vi først havde været inde i Gorge du Triant. Vi naaede efter stærk stigning op til Finhaut (3715 fod), hvor vi overnattede i »Pension restaurant du Mont Blanc«. Næste dag naaede vi frem til Argantière, en lille by, der ligger foran i Chamonix-dalen, der gennemstrømmes af Arve. Skønt Argantière ligger i bunden af dalen, er den dog hævet 3875 fod over havet, og man har herfra en storslaet udsigt til Mont Blanc. Vi besteg »La Flégère« (6000 fod) som ligger paa den nordlige side af Chamonixdalen, hvorfra man har en ikke mindre pragtfuld udsigt tværs over dalen til Mont Blanc (14500 fod). Vi kunde i en stor kikkert betragte Mont Blanc i detaljer og se blandt andet 11 personer, sammenknyttet med et tov, i færd med at bestige bjerget. Vi vandrede ned i Chamonixdalen og fik logis i Hotel de la croix blanche. Mægtige isbræer, glacier des Boissois, skyder sig her ned i dalen fra Mont Blanc. I disse findes der grotter og store vandansamlinger, som undertiden kan briste og fremkalde vældige oversvømmelser i Chamonixdalen, rive huse og beboere med sig og forarsage andre store ulykker. Det var paa den maade, at direktør *Levy* (fra Handelsbanken i København), som var paa sommerudflugt i Chamonixdalen, omkom flere aar efter, at jeg var dernede, idet en gletchersø pludselig brød igennem en nat og bortrev hotellet, hvor direktør *Levy* boede.

Man fandt aldrig noget spor af ham, hans datter var gift med oberst Rantzau, der var en god bekendt af mig.

Vi foretog vandrigen over Mer de Glace, og steg ned i dalen følgende »Les mauvais pas«. Vejen hjemad mod Genève gik tilbage over landsbyen la Tour, Col de Balme og ned til Martigny i Rhône-dalen, hvor vi tog med toget til Villeneuve og fortsatte med damper over Genfersøen til Genève.

Fra Mont Blancs gletchermasse strømmer floden Arve med iskoldt, grumset gult vand i en rivende hast ned gennem Genève og forener sig her med Rhône, der løber ud fra Genfersøen. I Genève er der bygget en badeanstalt, saa at man kan tage bad i Arve's meget kolde vand (6° celsius), og her tog jeg daglig et forfriskende bad, som bødede paa den tropiske varme, som opholdet i Genève var begunstiget af.

Det fortjener at bemærkes, at Genève's moderne medicinske skole (L'école de médecine) var opført i 1874 for penge, som byen havde faaet af sin velgører, Karl II af Brunswick. Hertugen skal have været en ret ekscentrisk herre, maaske psykopatisk. Efter at han var bleven detroniseret ved en revolution, boede han afvekslende i London og Paris. Han var meget rig, og blandt andet ejede han den største diamantsamling i Europa. Napoleon III var hans gode ven, og hertugen havde indsat Napoleon som sin arving, hvis denne vilde hjælpe ham med at genvinde hans trone. Da Napoleon III efter den for Frankrig saa ulykkelige Krig 1870—71 selv blev detroniseret, bosatte hertugen sig i Genève, hvor han døde. Hele sin formue skænkede han Genève paa betingelse af, at den skulde rejse ham et monument, der skulde koste mindst 3 millioner francs. Derfor staar der nu en mægtig statue af Karl II af Brunswick i nærheden af Pont du Mont Blanc, medens hans mange millioner er gaaet til oprettelse af en række videnskabelige instituter som l'école de médecin, l'école de chimie, l'école d'horlogerie etc., etc.

Den medicinske skole bestod af et anatomisk, patologisk og fysiologisk institut, der var samlede i en stor, smuk bygning, opført af granit og kalksten og forsynet med alt, hvad der var nødvendigt for at foretage videnskabelige undersøgelser. Jeg saa der en stor samling af vokspræparater, afbildninger af hudsygdomme, udførte med stor dygtighed af en fremragende pariserkunstner.

Efter at jeg d. 30. sept. 1882 havde taget mit sidste bad i l'Arve og sagt farvel til hr. Rapp og pensionærerne, der alle fulgte mig paa stationen, afgik toget fra Genève 15,30, og jeg havde lejlighed til at glæde mig over det smukke landskab, som banen følger langs Rhône, der skummer dybt

nede i bjergdalen. Paa et enkelt sted forsvinder floden ind i en ca. 300 meter lang tunnel gennem bjerget, inden den atter kommer til syne. I Macon fik jeg en udmærket table d'hôte-middag kl. 20, passerede Dijon ved midnatstid og var i Paris mandag morgen kl. 6. Jeg blev noget skuffet, da droschekusken, som jeg bad køre mig til Rue Rollin 5, erklærede, at han ikke anede noget om denne gades eksistens. Efter en del forespørgsler blandt de forskellige droschekuske, der holdt med deres vogne udenfor jernbanestationen, fik han dog efterhaanden rede paa, hvor rue Rollin laa. Men jeg havde faaet det indtryk, at det var en ret ukendt gade, hvori *Pension Bessièrès*, som var bleven mig anbefalet i London af dr. phil. Heiberg, var beliggende. Vi naaede imidlertid endelig derhen, og det var en ret skummel, uanselig, mørk og smal gade, omgivet af høje huse og kun tilgængelig fra den ene ende af gaden, da den modsatte ende, hvor det viste sig, min pension laa, sluttede med nogle brede trapper, der førte ned til gaden, Rue Monge, som stødte ud til Boulevard St. Germain.

Jeg steg op ad trappen i Rue Rollin med smaa forventninger om min fremtidige pariserbolig, som laa paa anden sal, men blev behagelig overrasket ved at gøre nærmere bekendtskab med den. Værelset var ganske vist temmelig lille og mørkt, da det vendte ud mod gaden, som ikke var meget bredere end salig Peder Madsensgang i København, men levemaaden var god, jeg fik morgenkaffe kl. 8, frokost kl. 11 og middag kl. 18. Bag huset fandtes en pæn have med træer og blomsterbede. Der boede ca. 14 pensionærer, hvoraf største parten var meget gamle frøkner, hvis erindring gik saa langt tilbage, at de kunde fortælle mig om Napoleon den Store, som de havde oplevet i deres ungdom. De viste sig at være overordentlig elskværdige og hjælpsomme over for mig, hvorfor jeg næsten daglig førte lange samtaler med dem, hvad der gav mig megen øvelse i at tale det franske sprog. Af mandlige pensionærer var der foruden mig kun en serbisk kaptajn.

Under mit 2½ maaneders ophold i Paris studerede jeg fortrinsvis kunst, musik og folkelivet. Byens kunstsamlinger, museer, teatre og operaer besøgte jeg flittigt, ja næsten dagligt, thi jeg gjorde hurtigt den erfaring, at den franske otolaryngologi paa det tidspunkt stod en del tilbage for, hvad jeg havde lært i England og Skotland. Grunden hertil maatte søges i, at den ulykkelige krig (1870—71) havde afskaaret franskmændene fra paavirkning af de ledende tyske og østrigske kliniker og universiteter, saa de franske otolaryngologer levede paa erfaringer, der for største delen var høstet i Frankrig før 1870. Undtagelser fra reglen fandtes der dog, idet jeg hos *Calmette* og *Martin*, der i forening med nogle andre læger,

drev en moderne ledet privat poliklinik i Rue des Grands Augustins. Calmette havde studeret otolaryngologi i længere tid i Wien hos Urbantsch, hvis lærebog i øresygdomme han havde oversat til fransk; han talte udmærket tysk, hvad der var en sjældenhed blandt franskmænd. Desværre døde han faa aar efter mit besøg i Paris.

Ligeledes mødte jeg stor elskværdighed hos den franske laryngologis grundlægger og nestor *Fauvel*. Jeg besøgte ham flere gange i hans klinik i Rue Quenegaud 13, som var fyldt med patienter. Da jeg tog afsked med ham i december, forærede han mig sit store og skønne værk over strubepolyper.

For at orientere mig vandrede jeg om formiddagen kl. 10 efter min ankomst ned ad den trappe, der fra rue Rollin førte til rue Monges og fortsatte min vej gennem boulevard St. Germain, der gennemskar Sorbonne kvarteret, og ad en brudt linie gennem boulevard Henri IV naaede jeg op til Pont de la Concorde og Quai d'Orzay. Jeg drejede af ved boul. St. Michel, der over Seinen førte mig ind paa Ile de la Cité, som kløver Seinen i to arme. Her ligger flere monumentale bygninger som Notre Dame kirken, la préfecture de la police, Palais de la Justice og la Morgue. Det var ogsaa her, at Romerne under Cæsar anlagde den første begyndelse til den vordende verdensstad. Jeg vandrede videre over Seinen ved Pont au change, hvis navn skyldtes den omstændighed, at broen i sin tidligere skikkelse i forrige aarhundrede var overfyldt med butikker og vekselererboder. Broen munder ud paa Seinens højre bred i Place du Chatelet, en stor smuk plads, hvor Chateletfængslet laa indtil begyndelsen af dette aarhundrede.

Pladsen flankeredes paa den ene side af *Théâtre de Chatelet*, paa den anden side af *Théâtre des Nations*. Midt for broen rejser sig en søjle, sejerssøjlen, med Victoria paa toppen og Napoleon d. Stores sejr indskrevne paa søjlen.

Saa drejede jeg til venstre ned ad Rue Rivoli, denne store, elegante gade, kantet af glimrende butikker og kaféer paa begge sider, hvoriblandt jeg lagde særlig mærke til det store Hotel de Louvre. Til venstre passerede jeg Palais du Louvre og Tuilleriesne, der nu for en del var benyttet dels af Ministère des finances ud mod Place du palais Royal, dels af Préfecture de la Seine ud imod Quai de Tuilleries. Resten optages af musæer, undtagen frontbygningen ud imod Jardin des Tuilleries, der henlaa i røgsværtede ruiner som et sørgeligt minde om kommunisternes skrækkelige hærgen af Paris efter nederlaget i 1871.

Efter at jeg havde styrket mig ved en herlig frokost i Café de la Régence,

læst danske aviser og udhvilet mig, fortsatte jeg min orienteringstur op gennem Place de la Concorde med de skønne blomsteranlæg og med den ægyptiske Obelisk knejsende midt paa pladsen. Turen gik derefter gennem den livligt befærdede Champs Elycées op til *l'Arc de triomphe*, hvorfra jeg nød udsigten til alle sider ned ad de mod triumfbuen straalende, storslaaede avenuer. Derefter vendte jeg hjem ad Avenue de Jena for at kaste et blik paa huset nr. 52, hvor min kæreste som ung pige i vinteren 1878—79 havde tilbragt tre fjerdingaar i pension, fortsatte ad Pont de l'Alma forbi Trocadéropaladset og Marsmarken paa den venstre side af Seinen, og var efterhaanden bleven saa træt, at jeg foretrak at tage en sporvogn hjem.

De følgende dage helligede jeg Luxembourghaven med dens smukke blomsterpartier og rigdom paa marmorfigurer, broncefigurer og fontæner, blandt hvilke »Fontaine de Médicis« for mig bar prisen som den skønneste, flotteste og mest geniale komposition, jeg havde set paa den tid. Den forestiller Acis og Galathea, begge i hvidt marmor, omslyngende hinanden i berusende elskov, gemte inde i en stalakithule, mens Polyphem troner ovenpaa, grotten spejdende og belurende det elskovsfulde par nedenunder. Med sit kraftfulde, muskuløse legeme, udført i overnaturlig størrelse og hugget i mørk sten, virker han glimrende i modsætning til de smidige og bløde former, der gør Acis og Galathea saa tiltrækkende.

Om eftermiddagen drev jeg ind i *Notre Dame*-Kirken paa Ile de la cité. Det var her tilbedelsen af »Sandhedens gudinde«, repræsenteret af en danserinde, fandt sted under den første franske revolution. I 1871 havde kirken nær maattet dele skæbne med saa mange andre bygninger i Paris, der blev et bytte for luerne. Kirkens indre er præget af en uforlignelig storhed og ro. Loftet bæres af 75 høje, slanke søjler, alle vinduer forsynede med skønne glasmalerier. Udenfor, til venstre for facaden, staar *Karl den Stores rytterstatue* paa den store høje sokkel. Karl den Store's hest føres af to krigere ved hestens bidsel; den hele gruppe virker ualmindelig kraftigt og smukt.

Et par dage efter tog jeg om formiddagen fra Gare de Mont Parnasse til *Versailles* og da vejret var smukt, nød jeg udsigten over Paris og dens omegn, siddende ovenpaa jernbanevognen. Versailles ligger 18 kilometer fra Paris i vestlig retning. Kl. 11 naaede jeg derud og, efter at have styrket mig med en »boc« øl og to petits fours, vandrede jeg op til slottet, der til den ene side vender ud til Place d'Armes, til den anden side ud til den pragtfulde have. Siden Louis Philipes regering er slottet indrettet til et stort nationalt museum. I den sydvestlige del af haven ligger *Grand Trianon*, et smukt lille slot, som blev bygget af Ludvig d. XIV for Madame

Maintenon. Kun faa minutters gang herfra byggede Ludvig XV *Petit Trianon* for Madame du Barry, et lille, noget massivt, firkantet, toetages slot med en smuk engelsk have. Hertil trak Ludvig d. XV sig tilbage, naar han vilde leve ugenert fri for streng etikette, i selskab med sine hofkavalierer og elskerinder. Ogsaa Marie Antoinette holdt meget af at bo her. I haven ligger »*le hameau*«, en i landlig stil opført hytte, hvor Marie Antoinette og hendes hof morede sig med at leve som bønder. Udenfor huset fandtes et lille vandmøllehjul, og under hjulets brusen, i læ af de prægtige træer, der omgav denne hytte, beliggende ved bredden af en lille skovsø, førte Marie Antoinette sit idylliske landliv.

Samlingen i selve Versailles slotsbygningen bestaar væsentlig af malerier, der gengiver episoder fra Frankrigs historie; den omfatter desuden en del buste og statuer. Flere dele af slottets indre findes nøjagtigt bevaret, som paa Ludvig d. XIV og XV's tid. Blandt særlig interessante rum mindes jeg *Gallerie de Glaces*, en mægtig lang sal, der vendte ud mod haven, med spejlvægge og smukke loftsmalerier. I denne sal blev den tyske Kong Wilhelm af Preussen udraabt til Kejser af Tyskland. Fremdeles var det interessant at færdes i dronningens og kongens værelser, der var forbundne med en lille skjult gang, gennem hvilken dronning Marie Antoinette undslap, da pøblen 1789 trængte ind i Versailles og ind i hendes værelser. Jeg saa Ludvig d. XV's soveværelse og sengen, hvori den gamle, udlevede libertiner drog sit sidste suk 1772.

En aften i begyndelsen af oktober oplevede jeg en af mit livs største kunstneriske nydelser. Jeg var for første gang i *theatre francais* og saa Victor Hugo's henrivende lyriske drama *Ruy Blas*. Jeg havde ikke tænkt mig muligheden af, at noget saa skønt og fuldendt kunde præsteres fra en scene. Saa dybt et indtryk havde baade spillet og stykkets indhold frembragt, at jeg befandt mig som i halvt beruset tilstand, da jeg forlod teatret. Jeg kendte kun et stykke, der i lyrisk skønhed og dramatisk kraft kunde maale sig med *Ruy Blas*, og det var Shakespeares *Romeo og Julie*, som jeg havde set i London med Irving som Romeo. Men spillet paa *theatre francais* overgik alt, hvad jeg hidtil havde oplevet i den retning. Man beundrer det franske sprog, naar man lytter til det i det daglige liv, men man henrykkes, naar man hører det udtalt af *theatre francais's* store skuespillere; noget mere melodisk, fyldigt klingende og distinkt sprog end det franske kender jeg ikke. Jeg forstod næsten alt, hvad de sagde, skønt stykket er skrevet paa vers, men sproget var simpelt og smukt som hos Corneille, der forstaar at udtrykke de ædleste tanker paa den naturligste maade. Scenerne mellem Ruy Blas og dronningen hørte til det skønneste,

jeg havde set. Dronningen spilledes af Mme. *E. Broisat*, der, foruden at være i besiddelse af personlig skønhed og uforlignelig ynde, var en fortrinlig skuespillerinde, der navnlig evnede at give de blide, kærlighedsfulde og rolige følelser et vidunderligt skønt udtryk, ligesom hun ogsaa formaaede at lade de heftige følelser fremtræde paa fyldig og naturlig maade, selv om dette syntes at passe mindre til hendes naturel. *Sarah Bernhard*, der har spillet rollen, har sikkert (skønt jeg ikke har set hende) været størst i de scener, hvor lidenskabens slaar ud i lys lue. Ruy Blas spilledes af *Mounet-Sully*, som havde et vidunderligt, dybt klingende organ, ligesom hans spil var en stor kunstner værdig, selv om det forekom mig noget forceret og let maniereret.

Selve *Théâtre français* virker ikke arkitektonisk smukt. Det er den tiloversblevne del af det gamle *Palais Royal*, der brændte under kommunen 1871. Teatret er lille, men hyggeligt, og trappegangen, forhallen og foye-erne er fuld af buster og billedstøtter, der forestiller franske dramatikere og skuespillere. En brillant og karakteristisk buste af *Voltaire* i foyeren, ligesom *George Sand's* buste fandtes for enden af den korridor, der, som en fortsættelse af foyeren, løber bag om logerne.

Endnu engang fik jeg lejlighed til at komme i *Théâtre français* sammen med en polsk læge, dr. *Krajewsky* fra Warschau. Vi saa først *Moliere's* enakts stykke, *Le mariage forcé*, der indledede hovedforestillingen: *Paillerons* bekendte stykke *Le monde ou l'on s'amuse*, som spilledes fortrinligt, selv om ingen af Coquelinerne eller Delonais eller Got optraadte deri. Hertuginen, spillet af Mme. *Brohan*, var et mesterstykke af elegance og finhed, og hele spillet og iscenesættelsen var glimrende. Efter teatret tog min polske ven og jeg en lille café noir, og klokken blev 1½, før jeg kom til ro.

I det hele taget gik jeg ofte i de parisiske teatre, der stod paa et langt højere kunstnerisk standpunkt, end dem jeg havde besøgt i London. I *Odéon* saa jeg Alexander Dumas *Charles VII chez ses vassaux*, et middelmaadigt stykke i smag med Carit Etlars *Gøngehøvdingen*, men det blev udmærket spillet.

Sammen med dr. *Holger Mygind*, der lige havde holdt bryllup med Miss *Annie Nash* fra Cardiff og opholdt sig en ugestid i Paris paa hjemvejen til København, hørte jeg *Halévy's Jødinden* i den store opera. Den blev pragtfuldt gengivet. Udstyret var flot og storslaaet. Der var ofte paa en gang over 200 optrædende paa scenen, for ikke at tale om 5 heste! Endnu vil jeg blandt de mange teateraftener, jeg oplevede, notere, at jeg sammen med dr. *Krajewsky*, min polske ven, efter at have tilbragt dagen i den

herlige park ved St. Cloud, sluttede aftenen i *Théâtre varié*, hvor vi beundrede skuespillerinden *Judic*, der optraadte i forskellige aldre som Lili i et uhyre morsomt og flot stykke. Hun gjorde det storartet, blandt andet præsterede hun det mesterstykke i sidste akt at forlade scenen som en 75-aarig gammel dame, for et halvt minut efter at vise sig som en blomstrende ung pige paa 16 aar.

En mindre æstetisk underholdning overværede jeg sammen med dr. *Krajewsky* og serberen kapt. *Kapitanowsky* fra pensionatet en maaned senere. Vi havde om eftermiddagen gennemvandret de interessante *katacomber*, som findes dybt nede under Paris, og som udgravede i kalk bestaar af et virvar af gange opfyldte med millioner af menneskelige knogler og hjerneskaller, der er placerede langs væggene. Som modsætning gik vi om aftenen i *American skating*, ogsaa kaldet *Palaceteatret*, hvor jeg for første gang saa fransk kankan, danset ikke af publikum, men af fire herrer og damer, der sandsynligvis var engagerede til at give en opvisning i det. Noget mere raat og vanvittigt har jeg aldrig set, men det var ganske interessant at konstatere, til hvilken grad man kan drive galskaben. Det var ikke dans, men en række forskellige akrobatiske kunster udførte af mænd og kvinder ikklædte almindelig, daglig dragt. Man forestille sig en dame i spadseredragt staa paa hovedet! Eller hun stod og balancerede paa det ene ben, medens det andet blev slynget i vejret, beskrivende cirkler mellem hendes kavalers høje hat og jorden. Af og til sprang herrerne buk over damerne. Det hele virkede meget uskønt.

Inden jeg gaar over til at omtale mine studier som læge i Paris, vil jeg nævne en højst interessant forelæsning, jeg overværede ved et møde i *Académie des Sciences* (Videnskabernes Selskab), der holdtes i *L'Institut de France*, hvortil jeg var saa heldig gennem en af de gamle damer i mit pensionat at faa fat i en adgangsbillet. Mødets præsident var *Dumas*, og jeg saa der datidens berømteste franskmænd paa videnskabens og kunstens omraade, forsamlede for at høre operaen *Faust's* komponist *Gounod**) holde et interessant foredrag om Mozarts *Don Juan*. Jeg mindes ikke indholdet af foredraget, der var en lovprisning af Mozarts mesterværk, men jeg nød konstellationen af *Gounod*, *Mozart* og *Don Juan*. Endvidere hørte jeg den berømte zoolog *Milsne Edward* holde et foredrag om dyrelivet paa de store dybder i oceanerne.

Jeg flyttede efter en maanedes ophold i *Pension Bessières*, rue Roulin 5,

*) *Gounod* var født 17/6 1818 i Paris, død 18/10 1893 i St. Cloud, havde studeret musik i Tyskland, var en stor beundrer af Robert Schuman og havde udgivet et større arbejde om Mozarts mesterværk *Don Juan*.

hen til *Hotel Mont Blanc*, rue de Seine 63, paa venstre Seinebred, hvor min ven dr. *Sylvester Saxtorph*, senere overkirurg paa St. Josephs hospital og Kommunehospital, havde boet i længere tid og anbefalet mig det. Herfra foretog jeg mine daglige udflugter til de otolaryngologiske klinikker og det kirurgiske hospitals afdelinger i Paris og hilste paa de gamle, berømte kirurger som *Verneuil* i det ældgamle *Hôpital de Pitié* og *Péan* i *Hôpital de St. Louis*. Deres arbejdsmetoder virkede ikke imponerende paa mig, men det var interessant at lære de mænd at kende, hvis berømmelse var fastslaaet for os unge i vor studentertid, naar vi læste vore kirurgiske lærebøger, eller hørte dem omtale af vore universitetslærere ved disses forelæsninger.

Jeg traf *Péan* i fuld virksomhed paa operationsstuen, der var fuld af studerende og udenlandske læger. Operationsstuen var lille, snavset og mørk, luften blev hurtigt overhedet og trykkende. *Péan* var en høj, svær, kraftig bygget mand, meget mørk, med sorte bakkenbarter og stærkt jødisk præget. Han opererede sikkert, hurtigt og med en sindsro, der ikke svigtede ham, selv da en af patienterne, han opererede, var ifærd med at afgaa ved døden paa grund af kloroform, hvorfor der maatte foretages kunstigt aandedræt flere minutter, inden patienten kom til sig selv. Hele milieuet virkede meget utiltalende. *Péan* stod sveddryppende, iført en sort selskabskjole med ærmerne opsmøgede og opererede stadig en række patienter, der, en efter en, i dyb narkose kørtes ind paa operationsstuen fra et sideværelse. Det gik hurtigt, der var ikke tid til nøjagtig underbinding af de blødende kar, men naar selve operationen var afsluttet, kørtes patienten, fra hvis saar der hang et halvt hundrede *Péanske* blodstillende pincetter, ud i et andet sideværelse, hvor assistenten overtog den omhyggelige underbinding, sammensyning af saaret og anlæggelse af en saarforbinding.

Paa *Hôpital de Pitié*, en gammel kasse at se til udvendig, medens det indvendige var propert og venligt indbydende, traf jeg *Verneuil*, som var en lille graaskægget herre, der under stuegangen var iført et stort hvidt forklæde og paa hovedet havde en sort fløjelskalot, der var skudt ned i nakken; han mindede ikke saa lidt ved første øjekast om en dampskibsteward. Men det var en fornøjelse at høre ham tale; han havde et brillant foredrag, altid docerende og livligt gestikulerende. Jeg fik ikke lejlighed til at se ham som operatør, men fulgte ham paa stuegangen, hvor han var ledsaget af en sværm af studerende og læger, hvorfor jeg vanskeligt kunde faa noget at se af de patienter, han demonstrerede.

Hvad otologien og laryngologien angik kunde de franske klinikker ikke nær holde maal med dem, jeg havde set i England, hvor klinikernes stør-

relse og deres ledere, med *Morell Mackenzie*, *Woakes*, *Felix Semon* i London og *Mc. Bride* i Edinburgh, var langt mere paa højde med datidens viden, saaledes som den doceredes i Wien og ved tyske universiteter.

Under mit ophold i Paris traf jeg tilfældig overlæge, dr. *Alexander Haslund*, der som medlem af den organisationskomité, der var nedsat i København til forberedelse af den 8. internationale lægekongres, der skulde afholdes i København sommeren 1884, kunde meddele mig, at jeg var valgt til sekretær i den laryngologiske sektion, og at etatsraad dr. *Vilhelm Meyer* var præsident for den otologiske sektion. Han bad mig paa min videre rejse at virke blandt vore kolleger i Frankrig, Italien og Østrig for tilslutning til kongressen, hvad jeg selvfølgelig lovede efter bedste evne, ligesom jeg ogsaa i samme anledning førte en ret livlig korrespondance med dr. Vilhelm Meyer, fra hvem jeg modtog introduktionsskrivelser til nogle fremragende otolaryngologer i Italien og Wien.

I begyndelsen af december kom mine svigerforældre og min kæreste til Paris. Min svigerfar inviterede mig med paa en tur til Italien, og da jeg var færdig med, hvad jeg ønskede at se i Paris, rejste vi alle fire med nattoget fra Paris sydpaa.

Det var tredje gang, jeg i løbet af de sidste fire maaneder havde passeret Dijon, Macon til Culoz, hvor vejene til Genève og Italien skiltes.

Vi naaede Culoz om morgenen. Vejret var dejligt, landskabet snedækket, luften krystalklar, og det frøs flere grader, men ikke en vind rørte sig. Vi passerede de bjergfulde egne i Savoie omkring Chambéry, og det solbeskinnede bjerglandskab i sin vinterdragt var aldeles henrivende. Om eftermiddagen var vi i Modane. Toget arbejdede sig herfra langsomt, under stærk stigning, op mellem bjergene, og efter at vi havde passeret flere større og mindre tunneler, naaede vi *Mont Cenistunnelen*, som det tog 26 minutter at passere. Kort efter at vi var naaet ud paa den italienske side af Mont Cenis, gik det jævnt nedad, men mørket var nu faldet paa, og vejret var taaget, saa vi saa intet af landskabet, og om aftenen naaede vi Piemonts hovedstad Turin og tog ind paa *Hotel de l'Europe*, der tidligere havde været et gammelt adeligt palads, hvorom de ualmindeligt store salsmæssige hotelværelser med fortrinligt dekorerede lofter, pompøse trapper og enormt brede korridorer bar vidnesbyrd.

Næste dag kørte vi videre med toget over Parma og Bologna, passerede Appeninerne, desværre efter at det var blevet mørkt, hvorfor jeg blev snydt for synet af den pragtfulde tur gennem bjergene og den vidunderlige nedstigning paa den toskanske slette, som skiller Appeninerne fra Florens, men som senere gentagne gange paa mine rejser til Italien har fyldt mig

med beundring. Vi naaede først sent paa aftenen *Florens* ved floden Arno, der deler byen i to dele, indbyrdes forbundne ved 4—5 broer, af hvilke den maleriske *Ponte Vecchio* med dens guldsmedebutikker er den ældste og interessanteste.

Vi tilbragte en uge i Florens, travlt sysselsatte med at studere byens herlige arkitektur og mægtige samlinger af kostbare skulpturer og malerier, som jeg dog skal afholde mig fra at give en nærmere beskrivelse af. Ogsaa der boede vi i et Hotel, *Hotel du Nord*, som har tilhørt en italiensk adelsfamilie og derfor gjorde et storstilet, paladsagtigt indtryk. Værelserne var kolossale saavel i højde som dybde, og lofterne fulde af de fortrinligste stukkaturarbejder.

En dag spadserede vi gennem Porta Gallo ud til Fiesole, det gamle Florens, der ligger højt, og hvorfra der er en meget smuk udsigt ned over Florens og Arnodalen. Vi var inde i den gamle kirke, der ligesom byen skriver sig fra Etruskernes tid, hvorom der endnu fandtes mange minder, bl. a. muren, der gaar uden om byen og et amphitheater, som jeg ikke saa. Efter at jeg havde tegnet en skitse af Fiesole, tog vi tilbage til Florens og passede en villa, *villa Palmeri*, hvor Boccaccio's *Dekameron* blev til, idet det var her, de forsamlede damer og herrer under pesten i Florens 1348 fortalte deres historier. Villaen tilhører nu en englænder.

A propos Englændere, saa traf man dengang paa rejser de besynderligste, ofte højst ekscentriske folk, som ved deres mærkelige optræden og paafund vakte omgivelsernes berettigede opmærksomhed.

Jeg har, *exempli gratia*, da jeg og min familie opholdt os en maanedstid i Freshwater, en by paa den sydvestlige del af Isle of Wight, saaledes mødt en Englænder, som spadserede paa en offentligt befærdet sti, og vakte almindelig opmærksomhed ved at blive fulgt, ikke af en hund, men af en velplejet, renvasket 3—4 ugers gammel gris, som havde et blaat silkebaand bundet om kroppen med en sløjfe midt paa ryggen.

Et andet aparte syn mødte mig næsten daglig i de otte dage, vi opholdt os i Florens. En Englænder kom paa en bestemt tid af eftermiddagen kørende i en let, firhjulet, aaben charabanc, forspændt med 24 heste, 12 par ensfarvede brune. Englænderen kørte selv, fastspændt til vognsædet, holdende de 12 par liner i sin haand. Gaderne i Florens er snævre, og kom han kørende fra en gade ud paa et aabent torv, varede det længe, efter at det forreste hestepar havde vist sig paa torvet, før vognen kom til syne, ligesom hestenes manøvrering om hjørnerne i de smalle gader krævede en særdeles god dressur og stor kørefærdighed.

Vi forlod Florens med iltoget om morgenen og passede sydpaa gennem

skønne bjerglandskaber med forskellige floder. Landet blev smukkere, efter at vi havde naaet Tiberen og Sabinerbjergene og jo nærmere vi kom Rom. I nærheden af Rom passerede vi mange katakomber, der som følge af jordarbejder ved jernbanens anlæggelse var aabnede. Vi saa et langt stykke af den berømte romerske aqvæduct, der, hvilende paa høje murpiller, strækker sig henover den romerske Campagne til Rom. Endelig ved halvsektiden om aftenen passerede vi den lange mur, der strækker sig udenom Rom, gennembrudt af forskellige porte, hvor akcisebetjentene undersøgte dem, der ude fra kom ind til byen med taldpligtige varer, og vi befandt os i verdensstaden Rom, hvor vi tog ind paa *Hotel Molaro*, via Gregoriana.

Vi opholdt os ti dage i Rom, og jeg benyttede tiden til at strejfe om i byen, enten alene, eller sammen med min kæreste og hendes forældre, for at mætte mig med de uforglemmelige indtryk af romerske oldtidsruiner i forbindelse med de pragtfulde kirker, som paverne og den katholske kultur i løbet af aarhundreder skabte i Rom.

Jeg skal afholde mig fra detaljerede beskrivelser af, hvad jeg saa i Rom, men kun fremdrage enkelte ting, som særligt tildrog sig min opmærksomhed.

En af de første dage vandrede jeg alene op til *Capitolium*. Paa pladsen foran den stod den forgyldte rytterstatue af *Marcus Aurelius*, der oprindeligt har staaet paa Forum Romanum nær ved *Septimus Severus'* triumfbue. Jeg nød synet af den fortrinlige skulptursamling i museum Capitolii, der var anbragt i en bygning til venstre paa capitoliumpladsen. Blandt de mange interessante statuer blev jeg særlig tiltrukket af den *døende Gladiator* (fra Salust's have), *den dansende faun* (i en rødlig masse) og *Herkules* som barn. Desforuden fandtes der en talrig samling af filosoffer og romerske kejsere og endelig »*den capitolinske Venus*«, der var ganske dejlig. Den blev fundet i en have, nær Quirinalet, da man nedbrød et hus, for at skaffe plads til nye gader.

Fra Capitolium vandrede jeg ned over *Forum Romanum* med dens mange mindesmærker, *Palatinerbjerget* til højre, *Colossæums* mægtige ruiner i baggrunden, fundamentet af *Castor og Polluxtemplet* i forgrunden, *Septimus Severus triumfbue* til venstre o. s. v.

Tæt op til Capitolium og beliggende paa capitolinerhøjen findes kirken *St. Marie in Aracocæli*, en gammel kirke fra ottehundred tallet eller maaske ældre endnu. En marmortrappe paa 124 trin fører op til kirkens facade, som for øvrigt mangler. Kirken er rigt forgyldt indvendig, og loftet bæres af flere slanke granitøjler.

Samme dags eftermiddag kørte vi alle fire til *Peterskirken*, passerede

forbi den mærkelige fæstning *Engelsborg*, der oprindeligt er bygget som kejser *Hadrians* gravmonument, passerede gennem den prægtige *Piazza de St. Petro* med dens søjlegang og springvand og traadte ind i den kolossale *Peterskirke* med dens dejlige monumenter udførte af *Canova*, *Thorvaldsen* og mange andre. En prægtig mosaik efter *Raphael's* »Transfiguration« vakte vor udelte beundring. Vi hørte skøn sang i *Capella del core*, og det var første gang, jeg fik lejlighed til at høre *Castrater*, der havde de skønneste sopranstemmer.

De følgende dage aflagde vi besøg i *Vatikanet*, var i det *Sixtinske Kapel*, hvor vi beundrede de vidunderlige fresker af *Michel Angelo*, men belysningen var desværre saa slet, at det var næsten umuligt at se dem. Iøvrigt fordybede vi os i betragtninger af *Raphaels* dejlige malerier og fresker, og i *Pinakoteket* dvælede vi ved *Raphaels* »Transfiguration« foruden *Leonardo da Vincis*, *Murillo's*, *Tizians* og flere andre berømte maleres værker.

Lille juleaften aflagde jeg den berømte italienske ørelæge, dr. *del Rossi* et længere besøg, bragte ham en hilsen fra dr. *Wilhelm Meyer*, talte med ham om den forestaaende internationale lægekongres i *København* og haabede, at han kunde bære os med sin nærværelse. Han forærede mig flere af sine skrifter. Dagen efter besøgte jeg ham paa hans afdeling i hospitalet *St. Giacomo* paa *Corsoen*, hvor han havde en mindre øreafdeling, hvortil var knyttet et laboratorium og et prægtigt stort klinikværelse.

Min kæreste og jeg kørte samme dag ud til kirken *Pietro da Vincoli*, hvor *Michel Angelo's* prægtige *Mosesfigur* staar, og spadserede derefter til den ældgamle og storartede kirke *St. Marie Maggiore*, der gaar tilbage til de første aarhundreder, og hvor der blandt andet findes mosaiker fra det 5. aarhundrede. Kirken rummede store kapeller paa siderne, *sixtinske kapel* og *Capella Borghese*. Vi saa præsterne i procession bære en stor relikvie, der bestod af et ottekantet, tilsyneladende meget tungt skrin, der, saa vidt jeg erindrer, skulde indeholde fire planker af *Christi* krybbe.

En eftermiddag kørte min svigermor, min kæreste og jeg i dejligt vejr forbi den prægtige »Spanske trappe« over *Piazza del Popolo* ud til *Villa Borghese*, der omgivet af sin skønne have ligger lige udenfor *Roms* mur. Haven er meget stor, overalt ser man springvand og gamle mindesmærker, men den gjorde et ret forsømt indtryk.

Juleaftensdag vandrede min kæreste og jeg om formiddagen rundt paa *Forum Romanum*, besteg *Colossæums* mægtige ruiner og kørte om eftermiddagen ud ad *Via Appia* til *Katakomberne* i *St. Carlisto*, ca. ½ times

kørsel udenfor Rom, efter først at have besøgt de mægtige ruiner af Caracallas storslaaede bade, der i deres oprindelige tilstand maa have været aldeles pragtfulde.

Juleaften tog vi op til *Skandinavisk forening* i Via Pontefici, hvor ca. 100 Skandinaver var forsamlede for at spise julerisengrød og gaasesteg. Værelserne var smukt dekorerede med et prægtigt juletræ tronende midt i salen, og stemningen var fortræffelig. Den mest prominente gæst var digteren *Henrik Ibsen*, der var tavs, surmulende og gnaven. Bjørnstjerne Bjørnson, som jeg havde truffet samtidig i Rom sammen med sin hustru Caroline, var ikke tilstede. Derimod traf jeg af bekendte flere, hvoraf jeg skal nævne præsten, senere biskop *Skat Rørdam*, ægteparret *Gandrup*, fruene var født Melchior fra Vordingborg, gift med skolebestyreren i Vajsenhuset, fru og frk. *Gad* fra København, frk. *Lunde*, søster til den bekendte norske sømandspræst, billedhuggeren *Gehlert*, maleren *Philipsen*, *Zahrtmann* og flere andre. 1. juledag tilbragte vi om eftermiddagen paa *Monte Pincio*, hvis alléer var fyldte af en strøm af elegante ekvipager og spadserende Mennesker. Et stort musikkorps underholdt publikum med flot musik, og fra *Monte Pincio* havde vi en prægtig udsigt over *Piazza del Popolo* og videre ud over Rom og byens omegn. Det blev en prægtig solnedgang, før vi tog hjem til hotellet for at indtage en festmiddag i dagens anledning. De øvrige dage gik med at se *Monte Palatine*, hvor man finder resterne af Tiberius, Flavius og Septimus Severus' paladser, hvoraf enkelte rum, som *Livias* hus, er relativt vel bevaret med fresker paa væggene og mosaiker i gulvene. I Flavius storartede palads var der tæt ved triclinium et lille værelse, der af de gamle romere benyttedes som vomitorium. Fra toppen af Septimus Severus paladsruiner, *Belvedere*, havde man en glimrende udsigt over Rom og omegn. Vi saa kirken *St. Paul fuore del Muros*, der ligger en halv times kørsel udenfor Rom. Det er den kostbareste kirke, jeg har set. Paa vejen derud i sydvestlig retning for Rom passerede vi *Vesta templet*, ikke langt fra Capitolium, og kom forbi det vel vedligeholdte Gravsted, *Cestius Pyramiden*.

St. Pauls kirken udenfor murene var aldeles pragtfuld, alteret er bygget af alabast og malakit, loftet bæres af alabast og granitsøjler. Langs væggene findes billeder af paverne udført i mosaik, og kirkens indre virker ved sin pragt overvældende paa de besøgende paa grund af dens rigdom af marmor, alabast, malakit, malerier o. s. v.

Selvfølgelig besøgte jeg ogsaa *Vatikanets skulptursamling*, hvori fandtes Laokoon gruppen, Appollo di Belvedere, en antik Merkur, Antinousstatuen, den bekendte Nilgruppe (i *Museo Chiaramonte*) og den smukke

Aproxyomenes og mange andre berømte skulpturer. Jeg vandrede en dag gennem det mørke gamle jødekvarter, »Ghettoen« ved Tiberen, og paa vejen var jeg inde i en kirke *St. Maria de Minerva*, der rummede en Kristus af Michel Angelo.

Fra Rom kørte vi nogle dage efter med nattoget til Neapel og tog ind i *Grand Hotel Nobile*, fra hvis balkon der var en glimrende udsigt over hele bugten ved Neapel med Capri, Sorrent i S. V., samt mod Vesuv, der forholdt sig rolig, men af og til viste der sig et opblussende rødtligt skær omkring dens top, der antydede den slumrende virksomhed i bjergets indre.

Jeg aflagde straks, dagen efter min ankomst, et besøg hos den bekendte italienske laryngolog dr. *Massei*, som havde en stor klinik for hals- og næsesygdomme i hospitalet *Jesu Maria*, hvor jeg fik lejlighed til at se en række interessante sygdomstilfælde, og talte længe med ham om ordningen af den laryngologiske sektion ved den tilstundende internationale lægekongres i København, som han agtede at deltage i.

I de fire dage, jeg opholdt mig i Neapel, fik jeg lejlighed til at besøge *Musæet*, hvor kunstkattene fra udgravningerne i Pompeji er samlede. Jeg beundrede de glimrende freskomalerier og vægdekorationer fra Pompeji, hvoraf der fandtes dusinvis, fremdeles mange herlige skulpturer fra forskellige steder, saaledes den farnesiske tyr, den farnesiske Herkules og den farnesiske Flora, alle tre stammende fra Caracallas bade i Rom.

Min kæreste og jeg kørte en dag ud ad Baiæ til, idet vi først passerede den 2000 fod lange naturlige *Grotto Possilipo*, derefter over *Bagliano* langs havet med udsigt over bugten mod Sorrent til *Pozzuoli*, efter først at have besøgt det gamle krater *Lago di Agnano*, hvor kulsyre (*grotto de cano*), og et andet sted ammoniak strømmer ud af jorden i stor mængde. I *Pozzuoli* besaa vi det gamle Amfiteater og Serapistemplet og kørte videre langs den herlige Baiæbugt, hvor rester af pillerne, der bar Caligulas bro, rager op af havet. Vi spiste frokost ved den berømte *Avernersø*, besøgte *Nero's bade*, der var indhuggede i klippen og fyldte med hede vanddampe, saa at vi, der passerede gennem en del af dem, følte det næsten for varmt. Dryppende af sved slap vi ud af dem igen. I Baiæ saa vi ruiner af et *Venus-* og *Diana tempel* samt af et *Merkurtempel*, hvoraf der resterede en overhvelvet del, hvor fem italienske piger dansede tarantel for os.

Den første dag i det nye aar tog min kæreste og jeg med vogn til Pompeji. Vejen gik langs kysten. Neapel fortsætter til Portici og Resina. I Portici findes et stort slot, som beboedes af Kongerne af Neapel. Resina er bygget ovenpaa det af lava og aske begravede Herculanium, der ligger ca. 90 fod under den nuværende by. Vi passerede *Torre del Greco* og

Torre del Annunciata og naaede efter 2½ times kørsel Pompeji, hvor vi stod af i *Hotel Diomed*.

Vi gennemvandrede den mærkelige, af Vesuv ødelagte og begravede by ved hjælp af en fører, for hvem det aabenbart gjaldt hurtigst muligt at blive færdig med den førertur, han havde faaet betaling for.

Jeg havde nemlig studeret mine beskrivelser af det den gang udgravede afsnit af byen, og kunde derfor hurtigt konstatere, at førerens angivelser af de gader og huse, vi passerede, var usande, hvad jeg foreholdt ham og truede ham med at melde ham til hans overordnede. Han blev ulykkelig, bad mig indstændigt om at afstaa fra mit forsæt, og var derefter en overordentlig flink, omhyggelig og korrekt vejviser for os. Efter grundigt at have studeret udgravningerne vendte vi tilbage til Neapel, for den følgende dag at køre med toget til Castellamare, det gamle Stabia, hvor *Plinius den ældre* blev dræbt, da han herfra iagttog Vesuvs udbrud i aaret 79. Vi tog herfra en vogn til Sorrent og vilde være vendt tilbage til Neapel med damper, der imidlertid var afgaaet, hvorfor vi pr. vogn med det samme tog tilbage til Castellamare.

Paa vejen til Sorrent knækkede imidlertid begge vognstænger, fordi hesten blev sky, og vi kom op i en forbiørende »vittorin«, i hvilken vi traf en del flinke italienske landboere, der kunde lige saa lidt engelsk som vi italiensk, men samtalen gik med latter og gebærder, og vi morede os alle fortræffeligt. Vejen fra Castellamare til Sorrent følger hele kysten med udsigt til Capri og den fjærnere liggende Ø Ischia. Først om Aftenen kom vi med toget fra Castellamare tilbage til Neapel.

Et par Dage efter tog jeg afsked med min kæreste og hendes forældre, der skulde over til Capri for at tilbringe vintermaanederne der, medens jeg tog med toget om Eftermiddagen over Rom til Milano for at besøge dr. *Labus*. Som førende laryngolog i Italien var han interesseret i at faa nærmere besked om, hvorledes sektionen for hals- og næsesygdomme skulde ordnes ved kongressen i København.

Jeg opholdt mig kun et par dage i Milano for at se Domkirken og aflægge et besøg i malerisamlingen *Brea* og var inde i det store, gamle og sjældent kønne *Ospitale Maggiore*, som i arkitektonisk henseende er en stor seværdighed. Hospitalet var c. 300 aar gammelt og har enorme sygesale, der hver kan rumme ca. 220 patienter. Salene er bygget i korsform, og i skæringspunktet af korsarmene er anbragt et smukt alter. I sanitær og human henseende opfyldte hospitalet ikke de krav, nutiden stiller til hospitalsindretning. Svære og let angrebne patienter laa i deres senge langs

væggene af de uhyre sale, medens en sand folkevandring af besøgende fandt sted mellem sengene paa det tidspunkt, jeg besøgte hospitalet. Jeg beklagede de syge mennesker, hvoraf nogle saa ud til at være døende, og derfor omgivet af deltagende paarørende, at de fra deres senge skulde betragte denne masse besøgende, som fyldte midtergangene, snakkende og diskuterende; det maa have været yderst generende for de syge.

Fra Milano tog jeg over Verona, Venedig til Wien, hvor jeg glædede mig til i nogen tid at studere hos en række berømte videnskabsmænd.

Mit ca. 2 maaneders ophold i Wien blev en herlig afslutning paa min lange studierejse, fordi jeg der kom i berøring med datidens mest fremragende repræsentanter for mit specielle studium. Jeg traf, som jeg udtalte i et foredrag, jeg holdt i »Dansk otolaryngologisk selskab« den 4de december 1937, en fra England og Frankrig vidt forskellig atmosfære af intensivt videnskabeligt arbejde i de wienske otologiske og laryngologiske klinikker, hvor *Adam Politzer*, *Joseph Gruber*, *Victor Urbantschitsch*, *Ludvig v. Schroetter*, *Johs. Schnitzler* og *Stoerch* udfoldede et myreflittigt arbejde som forskere og docenter. Naar jeg tænker tilbage paa de vilkaar, under hvilke der arbejdedes i usle, overfyldte og slet ventilerede lokaler, kan jeg kun beundre disse mænd, der, trods det daglige professionelle slid, fik tid til at beskæftige sig med videnskabelige problemer, hvis løsning dannede den første solide grundvold for den senere opførte pragtfulde bygning, som rummer nutidens otolaryngologiske videnskab.

Klinikerne var anbragt i det store *Allgemeine Krankenhaus*, men var saa primitive og slet ventilerede, at folk, der kun kender nutidens moderne otolaryngologiske afdelinger, med rette vilde undre sig over de elendige forhold, under hvilke datidens otolaryngologer arbejdede. Øreafdelingen var delt i to afdelinger, der lededes respektive af Adam Politzer og Joseph Gruber. Hver afdeling bestod kun af et stort værelse, langs hvis vægge var anbragt 10 senge for de opererede patienter. I Politzers afdeling var der plads til 10 senge for mænd, medens Grubers afdeling rummede 10 senge for kvinder. Den øvrige del af værelset var helliget det polikliniske arbejde og derfor fyldt med patienter og undersøgende læger. I samme rum holdtes der paa visse tider af dagen forelæsninger og kliniske demonstrationer, og skulde der foretages operative indgreb under bedøvelse, foregik det ogsaa i samme rum, blot blev operationsbordet skjult med skærmbrædter for de hospitaliserede patienter, som laa i deres senge langs rummets vægge og var interesserede tilhørere under operationen.

Noget bedre, men langt fra ideale, var forholdene paa *Allgemeine Poli-*

Professor, overlæge, dr. Anton Fløjstrup, f. 5/5 1851, d. August 1926.

linik hos Urbantschitsch og hos Ludvig v. Schroetter, der havde faaet nogle værelser overladte af *Allgemeine Krankenhaus's* interne medicinske afdeling.

Den tid, jeg tilbragte i Wien, var baade lærerig og fornøjelig, hvortil bidrog den omstændighed, at jeg var sammen med gamle venner, dr. *Anton Fløjstrup*, senere professor og overlæge paa Kommunehospitalets III afd. (f. 5/5 1851, død August 1926) og dr. *B. Schäffer* (f. 3/5 1851, død 22/5 1925), der endte som militærlæge i Aalborg.

Fra Wien rejste jeg over Breslau, hvor jeg besøgte en af de ældste otolaryngologer, *Voltolini*, til København for at gennemgaa min turnuskandidattjeneste paa Kommunehospitalet, og dermed begyndte min kamp for otolaryngologiens anerkendelse som selvstændig universitetsdisciplin i Danmark.

Paa det tidspunkt virkede *Hans Vilhelm Meyer* som den første, virkelig videnskabeligt uddannede ørelæge i København, og Vilhelm Meyer bærer med rette navnet »Danmarks otologs fader«, men hans betydning som saadan savnede forstaaelse og anerkendelse af den almindelige danske lægestand. I sin stræben som ung efter at skabe sig en fremskudt videnskabelig stilling indenfor de i midten af forrige aarhundrede opdukkende, nye forskningsmetoder, der revolutionerede de hidtil herskende taagede opfattelser af de indvortes sygdommes natur og deres behandling, var Vilhelm Meyer en af de bedst begavede og rigest lovende medicinere, der sikkert vilde have været i stand til at arbejde sig frem blandt de ypperste hjemlige repræsentanter for den danske interne medicin, men som søn af en slesvig-holstensk oprører, der kæmpede mod Danmark i 1848—51, hæmmedes Vilhelm Meyers videnskabelige bestræbelser for at opnaa fremskudte videnskabelige stillinger indenfor Universitetet af hans samtidiges stadige paastand om, at V. Meyer var en slesvig-holstensk forræder, der for enhver pris maatte holdes nede. Skønt denne paastand var falsk, havde

den til følge, at Vilhelm Meyer ikke blev universitetsprofessor, men almindelig praktiserende læge i København og derved tvunget ind paa, gennem selvstændigt studium, at tilegne sig et dybere kendskab til ørets sygdomme og finde behandlingsmetoder, hvorved det var muligt i mange tilfælde at lindre de tunghøres sørgelige lod.

Men for at kunne forstaa Vilhelm Meyers tragiske ungdomsskæbne, samt aarsagerne til denne, hans betydelige indsats som otologiens skaber i Danmark, og den efter hans død voksende internationale anerkendelse som en af menneskehedens store velgørere, maa jeg omtale hans liv i et særligt afsnit, idet jeg tør gaa ud fra, at de fleste nulevende kun kender lidet til hans virke.

HANS WILHELM MEYER

I et foredrag, jeg holdt d. 10. okt. 1929 i Medicinsk selskab om Wilhelm Meyer, der er født 25. okt. 1824 og døde d. 3. juni 1895, fortalte jeg, at en datter af gehejmerraad *Carl Emil Fenger*, fru Alma Bock, meddelte i en i København 1914 som manuskript trykt bog »Min far og hans hjem«, at da Wilhelm Meyer var af holstensk oprindelse og derfor var bleven tvunget til at gaa med som læge paa oprørernes side, var han meget ilde set her hjemme efter krigen, idet man stadig mistænkte ham for tyske sympatier og kaldte ham forræder. »Min far,« skriver Fru Bock, »som fandt dette uretfærdigt, og saa den store videnskabsmand i ham, støttede ham, hvor han kunde, men kunde dog ikke skaffe ham nogen ansættelse. Det var en underlig skæbnens ironi, at netop han skulde gøre dansk videnskabelighed saa berømt i udlandet, at efter hans død en kreds af udenlandske læger rejste ham et monument i København.«

Det er gaaet Wilhelm Meyer anderledes, end det ofte gaar læger, der var stærkt forgydede i deres kald, men alligevel hurtigt glemmes, uden at efterlade sig blivende spor i de følgende lægegenerationers erindring. Berømmelsen har i disse tilfælde været knyttet til deres personlighed, til deres evne til i skrift og tale at gøre sig gældende overfor deres samtid og til at paavirke deres omgivelser suggesstivt med hensyn til deres egen personligheds fortrin og ufejlbarlighed og paa den maade fremkalde et indtryk af storhed, som ikke sjældent har ført til overdrivelse. Slige mænd efterlader sig undertiden en bindstærk række videnskabelige værker, hvis omfang ikke staar i passende forhold til den kritiske og nøgterne værdsættelse af forfatteren, som efterverdenen, der kun kender forfatteren af hans videnskabelige værker, danner sig.

I modsætning hertil træffer man videnskabsmænd, der i kraft af medfødt selvkritik sysler i stilhed med deres videnskabelige problemer og først, efter at have gennemprøvet og undersøgt disse paa kryds og tværs, langt om længe beslutter sig til at offentliggøre deres forskningsresultater.

Til denne kategori hørte Wilhelm Meyer, som, først efter at have virket som praktiserende læge og ørelæge i 13 aar i København, offentliggjorde sit epokegørende arbejde om de *adenoide vegetationer* og dermed lagde grunden til sin verdensomspændende berømmelse.

Wilhelm Meyers mor var dansk. Hans far stammede fra Eckernförde og blev, da han var 21 aar gammel, ansat i den danske hær som kompagnikirurg ved det holstenske infanteriregiment i Rendsborg. Efter at han fra 1816—1819 havde opholdt sig med det danske troppekontingent i Paris, blev han i 1819 forflyttet til fodgarden i København og tog her kirurgisk eksamen 1821 med første karakter med udmærkelse, hvorefter han ansattes som bataillonskirurg i Fredericia 1824. Han forflyttedes senere til Glückstadt og blev 1843 overlæge ved det der garnisonerede 17. infanteriregiment. Da oprøret udbrød i 1848 og den falske meddelelse indtraf, at Kongen havde abdiceret, sluttede Wilhelm Meyers fader sig til oprørerne og blev overlæge i den slesvig-holstenske insurgenthær, hvorfor han slettedes af den danske hær. Han praktiserede senere i Flensborg, Hamborg og Altona, hvor han døde 1874 i en alder af 80 aar.

Var Wilhelm Meyers far saaledes udpræget slesvig-holstensk, saa var hans mor til gengæld keredansk. Hun var født i København 1802, datter af toldinspektør Claus Wilhelm Hornemann, der tilhørte en gammel jydsk slægt, og hun lærte aldrig at tale rigtig tysk. Moren var 22 aar gammel, da Wilhelm Meyer d. 25. oktober 1824 fødtes i Fredericia, og han var altid stærkest knyttet til hende. Han var 2 aar gammel, da familien flyttede til Glückstadt, hvorfra han 1843 dimitteredes til København som student. Fire aar efter tog han her 1847 den lægevidenskabelige eksamen med udmærkelse.

I sin studietid havde han tilhold i flere ansete familier i København, og besøgte under den tid *Almindeligt hospital*, *Frederikshospital* og *Fødselsstiftelsen* og blev valgt til fast volontør paa sidstnævnte. Kort efter at han var blevet kandidat, fik han i efteraaret 1847 orlov og rejste hjem til Glückstadt for at besøge sin familie, men blev her i løbet af vinteren angrebet af skarlagensfeber, som kastede ham paa et langt sygeleje, hvorfor han søgte om og fik orlov fra hospitalet i København.

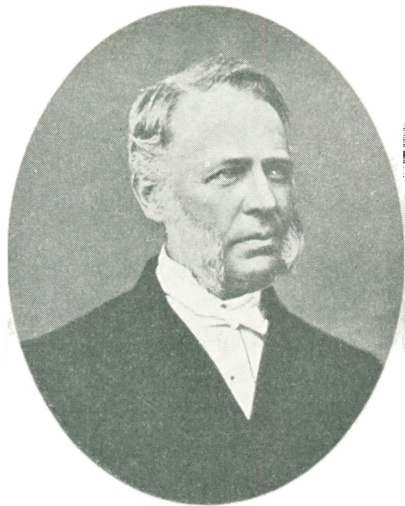
Hvorledes forholdene udviklede sig for Wilhelm Meyer og hvilke motiver, der var bestemmende for hans forbliven i Glückstadt under

oprøret, fremgaar tydeligt af en redegørelse, som han syv aar efter offentliggjorde i »Fædrelandet«, lørdag d. 13. januar 1855 som svar paa et angreb af cand. med. Erik Holst, (der døde 1907 som fysikus i Ringkøbing), under overskriften »Oplysning fra cand. med. et chir. H. W. Meyer:

»Straks efter at jeg var bleven dimitteret fra den lærde skole i Glückstadt, blev jeg student ved Københavns universitet (ikke ved Kiel, som hans modstandere paa-stod). Efter at have omtalt sin sygdom, der forhindrede ham i at vende tilbage til København i rette tid, skriver han: »Saaledes over-raskede den 24. marts mig, inden sygdommen endnu var fuldkommen ophørt. Paa denne tid var min fader fraværende, min familie trængte til mig som støtte (der var 8 yngre søskende), og da min pligt som under-saat intet led ved, at jeg blev i Glückstadt og overtog min faders praksis, tog jeg ikke i betænkning at blive. Nogle maaneder senere udkom der i Holsten en udskrivningslov, der intet kunde forandre i mine forhold, da jeg som født og ansat i Danmark ifølge den ikke kunde blive udskrevet som værnepligtig. Men ikke desto mindre blev jeg udskreven til soldat. Pøblen i Glückstadt gennemtvang, at jeg i den i august maaned samme aar afholdte militære session, hvortil jeg ikke den gang havde modtaget nogen tilsigelse til at møde, blev indkaldt som læge i den slesvig-holstenske hær, og jeg fik først efterretning herom, efter at jeg var indrulleret.«

Wilhelm Meyer var nu bragt i en pinlig situation. Hans sindelag og sympatier var og havde altid været ægte danske. Han havde henlevet sine studieaar i København, hvor hans mor var født, og hvis store københavnske slægt han omgikkes, og hvor han fandt sine bedste ungdomsvenner (Mel-dahl, Collin, H. C. Andersen o. m. a.).

Det var hans udprægede slægtsfølelse og hensynet til hans familie (spe-cielt til moren og hans otte søskende) og dens eksistens, som var det afgørende, da han bestemte sig til at blive i Glückstadt for at passe sin fars praksis, og han fattede denne beslutning, da det lykkedes ham at

Hans Wilhelm Meyer.

faa udvirket af den slesvig-holstenske regering, at han ikke blev sendt i felten mod Danmark.

Imidlertid lykkedes det reservelægerne paa *Almindeligt hospital* at formaa overlægerne til at anmode W. Meyer om snarest at vende tilbage til København, og da dette ikke blev efterkommet, fik han sin afsked fra hospitalet.

I sin redegørelse omtaler han sin vanskelige stilling, idet han i Glückstadt betragtedes som dansker og i Danmark som oprører.

Saaledes gik tiden til 1851, da krigen sluttedes, hvorefter han tiltraadte en videnskabelig udenlandsrejse, som strakte sig over to aar, og hvorunder han fortrinsvis beskæftigede sig med studier, som kunde begunstige hans tilbøjelighed til at slaa ind paa en videnskabelig medicinsk universitetsstilling. Og da han vendte hjem i efteraaret 1853 var han selvskreven til at overtage en plads som reservelæge ved Frederiks hospital under professor *Carl Emil Fenger*.

Wilhelm Meyer var som sagt ifølge sine fremragende evner og omfattende videnskabelige uddannelse selvskreven til stillingen, men opnaaede den ikke paa grund af de voldsomme nationale angreb, der fremkom, saa saare det rygtedes i februar 1854, at stillingen søgtes foruden af *E. Silberberg* ogsaa af Wilhelm Meyer. W. Meyer blev vraget for Silberberg, der sejrede i kraft af sin praktiske uddannelse herhjemme, hvilket vejede tungere i vægtskaalen end Meyers videnskabelige uddannelse i udlandet, og endelig kom hertil den offentlige opfattelse af Wilhelm Meyer som forræder mod Danmark.

Det var et haardt slag for Meyer, som dengang var 30 aar. Vejen til universitetet var lukket, han maatte resignere og paa andre omraader skabe sig et virkefelt for sine rige evner. Han var et dybt kristeligt menneske, der i modgang bøjede sit hoved i resignation og i modgang søgte trøst i bibelen og i arbejdet. Foreløbig bosatte han sig i en smal gade, der løb bag »Hovedvagten« paa Kongens Nytorv (Nr. 355¹), hvorfra han sendte brev til sin gode ven, arkitekten, senere etatsraad *Meldahl*, der paa den tid var paa studierejse i Athen. W. Meyer skrev blandt andet: »Meldahl, livet er smukt, jo, det er. Se, her sidder jeg bag Hovedvagten og ved ikke, hvorledes jeg skal komme frem, mine bedste bestræbelser miskendes, jeg arbejder som en hest, mest (om arbejdet kan være det) uden nytte, men livet er smukt, ja det er meget bedre, det er stort og sandt«. Lidt længere henne i brevet skriver han, »at det eksklusivt nationale skader og har skadet Danmark, nationen udelukker, hvad der kan hjælpe og hvad der er be-

slægtet, naar det ikke er nationalt«. Han ernærede sig kummerligt som manuduktør for medicinske studenter og skriver, at han er glad for livet, der er kønt trods alt. Han slutter brevet med at lægge Meldahl paa sinde at læse i den bibel, som han havde medgivet Meldahl, da denne rejste til udlandet og som fulgte Meldahl gennem hele livet.

I vinteren 1853—54 begyndte han at praktisere i København. Han fulgte godt med i den medicinske litteratur, og alle hans kliniske iagttagelser i hans private praksis blev omhyggeligt optegnet i endnu eksisterende tykke notesbøger, der vidner om hans uhyre flid, videnskabelige trang og samvittighedsfulde gaaen op i sin lægegerning.

Han havde ogsaa tid til at besvare en opgave over et hygiejnisk emne, som universitetet paa professor C. E. Fengers forslag havde stillet d. 8. oktober 1853 i anledning af uddelingen af et af de store Smith'ske stipendier for 2 aar, og hvor man vilde tage fortrinsvis hensyn til den iøvrigt kvalificerede ansøger. Da det meddeltes i december termin 1854, at Wilhelm Meyer havde faaet en af de store portioner tildelt, vakte det harme blandt Meyers kobbelt af modstandere, der mente, at han ikke var tilstrækkelig dukket ved, at han var forbigaaet i besættelsen af reservelægestillingen ved Frederiks hospital, og den unge cand. med. Erik Holst raabte nu atter vagt i gevær i en artikel i *Fædrelandet* af 10. januar 1858, hvor han for læserne præsenterede denne cand. Meyer, som havde været oprører mod sit fædreland, og som til alles forundring pludselig indfandt sig her i København, opfordret dertil, insinuerer Holst, af en herværende professor (han sigter til Fenger), hvis videnskabelige kosmopolitisme ifølge Holst ikke formaaede at tage hensyn til saadanne smaating, som at Meyer var en overløben dansk. Endvidere paastod Holst, at det var med bestemt hensigt, at Fenger i efteraaret 1853 havde faaet kaldt Wilhelm Meyer tilbage til København paa et tidspunkt, hvor fakultetet samtidig havde stillet en hygiejnisk opgave (den handlede om brød i almindelighed og rugbrød i særdeleshed), og fakultetet agtede, paastod Holst, naar det havde fundet en kvalificeret mand, at faa en lærestol i den offentlige sundhedspleje oprettet. At den forfatter, hvem prisen for den udsatte opgave tilkendtes, maatte anses for at være kvalificeret til docentpladsen, var en selvfølge. »Kan det taales?« udbryder Erik Holst, og opfordrer sine akademiske medborgere til at værne om universitetets ære og ikke gøre det til en forsøgelsesanstalt for forhenværende slesvigholstenere.

Herpaa svarede W. Meyer i *Fædrelandet* d. 13. januar ved at protestere mod, at han nogensinde har næret den ringeste sympati for den slesvig-

holstenske sag, selv om han ansaa det for skammeligt at ville nægte, at han baade følte og altid vil føle varmt for Holsten, hvor han er opdraget, og hvor hans nærmeste slægtninge lever.

Svar og gensvar følger i *Fædrelandet*, respekt. 22. jan. og 2. febr. og d. 5. febr. rykker et nyt angreb i *Fædrelandet* frem mod W. Meyer, skrevet af den senere bekendte dermatolog *Sophus Engelsted*, der var samtidig kandidat med W. Meyer. Og to dage efter afholdtes der i Studenterforeningen kl. 8 om aftenen et offentligt studentermøde, hvor studenternes ordfører *V. Rode* krævede en studenternes beslutning om W. Meyers forhold under krigen, og hvor *Lewin* pegede paa den uhyre fare for Danmarks fremtid, der rummedes i den omstændighed, at 3 slesvigholstenere (*C. Fischer, Springer og Schütze*) allerede var ansatte som embedsmænd, den sidste endog som docent i den slesvigske ret, og foreslog, at mænd, der havde tjent under oprørsregeringen, hverken burde have understøttelse eller blive knyttet til universitetet.

Professor *C. E. Fenger* forsvarede Meyer varmt, og til ham sluttede sig »Fantasternes« forfatter *Hans Egede Schack, Chr. Vaupell og A. Bretton*, der udtalte, at man handlede uretfærdigt mod Meyer ved at dømme ham efter skindet, og fæstede sig navnlig ved *C. E. Fengers* udtalelse, at man bør dømme handlingen efter tænkemaaden, snarere end tænkemaaden efter handlingen. Hele diskussionen endte med at man vedtog et af *H. E. Schack* stillet forslag: Forsamlingens majoritet anser det ikke for hidtil nødvendigt at tage beslutning om den foreliggende sag, hvilket vedtoges med 132 stemmer, medens 122 stemmer stemte imod.

Wilhelm Meyers universitetsbane var i 1855 fuldstændig spærret, og naar han som praktiserende læge straks fra begyndelsen kastede sig over studiet af øresygdomme, saa skyldtes det nærmest en tilfældighed i forbindelse med hans store pligtfølelse overfor de patienter, som blandt hans klientel søgte ham for at faa raad for en ørelidelse. Hans virksomhed herhjemme dannede nemlig skellet mellem den nye og den ældre tid, hvor lægerne ansaa behandling af øresygdomme for at være et ørkesløst foretagende. Den, som i midten af forrige aarhundrede syslede med øresygdomme, blev af datidens læger nærmest betragtet som charlatan, især hvis man paastod, at man erkendte tunghørighedens aarsag og ovenikøbet hævdede, at man kunde fjerne den. Man blev da uvægerlig mødt med mistro og haan af dem, der den gang var de toneangivende indenfor lægevidenskaben.

Selv i halvfjerterne i forrige aarhundrede var det den almindelige mening blandt lægerne, at man ikke kunde beskæftige sig med et mere

utaknemligt og mindre frugtbringende studium end ørets sygdomme, og saa sent som 1878 udtalte den bekendte wienerkirurg, prof. *Billroth*: »Der hører mod til at hellige sig til otologi, hvis behandlingsmetode er den mest utaknemmelige og mest begrænsede af alle specialiteter.« Og for at nævne en af vore mest bekendte kirurger fra min studietid, betroede prof. dr. med. *V. Holmer*, overlæge paa Kommunehospitalet's 1. afd., hos hvem jeg virkede som volontør i 1875 og som kandidat i 1883, mig engang som sin opfattelse af ørelægerne, »at Vorherre havde gemt øret saa godt, at lægerne helst skulde lade være med at beskæftige sig med det, for der kom ikke noget godt ud af det«.

Man maa derfor dobbelt beundre Wilhelm Meyer, at han paa trods af disse mærkelige fordomme og udelukkende drevet af videnskabelig forskertrang, kastede sig over studiet af øresygdomme og i kraft af sine udmærkede kliniske evner naaede saa fortræffelige resultater i forholdsvis faa aar.

Autodidaktisk, udnyttende et uhyre metodisk videnskabeligt arbejde, lærte han øresygdommene nærmere at kende, saaledes som de optraadte blandt det klientel, der søgte ham som almindelig praktiserende læge. Siden 1857 foreligger der en række nøjagtig førte journaler over hans ørepatienter, hvis sygdomshistorie, det objektive fund, sygdomsforhold og behandling er indført med den omhu og samvittighedsfuldhed, der prægede hele Meyers virksomhed lige til hans dødsdag. Hans første journaler, som jeg kender, skriver sig fra 1856, men først i 1865 averterede han, at han oprettede en klinik for øresygdomme. I 1867 flyttede han fra Skindergade 24 til Nørregade 21, til samme lejlighed, hvor *Hans Christian Ørsted* havde haft sit laboratorium fra 1819—1828. Med andre ord i samme hus og samme lejlighed, hvor Wilhelm Meyer gjorde sin store kliniske opdagelse om de adenoide vegetationer, paaviste H. C. Ørsted elektromagnetismen. Huset er nedrevet 1919, og paa dets grund er den nuværende store telefoncentralbygning opført.

Det var d. 22. oktober 1867, at Wilhelm Meyer paa en 20 aarig pige, der led af kronisk tunghørighed, konstaterede næsesvælgrummet opfyldt af adenoide vegetationer, og helbredte hende ved fjernelse af disse svulstmasser, og i løbet af et aar paaviste han samme lidelse hos 48 patienter.

Først i 1883 kom jeg i forbindelse med ham, hvilket som nævnt skete under mit studieophold i Paris i anledning af den forestaaende internationale lægekongres i København. Wilhelm Meyer var valgt til præsident for den otologiske sektion, og han skrev til mig og bad mig om at tale med forskellige udenlandske læger og at arbejde for tilslutning til køben-

havnerkongressen blandt vore speciallæger i Frankrig og Italien. Hans haandskrift var i hans ungdom klar og tydelig, men blev efterhaanden ret vanskelig at tyde, især da han skrev med gotiske bogstaver og hyppigt benyttede sig af forkortelser. Efter min hjemkomst i foråret 1883 opsøgte jeg ham og omgikkes ham hyppigt til hans død i 1895.

Jeg mindes ikke at have kendt et finere og mere nobelt tænkende menneske end Wilhelm Meyer, venlig og forstaaende overfor alle, mild og overbærende i sin dom om sine medmennesker, aldrig bitter over dem, der talte nedsættende og haanende om ham selv, hvad enten det gjaldt om uberettiget kritik af ham som læge og videnskabsmand, eller det drejede sig om saarende udtryk, der drog hans nationale følelser i tvivl og stempede ham som forræder mod sit fædreland. Han elskede fred over alt og foretrak at lide i stilhed fremfor at tage til genmæle og derved sætte de hadske, nationale følelser, som en stor del af hans kolleger havde næret mod ham under trearskrigen, i svingninger igen.

Om hans nationale følelser skal jeg meddele træk fra hans sidste efteraar. Min hustru og jeg blev inviteret med ham i Dagmar-teatret for at overvære en af de første opførelser af *Landsoldaten*, hvori den for nogle aar siden afdøde skuespiller *Lindstrøm* vakte en kolossal nationalbegejstring ved udførelsen af Jens Daglykkes rolle. Wilhelm Meyer morede sig fortræffeligt under forestillingen, og min hustru bemærkede, da hun og jeg gik hjem, at en saa naturlig og hjertelig glæde, som den, han havde vist under opførelsen, ikke kunde forenes med sympatier for den slesvig-holstenske sag.

Hans mangeaarige assistent, ørelægen *F. Nørregaard*, skrev efter hans død: »Ingen har kunnet staa overfor Wilhelm Meyer uden at faa indtrykket af en højt begavet og overlegen mand. Han var overordentlig flittig, havde ikke en ledig time. Den humane dannelse betragtede han meget nær som menneskets højeste maal. Hans daglige læsning var menneskehedens ypperste værker, Homer, Marcus Aurelius, Shakespeare, af sagaerne, særlig Jomsvikingernes saga, og af bibelen særlig Jobs og Tobias' bog, forskellige historiske værker, navnlig om renaissancetiden, og saa medicinen historie. Han overgik betydeligt det store flertal af lægerne i alsidighed og dannelse. Han elskede musik og musicerede om aftenen ofte med sine børn. Spille kort kunde han ikke. Hans sprogtalent var beundringsværdigt, han læste med lethed latin og citerede gerne Horats efter hukommelsen.«

»Dr. Meyers optræden var som regel præget af en formel fremmedartethed, vidtdreven høflighed,« men Nørregaard havde aldrig set nogen,

der kunde være »saa hjertelig som han og det med en kvindes hensynsfuldhed.«

I *Helga Stemann's* bog om hendes fader »F. Meldahl og hans venner« skriver forfatterinden (1929): »Meldahls mest trofaste ven var maaske den hjertensgode, stiltfærdige W. Meyer. Han var en smuk mand med fine ansigtstræk, der lyste af intelligens og velvilje yderst soigneret i sin optræden og i sin tale.«

Netop det fine, det elskelige og følsomme i hans væsen, det hjertensgode og stiltfærdige var det, som mest karakteriserede W. Meyer. Jeg har aldrig hørt et nedsættende, bebrejdende ord om de mænd, der havde forfulgt ham gennem hele hans liv og som end ikke efter hans død kunde unde ham en fortjent æresoprejsning. Det skal i denne forbindelse bemærkes, at han i 1893, to aar før sin død, da han kunde fejre sit 50 aars studenterjubilæum, led den tort, at hans samtidige studenter nægtede ham adgang til at deltage i det festmaal, som i den anledning blev holdt paa skydebanen.

I foraaet 1895 blev han angrebet af en stærk influenza, som svækkede ham, hvorfor han d. 9. april 1895 afrejste fra København til Florens. I Italien paadrog han sig en tyfoid tarmlidelse, der forværredes, efter at han med familie var taget ind paa *Hotel de Rome* i Venedig, hvor han døde d. 3. juni, 2. pinsedag. Da myndighederne forbød, at hans afsjælede legeme bragtes hjem til Danmark, gled en gondol hen over Venedigs laguner dagen efter hans død til den protestantiske kirkegaard paa St. Michele, hvor han nu hviler ensom under cypresser og pinier, fjernt fra sit fædreland, som han trods alt omfattede med dyb trofasthed og kærlighed. Kort efter hans død satte slægt og venner en marmorsten over hans grav, smykket foroven med et portrætmedaillon, herunder et relief forestillende en lyttende pige, hvis højre øre berøres af æskulaps pegefinger. Mindesmærket skyldes den danske billedhugger *Stein*. Paa stenen staar: HANS WILHELM MEYER, F. FREDERICIA 25. OKTOBER 1825, D. I VENEDIG 3. JUNI 1895. Endvidere findes følgende bibelsprog fra det nye testamente: »Saa bliver da tro, haab og kærlighed disse tre; men størst af disse er kærlighed.«*)

Man kan vel forstaa og tildels undskyldte den haarde dom, som hans fjender, ud fra de nationale følelser, i halvtredserne i det forrige aarhundrede umiddelbart efter treaarskrigen, fædede over ham, men det virkede overraskende, at der 40 aar senere, kort tid efter at Meyer var død i 1895, offentlig protesteredes herhjemme mod, at man i København paatænkte at

*) Paulus 1. korinther, 13. kap. 13. v.

rejse et internationalt mindesmærke for ham som tak for, hvad han som dansk læge og videnskabsmand havde udrettet til gavn for den lidende menneskehed. Den bekendte læge, sir *Felix Semon* i London skrev nemlig i juli 1895 i det af ham redigerede *Internationales Centralblatt für Laryngologie und Rhinologie* en udførlig nekrolog over Wilhelm Meyer, hvor han udtaler: »W. Meyer var i sandhed en stor og en god mand, men han var mer end det. Det er blevet ham forundt at skænke den lidende menneskehed og hans videnskab en gave, der gør ham til en af menneskehedens største velgørere. Allerede nu kan de tælles i mange tusinder, ja, hundred tusinder, som ved hans opdagelse er skaanet for en livsfarlig døvheds skrækkelige lidelser. Men hans opdagelses betydning strækker sig langt videre. Følgerne af en langvarig tillukning af næsesvælgrummet, som rammer ikke alene hørelsen, men ogsaa den hele aandelige udvikling, er af saa vidtrækkende betydning, at spørgsmaalet i betragtning af lidelsens hyppighed, hører til et af de vigtigste indenfor den offentlige sundhedspleje og statsmedicin. Først naar man gør sig klart, at tusinder og atter tusinder af børn bliver aandeligt og kraftigt veludviklede individer, som uden Wilhelm Meyers velsignelsesrige opdagelse var fordømte til sørgelige udviklingshæmninger og sundhedsforstyrrelser, som vi ved skyldes adenoide vegetationer, først da er man klar over, at ingen af de samtidige tilkommer en større tak end *Hans Wilhelm Meyer*, fordi han har sørget for at nutidens opvoksede og fremtidige generationer har faaet en rettidig udvikling af »Mens sana in corpore sano«. Semon slutter med at opfordre sine samtidige i alle lande til ved frivillige bidrag fra læger og taknemmelige patienter at faa saa stor en sum samlet, at man kan rejse W. Meyer et mindesmærke i den skønne by, hvor han havde gjort sin opdagelse.

Medens *Hospitalstidende* d. 11. juli 1895 med begejstring modtog budskabet om den æresbevisning, der tiltænkes en dansk læge, offentliggjordes i et københavnsk blad en *protest mod et mindesmærke paa offentlig plads for etatsraad H. W. Meyer*. Protesten var underskrevet af tyve læger og professorer og deriblandt W. Meyers ungdomsfjender Erik Holst og S. Engelsted, som følte sig ilde berørt ved den tanke, at en mand, som de gennem hele livet havde foragtet og haanet, og som trods alt havde skabt sig et lysende navn som dansk videnskabsmand, skulde opnaa den sjældne anerkendelse at faa rejst et internationalt mindesmærke i København.

Protesten havde heldigvis ingen indflydelse paa virkeliggørelsen af Felix Semons plan, der støttedes blandt andre af de danske sønderjydere, *Gustav Johannsen* og *Jens Jessen*, og det skønne monument blev

Mindesmærke for Vilhelm Meyer, rejst paa Strandboulevarden i København.
Professor Hautant (Paris) staar nedenfor monumentet.

rejst paa Gefionsplads ved Strandboulevarden og afsløret d. 25. okt. 1898*) og staar nu, skabt af *Vilhelm Bissen*, som et af de smukkeste offentlige monumenter, København ejer, og vidner om en mand, der trods forhaanelse og undervurdering af sine samtidige standsfæller havde udrettet mere end nogen anden dansk mand har ydet til gavn for den lidende menneskehed, og derved skabt sig et verdensberømt navn, der har kastet glans over den danske lægestand.

Da protesten mod rejsning af mindesmærket fremkom, skrev digteren Thor Lange, som boede i Moskva, i dagbladet *Dannebrog* d. 2. septb. 1895 et digt, hvoraf første og sidste vers skal aftrykkes:

Hvad Mindesten behøver du? Din Daad er velbekendt
Du rejste mellem fremmede dit Land et Monument.
Du hædred Danmark, i dit Navn enhver Protest tiltrods
og krænker nogle danske dig, saa værst for dem og os.

*) Sir Felix Semon fra London holdt talen paa engelsk, efter at første del af en kantate, der var skrevet af Ernst v. der Recke var afsunget, derefter takkede borgmester, etatsraad *Øllgaard* paa Københavns vegne.

O, blanke Sjæl, i Døden selv af danske halvt forstødt.
 Hvad gør det dig? I fremmed Land kan ogsaa hviles blødt.
 Hvad gør det dig? Paa fremmed Strand er Himlen lige bred,
 og øverst oppe Fædreland for hvem, som Uret led.

Hjemkommen i begyndelsen af 1883 lykkedes det mig straks at vinde Kommunehospitalets overlægers interesse for oprettelsen af en *offentlig otolaryngologisk poliklinik* paa Kommunehospitalet, og mit andragende i saa henseende, der blev indsendt til hospitalets borgmester *Ludvig Borup*, blev prompte bevilliget, forsaavidt som den nye første offentlige poliklinik for patienter med hals-, næse- og øresygdomme blev indrettet under de mest spartanske former og uden væsentlige udgifter for Københavns kommune.

Jeg fik nogle rum, som havde været benyttet til konsultationsrum for de dermato-venereologiske patienter, som sorterede under professor Alex. Haslunds dermatologiske IV afd., overladt. Indgangen til disse nøgne rum var gennem en dør, der førte ind fra bagbygningens hovedtrappe, der var poliklinikens venteværelse. Hertil tildeltes mig to gasblus, hvorved jeg blev istand til at undersøge patienternes øre-, næse- og halsorganer, iøvrigt maatte jeg selv sørge for instrumenter og assistance, idet borgmester Borup lovede mig næste aar nogle faa hundrede kroner til at anskaffe nogle instrumenter, der kunde rummes i en almindelig cigarkasse. Det var alt, hvad jeg opnaaede i de 14 aar, jeg virkede paa Kommunehospitalets otolaryngologiske poliklinik, hvor jeg arbejdede gratis i 14 aar, fra 1883—1898, men hvor jeg, takket være rigelig assistance fra interesserede medicinske studenter og med anvendelse af mit eget instrumentarium, havde lejlighed til at holde kliniske forelæsninger og demonstrationer over interessante øre- og halspatienter og derved sprede kendskabet blandt ældre og yngre læger til nytten af at respektere disse lidelsers store betydning for individernes velvære og at paavise for dem farerne ved at negligere denne side af lægevidenskaben, som hidtil havde været et fuldstændig ukendt land. Jeg blev nu og da tilkaldt til patienter, som laa paa hospitalets forskellige afdelinger, men fik aldrig lov til at behandle dem, men kun angive retningslinierne for behandlingen, der næppe indgød mig videre respekt for vedkommende overlæges kendskab til den moderne otolaryngologis behandling.

Hvert eller hvert andet aar offentliggjorde jeg omhyggelige aarsberetninger i *Hospitalstidende* om klinikens virksomhed, fremhævede de for-

Hagenbjerg kirke i Nørreherred, Als.

skellige sygdommes ejendommelighed i retning af symptomer, komplikationer og behandling.

I 1884 var jeg med til sammen med en række læger at aabne en stor almindelig poliklinik for ubemidlede i Vingaardsstræde. Forbilledet var den store *Allgemeine Poliklinik* i Wien. Den rummede lokaler for medicinske, dermatologiske samt nervesygdomme, gynækologiske saavel som otolaryngologiske lidelser, og jeg overtog ledelsen af den otolaryngologiske afdeling, saaledes at jeg 3 gange om ugen var paa Kommunehospitalet fra 3—4 og de øvrige 3 dage i Vingaardsstræde paa samme tid af dagen. Det var et rigeligt og broget materiale, jeg paa den maade kom i berøring med, og som udnyttedes stærkt til forelæsninger, hvis tilhørerkreds voksede med aarene. Blandt mine tilhørere mindes jeg at have haft *Knud Faber*,

Thorkild Roving, Rasch, overlæge Helms, generallæge Ammentorp og mange andre.

Den 8. april 1884 holdt min kæreste og jeg vort bryllup paa Als Nørreherred i *Hagenbjerg kirke*.

Als var dengang preussisk, og i overensstemmelse med den i Preussen gældende lov maatte vi først borgerlig vies, hvilket foregik hos »Standesbeamten«, en hjemmetysk, dansk gaardejer Jørgensen i Lunden, en landsby mellem Hagenbjerg og Fegteborg. Det foregik dagen før, altsaa d. 7. Min svigerfar, Dagmar og jeg kørte til Lunden, hvor vi modtoges af gaardejer Jørgensen, der førte os ind i storstuen, hvor vore navne blev indført i den officielle protokol. Foruden gaardejeren og os tre var ogsaa gaardejerens sorte puddel tilstede, hvad der gav anledning til, at svigerfar spøgefuldt spurgte Jørgensen, om hunden var degnen. Den 8. april var vejret pragtfuldt med solskin, der lyste Als' skønne landskab op paa festlig vis. Nørreherreds danske befolkning strømmede til overalt som deltagende tilskuere ved kørslen til kirken, som var pyntet rigt med blomster. Selvfølgelig saas ingen Dannebrog, thi det flag var forbudt, og andet flag ønskedes ikke. Aftenen før brylluppet havde der været stort afskedsbal for Dagmars venner og veninder. Det holdtes inde paa hotellet i Nordborg. Min svigerfar var vært, og det varede til langt ud paa natten. Bryllupsmiddagen holdtes hjemme paa Fegteborg, som var fyldt af tilrejsende slægt. En mangeaarig, trofast veninde, Frøken *Bertha Rønfeldt*, fra Lybæk, foredrog ved bordet et smukt digt, hun havde skrevet til Dagmar og mig. Det sluttede med følgende henvendelse til mig:

Bist du glücklich mit der Gattin,
Denk auch mahl an mich zurück.

Frøken Rønfeldts venskab dyrkede min hustru og jeg mange aar efter vort bryllup, og hun besøgte os nu og da i København. Hun var datter af en velstaaende købmand i Lybæk, men under krigen 1914—1918 mistede hun alt, hvad hun ejede ved den paafølgende inflation af den tyske mark og var tvungen til at leve i stor nøjsomhed, ja næsten fattigdom, og var, da hun døde højt op i firserne, fuldstændig blind.

Efter bryllupsmiddagen kørte Dagmar og jeg om aftenen i mine svigerforældres karet og med deres gamle kudsk, Claus Jørgensen fra Staalbro ved Guderup, de 21 kilometer til Sønderborg, hvor vi overnattede i fabrikant *Asmus Schaus* (gift med min hustrus faster) bolig, for næste dag over Flensborg og Hamborg at rejse til Wiesbaden, hvor vi boede nogle dage i *Hotel Block* og nød de smukke parkanlæg og spadsereture i omegnen.

Tog over Frankfurt am Main til Constans, hvor vi boede herligt i et til hotel omdannet gammelt kloster og ankom til Milano, hvor vi besaa de smukke bygninger, var i malerisamlingen Brera, hørte daglig koncert i Scala og tog videre til Lugano, hvor vi besteg *St. Salvatore* og drak Asti spumante og tog over Frankfurt til Hamborg og Lybæk, hvor vi besøgte frk. Rønfeldt, saa det bekendte billede »Døden fra Lybæk« i Mariakirken og de gamle hanseatiske huse og naaede København pr. damper.

Jeg var allerede 1883 flyttet ind i en større lejlighed paa Amagertorv 19, 2. sal, der hvor nu Jaques Olsen har sin forretning, og her begyndte jeg min private konsultationsvirksomhed. Huset ejedes af en ung mand ved navn *Rée*, hvis onkel, overretssagfører *Herforth*, der boede paa 3. sal, administrerede ejendommen.

Samtidig havde jeg faaet lov til at indlægge patienter, der trængte til operativ behandling, paa St. Josefssøstrenes hospital i Griffenfeldtsgade, og da antallet af disse patienter hurtigt øgedes i de følgende aar, var min tid stærkt optaget med operativ virksomhed om formiddagen paa St. Josefs hospital, min private konsultation paa Amagertorv 19 fra 12—2, offentlig poliklinisk virksomhed paa Kommunehospitalet og paa polikliniken i Vingaardsstræde, der aabnedes d. 15. novb. 1884. Undertiden holdt jeg forelæsninger hjemme i min private lejlighed om aftenen for studenter og ældre læger, og havde desuden paabegyndt min litterære virksomhed og foredragsvirksomhed i Medicinsk selskab eller i sjællandske lægeforeninger, der opfordrede mig til at holde deres medlemmer à jour med de nyere otolaryngologiske resultater, saa min arbejdstid var snart belagt.

Men det var en interessant tid, hvor jeg fik lejlighed til i udstrakt grad at propagandere blandt kolleger, ældre og navnlig yngre, for den otolaryngologiske videnskab.

Hvilken betydning polikliniken i Vingaardsstræde havde for danske studenter undervisning i specialfagene, skal kort berøres her. Den var dannet ved private midler og bestod af 10 specialafdelinger, som lededes af 10 specialister, hvis arbejde var ulønnet. Klinikken besøgtes det første aar af 16,000 patienter, og der blev givet 4800 konsultationer. Materialet benyttedes i undervisningens tjeneste, og lederne holdt forelæsninger og demonstrationer for studenter og læger, hvilket havde stor betydning for byens læger, som i 1884 ikke andetsteds kunde faa undervisning i disse specialer. Allerede 26. sept. 1887 overflyttedes *Københavns poliklinik* til Valkendorfs-gade 22, 2. sal, hvor der var lysere og rummeligere lokaler. I 1891 skrev dr. *Joh. Mygge* en større meddelelse om undervisningen ved den medicinske klinik i Polikliniken. Den findes aftrykt som særtryk ved

Poliklinikens aarsberetning for 1895 og giver en historisk oversigt over klinikens arbejde, hvoraf fremgik, at i de 10 aar, den havde bestaaet, havde ialt 1364 studerende og 183 læger nydt godt af undervisningen. D. 1. april 1897 flyttede kliniken ind i store lokaler, Frederiksborggade 1, i bagbygningen; her blev den opsagt 1911 og flyttede i oktober til Ny Østergade, hvorfra den 1913 fik lokaler i Københavns belyningsvæsens administrationsbygning i Gothersgade, og kom da under Kommunalbestyrelsens ledelse. Dens betydning tabte sig efterhaanden, som der knyttedes konsultationslokaler for specialerne til Københavns hospitaler. Og fra april 1928 blev den kun en kommunal poliklinik for tuberkuløse patienter indtil 31. jan. 1935, da den fuldstændig ophørte, idet kommunen havde aabnet tuberkulosestationer. Og dermed var *Københavns poliklinik for ubemidlede* saga ude efter 50 aars velsignelsesrig virksomhed for patienterne og som undervisningsanstalt for de medicinske studerende.

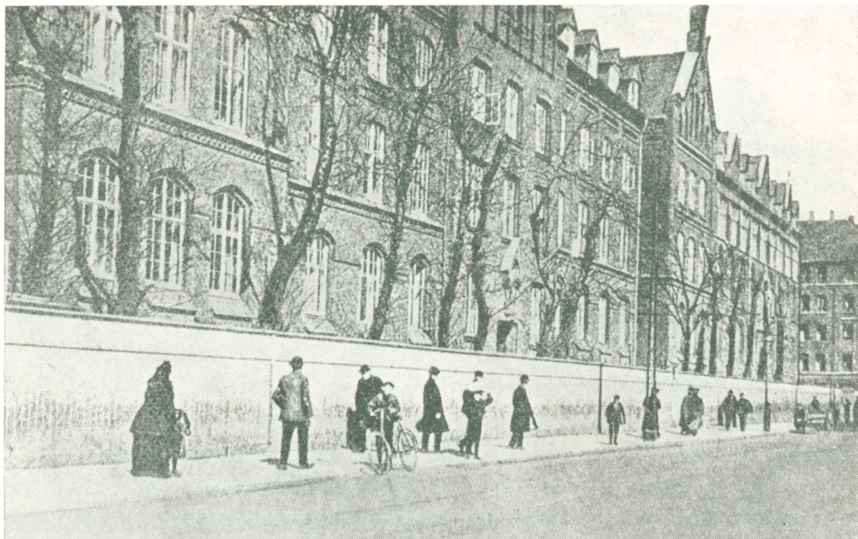
En stor støtte for anerkendelsen af otolaryngologien var den i august 1884 i København afholdte *internationale medicinske kongres*, som satte København paa den anden ende og forløb paa en for Danmark overordentlig ærefuld maade.

At den kom til at betyde noget særligt for otolaryngologien, skyldtes den omstændighed, at otologien og laryngologien ved denne kongres kom til at omfatte to særlige sektioner, medens de to specialiteter ved tidligere internationale lægekongresser fungerede som underafdelinger, respektivt af kirurgien og den indvendige medicin.

At kongressen blev afholdt hos os, skyldtes *Peter L. Panum*, vor berømte fysiolog, professor ved Københavns universitet fra 1863 til sin død 1885, der som deltager i den foregaaende internationale medicinske kongres, der afholdtes i London 1880, havde talt varmt for, at Norden burde være mødestedet for den næste, efter at Madrid havde nægtet at ville være det. Og da hverken Oslo eller Stockholm ønskede at fungere som mødested for kongressen i 1884, blev det København. Panum mødte stærk modstand hos sine danske kolleger som den egentlige ophavsmand til, at København blev valgt. Men takket være hans administrative begavelse, arbejdskraft og ubøjelige energi, lykkedes det ham at gennemføre kongressen. Og de 6 dage i august, den varede, blev en triumf for Panum og kastede en usædvanlig glans over Danmark og dansk lægevidenskab.*)

Foruden ved de faglige møder i de otologiske og laryngologiske sektioner,

*) Jeg holdt d. 10. Oktober 1946 i Medicinsk Selskab i København foredrag om *Peter Ludvig Panum*. Foredraget blev udgivet i bogform paa H. Hagerups Forlag.

St. Josephs hospital.

for hvilke Holger Mygind og jeg var sekretærer, fik min hustru og jeg lejlighed til at se en del af de fremmede gæster til middag i vort hjem paa Amagerterov og stiftede der bekendtskab med en del specialkolleger, med hvem vi sluttede venskab, der varede livet igennem og var os til stor glæde og nytte, naar vi senere ved internationale sammenkomster traf sammen med dem.

Nogen øjeblikkelig forbedring af stemningen for otolaryngologien som selvstændig disciplin ved universitetsstudierne sporedes imidlertid ikke straks, men det er en sag, som næppe interesserer disse erindrings læsere, hvorfor jeg ikke skal gaa nærmere ind paa det her, men kuh oplyse, at jeg 1932 redegjorde for spørgsmaalet i dets enkeltheder i form af et manuskript, som opbevares paa *Det kgl. Bibliotek*, og at det skulde tage 46 aar fra 1883, da mit arbejde for sagen begyndte, inden den fuldgyldige løsning fandt sted, det vil sige nogle aar efter, at jeg som 70 aarig havde opgivet min stilling som professor ved universitetet. Først da lykkedes det universitetet at gennemføre, at min efterfølger lønmæssig og pensionsmæssig opnaaede en stilling i det lægevidenskabelige fakultet, der fuldtud ækvivalerede med de øvrige ordinære universitetsprofessorer.

Efter kongressens anstrengelser rejste min hustru og jeg en rekreations-tur ned til Wiesbaden, hvor vi tilbragte en ugestid sammen med geheime-

raad, prof. *Bernhard Fränckel*, som var professor i laryngologi i Berlin, hvor han ledede en stor afdeling, og som havde besøgt os i København under kongressen, og været hos os i vort hjem. Vi tilbragte nogle herlige dage i Wiesbaden sammen med ham og hans datter, hvorefter vi rejste til Lugano, for efter 8 dages ophold over Stettin at tage hjem til København, hvor jeg med friske kræfter gik i gang med min lægegerning, der allerede begyndte at vokse godt og give forøget arbejde.

Inden jeg forlader omtalen af min lange kamp for at hæve otolaryngologien op til et selvstændigt undervisningsfag ved Københavns universitet, maa jeg endnu med nogle linier fremhæve den uhyre hjælp, jeg modtog fra *St. Josefs hospital* i Griffenfeldtsgade. Jeg har i 1937 udgivet et arbejde paa 150 sider »*Smaa bemærkninger om St. Josefs hospital i København*«, trykt som manuskript, hvori St. Josefs søstrenes historie siden dens begyndelse omtales indledningsvis, og hvor jeg p. 9 skriver følgende:

»I nogle og halvtreds aar har jeg været knyttet til St. Josefs hospital i København, og jeg er opfyldt af taknemmelighed mod St. Josef søstrene, fordi disse i 1884 gav mig adgang til deres hospital og derved skænkede den moderne otolaryngologiske kirurgi husly i et københavnsk hospital.«

Søstrene stillede senge, operationsstue og sygeplejersker til min disposition, og jeg fik derved lejlighed til paa eget ansvar at behandle patienter med øre-, hals- og næsesygdomme, som krævede operativ hospitalsbehandling.

Denne indlæggelsesret havde den allerstørste betydning for mig, thi som ung repræsentant og forkæmper for den gryende moderne otolaryngologi fik jeg herved gode betingelser for at høste erfaringer, som kunde benyttes i kampen for at skabe otolaryngologien herhjemme en selvstændig stilning som disciplin.

Det var sørgeligt at se dengang, hvorledes ørepatienter, der led af alvorlige lidelser i mellemøret med stinkende øreflod, blev behandlet paa de store kirurgiske afdelinger. Man indskrænkede sig til at bøde lidt paa udfloddets ildelugtende beskaffenhed ved regelmæssige udskylninger, men opnaaede intet ved en slig behandling, da udflodet skyldtes en mer eller mindre udbredt benedderproces (caries) i mellemøret, og efter nogle ugers forløb blev patienten udskreven af overlægerne med paalæg om at fortsætte den virkningsløse behandling. Afdelingens overkirurg var kun glad ved at slippe af med den slags besværlige patienter, hvis sygdoms natur og behandling var ham fuldkommen ubekendt, og som han derfor ikke interesserede sig for, hvorfor han af den grund lod dem hurtigst muligt sejle deres egen sø.

Ørepatienter var i det hele taget ilde farne den gang, ingen interesserede sig for dem. Rundt om sad der i skolernes klasser disciple med stinkende kronisk øreflod, der kunde forpøste klasseværelsets luft til den grad, at det i høj grad gjorde opholdet i samme klasse til en pine for de andre og udsatte den arme ørepatient for stadige stiklerier fra kammeraterne og fremkaldte med rette et mindreværdskompleks hos den ulykkelige ørepatient, der var det uskyldige offer for kammeraternes foragt.

Drejede det sig om børn med dobbeltsidige ørelidelser med nedsat hørelse, virkede det tillige paa barnets opfattelsesevne, hvilket kunde have de alvorligste følger for barnets aandelige udvikling til følge, uden at omgivelserne paa det tidspunkt tog mindste notits af det, fordi skole og lægemyndigheder den gang var ude af stand til paa rette maade at gribe ind og afhjælpe det til grund liggende onde.

Det værste, der kunde ske, og som jeg som leder af den otolaryngologiske poliklinik paa Frederiks hospital i aarene fra 1898—1910 jævnlig havde lejlighed til at konstatere, var, at patienter med kroniske mellemøresuppurationer blev indlagt paa de kirurgiske afdelinger, hvis overlæger mente sig kompetente nok til ved opmejslinger af mellemøret at forsøge helbredelse af ørelidelsen. Resultatet var i disse tilfælde langt fra opmuntrende, idet operationen enten ikke blev gennemført paa grund af svære blødninger fra et af hjernens store blodkar, og saaret derfor blev lukket og patienten udskreven til fortsat behandling paa polikliniken, eller operationen blev nogenlunde gennemført, men den vanskelige daglige efterbehandling ikke foretaget, hvorfor supurationen fra øret fortsattes, og patienten efter nogle maaneders forløb blev udskreven af afdelingen med henvisning til polikliniken om fortsat efterbehandling. Denne endte gerne med, at jeg maatte indlægge patienten paa St. Josefs hospital og gentage operationen lege artis, hvorefter han blev udskreven rask.

Da jeg d. 13. oktober 1946 fyldte 90 aar, modtog jeg blandt andet et brev fra en kvindelig tidligere patient, som giver et ganske godt eksempel paa, hvorledes ørepatienter blev behandlede, eller mishandlede for mange aar siden paa vore hospitaler herhjemme, inden de kom ind paa den nyoprettede øreafdeling og blev behandlede af uddannede otologer.

Det var en kvindelig patient, som ønskede mig til lykke med mine 90 aar og som fortæller, at da hun var 17 aar begyndte hendes øre at flyde, hvorfor en læge ude paa landet gav hende nogle øredraaber, som ikke hjalp. To aar efter søgte hun en anden læge, som sagde, at det var alvorligt og at det kunde ende med hjernebetændelse, hvis hun ikke blev opereret, hvorfor hun rejste til København og henvistes til Frederiks

hospital, men der var ingen ørelæge, hvorfor hun henvistes til St. Josefs hospital. Men da hun ikke havde raad til baade at betale hospitalsophold og læge, maatte hun nøjes med Frederiks hospital og blev indlagt paa en af de kirurgiske afdelinger. »Jeg kunde nok mærke, at de ikke særlig interesserede sig for øresygdomme. Professoren undersøgte mig aldrig.« En dag blev det bestemt, at hun skulde opereres. Saa blev hun opereret, ikke af professoren, men af en anden læge paa afdelingen — bag ved øret. »Da der var gaaet en maaned,« fortsætter hun, »blev jeg udskrevet.« Men øret flød stadig, da hun rejste hjem. »Men jeg trøstede mig med, at det nok skulde holde op, men det holdt aldrig op, og jeg gik stadig med den trusel, at jeg kunde faa hjernebetændelse.« To aar efter fortalte en anden læge, at der paa det nye Rigshospital var oprettet en afdeling for øre-, næse- og halssygdomme, og at dér betalte sygekassen.

Hun blev saa indlagt paa Rigshospitalets øreklinik og blev reopereret af mig og klinisk udskrevet fuldstændig rask og var uhyre taknemmelig for, at det lykkedes os at helbrede hende for hendes mangeaarige farlige ørelidelse. —

Med disse bemærkninger skal jeg foreløbig slutte, hvad jeg i mine »Erindringer« har at meddele om min kamp for at løfte behandlingen af øre-, hals- og næsesygdomme op i et højere og mere moderne plan herhjemme.

Min fra barndommen opelskede lyst til i min fritid at drive friluftssport og særlig at kaste mig over alt, hvad der havde med søen at gøre, gav sig i 1887 udslag ved, at jeg sammen med min noget ældre ven, maskinfabrikant *Niels Schmidt* — af firmaet Schmidt og Mygind paa Nørrebro — blev medejer af min første kutter, *Sigyn*, en skonnertrigget 7 tons kutter, der oprindeligt havde været forsynet med en lille dampmaskine, der drev skibet frem ved hjælp af en skrue. Maskineriet var imidlertid senere taget ud af kutteren, der nu var udelukkende forsynet med forn-agter skonnertrigning, havde en god kahyt med plads til to og staaehøjde, og forude lukaf til en mand. *N. Schmidt* og jeg ejede baaden i forening, men plejede at sejle enkeltvis langture. I sommeren 1887 deltog jeg for første gang i *Kgl. Dansk Yachtklubs* kapsejlad i Svendborg, hvor min hustru og jeg lærte *Kgl. Dansk Yachtklubs* sekretær *Viggo Rantzau*, der var expeditionsssekretær i Overformynderiet og søn af den gamle bekendte politiaassistent paa Nørrebro, at kende tilligemed hans elskværdige hustru, datter af overretssagfører *Lassen*. Med dem sluttede

vi et varmt venskab, som varede i mange aar indtil deres død. Jeg blev det aar valgt til medlem af *Kgl. Dansk Yachtklubs bestyrelse*, og der sad jeg til udgangen af forrige aarhundrede og fik saaledes lejlighed til at lære en mængde udmærkede sejlsportsfolk at kende, blandt hvilke jeg skal nævne kommandør *Garde*, tidligere guvernør i Vestindien, brødrene *Otto* og *Alfred Benzon*, der var studenter fra samme aar som jeg, dampmøller *Oscar Ekmann* fra Svanemøllen, kommandør *Jean Tuxen* fra Orlogsværftet, lehns greve *Christian Ahlefeldt-Laurvigen* fra Tranekær paa Langeland, Lensbaron *Otto Thott* fra Gaunø og hans udmærkede hustru, konsul *C. Broberg* og mange andre, som nu forlængst er gaaet til deres fædre.

Fra Svendborg sejlede vi videre med »*Sigyn*« til Als for at besøge slægt og venner og derfra hjem til København. Det var min første herlige sommerudflugt, som efterfulgtes af mange andre i de følgende aar.

Af mine regnskaber fra den tid, kan jeg se, at jeg ejede »*Sigyn*« 1887—88—89 og 90. Omkostningerne var c. 1200 kr. ialt, altsaa 600 kroner for hver af os. Men i længden var fællesskabet mindre heldigt. Niels Schmidt var en dygtig ingeniør, men en del sær og vanskelig at omgaas, og det hændte undertiden, naar vi var ude at sejle sammen, at enigheden hørte op, hvorfor jeg tilsidst opgav »*Sigyn*«. Mandskabet bestod af en Matros, *Kroll*, hvis hyre var 80 kr. i sommermaanederne, en bagatel mod, hvad der nu maa betales for mandskabshyren.

1888 afholdtes den store nordiske udstilling i København, og den stærke tilstrømning af tilrejsende fra provinserne, Norge og Sverige virkede i høj grad fremmende paa min private lægegernings vækst.

Vi var aaret forud flyttet fra Amagertorv til Gothersgade 163³, hjørnebygningen ved Gothersgade og Østersøgade, hvor der i stuen var en stor, bekendt *Café du lac*, og hvor skuespillerinde *Johanne Louise Heiberg*, J. L. Heibergs enke, boede paa 2den sal ud mod Sortedamssøen. Jeg hilste ofte paa hende, naar vi mødtes paa hovedtrappen. Hun var en gammel, fin dame, der var klædt i sort med et tæt, mørkt slør for sit ansigt. Hun har sikkert paa den tid været optaget af at skrive sine erindringer, thi jeg traf ofte hendes gode ven og raadgiver, vor tidligere minister *A. Krieger*, paa vejen op til hende. Privatlejligheden var nu her men mit konsultationslokale var i 1887 flyttet til Nørregade 18, hvor jeg havde lejet de to værelser til gaden i stuelejligheden, medens vor gode ven og husfælde, cand. theol. *Ludvig Zinck*, beboede resten af stueetagen.

Da jeg havde opgivet kutteren *Sigyn*, og min hustru havde født tre børn, lejede jeg en villa »Tre amici« paa Øresundshøj ved skovshoved, hvor vort fjerde barn, *Laurits Ohlsen Schmiegelow* blev født.

Under udstillingstiden 1888 døde min kære farbror malermester *Ernst Schmiegelow* af en akut lungetuberkulose, som brød ud, efter at han som formand for den nordiske industriudstillings byggeudvalg i en forrygende snestorm i februar 1887 havde overværet og nedlagt grundstenen til udstillingens hovedbygning. Han søgte helbredelse i Mentona i vinteren 1887—88, men forgæves. Han vendte syg hjem til Danmark i sommeren 1888 og kom aldrig til at sætte sin fod paa udstillingens grund, men flyttede straks ud til Fredensborg, hvor han døde 4. sept. 1888 62 aar gammel.

I 1891 var jeg saa heldig af en sejlbekendt fra den Kgl. Danske Yachtklub, grosserer *Jacobsen*, at leje hans villa *Maagen* paa hjørnet af Øresundshøj og Strandvejen og samtidig at faa brugsretten den sommer over hans kutter *Christine*, hvormed jeg foretog herlige udflugter i Øresund fra dens ankerplads i Skovshoved havn. Min hustru ventede sit femte barn, og alt var indrettet — med jordemoder, sygeplejerske etc. — ude paa villa *Maagen*, men tiden trak ud, og da jeg skulde til naturforsker-møde i Halle, maatte vi i september flytte ind til Nørregade 18, som jeg havde købt af min afdøde onkel Ernst's enke, faa dage før min yngste datter *Anna Mathea* blev født d. 10. septb.

Jeg købte Nørregade 18 for 164,000 kroner og boede selv baade paa 1ste sal og stuen, dog saaledes at vor gamle ven *Ludvig Zinck*, der var lærer i engelsk i Efterslægtens skole paa Østergade og samtidig udgiver af »Fra alle Lande« og ivrig amatørarchæolog, vedblev at benytte de tre værelser til gaarden, medens jeg drev min konsultationspraksis i de to værelser til gaden.

Faa dage efter at min yngste datter var kommen til verden, rejste jeg til Halle, hvor jeg traf Tysklands berømteste ørekirurg: *Hermann Schwartze*, som havde en prægtig stor og moderne øreklinik fyldt med en masse operative tilfælde. Wilhelm Meyer var en god ven af Hermann Schwartze, til hvem jeg overrakte et personligt brev. Jeg tilbragte en ugestid med at deltage i forhandlingerne i Naturforskerforsamlingens øresektion, og paa Schwartzes opfordring skrev jeg et længere referat, der blev offentliggjort i Schwartze's *Archiv für Ohrenheilkunde*. En enkelt aften tilbragte jeg i teatret og hørte der for første gang Mascagni's *Cavalleria rusticana*.

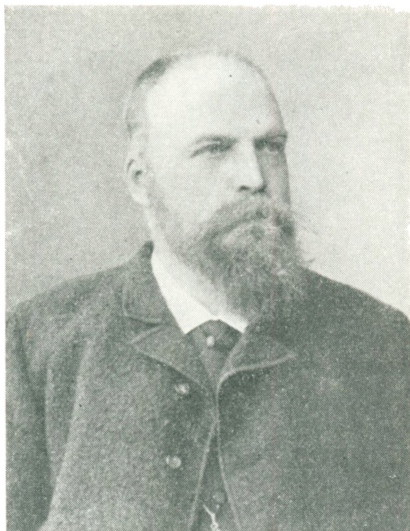
Under mit ophold paa villa *Maagen* i sommeren sluttede jeg d. 6. aug.

1891 kontrakt med baadebygger *N. H. Nielsen* i Skovshoved havn om at bygge mig en 11 tons sejl-kutter, *Eos*, efter den norske ingeniør *Sindings* tegning. Dens forbillede var den et par aar i forvejen til brødrene Bunch byggede kutter *Juno* af samme størrelse, to kahytter med staahøjde, W. C. og mandskabslukaf og spidsgattet. Byggesummen var 7800 kroner, hvilket maa siges at have været meget billigt i sammenligning med bygningspriserne for kuttere af samme størrelse nu tildags.

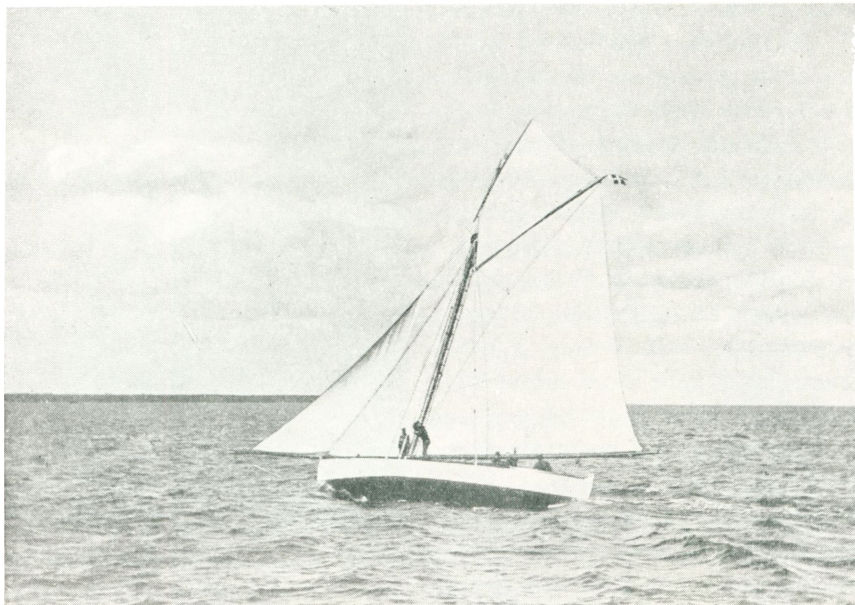
Det var en vidunderlig følelse af velvære at kunne eje sit eget hurtigtsejlende fartøj, og næsten daglig sejlede jeg om morgenen fra Skovshoved til Langelinie, ligesom jeg om sommeren 1902 var en tur ovre paa Als og gik til ankers i *Dyvighavn* i nærheden af Nordborg.

Jeg ejede *Eos* i to aar og solgte den til kulgrossererne, brødrene *Pettersen* i Malmø, som deltog med den i kapsejladsen sommeren 1894 paa Vejlefjord, hvor de havde det uheld at sejle masten og riggen overbord.

Til kutteren *Eos* og brødrene *Pettersen* knytter der sig følgende ejendommelige historie: Nogle aar, efter at jeg havde solgt *Eos* til Malmø, sad jeg en foraarseftermiddag ved middagsbordet sammen med min familie, da det ringede stærkt paa hovedtrappens dør. Stuepigen, som gik ud for at lukke op, kom tilbage og fortalte, at det var to svenske herrer, som meget gerne vilde tale med mig, og jeg bad dem om at gaa nedenunder i venteværelset og blive der, indtil jeg havde spist. Det viste sig at være to af brødrene *Pettersen*, den ene, til hvem jeg i sin tid havde solgt *Eos*, og en bror, som var bosiddende i Cap og nu var kommen hjem paa besøg, hvorfor broren var taget over til København for at tage imod ham, da han var kommen hertil fra Cap via London. Denne bror var imidlertid febril og led af et blæreformet udslet paa ansigt og krop, hvorfor de havde søgt et par hudlæger samme dags formiddag, uden at faa besked om, hvad han fejlede. Saa havde hans bror, der jo kendte mig fra den gang, jeg solgte ham *Eos*, raadet ham til at

Herman Schwartz, professor i otologi ved universitetet i Halle.

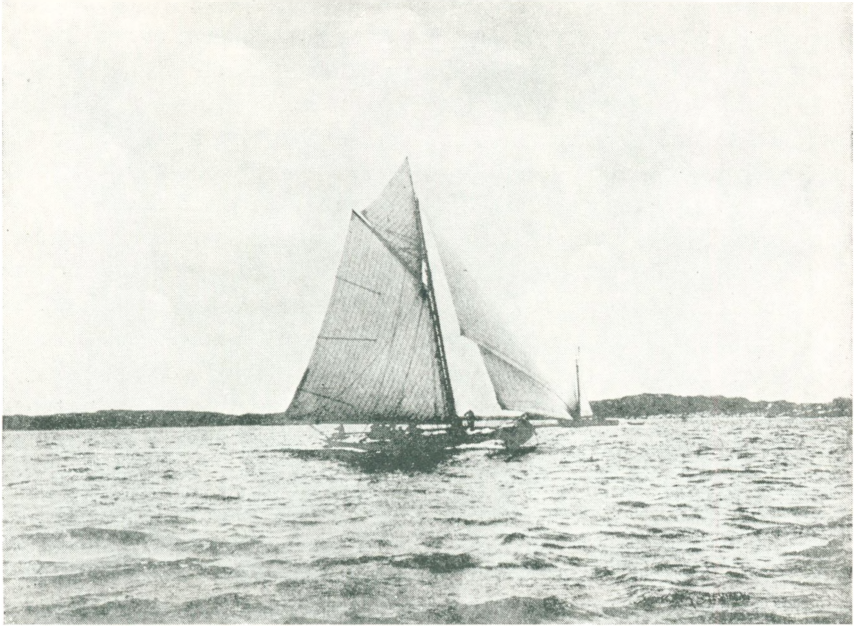

Kutter »Eos«.

søge mig og snakke med mig om hans hududslet. Og nu sad han der i mit venteværelse, og havde, som det viste sig ved undersøgelsen, *typiske kopper*, hvoraf der ombord paa damperen fra Cap til London var forefaldet flere tilfælde.

Der maatte handles hurtigt, for at forhindre kopperne i at brede sig. Jeg raadede den raske bror til snarest mulig at rejse hjem til Malmø, anbragte patienten paa en stol i venteværelset, ringede til Sundhedspolitiet, der omgaaende indfandt sig og kørte ham ud paa Øresundshospitalet, hvor han anbragtes i Finsens røde værelse. Her blegede kopperne af i løbet af nogle uger, uden at efterlade ar, saa han kunde sendes hjem til sine længselsfuldt ventende svenske slægtninge, fuldstændig helbredt og uden at være vansiret i ansigtet. Mit venteværelse blev omhyggeligt desinficeret, men sundhedsautoriteterne nøjedes ikke dermed, men sørgede for, at det jernbanetog, han havde benyttet fra Korsør til København samt den damper, han var sejlet med fra Kiel til Korsør, ogsaa blev indgaaende desinficeret. Følgen af disse kraftige og hurtigt gennemførte foranstaltninger var, at der kun optraadte dette ene tilfælde af kopper i Danmark.

Efter at jeg havde skilt mig af med *Eos*, var jeg i nogle aar uden

Kutter »Urania«.

fartøj, men i efteraaret 1896 købte jeg af min sejlven, kammerjunker *A. Lindholm* den 17 tons store kutter *Urania* for 10,000 kr.

For at give læserne en idé om nogle af de glæder og oplevelser, jeg har haft, naar jeg i min sommerferie færdedes paa søen ombord i min kutter, skal jeg i det følgende give en ganske kort beskrivelse af en af mine længere ture, jeg foretog med *Urania* i sommeren 1897.

Onsdag d. 17. juli lettede *Urania* fra Københavns red kl. 18 ud for klubhuset paa Langelinie. Ombord befandt sig foruden min hustru og mig en engelsk veninde, *Miss May Buchan*, og min gode ven, lægen *Lauritz Djørup*. Mandskabet bestod af skipperen, *Johan Carlsen*, senere død som overlods i Svendborg, *Harald Madsen*, 1. mand og kok, samt *Villiam Birk*, youngman, alle tre fra Troense paa Taasinge. Kutteren var kutterrigget, staa-højde i kahytten, en midtersalon, agterude en sovekahyt for de to damer, og foran midtersalonen en tokøjet sovekahyt for dr. Djørup og mig, samt forude mandskabskahyt. Endvidere fandtes W. C. og pantry etc.

*) Vi forlod bøjen med omløbende ringe vind med byger af syd til v. faldende barometer, med topsejl og stor klyver og kunde styre bidevind

*) Jeg følger logbogens optegnelser i den følgende beskrivelse.

sydpaa gennem Drogden. Passerede Nordre Røse fyr kl. 21 og Drogdens Fyrskib kl. 23, og for en fin nordvest strøg vi om natten over Køgebugt. Tirsdag d. 15/7 purrede jeg Carlsen og William ud, da vi kl. 1½ passerede Stevns, og fik selv et par timers søvn. Kl. 4 naaede vi klokkebjøgen ved indløbet til Bøgestrømmen mellem Sjælland og Nyord, vinden n., passerede 4-kosten kl. 6 og Masnedø ved Vordingborg kl. 9. Purrede damerne ud og fik morgenmad. Kl. 12 fik vi vindstille, da vi var naaet op mellem Vejrø og Venegrunden. Vinden sprang om i v., og vi havde en halvtimes kryds, da vi fik en vældig byge med stiv kuling af nord. Omønsund passerede vi kl. 14, og vi var nu ude i Store Bælt. Vinden friskede. Spiste middag kl. 2 (kødsuppe, beuf og melon) og kl. 5½ passerede vi trekosten paa Hou (nordspidsen af Langeland), kl. 16,20 Smørstakken og kl. 18 kastede vi anker i Svendborgsund udfor Troense, 24 timer efter at vi havde forladt København. Vi gik iland og spiste til aften i gæstgivergaarden »Troensegaard«. 16/7 Byevej med heftige regnskyl, hvorfor vi benyttede dagen til med damper at tage til Svendborg og aflægge nogle besøg hos bekendte. Lørdag 17/7. Lettede kl. 10 med ballongaffel, topsejl og stor klyver. Svag brise af n. v. Passerede kadetternes sejlkutter *Svanen*, som var løbet paa grund ved Thurø. Passerede Svendborg kl. 11 og kl. 12 Lehnskov. Fik vindstille ved Avernakø, og for vestlig svag brise krydsede vi os ud mellem Lyø og Fyen i Lille Bælt. Smuk solnedgang. Kunde lægge Fynshoved paa Als' østkyst op og gik kl. 23 til ankers under Als (Middag: Lammefricassé og melon, aftensmad: beuf og melon). Regn om natten.

Søndag 18. juli. Regn og taage, krydsede for svag n. brise nordpaa. Naede nordspidsen af Als kl. 14, fik øget v. vind, løb ind i Alssund og naede Hardeshøj paa vestsiden af Als, hvor vi gik til ankers (frokost: Lammekoteletter), gik i land og kørte til en af mine gamle patienter, gaardejer *Voigt* i Broballe, der trakterede os med kaffe og bagværk. Medens vi drak kaffe, kom min gamle alsiske ven *Peter Grau* fra Pøl ved Nordborg kørende med min ældste 11-aarige søn Einar, som tilbragte sommerferien hos Peter Grau, og med dem kørte hele selskabet tilbage til Hardeshøj og tilbragte aftenen ombord paa *Urania*, hvor de spiste til aften og blev trakterede med koldt bord og henkogte abrikoser.

Mandag 19. juli. Taage og regn opad dagen. Kørte med vogn til Hagenbjerg kirke, hvor min hustru og jeg var bleven viet i 1884, besøgte Fegteborg, min hustrus barndomshjem, og kørte derfra over til Peter Grau i Pøl, hvor vi spiste middag og tog tilbage til Hardeshøj om aftenen i smukt vejr.

Tirsdag 20. juli. Efter at Djørup og jeg havde taget vor sædvanlige

Kutter »Urania«, E. Schmiegelow, fru Schmiegelow, miss Mary Buchan.

morgensvømmetur i havet, lettede vi kl. 8½, sejlede nordpaa ud af Alsund, passerede Halkhoved paa nordsiden af indløbet til Aabenraa fjord og gennem Aarøsund, kl. 12 naaede vi Fænøsund, kl. 20 gik til ankers udfør Hindsgavl (frokost: stegte hvillinger m. m., middag: svinekoteletter og ferskener, aften: sild, kartofler og stegte torsk). Djørup af lagde et besøg hos sin gode ven, overlæge *Fritz Lange*, paa Middelfarts sindssygehospital. Aftenen var prægtig.

Onsdag 21. juli. Lettede kl. 8½. Ringe vestlig vind. Drev med strømmen forbi Middelfart og Fredericia. Vindstille hele eftermiddagen. Pilkede torsk og fik blandt andet ogsaa en 1¼ alen lang haj paa krogen. Mødte *Hertugen af Glücksborg*, som var paa vej til Aarhus med sit lystfartøj *Vineta*. Gik til ankers paa sydspidsen af Endelave (frokost: stegt torsk m. m., middag: kogt torsk, Ribbensteg, figner, sherry). Opfriskende kuling af v. s. v.

Torsdag 22. juli. Lettede kl. 5½, opfriskende kuling af S. V. Passerede mellem Tunø og Samsø, løb ind i Aarhus havn 10½. Havnen var fuld af danske, svenske og tyske lystfartøjer. Tilbragte aftenen hos konsul *Bergmann* sammen med Dansk Yachtklubs sekretær, *Viggo Rantzau*.

Fredag 23. juli. Min gode ven, dr. *Frisch* fra Aarhus spiste morgenmad

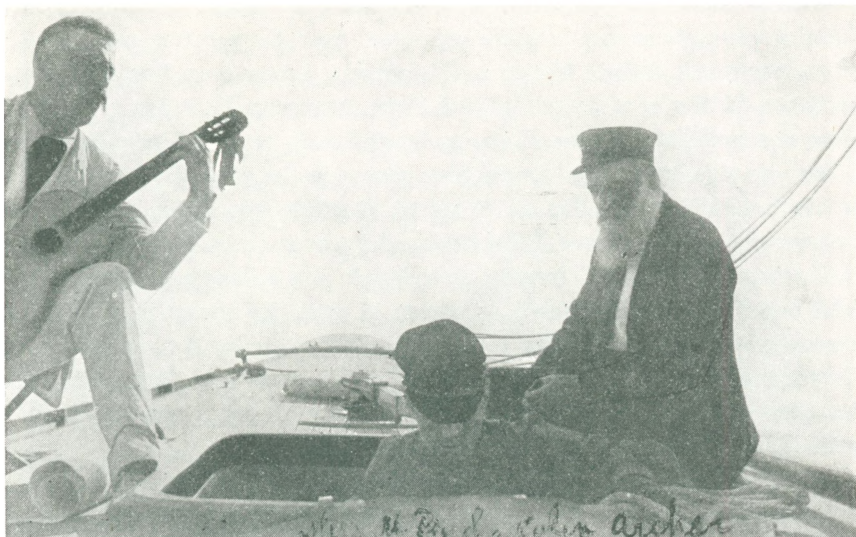
ombord hos os kl. 9. Desværre fik dr. Lauritz Djørup telegram fra København, at hans eneste datter havde faaet skarlagensfeber, hvorfor han forlod os med morgentoget. Kl. 16 spiste vi middag hos min gamle ven og patient, etatsraad *Meulengracht* (Bryggeriet *Ceres*), tilbragte efter generalforsamlingen i Kgl. Dansk Yachtklub i *Hotel Royal*, aftenen i Handels- og Kontoristforeningens have, hvor vi traf apotheker *Reimers* og frue samt mange andre gode bekendte.

Lørdag 24. juli og søndag 25. juli deltog vi i kapsejladserne. Dr. Djørup vendte allerede i morges tilbage fra København, da datterens sygdom heldigvis var let.

Mandag d. 26. juli spiste vi først frokost paa *Hotel Royal*, og for en frisk syd v. afsejlede vi fra Aarhus, efter at vi havde faaet min gamle ven, teaterlæge *Joh. Risom* med som ekstra passager, da han skulde op til Laurvig for at bruge bad og gerne vilde gøre turen med. Passerede Fornæs fyr kl. 21½ og Læsørenden kl. 1½, og løb kl. 3 ind i Frederikshavn havn, hvor vi lagde os til at sove efter natsejladsen (middagen igaar var lammefricassé og syltede frugter).

Tirsdag 27. juli. Vi havde haft ret megen søgang igaar paa vejen til Frederikshavn, og dr. *Risom* foretrak derfor at tage damperen til Laurvig. Inden vi forlod Frederikshavn, efter at have spist frokost oppe i byen kl. 11, besøgte jeg den biologiske fiskeristation, der forestodes af dr. phil. *Joh. Petersen*, hvis assistent var stud. mag. *Hørring*, søn af lægen i København, og som aflagde et besøg hos os ombord i *Urania*. Vi afsejlede fra Frederikshavn kl. 19, fin topsejlsbrise af syd v., fik frisk vestlig kuling. Passerede Skagens fyrskib kl. 20¼. Satte kursen NV½V. Tog topsejlet, kl. 21¼ og stak to reb i storsejlet, fik voksende kuling og høj sø, fik *Norge* i sigte kl. 4 og holdt ind paa fyret paa *Jomfruland*, der viser indløbet til *Kragerø*. Drengen William havde været søsyg om natten og havde kastet op i den spand, hvori vi opbevarede nogle dejlige frederikshavner rødspætter, og i sin forfjamskelse kastede han om natten hele spandens indhold overbord; han fik et par velfortjente lussinger af skipperen, da han maatte bekende, hvor rødspætterne var blevet af. Kl. 7 fik vi lods ombord gennem Skærngaarden og naaede *Kragerø* kl. 9. Tilbragte dagen med udflugter i den smukke omegn af *Kragerø*, spiste middag i et hyggeligt hotel, Centralhotellet, nede ved havnen. Fik om aftenen besøg af overlærer *Henriksen* og dr. *Benneche* og trakterede dem med beuf og friske fra Frederikshavn medbragte hummer, jeg spillede paa guitar og sang, og vi fik en vældig hyggelig aften ud af det.

Fredag d. 30. juli afholdt *Norsk Forening for lystsejlad*s sin kapsejlad,

Kutter »Urania«, E. Schmiegelow, fru Schmiegelow, Colin Archer.

næsten ingen vind og vældig søgang efter stormen igaar. Formanden for foreningen, *Colin Archer*, den bekendte skibsbygger fra Laurvig, havde mig tilbords ved præmiemiddagen om aftenen i Haandværkerforeningen, hvor ca. 250 damer og herrer var forsamlede.

Lørdag d. 31. juli tog vi afsked med Kragerø og de mange venner, vi havde vundet der. Det var vindstille, men vi blev slæbt et langt stykke vesterpaa af en bugserdamper gennem *Langesund*, der er saa smalt, at to fartøjer vanskeligt kan passere hinanden. Vi havde den fornøjelse at have *Colin Archer* ombord som gæst til Laurvig; vi passerede indenskærs og naaede *Laurvig*.

Søndag 1. aug. kl. 2 om morgenen. Sov til kl. 9 og spadserede op til Laurvig badeanstalt, hvor vi traf min far og svigermor, konsulinde *Marie Ohlsen* og dr. *J. Risom*. Hilste paa overlægen, dr. *Stephansen*, spiste frokost og fik et fyrre-naalebad med piskning med birkeris, spiste kl. 16 paa kurhuset og kørte i to vogne ned over til *Colin Archer*, som boede paa Tolderuden lidt udenfor Laurvig.

Vi sejlede over til værftet, hvor *Fritjof Nansens* skib *Fram* laa, som vi besaa. *Colin Archer* fremhævede den fejltagelse, man havde begaaet ved at indrette en fælles kahyt agterude, hvor officerer og mandskab skulde opholde sig i de to aar, turen varede. Det viste sig nemlig, at samværet

mellem officerer og mandskab paa grund af deres forskellige kulturelle og intellektuelle standpunkt vanskeliggjordes, naar de var tvungne til hele døgnet igennem at leve klods op af hinanden. Læser man Nansens beretning om færden over polarisen med *Fram*, fremgaar det ogsaa tydeligt af den, at sammenstuvningen af de samfundsmæssig set vidt forskellige individer var et fejlgreb, som senere blev rettet, da *Sverdrup* drog ud paa den næste polarrejse med *Fram*. Vi spiste til aften hos Colin Archer, der beboer en dejlig plet med henrivende udsigt over Laurvig fjord.

Mandag 2. august. Vi foretog afskedsvisit paa kuranstalten, spiste frokost paa Thure Hansens hotel og lettede kl. 10¼ for en sydlig brise. Vinden løjede af kl. 12 og blev vestlig. Passerede Færder fyr og nordenom Thorbjørnsskærene og Thistlerne. Satte kursen over mod *Strømstad*, som naaedes i fuldstændig vindstille kl. 23, hvorfor vi ved hjælp af vor lille jolle maatte bugsere *Urania* de to sidste kvartmil.

Tirsdag d. 3. aug. Smukt vejr. Djørup og jeg var i land for at faa et bad, drak morgenkaffe i land. Lettede kl. 8 med en »kendt mand«, som vi hyrede i *Strømstad*. Vinden s. v. Krydsede sydover indenskærs og naaede *Lysekil* kl. 20, hvor vi gik til ankers.

Onsdag 4. aug. Fint vejr, nordlig brise. Lettede kl. 4 morgen. Passerede *Marstrand* og var i *Göteborg* kl. 13. Den »kendte mand« gik her fra borde efter at have faaet de 40 kr., han var hyret for.

Torsdag 5. aug. Kapsejlads, hvor vi blev slaaet af Dan Brostrøms *Borgild* fra *Göteborg*.

Fredag 6. aug. Kapsejlads, samme resultat.

Lørdag 7. aug. tog vi med toget til Trollhättan, spiste frokost paa *Grand hotel* og kørte derefter et par timers tid rundt til sluserne og vandfaldet. Tog tilbage til *Göteborg* og sejlede kl. 19,15 med damper ud til *Styrsø*, hvortil mandskabet havde sejlet *Urania* om eftermiddagen. *Styrsø* ligger ved indgangen til *Göteborg* fjord. Der var den aften stor fest paa *Styrsø* med basar, kulørte lamper og sjov paa kajen. Damer i nationaldragt solgte varer til fordel for beplantningen af *Styrsø*, som iøvrigt bestod af nøgne klipper uden bevoksning. *Styrsø* er blandt andet bekendt ved, at den svenske konge, *Gustav*, opholdt sig aarligt nogen tid paa stedet for at dyrke sin yndlingssport, lawn tennis. Basaren og festlighederne den dag var arrangeret af *Styrsøs* Arboretforening. Vi gik kl. 24 ombord i *Urania* og lettede med det samme for en let sydgaaende brise.

Søndag d. 8. august var vejret vidunderligt smukt med meget lidt vind, og vi gled sagte ud i Kattegat. Fyret ved *Niddingen* passeredes kl. 4½. Barometret var stærkt faldende. Vinden svag østlig, ellers blikstille. Bræn-

dende, lummert solskin. Jeg roede en tur i jollen rundt om *Urania*. Passerede fyrskibet *Fladen* ca. 18. Begyndte at nyde vor middag, der hurtigt blev afbrudt ved, at der sydfra nærmede sig et voldsomt uvejr samtidig med, at vinden friskede stærkt fra syd. Tog topsejlet kl. 18½ og stak to reb i storsejlet, skiftede store klyver og satte stormklyveren, stak et reb i stagfoggen og med disse smaa sejl afventede vi det sig hurtigt nærnende uvejr, der ledsagedes af torden og lynild fra alle sider. Vinden blev til storm af sydøst, saa vi fik skarp bidevind op imod høj og krap sø. Var paa højde med Anholtfyrene kl. 22, da vi vendte og stod over mod den svenske kyst. Vejret blev mer og mer uroligt og saa bælgmørkt, at vi ikke kunde se fra for til agter, undtagen momentvis, naar lynene slog ned i søen rundt omkring os. Drengen Vilhelm, som stod henne foran masten, klar til at lade storsejlet gaa til dæk, hvis det skulde blive nødvendigt, kunde vi kun se under lynglimtene. Vindstødene var orkanagtige, og under et saadant fik vi pludseligt vinden fra den modsatte side, saa at kutteren krængede voldsomt over og storsejlet klappede som var det kanonskud. Jeg kunde intet se, men antager at en skypumpe har passeret henover os og fremkaldt den pludselige forbigaaende forandring af vindretningen. Under hele denne ret uhyggelige natsejlsads, hvor vi krydsede mellem Anholt og den svenske kyst, laa vor engelske veninde miss *Buchan* ganske rolig nede i damekahytten agterude, medens min hustru stod paa trappen, der foran cockpitten førte ned til kahytten, med overkroppen ovenover dækket, uanfægtet af stormen, regnen og søsprøjtet, ligesom dr. Djørup havde anbragt sig i bunden af cockpitten. Da jeg engang var gaaet ned i kahytten for at se, hvorledes der saa ud dernede, var der trængt en masse regn- og søvand ned i den. Kl. 4 var vi ud for Halmstad, men vejret var endnu bygeagtigt med voldsomme tordenskyll, men efterhaanden klarede det op, og vi passerede

Mandag d 9. aug. kl. 9½ *Kullen* og naaede over til *Hornbæk* kl. 14, drivvaade og trætte efter natsejlsadsens spændende begivenheder. Vi ankrede ved *Hornbæk* og gik iland, medens folkene sejlede *Urania* til *København*. Dr. Djørup gik iland for at besøge Dr. *Immanuel Fenger*, som stod nede ved havnen for at tage imod os, medens min hustru, miss *May Buchan* og jeg begav os op til *Sandagerhus*, hvor jeg traf mine 4 børn, der sammen med vor frøken, *Vilhelmine Hansen*, havde opholdt sig der i sommerferien. Vi spiste middag med dem og tog med vogn til *Helsingør* og naaede *København* kl. 21¼, glade, sunde og forfriskede efter den dejlige tur med *Urania*.

Kaptajn Otto Skeel Schmiegelow.

Jeg mistede min kære, gamle elskelige mor fredag d. 4. oktober 1895 kl. 11 om formiddagen som følge af tiltagende hjertesvækkelse. Hun var en sjælden opofrende og god mor for os tre drenge, hvis opdragelse udelukkende hvilede paa hendes skuldre. Min mors kærlighed var stærkest til hendes førstefødte søn, *Otto Skeel Schmiegelow*, som gik til søs og midt i halvfjerserne tog navigations styrmandseksamen, hvorefter han sejlede ud til Siam, hvor han virkede dels som koffardicaptajn mellem Siam og Kina, dels som opsynsmand med arbejderne i Siams jungle ved Menangfloden, hvor temperaturen kunde stige til

45° i skyggen, hvilket sikkert har svækket hans helbred. Senere kom han ind i den siamesiske marine og døde som »lieutenant commandor« i natten 1894 d. 22. februar kl. 21 paa hospitalet i Bangkok.

Jeg modtog nemlig nogen tid efter et par udklip af engelske blade i Bangkok, som annoncerede »the Death of Lieutn. Comdr. Schmiegelow«, som jeg skal gengive i oversættelse.

Det ene blad skrev: »Det er med megen beklagelse, at vi maa anmelde kommandør captajn i den siamesiske flaade Schmiegelows død, som fandt sted igaar aftes. Han havde kun været syg et par dage og bukkede under for et anfald af solstik, efter hvad vi har hørt. Lieut. Commander besad den nobleste karakter, var en glimrende kammerat og var lige meget afholdt af sine landsmænd og af dem, der kendte ham godt. Han var dansk og havde i omtrent 15 aar været i den siamesiske flaade, men en eller to gange forlod han tjenesten for at beskæftige sig med andre forretninger. Han kommanderede den siamesiske kanonbaad *Han Hak Sakra* hin berømte aften d. 13. juli 1893, da de franske kanonbaade *Inconstant & Cométe*, lodsede over baren af *I. R. Say*, forcerede passagen ind over Menang, og det berettes, at det var et skud fra *Han Hak Sakra*, som fik den lodsende baad til at synke og tvang den til at søge ind paa grundt vand. Senere har mr. Schmiegelow haft kommando af et transportskib *Chameroen* i kysttjeneste. Han var omtrent 50 aar. Begravelsen vil finde

sted om aftenen paa den protestantiske kirkegaard.«

»Den afdøde var en jovial og fornøjelig mand og var bekendt for sin hjertelighed og urbane maade at optræde paa overfor sine underordnede, hvorved han vandt en stor kreds af venner i alle nationaliteter. Hans død vil blive oprigtig beklaget.«

Hans mor fik ham altsaa hverken at se eller lejlighed til at læse hans smukke eftermæle.

Derimod fik jeg en direkte hilsen fra ham nogen tid efter hans død af en dansk læge, dr. *G. Lasson*, som var hos ham, medens han døde, og senere har praktiseret i mange aar i Aarhus. Ligesom min næstældste datter *Karen Brandt*, gift med gods-ejer *Karl Brandt* til Lehnskov paa Fyen, opholdt sig en maanedstid i Bangkok og omegn paa en rekreationsrejse med et af Ø. K.s skibe (kapt. *Topp*) og var ude paa kirkegaarden for at lægge en krans paa hans grav.

I vinteren 1896 fik jeg for første gang lejlighed til at forsøge *isbaads-sejlads* ved Frederikssund, da vinteren var meget haard, og hele Roskildefjord var islagt og isen stærk nok til at kunne befærdes med isbaade. Min hustru og jeg var inviteret ned til min studenterkammerat, dr. *Valdemar Hansen*, søndag d. 25. januar. Det var klart frostvejr med ret stiv østlig kuling, og efter at vi havde spist frokost hos ham, tog vi ud paa den blanke is, hvor der laa en primitiv isbaad, bestaaende af et solidt plankeunderstel, paa hvilken masten med sejl var rejst, afstivet med barduner ud til siderne. Fartøjet hvilede paa to faste skøjtejern, som var anbragt forude, et paa hver sin side, under det sted, hvor mastens barduner var fastgjort til understellet, medens det tredie skøjtejern var bevægeligt og anbragt agterude og kunde drejes ved hjælp af en rorpind. Sejlføringen var kun et storsejl og en fog. Det var en mægtig fart, man kunde faa fartøjet til at gennemløbe især for bidevind, men det var en kold fornøjelse, for trods pelse og tæpper blev man hurtig gennemisnet af den bidende vind. Og efter en times tid opgav vi issporten, som jeg 13 aar senere fik opfrisket under et besøg i Stockholm, hvor jeg ved Saltsjöbadet saa en samling moderne isbaade med

Mine to ældre brødre,
Fritz og Otto Skeel Schmiegelow 1864.

fine yachtrigninger og et mere bekvemt understel end det, jeg havde for-
søgt mig med i Frederikssund.

Vi havde en behagelig afslutning paa vort besøg hos dr. Hansen i Frede-
rikssund, idet vi ved middagen, inden vi kørte tilbage til København, spiste
sammen med den fornøjelige forfatter til de i sin tid saa berømte for-
tællinger, *Maglekilde Petersen*, som gengav en mængde morsomme historier
og anekdoter i en fortræffelig sjællandsk dialekt.

Skønt jeg nu er fyldt 91 aar og kan glæde mig over et usædvanlig godt
helbred, var jeg, som nævnt, noget af en skrælling i min ungdom og var
overbevist om som ung, at jeg aldrig vilde opnaa den høje alder af 30 aar!
Jeg klarede mig dog! Men i januar 1886 maatte jeg gaa til sengs paa grund
af en stærk forkølelse, hvorunder der udviklede sig en højresidig mellem-
øresupputation, der helbredtes forholdsvis hurtigt under behandling af min
kære, gamle ven dr. Wilhelm Meyer, som tilsaa mig daglig, og hvis be-
handling var uhyre samvittighedsfuld, men ret smertefuld. Imidlertid
holdt der sig stadig hoste, der udviklede sig en chronisk bronchitis, min
gamle lungelidelse syntes at være blusset op, og lægerne raadede mig at
opgive min praksis i nogen tid og rejse sydpaa til et mildere klima. Des-
værre kunde min kære hustru ikke gøre mig følgeskab, da hun i slutningen
af maj ventede sit andet barn, derimod gjorde mine svigerforældre mig
den glæde at følge med mig til Capri.

Vinteren var meget haard. Sne og frost blokerede banerne og bælte-
ne, men endelig tirsdag d. 25. marts kl. 7 morgen afrejste mine svigerforældre
og jeg over Korsør-Nyborg, da forbindelsen Korsør-Kiel endnu ikke var
farbar paa grund af is. Vejen gik over Frankfurt, Basel, Milano, hvor
vejret var sommerligt varmt og videre til Florens, hvor Elm og Ahorn var
helt udsprungne, og hvor vi nød tilværelsen i et udmærket hotel og med
herlige spadsereture. Jeg mindes den dejlige tur, da jeg en morgen i
slutningen af marts gik gennem Porta Romanos langs Viale del Colli, der
snoer sig op til kirken St. Mineato, som Michel Angelo har bygget. Vejen
var temmelig stejl; for tre aar siden havde jeg gaaet samme vej med min
hustru, og da syntes jeg, det var ingen sag, men nu følte jeg mig træt;
jeg var absolut ikke i legemlig condition, og naaede kun halvvejen op.
Jeg fik lejlighed til at besøge dr. *Adolf Meyer*, der var en bror til Wilhelm
Meyer i København. Jeg havde brev og hilsener med til ham og hans
hustru. Han praktiserede i Florens fra november til maj (saa vidt jeg
erindrer var hans speciale øjensygdomme), og ellers opholdt han sig rundt
om i Europa. Jeg tilbragte en times tid hos dem og spadserede hjem langs
Arnoen. Jeg undrede mig over, hvor denne del af byen var pragtfuld op-

bygget og belyst, hvilket skyldtes, at man i Florens i halvfjerserne troede, at byen skulde blive hovedstad i det nye Italien, men heri tog man fejl; det blev Rom og ikke Florens. Imidlertid var byen kommen i stor gæld, og det var kun to aar siden den havde spillet fallit, hvorfor den nu er fattig og hovedsagelig lever af de fremmede, der ønsker at se byens vidunderlige kunstskatte, foruden at den driver lidt kurvefletning og mosaikfabrikation.

Fra Florens tog vi over Rom til Neapel og blev den følgende morgen i smaa baade roet ud til damperen, der i klart solskinsvejr, men med diset horisont, saa vi kun var i stand til at se Vesuv, men ikke Capri og Ischia, sejlede os ud mod Capri. Vesuv var rolig, men en strøm af damp steg op af krateret og spredte sig i form af en bred sky over halvøen Salerno mod Sorrent. Damperen var næsten fuld af passagerer. Vi anløb først det skønne Sorrento, der ligger højt oppe paa klippen inde i en lille bugt. Ved damperens ankomst løb der en mængde baade ud, der hver var forsynet med det hotels navn, hvortil baaden hørte, og luften genlød af høje raab fra baadsmandskabet, der hver især forsøgte at tiltrække passagerernes opmærksomhed. Efter et kvarters forløb var vi klare, og damperen stævne-nede over mod Capri. Nu var vejret bleven fuldstændig klart, og øen tog sig prægtig ud med sine høje klipper, der hævede sig indtil 2000 fod paa nordsiden, Monte Solare, og paa sydsiden, Monte Tiberio, adskilt i Midten ved et mere lavt liggende parti. Vi kom først hen til den blaa grotte, som de fleste passagerer sejlede ind i med smaa baade fra damperen, medens jeg foretrak at vente til senere, da jeg skulde opholde mig ca. 2 maaneder paa Capri. Kl. 12½ var vi ved Grande Marina, øens største landingsplads. Klipperne gaar overalt brat ned i vandet, hvorfor man ikke kan komme i land uden paa to steder, Grande Marina paa øens nordvestlige og Piccolo Marina paa dens sydvestlige side.

Landstigningen var noget besværlig, fordi der ingen landgangsbro findes, saa ilandsættelsen foregik i smaa baade fra damperen, og da der var lidt søgang, maatte vi tildels bæres af capresere, indtil vi fik fast land under fødderne. Der var for nogle aar siden anlagt en slynget kørevej op til byen Capri, og ad den kom vi let op til øens bedste hotel *Quisisana*, der fortrinsvis benyttes af englændere. Tidligere gik vejen ad stejle stigninger og delvis ad trappetrin, udhugne i klipperne, op til byen. Kun muldyr og fodgængere kunde passere den. Nu gaar der en i serpentiner bygget køre-vej op gennem vinhaver og orange- og citronplantager med nye og pragtfulde vuer over golfen over mod Sorrento. Vi naaede op til piazzaen, en lille plads, der ligger tæt nedenfor den kuplede kirke, omgivet af nogle

butikker og en kafé og samlingsstedet for byens befolkning. Her steg vi ud af vognen, og ad en gyde, smal, som alle gader paa Capri er det, naaede vi efter et hundrede skridt *Hotel Quisisana*, hvor værten og hans hustru, Sirena, tog venligt imod os, da de kendte mine svigerforældre, som tre aar før havde tilbragt en vinter hos dem. Hotellet var saa fuldt besat af gæster, at det var tvivlsomt, om vi overhovedet kunde faa plads, da værten hver dag maatte afvise 8—10 tilrejsende. Men efter nogle timers ventetid fik vi i en nærliggende villa, *Frederico*, paa første sal to værelser, der førte ud til en aaben buegang, hvorfra vi havde den herligste udsigt over Middelhavet mod Sicilien og Afrikas nordkyst.

I de mange uger, jeg boede paa Capri, genvandt jeg hurtigt mit fulde helbred. Hosten holdt op, og jeg tog 10 kilo paa i vægt. Hver dag foretog jeg udflugter til øens forskellige udsigtssteder, var i den blaa grotte, oppe til Monte Tiberio, hvor der fandtes ruiner af det palads som kejser Tiberius byggede, og store mængder vel vedligeholdte mosaiker, rester af et teater etc. Paa toppen fandtes en lille kirke, der passedes af en eremit, som bad os skrive vore navne i en bog, han opbevarede. Tæt nedenfor var der bygget et hus paa en stejl fremspringende klippe, der var omgivet af et rækværk, da klippen her styrtede sig ca. 500 meter lodret ned i havet, og her fortalte rygten, at ofre, der dømtes af den sindssyge Tiberius, blev styrtet ned i Middelhavet. En dag spadserede vi til Piccolo marina og sejlede med *Spada's* baad ind i den grønne grotte, der helst skal besøges om formiddagen, naar sollyset trænger ind i grotten, hvis smaragdgrønne, lyse farvereflekser er af en langt skønnere og mere betagende virkning end den blaa grottes. Den grønne grotte har to udgange, og vandet er saa klart, at man kan skelne alt paa bunden af det flere favne dybe vand inde i grotten. Samme dag var vi inde i den røde grotte, der var en 100 fod lang og 20 fod bred hulhed i klippen, hvor man kunde sejle ind med baaden og i bunden gaa i land paa et stykke tør strandbred.

Vi besøgte en dag et bekendt engelsk malerpar, Mr. og Mrs. *Anderson*, som havde bosat sig paa øen i byen Capri i et gammelt kloster, hvis rester udgør en stor del af byen, og hvori der bor mange familier. Vi spadserede gennem klostrets lukkede buegange, der nu var byen Capris gader, og naaede endelig gennem en lille port ind til familien. Der var en mængde af den derværende engelske koloni paa besøg, idet der to gange om ugen var aabent hus for kolonien hos familien *Anderson*, hvis have var en for Capri ualmindelig stor og velpasset plet jord med brede gange med søjler, overdækkede af vin. Alle var, da vi kom, stærkt optaget af at spille boccia, et spil, der senere ogsaa er blevet indført herhjemme.

Undertiden hændte det, at ensformigheden blev afbrudt af besøg hjemmefra. Saaledes dukkede pludselig en gammel studenterkammerat op, dr. *Anker Frode Rasmussen*, reservelæge paa almindelig hospital, senere dr. med., og reservelæge hos professor *Carl Reisz*, specialist i mave-tarmsygdomme; han døde 70 aar gammel som overlæge paa St. Josefs hospital under navnet Halk. Han havde rejst uafbrudt fra København, kun med en dags ophold i Milano. Jeg sad ved lunchen paa hotel Quisisana, hvor vi efter nogle dages ophold paa Villa Frederico var flyttet over, da han overraskende traadte ind i spisesalen. Og da hotellet var fuldt optaget, blev der sat en ekstra seng ind i mit værelse. Han bragte gode nyheder med fra København, baade min hustru og 1½ aar gamle datter, Ellen, befandt sig vel. Det gjaldt om at udnytte de faa dage, han kunde ofre paa Capri, for at gøre sig bekendt med dens mærkværdigheder. Heldigvis var disse dage begunstiget af et smukt vejr. Efter lunchen spadserede vi ud til det nærliggende Tragara langs stien forbi Taraglioniklippen og klatrede derefter op til *Telegrafstationen* (Semiphor), der laa oppe paa en klippeknode, hvorfra der var fri udsigt til fastlandet, særlig pynten Massa. Indtil to aar før stod Capri nemlig kun i soltelegrafisk forbindelse med omgivelserne, men for to aar siden blev der lagt en traad over til Neapel. Den følgende dag drog vi af sted til Monte Solaro ledsaget af hotellets hund *Leo*, der havde kastet sin kærlighed paa mig, og altid gik med mig paa mine ekskursioner. Vi fulgte den nyanlagte kørevej, der snoer sig i zigzag opad fjeldet og naaede saaledes Anacapri, der er den anden by paa Capri, men i sammenligning med byen Capri af underordnet betydning. Der findes store vinhaver og enkelte græsgange i Anacapri, hvorfra øen bliver forsynet med mælk og smør. Vi var begge trætte af turen dagen før og maatte søge ind i en kro i Anacapri for at udhvile og læske os ved en flaske landvin. Fra Anacapri stiger vejen stejlt op, man maa tildels klatre, og efter en halv times forløb naaede vi eremiten *Anselmo's* bolig, der ligger smukt med udsigt mod syd over Capri. Anselmo vaager over en kirke, hvori han bor, han er meget venlig og forekommende, vil gerne se fremmede, der nyder udsigten fra hans terrasse udenfor hans bolig. For at komme helt op paa toppen, maatte vi klatre ad en stejl klippe, hvis bestigning var meget anstrængende, men vi naaede endelig derop, stærkt forpustede. Paa toppen fandtes der ruiner af et fæstningsanlæg, der skulde stamme fra napoleonstiden og være anlagt af Franskmændene.

Da Anker Frode Rasmussen skulde forlade Capri næste dag og gerne vilde se resterne af kejser Tiberius' villa paa Monte Tiberius, fik vi

heste om eftermiddagen og red derop. Paa tilbagevejen derfra gjorde vi en afstikker til *Arche naturale* og *Cavum matromanium* (eller som Capreserne kalder den *Cavum matrimanium*. *Arche naturale* er en storslaaet, gigantisk bue, dannet af nedstyrtede, kolossale stenmasser, der i faldet er blevet staaende, støttende sig til hinanden. *Cavum matromanium* er en vældig stor naturlig hule ind i fjeldet. Dens vægge er fra gammel tid udforet med hvælvede murstensvægge og det hele omdannet til et tempel, hvoraf der endnu findes betydelige rester. Trods hulens betydelige dimensioner ligger den godt skjult, og kun ad en stejl og besværlig trappe med mange trin naar man ned i den.

Endnu fik jeg lejlighed til at vise min gæst en overordentlig interessant stalakitgrotte, der ikke laa langt fra hotellet, tæt ved en kirke, St. Michele. En dreng viste os ned i hulen, der tilhører en privatmand, som afkræver en lire af hver besøgende person. Hulen er bælgmørk, hvorfor vi hver var forsynet med et brændende lys. Adgangen er smal, og hulen er ca. 50 alen dyb og af meget uregelmæssig form. Væggene er overalt dækket af en rigdom af stalakitfarver af stor skønhed. De enkelte stalakitter kunde have en længde af ca. en alen og være naalefine. De dannes af stærkt saltholdigt vand, som stadig siver ned, afsættende krystaller. Samme aften afrejste Anker Frode Rasmussen med damperen til Neapel. Jeg fulgte ham ned til Grande marina, hvor jeg tog afsked med ham. Han skulde nu gøre en tur op gennem Italien, for over Venedig at tage til Wien, hvor han vilde opholde sig en maanedstid paa studiernes vegne, og derefter over Paris og London rejse hjem til København, hvor han skulde være den 1. juli.

Jeg blev til 10. maj paa Capri. Men inden jeg forlader denne herlige ø, skal jeg gøre opmærksom paa enkelte forhold, som virker overraskende paa os skandinaver.

Den første ny iagttagelse, jeg havde lejlighed til at gøre under mit ophold, var, at jeg af de engelske kredse, vi stadig færdedes i, lærte et nyt boldspil. Det spilledes i et af de gamle klostres store refektoriesale, som tennis, kun med den forskel, at der bruges fjerbolde i stedet for gummibolde. De kaldte det for *Badminton*, og jeg gensaa det først et halv hundred aar senere, da det blev indført i Danmark. Naar vejret var daarligt, drev jeg dette spil med stor iver paa Capri i 1886.

Den anden iagttagelse var et typisk træk i Italien paa den tid. Forbindelsen mellem Neapel og Capri besørgedes af en lille damper, »Vaporettoen«. For de indfødte italienere afkrævedes der kun 1 lire for en tur, medens alle fremmede fik lov til at betale 10 lire.

Den tredie jagttagelse fortalte om italienernes medfødte foragt for dyrenes lidelser. En særlig grim form for dyrplageri saa jeg, da de store sværme af Vagtler om foraaet kom flyvende paa deres træk mod nord fra Afrika og trætte efter den lange flugt slog sig ned paa Capris klipper for at hvile. De fanges da i store net, der er udspændt paa Capris klipper, for levende i kasser at sendes til London og Paris, hvor kødet anses for en stor delikatesse. Paa Capri drives fangsten rationelt, da Vagtlernerne er en stor eksportartikel. Men mange blev taget med hænderne af halv-voksne drenge, der bandt et stykke sejlgarn i benene paa dem, og lod dem flyve et stykke for bagefter at hale dem ned til sig og gemme fuglene levende i deres lommer. Jeg overværede 1. paaskedag messen i den store kuppeldækkede kirke ved piazzaen i Capris by. Kirken var stopfuld af kirkegængere, og da fastetiden ophørte kl. 12, hvilket forkyndtes ved klokkeringning, steg der op i kirkerummet hundredvis af vagtler, som kirkegængerne havde medbragt levende i deres lommer, og som fløj op mod kuplen, hvor fuglene flagrede omkring i flere døgn og forgæves søgte ud i det frie. Vinduerne i kuplens tag var stængte, og først sulten afsluttede deres lidelser. Et mere oprørende eksempel paa udsøgt dyrplageri har jeg ikke overværet.

Da jeg den 10. marts forlod Capri med Vaporettoen for over Neapel at rejse hjem, befandt jeg mig fuldstændig vel, og min lungelidelse har aldrig generet mig i de 60 aar, der siden er forløbet.

Ombord paa Vaporettoen oplevede mine svigerforældre og jeg en overraskende episode. Vi sad og talte sammen, da en italiensk soldat, en Bersagliere, med den smukke fjerbusk i sin hat, blandede sig i vor samtale, og udtrykte sig paa flydende norsk. Det viste sig, at han som ung, for at uddanne sig i handelsfaget, havde opholdt sig tre aar i Oslo, og beherskede sproget til fuldkommenhed.

Jeg har p. 136 i min omtale af St. Josefs hospitals betydning for otolaryngologiens udvikling herhjemme, beskrevet enkelte træk i min kamp for at hæve otolaryngologien op til en selvstændig disciplin ved det medicinske universitet herhjemme. Ved min udnævnelse d. 1. januar 1898 kom jeg som leder af den da aabnede otolaryngologiske poliklinik paa det kongelige Frederiks hospital for første gang i nærmere kontakt med universitetet, for saa vidt som det blev mig paalagt at holde kliniske forelæsninger over ørets, strubens og næsens sygdomme for de studerende.

Allerede i 1881 havde regeringen nedsat en kommission til undersøgelse af muligheden og hensigtsmæssigheden af en flytning af Frederiks hospi-

tal, og i foraaet 1882 afgav kommissionen, hvis formand var *C. E. Fenger* og hvori professorerne *Panum*, *Plum* og *Staffeldt* havde sæde, sin betænkning, der imidlertid beredte lægeverdenen en stor skuffelse, hvorom en artikel i *Hospitalstidende* 9. aug. 1882, s. 537, forfattet af *Carl Lange* bringer bud til efterverdenen.

Kommissionen kom nemlig til det besynderlige resultat, at man, i stedet for at flytte hospitalet hen til Østerfælled eller Vesterbro, hvor der dog var muligheder for ved nybygninger at opfylde videnskabens og undervisningens berettigede krav, skulde bevare Frederiks hospital, hvor det laa, eftersom kommissionen mente, at der paa dets nuværende sted var tilstrækkelig plads til, at der paa den kunde foretages de nødvendige udvidelser af hospitalet og til de videnskabelige instituter, der efter det medicinske fakultets indstilling maatte betragtes som de mest uundværlige,

Alle, ministeriet inklusive, fandt det heldigvis indlysende, at det resultat, kommissionen var kommen til, stred mod al fornuft. Og ministeriet desavouerede ogsaa i 1883 kommissionens betænkning, og erklærede, at det var ministeriets hensigt, at tanken om at flytte Frederiks hospital, fødselsstiftelsen og de lægevidenskabelige instituter, skulde realiseres.

Imidlertid lykkedes det ikke ministeriet at gennemføre planen, ikke mindst fordi man paa det tidspunkt ikke kunde finde en passende byggrund, da krigsministeriet nærede betænkeligheder ved at give sit minde til, at fælledeerne anvendtes til dette øjemed.

Og dermed var Frederiks hospitalssagen fuldstændig død og virkede som en hemsko paa udviklingen herhjemme, thi autoriteterne nægtede fremme af forslag til forbedringer af det lægevidenskabelige undervisningsapparat, idet man vel anerkendte berettigelsen af slige forbedringer, men ikke mente paa det daværende tidspunkt at ville gøre forsøg paa at gennemføre disse, førend den paatænkte flytning af Frederiks hospital havde fundet sted.

Mærkelig nok lykkedes det, udenom ministeriet, i 1883 at faa oprettet et docentur, der besattes med dr. *Carl Julius Salomonsen*, hvorimod alle krav om lærerposter i patologisk fysiologi, børnesygdomme og lignende, for den elementære undervisning vigtige, discipliner blev afviste. Det var med disse for det medicinske studiums forbedring deprimerende tilstande herhjemme som baggrund, at den medicinske presse ansaa stiftelsen af polikliniken for ubemidlede i København som en af aaret 1884's vigtigste og interessanteste begivenheder, fordi der derved skabtes muligheder for undervisning i specialfagene, og polikliniken paa den maade kunde erhverve sig en fremskudt plads i vort undervisningsapparat.

I henhold til ministeriets erklæring af 1883 om, at det paa trods af kommissionens arbejde ikke vilde opgive flytningen af Frederiks hospital, lod oberst *Schiøller*, der i oktober havde afløst *Fischer* som Frederiks hospitals direktør, udarbejde tegninger til et nyt Frederiks hospital ved hjælp af arkitekt *Friederichsen*, og i begyndelsen af september modtog jeg henvendelse fra oberst *Schiøller*, som bad mig give ham meddelelse om de forandringer, der efter min mening burde kræves til en otolaryngologisk universitetsklinik.

Det var første gang, der fra statens side var vist otolaryngologien officiel interesse som studiefag herhjemme, og jeg besvarede d. 25. november 1887 skrivelsen, hvori jeg hævdede, at der foruden en poliklinik maatte være en mindre hospitalsafdeling, for at operativ behandling af dertil egnede patienter kunde udføres af den otolaryngologisk trænede overlæge. En nærmere redegørelse af mine fordringer skal jeg her forbigaa, da hele aktionen fra oberst *Schiøllers* side snart viste sig at være dødfødt. Det er nu 60 aar siden, denne skrivelse blev afsendt, og jeg betragtede det kun som en begyndelse for en videre udvikling, idet otolaryngologien, naar den først havde faaet foden indenfor det medicinske studiums rammer, bedre kunde skaffe sig lys og luft under udviklingen ved siden af de øvrige specialfag, hvorfor mine ønsker dengang var særdeles beskedne.

Men alle ens skønne forhaabninger brast, thi i det forslag, som kultusministeren forelagde rigsdagen d. 4. december 1888, var der ganske vist foreslaaet en gynækologisk afdeling med 40 senge, en øjenafdeling for 50 patienter, en afdeling for patienter med hudsygdomme og syfilis med 100 senge, medens afdelingen for øre- og halssygdomme var reduceret til det halve (10 senge).

Jeg havde i mit stille sind ventet, at det lægevidenskabelige fakultet havde støttet sagen, skønt jeg vidste, at den kirurgiske professor, *Oscar Bloch*, altid havde været en ivrig modstander af oprettelsen af en særlig otolaryngologisk hospitalsafdeling. Men jeg tog sørgeligt fejl, thi otte dage efter, at forslaget var offentliggjort, roste *Hospitalstidende* ganske vist ministeriets forslag og var glad for den betydelige udvidelse, det nye Frederiks hospital vilde faa. Men medens man beklagede, at det projekterede hospital ikke var forsynet med en egen afdeling for børnesygdomme, var redaktionen meget misfornøjet med, at ministeriet havde gjort »maaske vel meget for et andet fag, nemlig otolaryngologien, hvilket det havde tiltænkt 10 senge«.

Denne kritiske motivering, som sandsynligvis skyldtes *Oscar Bloch*, der tillige var medredaktør af *Hospitalstidende*, fortjener at blive bekendt for

nutidens læger, der sikkert vil forbavsnes over den besynderlige mangel paa fremsyn, som paa dette omraade var karakteristisk for en ellers brav og dygtig, men i mange henseender mærkelig smalsporet og bornert, kirurgisk lærer. Paa trods af, at han vidste, i henhold til det memorandum, jeg havde indgivet til det medicinske fakultet, at der i nabolandene, saavel i nord som i syd, allerede havde udviklet sig specialdocenturer, knyttede til specialklinikker og hospitalsafdelinger for næse-, øre- og halssygdomme, benægtede han alligevel med al kraft berettigelsen af en lignende udvikling herhjemme og motiverede sin (eller redaktionens opfattelse af det ministerielle forslags berettigelser paa følgende maade (se *Hospitals-tidende* 1888 s. 1241): »Dette (d. v. s. 10 senge) er ganske vist ikke meget, men det hæver dog en otolaryngologisk afdeling op til at være en egentlig hospitalsservice, beregnet paa almindelig patientbelægning, *hvilket den sikkert ikke bør være*. Denne specialitet bør drives poliklinisk og dens lokaliteter i hospitalet være beregnede herefter, saa at de i det højeste kommer til at indeholde et par senge til brug for patienter, der tilfældigvis faar ondt eller kommer til at bløde vel stærkt under behandlingen, men iøvrigt ikke indrettes for lignende patienter. De betydeligere operative tilfælde, der kræver hospitalsmæssig behandling, bør henvises til de egentlige kirurgiske afdelinger. Man kan være en meget god specialist i otolaryngologien, uden at være kirurg af fag (!), og derfor bør man ikke beregne en otolaryngologisk afdeling paa en egentlig kirurgisk virksomhed; en saadan virksomhed vil afdelingens bestyrer ikke altid kunne bestride. Man bør endog undgaa at friste ham til at indlade sig paa store kirurgiske foretagender, thi den, i hvert fald dog ganske lille afdeling, kan dog ikke udstyres som det i vore dage fordres af lokaler, hvor betydelige operationer skulle udføres, og den hele virksomhed vil derfor let faa en uhyggelig karakter, naar man gaar udenfor, hvad der foretages poliklinisk.«

Otolaryngologiens fremtidige stilling herhjemme maatte skades af denne kritik, hvis urigtighed allerede den gang var indlysende for alle, der blot havde det mindste kendskab til denne videnskabs daværende standpunkt, og som, set i vor tids belysning, vidnede om et kolossalt misgreb hos de mænd, der som medlemmer af det daværende lægevidenskabelige hovedorgans redaktion burde være bedre underrettede end tilfældet var. I al fald burde de vogte sig for at vildlede i stedet for at vejlede den offentlige mening. Jeg forsøgte at bøde paa slaget ved om muligt at fremkalde en offentlig diskussion af spørgsmaalet.

Jeg skrev derfor d. 14. december 1888 et længere brev til *Hospitals-tidendes* »højtærede redaktion«, hvor jeg beklagede redaktionens stilling

til forslaget om den nye otolaryngologiske afdeling. Men jeg skal ikke komme nærmere ind paa brevets indhold, da *Hospitalstidendes* redaktion ikke alene ikke offentliggjorde mit brev, men overhovedet ikke svarede paa det.

Dette afholdt mig ikke fra at sende det lægevidenskabelige fakultet d. 16. januar 1889 en længere motivering for nødvendigheden af, at den otolaryngologiske hospitalsservice ikke blev strøget i det Schiøllerske projekt, da jeg vidste, at forslaget i den nærmeste fremtid skulde behandles i rigsdagen. Jeg skal kun anføre slutningen af min henvendelse til fakultetet: »Undertegnede (E. S.) slutter hermed motiveringen af sin opfattelse af spørgsmaalet: Otolaryngologisk hospitalsservice eller ej. Oprettelsen af det nye Frederiks hospital danner et vendepunkt i vort hjemlige medicinske livs udvikling, og det er derfor sikkert alles ønske, at det, vi nu have udsigt til at faa, i enhver henseende maa blive saa mønsterværdigt, at alle de krav, som den medicinske uddannelse bør stille, kan ske fyldest.«

Imidlertid arbejdede regeringen forgæves paa at faa det Schiøllerske forslag vedtaget af rigsdagen i samlingerne 1888—1889—1890 og 1891, hvorefter det forsvandt, og saa var man lige vidt.

Saa blev der i sommeren 1892 nedsat en ny kommission, som tildels løste flyttesagsspørgsmaalet, for saa vidt som rigsdagen i 1893 vedtog, at det nye rigshospital skulde ligge paa en 20 td. lands grund paa Nørrefælle, som det ogsaa senere skete. Og da det var fastslaaet, begyndte man at udarbejde planerne om de 20 td. lands bebyggelse, og betænkningen til forslag var færdig 1. septb. 1895.

I sammenligning med det Schiøller'ske forslag, der var paa 35 td. land, var det nu vedtagne stærkt reduceret og manglen af specialafdelinger meget fremtrædende.

Paa det Schiøller'ske forslag fandtes der afdelinger for nerve- og sinds sygdomme, hud- og veneriske sygdomme, børne- og otolaryngologiske sygdomme, foruden gynækologiske og øjenssygdomme, medens det vedtagne forslag kun havde optaget en øjenafdeling og en gynækologisk afdeling. Denne mangel blev kritiseret af Alex. Haslund (*Hospitalstidende* 1895 s. 1156) for hudafdelingens vedkommende, medens Holger Mygind i samme bind af *Hospitalstidende* paapegede den store mangel ved forslaget, at man havde opgivet den otolaryngologiske afdeling. Dette var saa meget mere uheldigt, som der paa det Kgl. Frederiks hospital paa dette tidspunkt endnu ikke fandtes nogen mulighed for en speciel otolaryngologisk undervisning, idet der i aaret 1895 endnu ikke fandtes nogen otolaryngologisk poliklinik endsige nogen afdeling for øre-, hals- og næsesygdomme.

Holger Mygind tilraadede derfor, at der paa det nye Frederiks hospital indrettedes en bygning for næse-, hals- og øresygdomme, der skulde behandles poliklinisk, men at den tillige skulde indeholde et begrænset antal senge for patienter, der fordrede sengelejebehandling »men dette er maaske at fremsætte et pium desiderium«.

Hertil knyttede *Hospitalstidendes* redaktion følgende bemærkninger, som rimeligvis stammer fra den daværende kirurgiske redaktør, professor *Thorild Rovsings* pen: »Angaaende spørgsmaalet om en særlig hospitalsafdeling for patienter med øresygdomme, maa vi hævde det samme standpunkt, som *Hospitalstidende* indtog 1888, nemlig at det maa fraaades. Otologerne (d. v. s. ørelægerne) have kun undtagelsesvis kirurgisk uddannelse og bør derfor ikke fristes (!) til at paatage sig saadanne større operationer, der kunne blive nødvendige i tilslutning til en øresygdom og som fordrer fuldt kirurgisk apparat og operationslokaler. Patienterne bør i saadanne tilfælde indlægges paa den kirurgiske afdeling, hvor det jo ikke er udelukket, at specialisterne kan deltage i efterbehandlingen, hvis det skønnes nødvendigt.«

Jeg har fremdraget denne udtalelse, som bedre end noget andet viste otolaryngologiens retsløshed indenfor det lægevidenskabelige fakultet saa sent som 1895 og vidnede højt om de ledende kirurgers forbavsende ukendskab til otolaryngologien.

Det baade harmede og overraskede mig, at lægerne paa Frederiks hospital manglede al forstaaelse af otolaryngologiens betydning som specialfag saavel ved undervisningen som i den praktiske lægegerning, og at man endog slet ikke havde gjort forsøg paa at faa oprettet blot en otolaryngologisk poliklinik ved Frederiks hospital, saa meget mere som de maatte vide, at Kommunehospitalet elleve aar før havde faaet oprettet en saadan special poliklinik, og at denne i aarenes løb havde ydet overlægerne fortrinlig hjælp ved behandling af patienter, der var henvist til den fra de forskellige afdelinger.

Jeg forsøgte i begyndelsen af 1895 at optage sagen paany, idet jeg først fremkom med et forslag, som d. 15/2 1895 var forelagt overbestyrelsen i Københavns poliklinik, der bestod af borgmester *L. Borup*, professorerne *Carl Lange* og *Oscar Bloch*, samt raadmand *Chr. Wassard* og var tiltraadt af overbestyrelsen, hvorefter forslaget indsendtes til Kultusministeriet i marts 1895. Forslaget gik ud paa, at der maatte oprettes en *docentpost i otolaryngologi* ved det medicinske fakultet samtidig med, at der indrettedes en otolaryngologisk poliklinik, hvor de studerende kunde *obligatorisk* modtage undervisning i erkendelsen og behandling af sygdomme i øret

og struben, forinden de indstillede sig til den lægevidenskabelige stats-eksamen. Jeg fremhævede, at det var nødvendigt, at lægerne, inden de blev kandidater og fik jus practicandi, havde gennemgaaet et saadant obligatorisk kursus, thi som forholdene var nu, slap lægerne ud i deres praksis, uden at de havde mindste anelse om betydningen af sygdomme i ørerne og struben, og ikke en af dem, der absolverer deres statseksamen har *nogensinde foretaget en otoskopisk undersøgelse, har set en tromme-hinde eller gjort forsøg paa at undersøge struben og svælgets dybere afsnit med et spejl*, og ingen har gjort blot forsøg paa at gøre sig fortrolig med den otolaryngologiske undersøgelse, diagnose og behandling.

Jeg gjorde endvidere regeringen opmærksom paa den inkonsekvens, at staten aarligt udgav store summer for at oplære de døvstumme til nyttige samfundsmedlemmer, medens den samtidig lader den eneste mulighed for at forringe de døvstummes antal urørt. Nu ved man nemlig at en rationel oplæring af lægestanden i erkendelsen og behandlingen af ørets sygdomme, vil formindske et stort antal af de døvstumme og stærkt tunghøre, hvis Lidelser skyldes følger af en slet behandling eller mangel paa rationel behandling af de i den tidlige alder erhvervede ørelidelser (skarlagensfeber, mæslinger, difteritis, kroniske mellemøresuppurationer og m. a.).

For at modarbejde dette uheldige forhold, skulde der oprettes en *docent-post i otologi ved Københavns universitet*, men samtidig maatte der oprettes en *universitetspoliklinik for øre- og halssygdomme*.

Under de forhaandenværende indskrænkede pladsforhold paa det nuværende Kgl. Frederiks hospital vilde det maaske være umuligt, eller i hvert fald meget vanskeligt i hospitalet at skaffe plads til en saadan otolaryngologisk poliklinik. For imidlertid ikke at opsætte virkeliggørelsen af denne plan, indtil man ved flytningen af Frederiks hospital fik bedre muligheder for at indføre undervisningen i otolaryngologien ved universitetet, tillod jeg mig at henlede ministeriets opmærksomhed paa, at overbestyrelsen for Københavns poliklinik var villig til i fremtiden at lade den eventuelt ansatte docent bestyre poliklinikens afdeling for øre-, hals- og næsesygdomme, der aarligt besøgte af ca. 3000 patienter, samt at denne afdeling med et aarligt tilskud fra staten udvidedes og udstyredes med det fornødne antal videnskabelige apparater, for at gøres skikket til midlertidigt at fungere som universitetets otolaryngologiske klinik.

Paa dette mit andragende fik jeg et afvisende svar, men *mig uafvidende* satte mit andragende dog fart i spørgsmaalet om oprettelsen af en otolaryngologisk poliklinik ved Frederiks hospital.

Det viste sig nemlig, at fhv. reservekirurg, dr. med. *A. Bornemann* og

dr. med. *Holger Mygind* i al stilhed havde indgivet et andragende til Frederiks hospitals inspektør *Teisen* om tilladelse til at benytte et af Frederiks hospitals konsultationslokaler til offentlig og gratis at behandle patienter med øre-, næse- og halssygdomme.

D. 19. december 1895 svarede *Lægeraadet* (Lægeraadets Exp. 19/12 95 No. 613) paa en skrivelse af 8. novbr. fra *ministeriet* for kirke- og undervisningsvæsenet, hvori det udbeder sig lægeraadets og inspektør *Teisen*'s udtalelse i anledning af *Bornemanns* og *H. Myginds* andragende om at benytte et af hospitalets konsultationslokaler til gratis at oprette en otolaryngologisk poliklinik i Frederiks hospital. De to herrers andragende afslaaes, men skrivelsen giver anledning til drøftelse af otolaryngologiske patienters behandling paa Frederiks hospital. De, der skulde behandles operativt, blev indlagt paa hospitalet, hvorimod de, der kunde behandles ambulant, blev henvist til den under afdeling D. sorterende kirurgiske poliklinik. Dette afslaaes, fordi lægeraadet mente, at det var uheldigt af pladsmangel at oprette en saadan »privat« klinik, og fordi hospitalet ingen brug har for det (!), da overlægerne kun undtagelsesvis vilde henvise hospitalspatienter til speciel undersøgelse og behandling paa denne klinik. *Teisen*'s hovedindvending var imidlertid, at selv om det er en »privat klinik«, vil det dog af publikum blive betragtet som Frederiks hospitals klinik, (selv om ansøgerne ikke udtrykkelig siger det, kan der dog ikke være nogen tvivl om, at de forbinder denne tanke med deres ansøgning) og *Teisen* fra-raadede derfor at overlade private læger lokaler i hospitalet.

Imidlertid gav skrivelsen anledning til, at lægeraadet drøftede otolaryngologiske patienters behandling paa Frederiks hospital, og af hensyn til de studerendes tarv tilraadede *Teisen*, at der ved Frederiks hospital oprettedes en poliklinik for øre-, næse- og halspatienter og at pladsen som leder af denne poliklinik, efter at rigsdagen havde bevilliget penge til ham, blev opslaaet i *Hospitalstidende* 13. oktober 1897. Ansættelsen var paa 6 aar med mulighed for fornyelse. Lønnen var 1200 kr. aarlig. Den søgtes af dr. med. *Anders Grønbeck*, *Holger Mygind* og mig, der under 10. decb. bev udnævnt fra 1. januar 1899 at regne.

Derved havde otolaryngologien efter 14 aars kamp endelig faaet indpas blandt de lægevidenskabelige specialiteter ved Københavns universitet, dog kun som »leder«, selv om denne »leder« var forpligtet til at docere otolaryngologi for de studerende. Der bevilligedes af ministeriet d. 16. decb. 1897 628 kr. 20 øre til anskaffelse af instrumenter med dertil hørende skab og 300 kr. til anskaffelse af klinikmøbler og inventar. Instrumen-

tarier kompletteredes ved finansloven 1898 med 1902 kr. 95 øre til yderligere anskaffelser. Kliniken aabnedes 17. januar 1898 og holdtes aaben mandag, tirsdag, torsdag og fredag kl. 1—4.

Operativ behandling paa hospitalets afdelinger var mig strengt forbudt ifølge en instruks, som aldrig har været mig forevist.

Kliniken fik en stor betydning for spredning af kendskabet til den moderne otolaryngologi blandt læger, idet mine forelæsninger kunde glæde sig over en voksende tilslutning fra de medicinske studerende, skønt deltagelsen i disse kursus var rent frivillig. Det hjalp paa arbejdet, at jeg aaret efter, at kliniken var begyndt, fik en lønnet assistent (dr. *Saxtorph Stein*). Og saaledes fortsattes arbejdet indtil 1910, da hospitalet flyttedes ud paa Nørrefælled.

Forslaget til det nye hospital paa Blegdamsfælleden fremkom i sommeren 1899 og blev bifaldet af ministeriet i februar, efter at det var omarbejdet, og udgifterne reducerede med godt 1 million, og derefter antaget i folkettingen d. 5. oktober 1900.

Departementschef *Asmussen*, som var medlem af den kommission, der udarbejdede det endelige forslag med hensyn til det nye Frederiks hospital paa Blegdamsfælled, meddelte mig lejlighedsvis, at Oscar Blochs uforandrede og fanatiske modstand mod at komplettere den otolaryngologiske poliklinik med en stationær hospitalsafdeling og dertil hørende kirurgiske operationsstue, blev nedstemt af de øvrige medlemmer af kommissionen.

At Rigshospitalets øreklinik i dens oprindelige form langtfra var tilstrækkelig udbygget til at møde de krav, der stilledes til den, skal jeg kun nævne en passant. Det skete først nogle aar efter, at jeg i 1926 paa grund af alder afgik som professor i otolaryngologi.

Jeg betragter det som et virksomt fremstød i otolaryngologiens udvikling herhjemme, at jeg efter samraad med *Anders C. Grønbeck* dannede *Dansk otolaryngologisk forening* i foråret 1899, der holdt sit første møde lørdag d. 11. marts 1899 i Frederiks hospitals otolaryngologiske klinik. Medlemmernes antal var kun faa i begyndelsen, men nu er der op imod 100 medlemmer og deriblandt 7 svenske otolaryngologer, hovedsagelig fra Skaane.

Endnu et par erindringer fra min virksomhed paa Frederiks hospital som leder af den otolaryngologiske poliklinik. Tre aar efter, at jeg var bleven leder her, fik jeg uventet en anmodning fra det lægevidenskabelige fakultet om at optræde som en af de to officielle opponenter, der fungerer ved det offentlige forsvar for enhver disputats, der antages af fakultetet

Professor i anatomi Jens Chiewitz.

til erhvervelse af en doktorgrad ved Københavns universitet. Sagen var den, at *Jørgen Møller*, der 12 aar før havde taget lægeeksamen, af fakultetet havde faaet antaget sin doktorafhandling, der handlede om »Den komparative Anatomi af larynxmuskulaturen (d. v. s. Strubens muskulatur) og forsvaret var ansat d. 13. marts 1901. Som universitetets officielle opponenter havde universitetets lægevidenskabelige fakultet i 1900 udnævnt min gamle ven, professor anatomiaë *Jens Chiewitz* og professor dr. phil., zoologen *Hector Jungersen*, der havde bedømt afhandlingen og derfor ogsaa var selvskrevne til at optræde

som de to officielle opponenter paa universitetets vegne. Imidlertid var Jens Chiewitz, der led af en langsomt fremadskridende lungetuberkulose, nødt til at melde sig syg og telefonerede til mig for at spørge, om jeg var villig at træde hjælpende til og overtage hans hverv som officiel opponenter. Jeg indvilligede deri, skønt jeg havde mine store betænkeligheder, fordi det emne, doktorafhandlingen behandlede, var mig ganske fremmed, da jeg aldrig havde syslet med strubemuskulaturens komparative anatomi, og fordi der kun skænkedes mig otte dage til disputatsens afholdelse, hvilket var ret knapt til at sætte mig ind i emnet. Men jeg modtog tilbudet, fordi det vilde blive første gang, at en otolaryngologisk docent fik lejlighed til officielt at optræde paa universitetets vegne, og en saadan lejlighed mente jeg ikke paa fagets vegne at burde lade gaa ubenyttet hen. Endelig kom dertil, at jeg ved at sige ja til opfordringen, gjorde min gamle ven Chiewitz en stor, personlig tjeneste, da han, som var overordentlig samvittighedsfuld i sin universitetsgerning, nødig paa grund af sin sygdom, vilde hindre doktordisputatsen, der sikkert vilde blive udsat paa ubestemt tid, hvis jeg ikke traadte hjælpende til. Men det kostede mig otte dages slid at tilegne mig tilstrækkelige kundskaber i det mig hidtil ukendte emne, for selve dagen at kunne møde frem i det gamle doktordisputatsauditorium med en nogenlunde vel funderet opposition.

Jeg kunde have anset det for mere naturligt, om universitetet havde ladet mig bedømme en anden afhandling, som en af mine assistenter dr. *Hans J. H. Schousboe* kort før (28. februar 1891) forsvarede for doktorgraden, da afhandlingen, der handlede om »Bakterierne i den normale næsehule og næsesekretets bakteriedræbende evne«, for et stor del var bleven til i øre- og Halsklinikken paa Frederiks hospital og efter min opfordring. Men dette skete ikke, fordi Oscar Bloch ansaa sig selv for mere sagkyndig end mig til at overtage bedømmelsen af arbejdet sammen med bakteriologen Carl Julius Salomonsen.

Rigshospitalets indvielsesfester i efteraaret 1910 blev indledede med en privat middag hjemme hos mig, hvor professor *Gustav Killian* fra Freiburg og dr. *Charles Kruse* fra Göteborg boede. Sammen med *Gunnar Holmgren* fra Stockholm og 20 danske otolaryngologer fejrede vi dagen med denne middag torsdag d. 1. sept. Dagen efter var der stor fest paa universitetet kl. 12, med tale af rector magnificus Carl Jul. Salomonsen, sang af *Studentersangforeningen*, tale af dekanus for det medicinske fakultet, prof. *Knud Faber*, derpaa doktorpromotion, idet professorerne *Vilhelm Johannsen* og *O. T. Jensen* fra det naturvidenskabelige fakultet udnævntes til *doctores honoris causa* til det vedkommende fakultet. Om aftenen var der stor fest hos prof. Carl Julius Salomonsen i det nye eksperimentel-pathologiske institut.

Lørdag d. 3. sept. var der stor indvielsesfest paa Rigshospitalet i et stort telt, der var rejst paa tennispladsen udfor den otolaryngologiske pavillon. Det pjaskregnede, og teltets indre var delvist sat under vand!

Den stilling, som Rigshospitalets overlæger indtog i forhold til universitetet var meget uensartet. De gamle overlæger fra Frederiks hospital og fødeafdelingen, som var flyttet med over til Rigshospitalet, var foruden at være overlæger tillige ordinære professorer ved universitetet og lønnedes som saadan og var medlemmer af fakultetet. Det drejede sig om professor *Leopold Meyer*, professor *Thorkild Røvsing* (afd. C.) og professor *Schaldermose* (afd. D.). Men desuden var der dukket nye afdelinger op paa Rigshospitalet, nemlig øjenafdelingen, øreafdelingen, den dermatologiske afdeling, børneafdelingen og røntgenafdelingen, hvis begyndelse maa føres tilbage til nogle aar før 1910, da der i »Grønnegaarden« paa Frederiks hospital indrettedes et beskødent træskur, hvori anbragtes en røntgen-diagnosestation.

Af disse indtog øjenafdelingens overlæge en særlig stilling, idet hans forgænger, prof. *Jannik Bjerrum*, ligesom sin forgænger, prof. *Grut* alle-

rede var professor ordin. og medlem af fakultetet. Men skønt vi andre overlæger officielt docerede anerkendte specialiteter, og de studerende var tvungne til at deltage i disse kursus, inden de fik lov til at indstille sig til eksamen, og skønt vi tilkaldtes til bedømmelse af doktordisputatser indenfor vore respektive fag, og saaledes altsaa, fraregnet eksamination til embedseksamen, udførte det samme arbejde som de ordinære professorer, havde vi ikke spor af indflydelse paa universitetets studieplan, thi som docenter var vi ikke medlemmer af fakultetet og den akademiske lærerforsamling og var derved afskaarne fra mundtligt og personligt at kunne faa nogen indflydelse paa den højere universitetsadministration. Paa lignende maade forholdt det sig med docenten i epidermalogiske sygdomme *Bie* og psykiatrikeren overlæge *Friedenreich* paa Kommunehospitalet.

En lignende misfornøjelse rejste der sig rundt om i de andre fakulteter, hvor fagene voksede i omfang og ligesom indenfor det lægevidenskabelige fakultet maatte udspecialiseres, og nye docenter ansættes i de respektive fag.

For at opnaa forbedringer i vor stilling som docenter, dannedes der 1911 en docentforening, hvis medlemmers antal efterhaanden voksede til op imod 30. Man indgik med andragende om at optages i fakulteterne og den akademiske lærerforsamling, og vi fik lejlighed til i den akademiske lærerforsamling, som afholdtes i konsistoriets mødesal, at fremsætte vore ønsker.

Vor ordfører var dr. juris *Federspiel*, docent i romerretten, der var ret overlegen og unødvendig skarp i sin form, hvorfor stemningen hos professorerne, særlig dr. juris *Lassen* var os meget ugunstig, og vort andragende blev pure afvist.

Imidlertid bredte der sig blandt fakultetsmedlemmerne, særligt blandt det naturvidenskabelige og filosofiske fakultets medlemmer, en voksende forstaaelse af docenternes berettigede krav, idet enkelte docenter blev optaget som medlemmer i fakulteterne. Men det hele havde et personligt og tilfældighedens præg, og tilsidst endte det med, at alle faste lærere ved universitetet, deri indbefattet de ordinære docenter, skulde være medlemmer af den akademiske lærerforsamling, og den 30. oktober 1913 var jeg for første gang til møde i den akademiske lærerforsamling.

Det var et betydeligt fremskridt i anerkendelsen af en otolaryngologisk docent som sideordnet og ligeberettiget med de øvrige akademiske lærere indenfor universitetet. 26 docenter fik for første gang adgang til lærerforsamlingen, og der manglede nu blot, at vi skulde blive ordinære professorer og fakultetsmedlemmer.

Torsdag d. 22. oktober blev der afholdt akademisk lærerforsamling, som

valgte 10 medlemmer til konsistoriet, og i følge de nylig vedtagne love, skulde der for første gang vælges 2 repræsentanter for docentgruppen ind i konsistoriet. Valgte blev dr. *Blinkenberg* og jeg, der blev formand for docentforeningen. Det var et nyt og betydningsfuldt skridt, som akademisk lærerforening, der fra nu af var universitetets højeste myndighed, havde gjort, thi det aabnede muligheder, for at docenterne, ved at faa sæde i universitetets centrale raadsforsamling, kunde arbejde hen til at blive lige-stillede med de ordinære professorer i fakultetet. Det skulde imidlertid tage 17 aar endnu, inden dette skete, idet min efterfølger i faget, prof. *Thornval* først i foraaet 1932 udnævntes til ordinær professor, seks aar efter, at jeg havde forladt universitetet.

Onsdag d. 9. december 1914 deltog jeg for første gang i konsistoriets møde, hvor daværende rector magnificus, professor *Harald Westergaard* bød os nye medlemmer velkommen, i overensstemmelse med gammel skik, i rhinskvin. Derefter tog forhandlingerne deres begyndelse kl. 9 og fortsattes til 11½, hvorpaa der serveredes frokost i det saakaldte *Panums Værelse*.

Den sidste oplussen af kirurgernes kritik mod otolaryngologiens krav om at blive betragtet som en uafhængig, special kirurgisk disciplin, fremkom d. 27. maj 1917, idet professor *Thorkild Rovsing* i *Ugeskrift for Læger* skrev en stor artikel, i hvilken han forsvarede sin underlige og paa det tidspunkt mærkeligt bornerte opfattelse af speciallægerne, særlig med hensyn til deres stilling indenfor det lægevidenskabelige fakultet, i hvilket børnelægen prof. *C. E. Bloch*, psykiatrikeren prof. *Friedenreich* og jeg ikke endnu var bleven medlemmer af fakultetet, medens vore sideordnede kolleger, prof. *Rasch* og prof. *M. Tscherning*, var bleven medlemmer. Jeg følte mig stærkt provokeret af Rovsings artikel og skrev et længere svar d. 8. juni i *Ugeskrift for Læger*, der efterfulgtes af en værdig, saglig, upersonlig polemik fra begge sider i de følgende numre. Denne diskussion hjalp sikkert til at klare kollegernes og fakultetsmedlemmernes syn paa docenternes berettigede krav til at være medlem af fakultetet. Men det tog dog tre aar endnu, inden modstanden blev brudt, og fakultetet paa et møde d. 1. maj 1920 vedtog, at de 4 »fungerende professorer« i otolaryngologi (jeg), pædiatri, (prof. *C. E. Bloch*), pschychiatri (prof. *Wimmer*) og epidemiologi (prof. *Bie*) blev optaget i fakultetet. Aaret i forvejen var ved lov no. 112 af 22. april 1916 p. 3 vedtaget, at lederne paa kliniken for øre-, næse- og halssygdomme paa Rigshospitalet skulde være *fungerende* professorer og lønnes med 2400 kr., stigende hvert 4. aar med 300 kr. indtil 3600 kr.

Ved lov no. 489 af 12. sept. 1819 ændredes lønnen til 4500 kr. uden alderstillæg.

Paa lignende vilkaar ansattes min efterfølger indtil det ved lov no. 98 af 11. marts 1931 vedtoges at forandre stillingen til et ordinært professorat med lønning 8100 kr. aarligt stigende hvert 3. aar med 900 kr. indtil 10,800.

Det tog altsaa 33 aar at faa otolaryngologien sidestillet med de øvrige fag, og selvom det har kostet mig megen tid og mange skuffelser, saa er bevidstheden om, at maalet er naaet, fuldt ud ækvivalerende for de mange aars kampe, og jeg er glad over, at det er blevet mig forundt at kunne opleve denne lykkelige udgang paa de mange aars strid.

I tilslutning til mit arbejde for at faa otolaryngologien sidestillet med de øvrige fag, der doceredes ved universitetet, og hvis repræsentanter var ordinære professorer i fakultetet, mindes jeg mit forhold til professor Thorkild Rovsing, der var 6 aar yngre end jeg og 1899 var bleven professor i kirurgi ved universitetet og som ved Rigshospitalets oprettelse i 1910 var overlæge paa den kirurgiske afd. C.

Oscar Bloch var paa den tid traadt i baggrunden, og jeg ventede, at den officielle modstand mod anerkendelsen af øre- og halssygdommen som berettiget specialitet indenfor lægevidenskaben var skrinlagt, da professor Thorkild Rovsing, som ovenfor nævnt, pludselig optraadte med en stor artikel i *Ugeskrift for Læger: Om specialisering indenfor lægekunsten* (i sommeren 1917 No. 21) set fra praktiske og videnskabelige synspunkter, og deriblandt fremsatte rigtige, af alle læger anerkendte, forholdsregler mod fortsat specialisering af faget samt rettede et voldsomt angreb mod otolaryngologien. Prof. Rovsings angreb paa otolaryngologien var saa barok og manglede enhver saglig begrundelse, at vi, tror jeg, efter at have diskuteret sagen grundigt gennem flere længere indlæg, kom til indbyrdes forstaaelse, og venskabet mellem Rovsing og mig blev ikke forstyrret, hvilket tydeligt fremgik af, at Rovsing, da jeg i de følgende aar som formand i Medicinsk selskab i København arbejdede paa at danne *Dansk medicinsk Selskab*, der samlede alle de spredte medicinske selskaber under eet, støttede mine bestræbelser med stor iver, og som den grand seigneur han var, i 1920 skænkede *Dansk medicinsk Selskab Hospitals-tidende* som dets specielle organ.

Thorkild Rovsing var, som den norske kirurg *Johan Nikolaysen* skrev ved hans død, i besiddelse af vidunderlig arbejdskraft, rigt initiativ, klar fremstillingssevne, elegant sprog og en besnærende charme. Men hans kræfter begyndte ret tidlig at svækkes, der kom hjertesvaghed, som i de

Professor Thorkild Rovsing.

sidste aar, jeg arbejdede med ham, generede ham tydeligt i arbejdet, og desuden kom der tiltagende hæshed, som han ikke søgte raad for, før jeg i oktober 1926, da jeg fyldte 70 aar og havde forladt stillingen som overlæge ved afdelingen for øre-, næse- og strubesygdomme, blev tilkaldt. Det var en mærkelig skæbnens ironi, at han, der i sin tid ringeagtede laryngologien, skulde blive tvungen til at søge mig som specialist for en kræftagtig svulst i struben.

Torsdag d. 9. november 1926 blev jeg anmodet om at komme ud til Rovsing, der havde sin private klinik i Rosenvængets sideallé, for at undersøge ham for hans kroniske hæshed, der havde varet $1\frac{1}{2}$ aar. Siden foråret 1925 havde han været angrebet af en hjertelidelse med vattersot, men rettede sig godt i løbet af sommeren aaret før og i løbet af vinteren, og han var nu begyndt at blive saa flink, at han kunde genoptage sin

praksis. Han havde d. 1. aug. faaet sin afsked fra Rigshospitalet og var flyttet ud paa kliniken i Rosenvænget. Ved sin i 1½ aar tiltagende hæshed havde han intet gjort. Det viste sig ved undersøgelsen, at det drejede sig om en meget stor kræftsvulst i venstre stemmebaand, hvis fjernelse jeg tilraadede øjeblikkeligt. Allerede den følgende dags morgen kl. 8 opererede jeg ham paa hans private klinik, assisteret af overkirurg *Ole Chiewitz* og dr. *Frans Norsk*. Det viste sig, da man naaede ind til svulsten, at den var langt større end ventet og ikke kunde fjernes radikalt uden ved at fjærne hele struben, og det vilde jeg ikke tilraade i betragtning af hans svage helbred. Kl. 12 var vi færdige med operationen, der foretoges under lokal bedøvelse og med Rovsings stadig interesserede deltagelse i, hvad der foregik. Fraregnet en stærk efterblødning, som standsede i løbet af en time, befandt Rovsing sig vel, sad oprejst i sengen, da jeg kom ud kl. 14 for at se til ham, og takkede mig hjerteligt paa sin charmerende, elskværdige maade for, hvad vi havde gjort for ham. Sølvkanylen i luftrøret, som blev indlagt igen kort efter operationen paa grund af efterblødningen, blev fjernet den følgende morgen, og Rovsing befandt sig brillant de næste dage, var glad og fornøjet. Han kom ud af sengen nogle faa dage efter, og strube- og luftrørssaaret lukkedes fint. Han kunde efter nogle ugers forløb genoptage sin praksis og personlig deltagelse i juleaftens festen for patienterne, som laa paa kliniken. Men d. 14. januar kl. 8½ døde han stille af sin tiltagende hjertelidelse, efter at have være bevidstløs siden dagen i forvejen. Det var godt 2 maaneder efter, at jeg havde fjernet den store kræftsvulst fra hans strube, og uden at han siden operationen havde følt det mindste besvær af sin halslidelse.

Prof. Rovsing blev 17. januar 1927 bisat kl. 11 i krematoriet paa Bispebjerg efter at prof. *Boeck* og hans svoger prof. *Raaschou* havde holdt smukke mindetaler over ham, hvorefter pastor *Nyholm* foretog jordpaakastningen. Violoncellisten *Louis Jensen* spillede Schuberts *Lithanie* og *Händels Largo*.

Jeg satte overordentlig megen pris paa Thorkild Rovsing, der ved sin personlighed og dygtighed og ikke mindst ved sin naturlige charme virkede i høj grad oplivende paa sine omgivelser. Han var impulsiv og temperamentsfuld i sine udtalelser, men kæmpede altid med aabent vizir og hævdede sine meninger bravt. Rovsing forsvarede med ildhu sine standpunkter, og forsvarede sine overbevisninger med stor dygtighed, selv om han ikke kunde drage fordel af dem. Han var en adelsmand i sind og følelse.

Hvis jeg skulde omtale de bekendte mænd og kvinder, som jeg har lært at kende og behandlet i min konsultationsstue eller opereret paa St. Josefs hospital eller Righospitalet, kunde jeg fylde adskillige sider, men jeg skal indskrænke mig til at fremdrage en enkelt gruppe, som jeg havde megen glæde af i den tid, de var mine patienter.

I begyndelsen af april 1900 ventedes *Prinsen af Wales*, — den senere kong *Edward VII af England* — og hans hustru, prinsesse *Alexandra*, til København for at besøge vort kongepar og fejre sin svigerfader, kong *Christian d. IX*' fødselsdag d. 8. april. Paa vejen hertil var prinsen af Wales paa jernbanestationen i Spa` i Belgien udsat for et attentat, som heldigvis mislykkedes. Han led af en katarrh i de forreste luftveje og maatte holde sig inde i længere tid, medens han boede paa Amalienborg i en lille lejlighed, der laa i *Christian d. X's* palæ tæt ved kolonnaden, der forbinder *Christian d. IX's* og *Christian d. VII's* palæer.

Fredag d. 10. april blev jeg kaldt til prinsen for at behandle hans luftvejs katarrh, for hvilken han havde været behandlet inden sin afrejse fra London af sin halslæge, sir *Felix Semon*, som havde tilraadet ham, hvis det var nødvendigt, at henvende sig til mig. Jeg kørte op til Amalienborg om formiddagen kl. 11 og underkastede ham en passende behandling. Samtalen foregik paa engelsk, og prinsen var en ualmindelig intelligent, behagelig og elskværdig patient, med hvem jeg sad og passiarede hver gang jeg var hos ham et kvarter, idet han indgaaende udspurgte mig om forhold og personer her i Danmark.

Paaskesøndag d. 15. april kl. 19 var jeg tilsagt til taffel hos kronprins *Frederik* paa Amalienborg.

Onsdag d. 18. april aften var jeg tilsagt til taffel hos kong *Christian d. IX* kl. 19 i kongens mindre spisestue i stueetagen. Jeg sad mellem kongens læge, dr. *Ilsøe* og den engelske konsul, kaptajn *Boyle*, ligeoverfor kong *Christian d. IX*, der sad mellem kejserinde *Dagmar* af Rusland og prinsesse *Alexandra af Wales* og *prinsen af Wales*. Det var kun et lille familietaffel og det høje herskab var meget elskværdigt mod mig. Kong *Christian d. IX* drak et privat glas med mig.

Jeg behandlede prinsen af Wales 18 gange og fik ham saa vidt restitueret, at han d. 29. april kunde rejse tilbage til England. Han takkede mig hjertelig for min behandling og skænkede mig som erindring om ham en brystnaal med brillanter, rubiner og smaragder, der var anbragt saaledes, at de fremstillede hans vaaben: *Honny soit qui mal y pense* — og d. 21. april udnævnte kong *Christian d. IX* mig til ridder af dannebrog.

To og et halvt aar senere, i 1902, blev jeg kaldt til den russiske stor-

fyrsttronfølger *Michael*, som sammen med sin mor, kejserinde Dagmar, boede hos hendes far i Christian d. IX's palæ i Amalienborg i de samme værelser, hvor prinsen af Wales havde opholdt sig for tre aar siden. Storfyrsttronfølgerens læge, dr. *Lang*, kom op til mig onsdag 20. oktober om formiddagen og bad mig komme til Amalienborg kl. 16 for at behandle den 24aarige storfyrsttronfølger, der led af en stærk slimhineforkølelse i næsen, svælget, struben og luftrøret. Hans moder, kejserinde Dagmar, var meget ængstelig for ham og hans liv, thi da hans ældre broder, kejser Nikolai den II, som var gift med en tysk prinsesse fra Hessen, hidtil kun havde faaet 4 prinsesser, var *Michael* den retmæssige tronfølger til Rusland, saa længe der ikke kom en kejserprins til verden.

Storfyrsten var høj og velvoksen, noget bleg efter 10 dages sengeleje, overordentlig elskværdig, med en lidt hæs stemme. Vi talte fransk sammen, og de daglige behandlinger foregik paa en gensidig behagelig maade og fortsattes ind i november. I min dagbog fra lørdag d. 8. november har jeg noteret, at jeg foruden storfyrsttronfølgeren ogsaa havde kejserinde Dagmar under behandling. Hun led af en et aar gammel næsekatarrh med delvis tab af lugtesansen. Denne dag var jeg som sædvanlig kl. 16½ paa Amalienborg for at behandle mor og søn, og midt under behandlingen, der foregik i dagligstuen ud mod Amalienborg plads, kom kong Christian d. IX tilstede. Det var en ganske ejendommelig situation for mig at sidde og behandle storfyrsttronfølgeren, medens kongen af Danmark paa den ene side og kejserinden af Rusland paa den anden side var interesserede »tilskuere«. De var iøvrigt sjældent elskværdige og behagelige patienter. D. 10. november behandlede jeg sidste gang storfyrsttronfølgeren, der, dagen efter at han var bleven rask, skulde rejse tilbage til Petersborg. Han takkede mig for den udmærkede behandling og skænkede mig et pragtfuldt cigaretetui af drevet guld, forsynet med den russiske kejserkrone i brillanter.

Kejserinde Dagmar blev her hele vinteren, og hende behandlede jeg hver anden dag. Hun var en storartet klog kvinde.

Da der i udenlandske blade fremkom stadig udførlige meddelelser om, at storfyrsttronfølgeren led af tuberkulose, fremkom jeg 1. decb. i *Nationaltidendes* aftenudgave med et længere dementi, for hvilket kejserinde Dagmar takkede mig meget. Og fra udenlandske blade modtog jeg udklip, hvori det i *Nationaltidende* offentliggjorte dementi var aftrykt (det var *Le Temps* i Paris, *Neue freie Presse* i Wien for 3/12 1902 og *Allgemeine Zeitung* i München). Onsdag d. 3. december sendte kejserinden mig et par pragtfulde med brillanter og safirer besatte lænke-man-

chetknapper. I sammenhæng med dette mit lægeforhold til det russiske hof vil jeg her lejlighedsvis meddele, at en af de sidste dage, jeg havde min lægegerning paa Amalienborg, blev jeg i hjemmet ringet op i telefonen fra det russiske gesandtskab, som spurgte mig, om jeg ønskede en russisk orden eller et lægehonorar. Hvortil jeg svarede, at jeg ønskede et lægehonorar, hvis størrelse jeg angav, og som jeg modtog dagen efter. Nogle dage senere rejste kejserinde Dagmar fra hovedbanegaarden i København for over Tyskland at vende tilbage til Petersborg. Jeg var paa banegaarden for at takke hende for de smukke manchetknapper, hun havde sendt mig til mit hjem paa Nørregade dagen i forvejen og ønskede Hendes Majestæt en god hjemrejse, hvorefter hun trak mig lidt af sides og spurgte mig i en halvhøj tone: »Har De faaet Deres penge?«, hvortil jeg svarede ja! Og dermed skiltes vi. Kejserinde Dagmar kendte sine Pappenheimere i Rusland! Nogle maaneder efter fik jeg tilsendt Kommandørkorset af St. Stanislaus Ordenen.

Som supplement til min virksomhed som læge ved det russiske kejserhof skal jeg kun tilføje, at storfyrsttronfølgeren aldrig blev kejser, da kejserinde Alexandra, efterat have født 4 døtre nedkom med en søn 1904, der ganske vist var legemlig og aandelig svag, men afløste onklen Michael som storfyrsttronfølger. Men baade han og hans forældre og søskende blev som bekendt myrdet i Jekaterinenburg i Sibirien under revolutionen. Storfyrsttronfølger Michael blev temmelig sikkert dræbt, kort før det lykkedes kejserinde Dagmar efter revolutionen at undslippe paa et engelsk krigsskib, som førte hende til København, hvor hun i 1928 afgik ved døden paa »Hvidøre« ude ved Klampenborg.

Tilslut kun en fornøjelig oplevelse blandt mange fra min lange lægevirksomhed.

Det hændte mig for en 30—40 aar siden, at jeg tidlig om morgenen blev ringet op af en ældre kollega fra en jysk provinsby, fordi han, som han udtrykte sig, om natten havde slugt sit tandsæt og gerne vilde have det fjernet snarest muligt. Han var kommen med natekspressen samme dag og fortalte mig, at han morgenen før vaagnede ved, at han ikke kunde finde sit tandsæt, som han forgæves søgte efter i sengen. Han var derfor uden at skifte sit nattøj styrtet hen til en læge, der, ligesom han selv, mente at kunne føle det ved at fatte om halsen og bad ham fastholde det med sin egen haand og ikke spise noget, for at tandsættet ikke skulde glide længere ned. Han tilbragte hele dagen uden at nyde vaadt eller tørt og tog med natekspressen over til mig, stadig fastholdende det formodede tandsæt med sin haand hele natten i toget. Paa grund af søvn-

løshed og angst var han stærkt medtaget, da han kom til mig kl. 9 om morgenen. Jeg undersøgte ham meget nøje, kunde føre bougier med lethed ned gennem hans spiserør, og var ikke istand til hverken ved spejlundersøgelse i halsen eller udvendig beføling af halsen at mærke noget fremmed legeme, hvorfor jeg tilraadede ham at gaa hjem paa hotellet for at sove og spise en bøf. En times tid efter ringede telefonen. Det var min kollega, der fortalte mig, at nu havde han, inden han gik tilsens fundet sit tandsæt! Ved afklædningen faldt det paa gulvet! Det viste sig, at det havde ligget mellem hans uldtrøje og hans natskjorte, og at det var tungebenet, han havde følt, og som havde bestyrket ham i den tro, at det var det manglende gebis, som sad der. Han rejste glad hjem efter at have sovet ud og faaet noget ordentligt at spise.

I mine yngre dage deltog min hustru og jeg i de store internationale lægekongresser. Efterhaanden som lægevidenskaben spaltedes i specialdiscipliner, tabte disse store kongresser deres videnskabelige betydning, fordi de enkelte specialiteter afholdt deres internationale kongresser, som virkede langt mere interessante for deltagerne, og efterhaanden fuldstændig afløste de store fælles lægekongresser.

Undtagelsesvis besluttede vi dog igen at deltage i en stor international lægekongres, der afholdtes i Madrid, i et land, hvis arkitektur og folkekultur vi samtidig kunde faa lejlighed til at stifte nærmere bekendtskab med. Dette var navnlig grunden til at min hustru og jeg gjorde turen til Spanien i foraaet 1903.

Rejsen foretog vi sammen med vor gamle ven, øjenlægen *Adolf Gad*, der nu boede i København, men i mange aar havde virket som øjenlæge i Brasilien, som han forlod, da han mistede sin brasilianske hustru, der havde skænket ham to døtre og en søn. Dr. Gad boede de første aar i en smuk og stor villa i Rosenvængets kvarter, hvor han var en elskværdig vært for sin store vennekreds, hvortil foruden min hustru og jeg, professor *Johannes Kaarsberg* og *Johannes Djørup* hørte. Da han fik at vide, at min hustru og jeg vilde til Spanien, besluttede han sig til at slaa følge med os, saa meget mere som han skulde besøge sin yngste datter, der opholdt sig i et pensionat i nærheden af Wiesbaden. Turen sammen med Gad blev i høj grad fornøjelig og behagelig, en bedre rejsefælle kunde vi ikke have ønsket os.

Vi afrejste fra København lørdag d. 11. april om aftenen, og tog vejen søværts om natten fra Korsør til Kiel og videre til Hamborg. Gad ledsagedes af sin ældste datter, der skulde besøge søsteren i Wiesbaden.

Det var næsten total maaneformørkelse, men vi saa intet til den, da himlen var overtrukket. Vi ankom til Hamborg paaskesøndag d. 12. april om morgenen og fik en herlig frokost i Alsterpavillon. Aflagde et kort besøg i zoologisk have og afgik ved middagstid med toget fra Damthorstationen til Frankfurt am Main. Her skiltes vi foreløbig fra dr. Gad, som fortsatte med sin datter til pensionatet i Wiesbaden, medens min hustru og jeg kl. 11,15 tog videre sydpaa med nattoget til Basel, som vi naaede om morgenen d. 12. april, og straks efter kørte vi videre over Luzern og gennem St. Gotthard-tunnelen. Rejsen var begunstiget af det herligste vejr, og da vi naaede ind i Italien mødtes vi af straalende solskin og dejlig sommervarme. Vi kørte sydpaa uden at standse i Milano og naaede Genua om aftenen. Paa vejen mellem Milano og Genua kørte vi sammen med et selskab af franskmænd, der var meget talende og overordentlig elskværdige. Ved første station toget holdt, efter at have forladt Milano, steg en herre ind i vor kupé og opfordrede straks de tilstedeværende til at deltage i et kortspil. Først bredte han en stor sammenfoldet avis ud over sine knæ som et slags spillebord, hvorefter han trak tre kort, almindelige spillekort — et sort og to røde — frem, lagde dem paa avisen og flyttede stadig rundt paa dem med kortenes farve ned mod avisen. Spillet var meget enkelt, og bestod i at spillerne, medens han ustandselig flyttede rundt paa kortene, samtidig med at han underholdt dem med en utrolig svada, skulde pege paa det kort, som var sort. Franskmændene lod sig forlede og begyndte med 10 frcs indsats, men det endte med 200 frcs indsats samtidig med, at de dampede kraftig paa deres cigarer og blev rødere og rødere i hovedet, mens svedperlerne dækkede deres Ansigt. Den fremmede herre opfordrede dem nu til at gøre indsats paa 2—5000 frcs, hvad dog ingen af dem gik ind paa. Men da vi naaede Pavia, forlod bankøren vor kupé, takkede for spillet, der havde gjort ham adskillige hundrede francs rigere, end da han kom ind til os, og gik ind i en anden kupé for at fortsætte spillet, medens vore tilbageblevne franskmænd saa røde, svedige og udmattede ud.

I *Genua* tog vi ind paa *Hotel de la Ville*, der laa nede ved havnen og aabenbart havde været et gammelt palads, for værelserne var mindst 12 alen i højden og 15—20 alen i kvadrat. Min hustru havde paa rejsen derned en febril halslidelse og gik tilsengs efter forgæves at have forsogt at spise noget. Jeg spiste tabel d'hôte og gik en tur ud i byens mærkelige, snævre gader, der næsten alle kun er faa alen brede og skraaner stærkt ned mod havnen. Gaderne begrænses af høje huse, som yderligere jævnlgt højt oppe er indbyrdes forbundne med murværk.

Gaderne er om aftenen yderst sparsomt oplyste af ganske faa lamper. Men gennem bodernes aabentstaaende døre kan man se ind, og overalt sidder der mænd og kvinder og passiarer, rygende tobak og drikkende landvin eller indtagende deres maaltider, medens masser af børn løber skrigende og syngende eller legende omkring. Som nævnt løber gaderne stejlt opefter fra havnen, hvorfor byens beliggenhed paa de stærkt skraanende bjergsider er overordentlig malerisk. Havnen var fuld af hundreder af store dampere og sejlskibe.

Jeg havde lovet en af mine patienter, en svensk grosserer *Andersson* fra Malmø, som havde tilbragt vinteren i St. Remo for at søge helse for en langvarig tuberkulose — chronisk hæshed — som etatsraad dr. *Brünniche* mente, at han led af, at besøge ham, naar jeg paa vejen til Spanien passerede Genua. Derfor tog jeg tirsdag d. 1. april tidligt om morgenen med toget fra Genua til St. Remo. Selvfølgelig var toget forsinket ca. en halv time. Turen langs Middelhavet var meget prægtig og vejret vidunderligt skønt. I San Remo blev jeg modtaget af dr. *Bauer* paa banegaarden og med ham kørte jeg op til *Grand Hotel*, der laa i en herlig palmehave med udsigt over Middelhavet til Corsika. Jeg undersøgte hr. *Andersson* sammen med dr. *Bauer* og dr. *Borbone*, som jeg havde truffet for 3 aar siden i London, og efterat have talt med fru *Andersson* og sønnen, der havde været syg hele vinteren af en hjertelidelse, drak vi et glas champagne. Og saa gik »train de luxe« fra St. Remo til Genua, hvortil jeg ankom tidligt om aftenen. Min hustru havde haft det noget bedre. Det viste sig senere, at hr. *Andersson* ikke havde tuberkulose, men en kræftsvulst i struben, hvorfor jeg længere hen paa aaret, da han vendte tilbage til Malmø, maatte fjerne hans strube. Medens jeg stod i hotellet i Genua og vaskede mig, kom til min store overraskelse min gode ven, prof. *Vilhelm Benzon* ind ad døren. Han var kommen fra Mentona en time, før jeg ankom, og boede i samme hotel som vi. Medens min hustru blev liggende, gik jeg ud og spiste til middag i en restaurant ved Piazza Annunciata. Benzon var forhindret i at gøre mig følge, da han maatte passe sit selskab, en fru *Wilkens* og flere andre, som han rejste sammen med.

Onsdag d. 15. april. Herligt vejr. Min hustru havde det bedre. Efter frokost var hun og jeg sammen med doktor *Benzon* paa »Norddeutsche Lloyds« kontor for at faa vore billetter. Dampere »Hamburg«, vi skulde rejse med til Gibraltar, var desværre forsinket et døgn, saa vi kunde ikke komme af sted før to dage senere. Vi spiste lunch paa hotellet og tog derefter en vogn, som kørte os ud til *Nervi*, der ligger 1½ times

kørsel fra Genua; det var en dejlig tur langs Middelhavet i herligt solskin. Vi gik ind paa *Eden hotel*, der ligger i en smuk palmehave, for om muligt at træffe *Karbergs søn* fra Maglegaard ved Hellerup. Han havde været i Nervi i nogen tid, men var nu rejst.

Derimod traf vi tobaksfabrikant *B. Hirschsprung*, der havde tilbragt vinteren i Italien og nu opholdt sig i Nervi sammen med sin datter og svigersøn, dr. Brünniche, i *Eden hotel*, hvor de befandt sig udmærket. Vi traf endvidere professor *Curssmann* og hustru fra Stockholm. Vi gik derefter gennem hotelhaven til stranden og fulgte en herlig sti, som byen har anlagt langs klipperne, saa at man stadigt, følgende stien, kan nyde den vidunderlige udsigt ud over Middelhavet og beundre de røde stenbræksblomster, der voksede overalt, foruden de plataner, agaver og sjældne planter, som dækkede klipperne. Kl. 18½ skulde dr. Adolf Gad være ankommet med toget fra Frankfurt am Main, og jeg var taget ud paa jernbanestationen for at modtage ham, men han kom ikke. I stedet for fik vi et telegram fra ham, at han var bleven forsinket i Milano og først kom om aftenen kl. 23½. Saa gik min hustru, dr. Benzon og jeg ud paa en udmærket restaurant *Gambrinus* i Via St. Sebastiano i nærheden af *Theatro Carlo Felice*, hvor vi nød en fortrinlig maccaroni med tomat, løg, frugt og salat samt en brillant chianti. Saa hørte vi lidt musik i Orpheum, et hollandsk damekapel, og kl. 23¼ var jeg ude paa jernbanen og fik fat paa Adolf Gad.

Torsdag d. 16. april afrejste dr. *Vilhelm Benzon* med sine to damer med damper til Neapel om morgenen i øsende regnvejr, som fortsatte hele formiddagen, hvorfor Gad, min hustru og jeg fordrev tiden med at spille billard og whist. Om eftermiddagen klarede det op og blev fint vejr, vi spiste til middag med Gad paa *Gambrinus*, efter at vi først havde besøgt den skønne *Campo santo*, kirkegaarden, med de mange smukke skulpturer, der smykker gravene. Baade paa hen- og hjemturen fra *Campo santo* kørte vi med den elektriske sporvogn.

Hele natten og formiddagen var det forfærdelig storm og regn, vor damper *Hamburg* var ankommen fra Kina om morgenen kl. 6. Vi gjorde nogle indkøb i butikkerne og spillede whist paa Gads værelse, og kl. 17 gik vi ombord i damperen. Vi maatte roes ud i baade til skibet, som laa fortøjet i havnen. Det var 10,800 tons stort, kom fra Yokohama og Shanghai og førtes af kaptajn *Burmeister*. Det havde over 250 mands besætning og ca. 250 passagerer, saa vi var ialt ca. 500 mennesker ombord. Min hustru og jeg fik en udmærket kahyt paa øverste dæk. Kl. 21 spistes til middag, 6—7 retter, ledsaget af taffelmusik fra et orkester paa 10

mand. Vi blev ikke færdig med lasten den dag, hvorfor vi maatte ligge natten over i Genuas havn.

Lørdag 18. april var vejret smukt solskin, men koldt blæsende af N. O. Vi lettede kl. 10 og sejlede i smukt vand langs Rivieraen til Nizza. Herfra blev kursen sat tværs over Middelhavet til Mallorca. Vi vækkedes hver morgen af et blæseorkester, der blæste en choral, kl. 8—9½ serveredes der morgenmad, kl. 11 bouillon og smørrebrød, kl. 13½ en stor lunch, kl. 16½ the og kl. 19 var der middag med orkestermusik. Kl. 22 skulde der endnu være et ekstra godnatmaaltid, men det vovede jeg ikke at binde an med. I spisesalonen serveredes der paa een gang for 250 passagerer. Ved middagstid plejede jeg at faa et dejligt varmt søbad med kold douche ovenpaa. Som man ser, var livet ombord et dolce farniente, et driveri, hvor man laa i dækstole og læste, iagttog delfinerne, der i hundredvis fulgte skibet og foretog kaade spring i vandskorpen foran den skummende skibsbøv.

Ombord traf vi en *Mrs. Scotto* fra Shanghai. Hun var datter af overdirektør *Henningsen* fra Kina og var paa vejen hjem til London, hvor hendes moder, Henningsens første fraskilte kone, boede. Om aftenen fik vi et par rubberter whist med en grosserer *Hirschsprung*, en broder til tobaksfabrikanten. Han havde, saavidt jeg kunde forstaa, intet fast hjem, men rejste bestandig, efter at hans eneste søn, der var forretningsmand i Leipzig, var død to aar før.

Vejret havde været udmærket hele dagen, men henad kl. 19, medens vi sad og nød vor middagsmad, vendte vinden sig, det kulede stærkt op, og fra kl. 21 til kl. 3 om morgenen havde vi vesten storm med høj sø og masser af søsyge. Søen bragte det store skib til at slingre voldsomt, og min hustru og jeg, der havde vor kahyt paa øverste dæk, mærkede det særligt. At søen var høj og voldsom, fremgik blandt andet af, at en særlig kraftig sø knækkede den bagbords landgangsstige og gjorde andre overbords skader, og skønt min hustru og jeg laa paa øverste dæk, og vor kahyt kun fik lys og luft gennem en lang tunnel i loftet, kom der søvand ned til os gennem skylightet.

Søndag d. 19. april vaagnede vi med herligt solskinsvejr. Der var endnu en del sø, men vinden var med os, hvorfor skibets bevægelser var meget smaa. Ved middagstid havde vi Mallorca i sigte, og hele eftermiddagen sejlede vi langs øens nordlige kyst. Øen bestaar af høje bjerge, der fortoner sig smukt.

Mandag 20. april sejlede vi hele dagen i solskin og fuldstændig roligt

vand. Vi gled for en del langs Spaniens kyst ved Malaga og naaede kl. 12 nat *Gibraltar*, men maatte gaa til ankers udenfor, da man først kl. 8 om morgenen kunde komme i land.

Tirsdag d. 21. april gik vi i land om morgenen, landsat af en lille damper. Gibraltarklippen tog sig brillant ud i morgenbelysningen fra den straalende sol. Det kneb haardt med at komme i land for alle de lazaroner og tiggere, der stod paa kajen og sloges om at faa fat i os. Men ved hjælp af en engelsk spanier, som var vor fører, lykkedes det os endelig at naa op til *Grand Hotel*, der ligger paa Gibraltars hovedgade. Efter morgenmaden tog vi en vogn og kørte til det offentlige anlæg *Alamedaen*, hvor der var fuldt af tropiske planter og luften fyldt af den lifligste akacieduft. Der var en smuk udsigt fra parken ud over havet mod Algeziras, der ligger adskilt fra Gibraltar ved en stor havbugt. Derfra kørte vi op til resterne af det mauriske fort, hvorfra der var adgang til de i gallerierne indhuggede fæstningsværker. Den engelske kommandant var general sir *George White*, som havde gjort sit navn bekendt ved under Boerkrigen at forsvare Ladysmith. Vi havde en introduktionsskrivelse til ham fra sir *Edward Goschen*, den engelske gesandt i København. Sir George var imidlertid stærkt optaget af en militær officerskonference, som han ikke kunde forlade, men sendte sin adjutant, som viste os omkring i de engelske fæstningsværker i Gibraltar, der kun fik naturligt lys gennem de mange skydeskaar, som pegede ud i alle retninger. *General White* beklagede, at vi kun var i stand til at opholde os i Gibraltar den dag, hvorved han var forhindret i at yde os al den gæstfrihed, han gerne vilde have vist os. Vi tilbragte dagen med at vandre omkring i byens interessante gader, der var fyldte med et afvekslende og ejendommeligt folkeliv. Tidlig den næste morgen var vi, ombord i en lille damper, paa vej til Algeziras, som vi efter en halv times sejlads naaede, og hvor vi blev toldvisiterede, da vi jo nu befandt os paa spansk grund. Derefter blev vi anbragt i et udmærket hotel, *Anglais et Espagnole*, som laa ved dampskibsbroen med smuk udsigt over bugten til Gibraltar. Efter at vi havde tilbragt eftermiddagen med at se paa gadelivet i byens snævre gader og havde spist til middag, fik vi tre rubberter whist og gik til ro, da vi allerede tidligt næste morgen skulde med toget, der afgik til Cordova. Vejret var vidunderlig smukt. Vi naaede Cordova kl. 15½. Vi kom først ind paa hotel *Suisse*, hvor alt var optaget. Saa flyttede vi over til *Hotel Simon*, hvor vi spiste en udmærket spansk middag, hvorefter vi tilbragte eftermiddagen med at besøge den vidtberømte *Domkirke*, som er en ombygget maurisk moské af væl-

dige dimensioner. Trods katolikernes forsøg paa ved ombygningen at ødelægge den oprindelige mauriske moské, er dette dog langt fra lykkedes. Hundreder af søjler støtter dens indre. Den katholske kirke er indbygget i moskéen, idet man har fjernet en del af denne, men rundt om kirken staar buerne i hundredevis og vidner om bygningens oprindelige mauriske arkitektur. Bag kirken løber floden, hvis bredder forenes ved en ejendommeligt malerisk maurisk bro.

Cordova kendetegnes iøvrigt ved sine snævre gader, der er stærkt krogede, og hvis stenbro er skandaløs slet.

Efter at vi havde set Cordovas domkirke og ikke mente, at der var grund til at ofre mer af vor knapt tilmaalte tid, var det vor hensigt at tage med eksprestoget til Madrid. Men da alt var optaget, lykkedes det os først at komme med et nattog, hvori vi maatte tage plads i hver sin kupé. Jernbaneforholdene var forfærdelig slette i Spanien, naar man ikke kørte med de internationale »trains de lits«, som til gengæld var tip top gode.

Der var saaledes ingen toiletrum knyttet til vort nattog, men ønskede man at benytte et toiletrum, kunde man af togpersonalet faa plads i den bagerste bagagevogn, hvor der stod et toiletapparat med afløb gennem gulvet.

Følgen heraf var, at alle passagererne, efter at vort tog havde kørt hele natten fra Cordova og tidligt om morgenen holdt fem minutter paa en lille station, nærmest et træskur, følte trang til at benytte toilettet. Men da et saadant slet ikke fandtes paa stationen, blev følgen, at damer og herrer styrtede ud af toget og flygtede hen bag nogle enligt staaende buske, medens den opgaaende sol belyste skuepladsen for passagerernes adfærd og trængsler!

Vejen fra Cordova til Madrid gik for største delen over flade, skovløse strækninger. Vi spiste frokost i Alcazar, passerede *Aranguéz* og kom ved middagstid til Madrid, hvor der var et indtegningsbureau for kongressister paa banegaarden. Der var logis til Gad og mig, men ikke til min hustru. Det lykkedes os dog alle tre at blive anbragte hos Gads vært, signore *Carascos*, som boede i Calle de los Angelos. Det var flinke værtsfolk, der forsøgte at gøre det saa hyggeligt for os som muligt. Vi levede fuldstændig paa spansk og befandt os udmærket under vort ophold i Madrid. Sr. Carascos søn var 19 aar gammel. Han havde gaaet i skole i Bilbao, og han ledsagede os, efter at vi havde vasket os og faaet lidt at spise til Piazza de la Bibliotheca. Her laa biblioteket, en pragtfuld bygning, hvor kongressen blev holdt. Men den var iøvrigt fuldstændig ubrugelig som mødested for en stor kongres med mange sektioner. Jeg gik paa posthuset og fandt

breve hjemmefra: »Alt vel«. Saa gik vi hen paa Madrids hovedtorv *Puerta del Sol*, hvor vi i en kafé sad og hvilede os og nød en vermuth ovenpaa den anstrengende natur med jernbanen.

Den otologiske og den laryngologiske sektion var anbragt i et stort bibliotheksrum, der ved en reolrække var delt i to rum. Men alt, hvad der blev sagt paa den ene side af reolerne, forstyrrede talerne paa den anden side, saa det viste sig af denne grund at være ganske umuligt at holde møder i de to sektioner, hvorfor det ændredes. Men forholdene blev ikke meget bedre, thi man maatte passere gennem den laryngologiske sektion for at komme ind i den otologiske, hvortil der ingen særlig adgang fandtes. Jeg var klar over, at kongressens videnskabelige betydning under disse forhold vilde blive meget lille. Jeg forlod den derfor tidligt paa formiddagen, som vi tilbragte paa den herlige malerisamling, *Prado-museet*, som rummer de herligste malerier af *Velasques*, *Murillo*, *Rafael*, *Tizian*, *Goya* og mange andre af malerkunstens berømteste repræsentanter. Paa vejen hen til malerisamlingen traf jeg prof. *Oscar Bloch*, som ogsaa var congressist.

En eftermiddag var kongressen indbudt til stor modtagelse hos kong *Alfons d. XIII* i det prægtige slot, som ligger højt oppe paa en bakke med udsigt over Madrid og byens omegn mod vest. Slottet indeholder store kostbarheder, navnlig Gobeliner, der beklæder væggene overalt. Kongressisternes antal var over 6000, og en strøm af dem passerede gennem de talrige sale. Vi blev af hofembedsmændene anvist plads efter vor nationalitet, idet hver sal rummede repræsentanter for hver sin nationalitet. I Danmarks var der 11 læger: *Würtzen*, *Oscar Bloch*, *A. Gad*, *korpslæge Bondesen*, dr. *Claudius*, *Valdemar Klein* og hustru, tandlæge *V. Secher*, konsul *Tegner* (Bang & Tegner) og jeg.

Kong Alfons, som var en 17-aarig ung, bleg, men ganske net udseende mand, spadserede fra gruppe til gruppe. *Oscar Bloch*, *Bondesen* og jeg havde den ære at blive forestillet for kongen og tale med ham. Lidt senere kom kongens mor, men hende saa jeg ikke, da *Adolf Gad* og jeg var gaaet vor vej paa det tidspunkt. Aftenen tilbragte vi i *Théâtre Lyrice* og hørte *Carmen* sunget af et italiensk selskab.

Næste dag tog vi om morgenen i smukt vejr med toget fra Gare du Nord, der ligger i nærheden af det kongelige slot til *Escorial* sammen med dr. *Valdemar Klein* og frue. Fra stationen gik det i galop i en vogn, der var forspændt med 6 muldyr, stejlt op til slottet, der ligger ca. en fjerdingvej fra stationen. Slottet, der er bygget af Philip d. II i 1500 tallet, ligger paa en skraaning af *Gautarama* bjergene, hvis øverste toppe

altid er sneklædte. Det er opført af store kvadersten i et fuldstændig træløst bjerglandskab, men indeholder de kostbareste Gobeliner, masser af ubetalelige skatte og værdifulde bogsamlinger. Bag kirkens alter findes et par smaa, mørke værelser, hvor Philip d. II opholdt sig i sine sidste leveaar som eneboer og hvor han ogsaa døde. Fra sin seng kunde han gennem et lille vindue glæde sin fromme sjæl ved at betragte alteret oplyst og høre den skønne kirkemusik, der ledsagede gudstjenesten i kirkerummet.

De kongelige grave i nederste del af *Escorial* var udstyret med særlig pragt, de fandtes under kirkegulvet lige under alteret, opbyggede udelukkende af marmor og kostbare stensorter. Vi besaa ogsaa biblioteket, hvis kostbare bøger, pragtfuldt indbundne, tildels laa i glasmontrer, tilgængelige for publikums beundring.

Paa en og samme dag overværede jeg to udpræget spanske nationalforlystelser. Kl. 12 gik jeg alene hen for at overvære en *hanekamp*. Den foregik i en lille bygning, hvis indre var opfyldt af cirkelformet arrangerede rækker af tilskuerpladser, der hævede sig amfiteatralsk op fra et lille rundt jerngitterbur, som var anbragt centralt nede i bunden af rummet. Ind i buret blev lukket to haner af samme vægt og størrelse, og de gik straks løs paa hinanden, medens publikum begyndte at vædde, nogle holdt paa den brune, andre paa den hvide hane. Begge haner var forsynede med staalsporer, og med disse og med næbbet angreb de hinanden med en voldsomhed, der trodser enhver beskrivelse. Imens fyldtes luften af de væddende tilskueres skrig, der steg i voldsomhed, efterhaanden som kampen nærmede sig afgørelsen. Efter 10—20 minutters forløb segnede en af de kæmpende haner om af træthed og blødende fra hals og hoved. Og da sejrens resultat var givet, afbrødes kampen, og begge kampfæller blev baaret ud for at underkastes omhyggelig pleje, indtil de om fjorten dage igen var restaureret og kunde begynde paa en ny kamp.

Et nyt par hanekyllinger blev anbragt i kampburet, og scenen gentog sig med skrig og raab, medens luften fyldtes af daarlig tobak og lugten af hønseekskremer. Da jeg havde set to hanekampe, havde jeg faaet nok og forlod lokalet, fordi det, jeg havde set, var baade ækelt og uskønt.

Samme dags eftermiddag var vi til *tyrefægtning* i en kolossal, rund bygning, der rummede 12,000 mennesker. Hver plads var optaget. Vi, Bloch, Gad, min hustru og jeg, sad nærmest nede ved kamppladsen, der ved en bred gang og et højt plankeværk var skilt fra tilskuerpladsen. Arenaen var opfyldt af piccadorer, der i farverige dragter sad paa ryggen af heste, hvis ene øje var blindet af et hvidt tørklæde, der var bundet

om hestens hoved. Paa et givet signal aabnedes en dør, og en pragtfuld andalusisk tyr styrtede ind i arenaen, saa sig, blændet af lyset, et øjeblik omkring, opdagede en af de beredne piccadorer, der vendte hestens blinde side mod tyren og fældede sin landse mod det fremstyrtende dyr, der borede sine spidse horn ind i hestens bringe eller bug, saa tarmene flød ud i sandet, medens piccadoren sprang af hesten og flygtede. Den ulykkelige hest laa nu hjælpeløs paa arenaen, medens tyren søgte et nyt offer blandt de andre piccadorer, og en anden hest fik samme skæbne som den første. Det hændte, at tyren ved at styrte omkring i arenaen efter sine fjender, fik øje paa de halvdøde saarede heste, der laa med opsprættet bug paa sandet og kun bevægede hoved eller ben, hvorpaa de paany blev genstand for tyrens angreb, indtil de døde. Som regel blev to eller tre heste mishandlet paa denne maade af tyren; det var modbydeligt at se paa. Derefter stak piccadorerne eller banderilloerne smaa spyd med spidse modhager i tyren, naar de kunde se deres snit til det, hvorved tyrens smerter og irritation voksede. Dette skulde gøres forfra, og der krævedes stor behændighed for at det kunde lykkes, uden at man udsatte sig for det rasende dyrs angreb. Endelig forsvandt alle piccadorerne, og *Toreadoren* traadte alene ind paa arenaen som tyrens eneste modstander, forsynet med et rødt klæde, som tyren altid stødte efter. Det gjaldt for *Toreadoren* med sin spidse dolkesabel at ramme tyren med et enkelt stød i nakken paa et bestemt sted, og lykkedes dette, sank dyret dødt til jorden under øredøvende haandklap og tilkastning af appelsiner fra tilskuerne. Lykkedes det ikke, blev han pebet ud af publikum. Naar tyren var fældet, blev de døde hestekroppe og tyren slæbt ud af arenaen ved hjælp af muldyr, og en ny tyr sluppen ind og skuespillet begyndte forfra. Da vi havde set de to tyre blive dræbt sammen med et lille antal heste, havde vi faaet mere end nok, skønt programmet lød paa seks tyre! Vi undrede os over, at et saa forraaende skuespil elskedes saa højt af spanierne, der jublede og skreg under hele forestillingen. Men de er vænnet til det fra smaa, thi da vi gik hjem, saa vi i de offentlige parker børn, der legede tyre-fægtning med deres hunde.

Efter fem dages ophold i Madrid rejste Oscar Bloch sammen med os med nattoget til Sevilla via Cordova. Jeg havde sovekupé og sov brillant. Vi ankom i varmt solskinsvejr til Sevilla, der gjorde et meget behageligt, venligt indtryk. Høje dadelpalmer, banantræer, akacier, cypres og appelsintræer voksede overalt paa torve og i haver og forlenede det hele med en tropisk karakter, ligesom luften var fyldt med duften af mynthe, jasminer og syrener. Vi kom til at bo i et anneks til *Hotel Madrid*, der laa

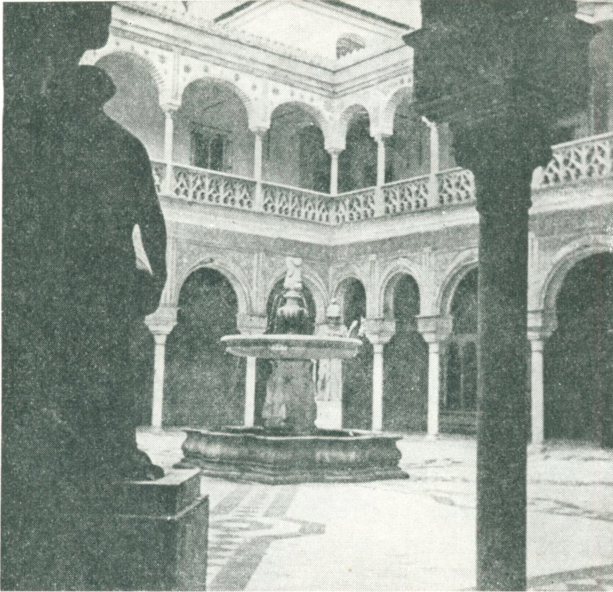

Casa de Pilatus i Sevilla, min hustru taler med en gammel spansk kvinde.

paa et torv, og vi disponerede over en dagligstue, der laa mellem vort og dr. Gads soveværelse.

Vort første besøg gjaldt *La Caridad*, et hospital for gamle folk, hvor vi i kirken, der blev os forevist af en katolsk søster, saa flere udmærkede malerier af Murillo, blandt hvilke *Tørsten* og *Jesus som barn* var aldeles henrivende. Men belysningen var desværre ikke saa god, at man fuldt ud kunde faa indtryk af billedernes skønhed. Fra *La Caridad* kørte vi forbi en mægtig stor tobaksfabrik til *Casa de Pilatus*, der indeholdt store skønheder af maurisk arkitektur. Midtergaarden var omgivet af søjlegange, i midten af gaarden sprang en herlig fontæne, og fire antike græske statuer var anbragt i hjørnerne af gaarden. En sjælden smuk trappe førte i det ene hjørne af gaarden op til første sal.

Vi tog derfra hen til det gamle mauriske slot *Alcazar*, hvis vidunderlige arkitektur gjorde dybt indtryk paa os. Vi spadserede en halv times tid omkring i Alcazars haver, saa bruseindretningen, som var anbragt under slottet. Nu var arbejdere i færd med at reparere den og flagermus i massevis fløj om ørerne paa os. Vi fik i haven forevist Karl d. V.s pavillon, der var forsynet med et udskaaret, kuppelformet træloft, og vi saa ogsaa et stort appelsintræ, som Karl den V. havde plantet.

Det mauriske slot »Alcazar« i Sevilla.

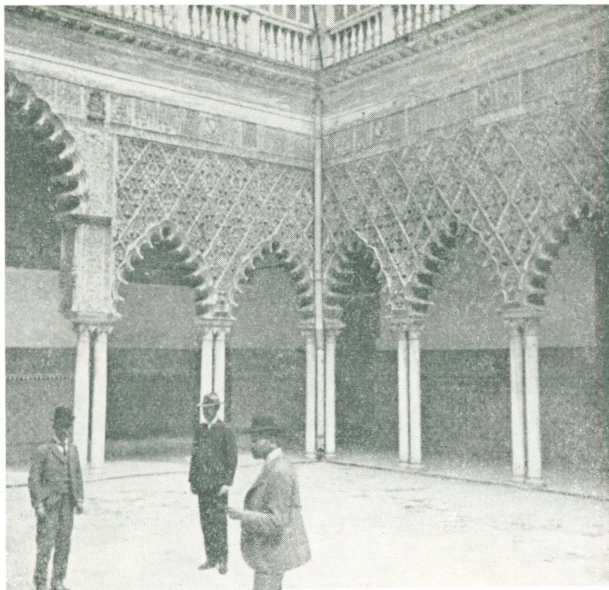
Fra Alcazar tog vi til *Sevilla's domkirke*, en uhyre bygning i gotisk stil, der som alle gotiske kirker er mørk og dystert, men højtidelig og storslaaet. Den indeholdt nogle Murilloer. Jeg var oppe i det gamle arabiske taarn *Giralda*, hvis konstruktion mindede stærkt om Campanilen i Venedig. Der var en vidunderlig udsigt fra *Giralda's* øverste del udover Sevilla og Guadalquivirs uhyre flodleje med de frugtbare omgivelser, hvad der rigeligt lønnede anstrengelsen ved den lange, trættende vandring op gennem taarnet. Desværre skæmmedes opholdet i den øverste del af taarnet derved, at den benyttedes af de besøgende som offentligt toiletrum, hvorfor luften var forpestet af menneskelige udtømmelser af enhver art.

Gad, Bloch, min hustru og jeg tilbragte eftermiddagen med at spadserere om i Sevilla's smukt oplyste gader, af hvilke *Scerpes* var særlig berømt for sin smalhed og sin trængsel af spadserende mennesker, al vognkørsel her var forbudt. En lille vermuth med vand dannede afslutning paa dagens begivenheder. Selvfølgelig blev baade Oscar Bloch og jeg barberede af Barberen i Sevilla!

Fra Sevilla tog vi med morgentoget til Granada. Jeg fornyede derved bekendtskabet med spaniens den gang saa slette jernbaneforhold. Vi havde gennemgaaende turistbilletter og kunde altsaa straks gaa ind og sætte os

i det overfyldte tog, medens der stod en lang kø udenfor det eneste eksisterende billethul for at købe billet. Naar toget var mer end overfyldt, i vor kupé var vi tolv mennesker, hvoraf halvdelen maatte staa op, blev der givet afgangssignal, og de, der ikke havde faaet billetter, men endnu stod i kø udenfor billethullet, maatte vente til næste dags morgen, da der kun var een gang daglig forbindelse med Granada. Skønt afstanden ikke er meget længere end fra København til Odense, tog det os tolv timer, inden vi naaede Granada. Hvert øjeblik holdt toget stille og ventede fra 2—4 timer, hvorfor? maa Herren vide. Vi kørte i kupé med en tysk handelsrejsende, der var vant til at færdes i Spanien. Han fortalte os, at de spanske jernbaner dengang ejedes af engelske kompagnier, der udnyttede deres oktroy ved kun at bruge gammelt og daarligt materiel, hvad jeg ogsaa maatte bekende. Thi sad man i hjørnet af en kupé, medens toget passerede en kurve paa banelinien, kunde man tydeligt mærke, hvorledes waggonens sidevæg og skillevæg forskubbede sig mod hinanden. Ingen af de broer, vi passerede, blev fornyede, før de styrtede sammen af sig selv. I stationen Bobadilla, hvor vi ventede flere timer, skiltes vi fra Oscar Bloch, der tog til S. O.-kysten af Spanien, medens vi andre fortsatte til Granada, efter at flere værdifulde ting, vi havde købt i Madrid og Sevilla, var blevet os frastjaalet paa Bobadilla station i et ubevogtet øjeblik.

Vi kom til Granada om aftenen og kørte gennem Granada opad bjerget og gennem parken omkring *Alhambra*, der er bevokset af store elmetræer for at naa til *Washington Irving hotellet*, der ligger umiddelbart udenfor Alhambra. Her gik vi til ro straks efter at have faaet noget at spise. Udenfor hotellets vinduer var der dejlige haver, gennemrislet af mange bække, og fra træerne lød der en liflig nattergalesang. Alhambra ligger paa et højedrag med Sierra Nevadas snedækkede tinder i nærheden, hvorfor temperaturen var ret kølig. Næste morgen vandrede vi først op til kirkegaarden, hvorfra der var en vidunderlig udsigt dels opover mod Sierra Nevada dels nedover til Alhambra og Granada og sletten nedenfor. Vi spadserede derefter rundt om den gamle mauriske borg langs med dens mure og kom ind i en herlig, lille moské, der laa inde i en have. Saa passerede vi Karl d. V.s palæ, der laa som en uhyre stor ruin efter en aldrig fuldført bygning, og kom derfra ind i selve Alhambra, hvor vi tilbragte flere timer med betragtning af de herlige søjlegange og sale, som er bevarede urørte siden de mauriske konger beboede dem. Vi var inde i Myrthegaarden, Løvegaarden, Ambassadørernes sal, badene o. s. v. og var fuldstændig betaget af den skønne, mauriske arkitektur og ved tanken om

Interiør fra Alhambra.

det liv, der her blev ført, da Alhambra var de mauriske fyrsters opholdssted. Om eftermiddagen var vi i Granada, saa domkirken og gjorde forskellige indkøb og var forberedt paa endnu at kunne tilbringe et par dage med at studere Alhambras herligheder, som vi kun havde beundret de tre timer om formiddagen. Men da vi henad aften vendte tilbage til *Washington Irving hotellet*, laa der et telegram til os fra *Norddeutsche Lloyds* kontor i Gibraltar, at vi skulde være i Gibraltar den næstfølgende dag, da damperen *Prins Heinrich* afgik fra Gibraltar til Southhampton to dage før beregnet. Der var derfor intet andet at gøre for os end at rejse fra Granada allerede næste dag, hvad der smertede os meget, da vi havde beregnet at ofre tre døgn, istedetfor nu kun et døgn, paa Alhambra. Vi afrejste allerede Kl. 9,55 med toget til Gibraltar.

I vor kupé traf vi regimentslækare *Fritz Nesler* og frue fra Stockholm, samt en norsk grosserer *Carl A. Høyer* og en svensk frøken, som vi fulgtes med til Algeiras. Den følgende morgen blev vi vækkede kl. 5, da vi kl. 6 skulde ned til kajen for at gaa med bugserbaade ud til *Prins Heinrich*, der var ankommen paa dette tidspunkt og skulde lette igen kl. 8. I det skønneste sommervejr stod vi Gibraltar ud. Den afrikanske kyst med sine høje bjerge tog sig prægtigt ud i den solfyldte morgen, Atlanterhavet laa sol-

beskinnet blaat med lange, bløde dønninger og sejladsen forbi *Cap Trafalgar* henimod *Cap Vincent* paa den portugisiske Atlanterhavskyst var henrivende.

I løbet af aftenen blæste det op, og vi passerede Biscaya bugten i vestlig storm, der fik skibet til at slingre voldsomt. Stormen varede et par dage, men da vi efter to dages forløb naaede kanalen, havde vi fint vejr og rolig sø. Fordækket var fyldt af en arabertrup, der skulde til London, en del engelske soldater, der skulde hjem paa orlov, nogle abekatte i bur og en sød, lille bjørn. Vi spillede shuffel, et dækspil med mrs. *Moore* og datter fra New Zealand, samt skak med skibslægen Chr. Schouburg. Kl. 18 var vi inde paa Southhamptons red, hvor to store bugserbaade kom paa siden af os og tog 150 passagerer og deres bagage i land fra skibet. Et par timer efter var vi færdige og lettede ankeret for at sejle til Hamborg.

Vi var nu kun 10—11 passagerer om bord, deriblandt en gammel bekendt fra Als, *Augustesen*, søn af tidligere forpagter paa Augustenborg ladegaard. Han havde sin hustru, sine børn og en kinesisk barnepige med og skulde til Sønderborg. Vi anløb først Antwerpen, hvor vi benyttede opholdet til at gaa ned til den smukke domkirke paa Place verte for at se Rubens berømte *Kristi nedtagelse af korset*, og da skibet blev liggende et par dage i Antwerpen, tog vi en tur til Bruxelles, hvor vi tilbragte den meste tid i *Palais des beaux Arts*, hvor vi glædede os over den brillante malerisamling. Vi aflagde ogsaa et besøg i Amsterdam, hvor vi tilbragte mange timer i *Rijksmuseet*. Søndag d. 10. maj var skibet sejlklaart igen efter at have losset i Antwerpen og Amsterdam, hvorfra vi afsejlede til Cuxhaven mandag d. 12. maj kl. 2 morgen og naaede Hamborg kl. 4½ efterm. Det varede tre timer, inden vi kom fra borde og gennem toldvisitationen, hvorefter vi kørte til *Pfortes Restaurant*, hvor vi spiste en brillant afskedsmiddag og næste dag var vi i København og traf alt vel efter en maanedes interessante oplevelser.

Omkring aarhundredskiftet var jeg stærkt optaget af at stifte en forening, hvis opgave var at tilvejebringe en *alderdomsunderstøttelse for vore sygeplejersker*, tilskyndet af sygeplejerske frk. *Marie Hjort Lorenzen*, der mente, at det var en god gerning, hvis man paa en eller anden maade kunde hjælpe sygeplejerskerne paa hospitalerne til at faa dem til at samle en sum penge, for hvilke de ved 50 aars alderen kunde købe sig en aldersrente.

Følgende annonce lod jeg indrykke i københavnske blade, der optog den gratis:

Foreningen til Alderdomsunderstøttelse for Sygeplejersker i Danmark

har den opgave at hjælpe sygeplejerskerne med at opspare en kapital, for hvilken de ved deres 50de aar kunne erhverve sig en alderdomsunderstøttelse. Foreningen optager som passiv medlem enhver, der yder et aarligt bidrag af mindst 2 kr. Samfundet staar i dyb taknemmelighed til de kvinder, som ofrer deres kræfter og sundhed for at pleje syge medmennesker. Vi opfordrer alle, som har øjet aabent for sagens humane betydning, til at støtte foreningen ved at indtræde som passive medlemmer.

Opfordringen var underskrevet af følgende mænd:

Docent, Dr. *E. Schmiegelow*,
Formand, Nørregade 18.

Professor, Dr. *Chr. Gram*,
Bredgade 79.

Stiftfysikus *Trautner*,
Odense.

Direktør *Sophus Bülow*,
Nørrebrogade 34.

Overretssagfører *A. C. Delbanco*,
Foreningens Kasserer, Nørregade 38.

Etatsraad, Stadslæge *E. Hoff*,
Sølvgade 84.

Grosserer *Lauritz Salomonsen*,
Bredgade 31.

Professor *Fr. Dahl*,
Nørregade 18.

Professor, Dr. *G. Borch*,
Nørregade 18.

Professor, Dr. *Frederik Grünfeld*.

Dr. med. *L. Ammentorp*,
Nørrevoldgade 25.

Dr. med. *P. Dethlefsen*,
Fiolstræde 10.

Professor, Dr. *Alex Haslund*,
Købmagergade 62.

Overlæge, Dr. *A. Fløystrup*,
Rømersgade 7.

Overkirurg, Dr. *O. Wanscher*,
Nytorv 7.

Dr. *L. Djørup*,
Gl. Strand 34.

Professor, Dr. *H. Hirschsprung*,
Bredgade 4.

Etatsraad, Dr. *Brünniche*,
Lille Strandstræde 26.

Professor, Hofmedikus *Vilh. Benzon*,
Nyhavn 53.

Dr. med. *J. V. Wichmann*,
Østerbrogade 13.

Professor, Dr. *Kn. Faber*,
St. Kongensgade 59.

Professor, Dr. *Thorkild Rovsing*,
Niels Juelsgade 9.

Professor, Dr. *Fritz Levy*,
Dr. Tværgade 8.

Professor, Dr. *J. Bjerrum*,
Havnegade 5.

Overlæge, Dr. *E. Rosenthal*,
Nørrefarimagsgade 15.

Dr. med. *Joh. Kaarsberg*,
Gothersgade 139.

Professor, Dr. *Sylvester Saxtorph*,
Bredgade 47.

Desuden dannedes der i provinsbyerne centralkomitéer for private bidragydere i de respektive byer og deres omegn, der organiseredes af læger, der velvilligt paatog sig arbejdet. Og d. 27/12 1895 sendte jeg 300 breve ud til sygeplejersker i Danmark, hvori jeg redegjorde for understøttelsesforeningens plan. I følge medlemsfortegnelse fra 1896 var der indmeldt 206 aktive medlemmer (sygeplejersker) og ca. 250 passive medlemmer, hvoraf de fleste bidrog med 2 kr. aarligt, adskillige med 5 kr., flere med bidrag en gang for alle paa 100 kr., 200 kr. og 500 kr., hvilke summer fordeltes paa de enkelte sygeplejerskers konti, hvorved disse hurtigt fik dem til at vokse. Hertil bidrog ogsaa, at jeg hvert andet aar, fem gange ialt, om vinteren arrangerede en fin koncert i *Odd fellow palæets store sal*, hvortil sygeplejersker, slægt og venner sørgede for, at *Odd fellow palæets store sal* var fuldt besat, saaledes at *Foreningen til Alderdomsunderstøttelse for Sygeplejersker i Danmark* fik en ren indtægt af ca. 2000 kr. efter hver koncert, hvis lødighed fremgaar af f. eks. den koncert, der afholdtes torsdag 8. april 1902, og hvis program var følgende:

1. *Dvorák*: Strygekviintet i Esdur, kgl. Kapelmusici: *Joh. Schiørring, Jul. Borup, T. Marker, Osw. Poulsen og Ernst Høeberg.*
2. *Studentersangforeningen.*
3. Kgl. Operasanger *Helge Nissen* (Solosang).
4. Frk. *Johanne Stockmarr* (Klaver).
5. *Studentersangforeningen.*

Billetterne kostede 2 kr. over hele salen.

Efter hver af de 5 koncerter, hvis program stadig vekslede, samledes foreningens bestyrelse med alle de assisterende hjemme hos mig til en fornøjelig souper, hvorfra vi først gik hver til sit henad de smaa morgentimer.

Blandt de mange fremragende kunstnere, som jeg paa den maade lærte personligt at kende, skal blot nævnes to, hvoraf den ene er den endnu levende, udmærkede bassanger, Kammersanger *Emil Holm*, som senere gjorde sig overordentlig fortjent som organisator og leder af vor radio. Den anden var den nu forlængst afdøde kgl. kapelmester *Frederik Rung*, der ved en af disse koncerter ledede et udsøgt kor af *Cæcilieforeningen*.

Foreningen for Alderdomsunderstøttelse af Sygeplejersker i Danmark virkede uforandret til 1. januar 1913, da den blev optaget af den af prof. *E. Tschernings* hustru stiftede *Alderdomskassen for sygeplejersker i Danmark*, der lededes af højesteretsagfører *Allerup*, saaledes at tilgangen

af medlemmer fra min forening fortsattes til 1938. Paa det tidspunkt fik 3 sygeplejersker i min gamle forening samtidig med deres udtræden kr. 10,781 udbetalt, medens 4 fik 1940 kr. udbetalt. De øvrige fortsatte i *Aldersdomskassen for sygeplejersker*. Selv er jeg stadig medlem af den nye forenings repræsentantskab, hvor jeg møder en gang aarligt i sygeplejerskernes bolig i Fensmarksgade, hvor sygeplejerskerne, som tak for mit arbejde for dem har skænket mig kaldsretten til en fribolig for en sygeplejerske.

I sommeren 1913 fik jeg lejlighed til som skibslæge paa øvelsesskibet *Georg Stage* at gøre en dejlig sejltur over Nordsoen til Skotland. Jeg boede paa det tidspunkt ude i *Villa Elm* i Vedbæk, som jeg havde købt 1907 af fødselslægen professor *Leopold Meyer* (f. 1853 — † 1916), og i nogle dage i juli maaned boede min gode ven, psykiatrikeren, prof. *Knud Pontoppidan*, ude hos mig, da *Georg Stage* efter aftale med skibets fører, marinekaptajn *Viggo Clausen*, der var gift med min ældste datter *Ellen*, ankrede op udfør Vedbæk. Da det i det aar havde vist sig vanskeligt at faa en læge med — ingen havde meldt sig — gik jeg med som skibslæge paa turen til Skotland. Professor *Pontoppidan* var stærkt interesseret i *Georg Stage*, hvis skibslæge han mange aar tidligere havde været, og fik lyst til med min hustru og overkirurg *Mogens Fenger* og hans hustru, min datter *Anna-Mathea*, som den dag besøgte mig ude i Vedbæk, at faa en sejltur med *Georg Stage*, hvorfor hele selskabet, inklusive min hustru, blev sat ombord i skibet, som lettede anker og i det skønneste sommervejr sejlede nordpaa. Da vi var ankommen ud for Espergærde, lagde vinden sig, hvorfor *Georg Stage* gik til ankers. Efter at jeg havde taget et fotografi af selskabet (se s. 194), gik *Mogens Fenger* og hustru, prof. *Knud Pontoppidan* og min hustru i land for med toget at vende hjem til Vedbæk, medens kaptajn *Viggo Clausen* og jeg blev ombord, og efter at jollen som havde sat selskabet i land, var kommen tilbage til skibet, lettede vi anker og satte kursen nordpaa forbi Kronborg.

Georg Stage var korvetrigget og tilhørte foreningen *Georg Stage*, som var stiftet 1842 af skibsreder *Stage* og hustru, f. Engelsted. Skibet er opkaldt efter deres eneste søn, *Georg*, der døde som ung af tuberkulose. Om vinteren var skibet oplagt paa Orlogsværftet, men udrustedes hvert aar til et tre maaneders sommertogt, hvori deltog ca. 80 unge mennesker, der havde lyst til at gaa til søs. Deres ophold om bord er frit, og i løbet af sommermaanederne faar de en allround træning i matrosers arbejde

»Georg Stage« udfor Espergærde. Grøppebillede: Captajn Viggo Clausen, professor Knud Pontoppidan, overlæge Mogens Fenger.

til søs, hvorefter skibet afslutter med et togt til Skotland, hvor en del af eleverne kan faa hyre i fremmede sejl- eller dampskibe.

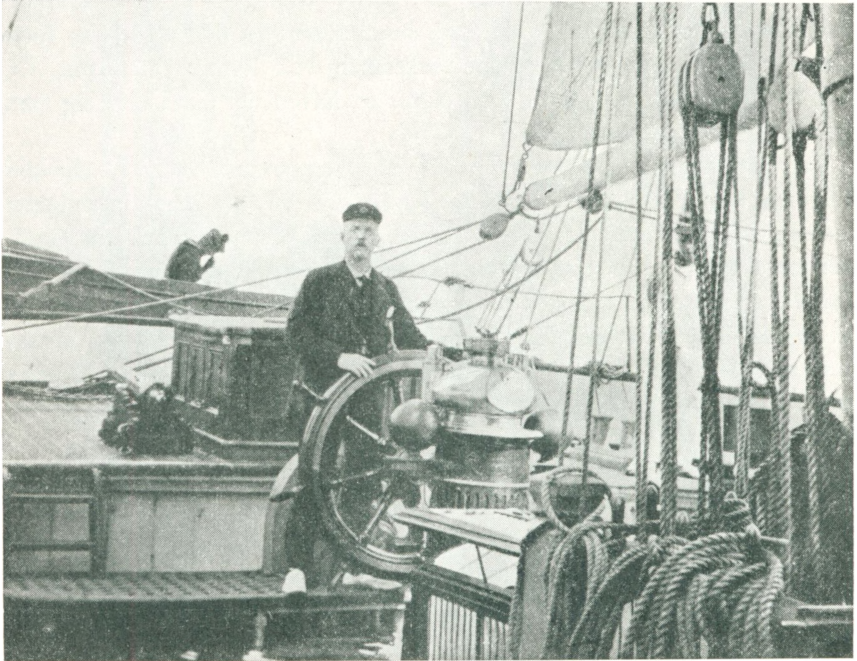
Iøvrigt var det blevet vanskeligere og vanskeligere aar efter aar at faa sejskibstrænede søofficerer til at overtage stillingen som skibets fører paa det tre maaneders aarlige sommertogt, og min svigersøn kapt. Viggo Clausen var vistnok den sidste blandt marinens officerer, der i sine yngre kadet- og løjtnantsaar havde faaet tilstrækkelig uddannelse i marinens skibskorvetter og sejlregatter, og derfor besad de nødvendige betingelser for at kunne overtage kommandoen paa en sejlkorvet som *Georg Stage*.

Eleverne ombord var alle brillante unge mennesker, som, da jeg kom ombord, havde været knyttet til *Georg Stage* i de første to maaneder og derved lært en mængde af de gøremaal, som er nødvendige for et mandskab paa et sejskib. De var velopdragne, lystrede ethvert vink, deres overordnede gav dem, og syntes at være vældig tilfredse med tilværelsen

ombord. De repræsenterede mange forskellige samfunds- og aldersklasser. Saaledes var en af de ældre en flink bornholmer fra et godt hjem; først efter at han havde taget studentereksamen ved Rønne latinskole, fik han lov til at faa sin lyst til søen styret og havde det aar meldt sig som elev paa *Georg Stage*.

Den næstkommanderende ombord var overstyrmand *Myhre*, der det følgende aar, da marinen maatte opgive at besætte kaptajnstillingen med en marineofficer, blev *Georg Stages* fører. Første styrmand var *Guldhammer*, der senere blev navigationsdirektør, regnskabsfører var hr. *Tyroel*, og desuden var der flere understyrmænd og navigationslærere. Et mindre lukaf var bestemt til skibslægen, men jeg foretrak at arrangere mig i den store lyse agtersalon, der laa helt agterude, og hvorfra der om styrbord fortil var adgang til min svigersøn kaptajns private lukaf.

Lørdag d. 19. juli lettede vi om aftenen ud for Espergærde og søgte at komme ud forbi Kronborg, men da der næsten ingen vind var, og den, der var, kom stik imod os fra nord, viste det sig, at skibet, efter at have krydset hele natten mellem Sjælland og Sverige næste dag endnu ikke havde passeret Kronborg, til dels ogsaa paa grund af den modgaaende strøm. Efter at vi havde spist vores morgenmad, fik vi opfriskende vestlig sidevind, og *Georg Stage* begyndte at skumme for boven, samtidig med at den krængede stærkt over mod læsiden. Efterhaanden som vi kom fri af Sjælland og Gillelejepynten, voksede søen, og skibets bevægelser tiltog, og der konstateredes blege ansigter og søsyge blandt eleverne, stærkt manglende appetit indfandt sig, og mange fik at føle, at sømandslivet ikke altid foregik i magsvejr. Jeg fik mig om aftenen en bridge med kaptajn Clausen, intendant *Tyroel* og overbaadsmand Ness. Vi passerede Skagen i fint østligt vejr med solskin kl. 6 om morgenen og stod for fulde sejl ud i Nordsøen. Om aftenen friskede vinden op af N. V., og den næste dag var vejret taaget med frisk kuling af N. V. og med regnbyger. Der var svær sø med voldsom rulning. Om aftenen maatte jager, røjler og bramsejl bjerges og den læ bagbords forreste baad bjerges ind paa dækket. Om Onsdagen fik vi aftagende nordlig brise, solskin, en del dønning med stærk rulning, og Torsdag fin nordlig brise, men stærkt diset vejr og mødte talrige fiskerbaade, der var for udgaende fra Firth of Forth. Medens vi spiste frokost, kom overstyrmand *Myhre* ned og meldte, at vi var tæt under land, lidt sydligere end den formodede kurs. Tidligt fredag morgen ankrede vi paa *Leith's* red ved siden af det amerikanske skoleskib *Adams*. Jeg kunde desværre ikke

»Georg Stage« runder Skagen for vestgaaende.

nyde det smukke vejr, da jeg maatte gaa til køjs paa grund af en heftig akut Angina (halsbetændelse).

Om søndagen fik vi besøg af kaptajn *Frederiksen*, der var chef paa det norske skoleskib *Tordenskjold*, som ogsaa laa tæt ved siden af os. Om eftermiddagen gik vi i land med 40 drenge og saa paa Leiths og Edinburghs seværdigheder. Ved attentiden var vi ombord igen, spiste til middag, hvorefter jeg fik en bridge med overbaadsmand Ness og styrmand Guldhammer. Om Mandagen aflagde vi besøg hos den danske generalkonsul *Barry*, og derefter var Viggo Clausen og jeg paa visit paa det norske skoleskib og paa lignende vis paa det amerikanske skoleskib, hvor vi trakteredes med en drink og havannacigarer. De følgende dage tilbragte kapt. Clausen, styrmand Guldhammer og jeg paa en pragtfuld tur gennem de skotske højlande, og vendte atter hjem til *Georg Stage*.

Inden vi afsejlede for hjemturen d. 2. august, havde tretten af »Stage-drengene« faaet hyre ombord i fremmede skibe, hvorefter *Georg Stage* lettede ankeret, og for frisk, vestlig brise sejlede vi ud af Firth of Forth.

Den følgende dag var begunstiget af stærk varme, og tiden gik med, at

E. S. spiller skak med »Georg Stage«s officerer.

jeg spillede skak med skibets officerer paa dækket. Saa fik vi næste dag en stiv nordlig brise med høj søgang og stærk rulning, men *Georg Stage* smurte af for alt det, den kunde orke, selv om alt løst væltede ned fra hylderne i kahytten. Man blev selv smidt ud af sin køje, skønt den var godt stivet af med sengehestelignende apparater, og drengene maatte gentagne gange i løbet af natten tilvejs for at mindske eller forøge sejlføringen. Henad morgenstunden fik vi *Ryvingen* fyr paa norske kyst i sigte, og ved midnatstid saa vi *Skagens* fyr. Onsdag d. 6. august løb vi ind i Frederikshavn og fik post ombord. Kaptajn Clausen fik besøg af 1. dykker *Jensen* fra Schwitzers bjergningsdamper *Viking*, der laa i havnen, og inviteredes om bord af kaptajnen som tak, fordi dykker Jensen to aar før havde gjort kaptajn Clausen den tjeneste, at han paa seks favne vand havde fisket hans guldur op. Det havde tilhørt kaptajnens far, der var den bekendte pastor Johannes Clausen fra Vonsild. Kaptajnen havde tabt uret, da han som fører af en torpedobaad laa med en undervandsbaad og foretog opmaalingen i Aalbækbugten mellem Frederikshavn og Skagen.

I Frederikshavn forlod jeg *Georg Stage*, der skulde til København, og tog sydpaa, solbrændt og forfrisket efter nogle ugers fornøjeligt samliv med skoleskibets fortræffelige mandskab.

Som skibslæge maatte jeg i skibsjournalen indføre, at der ikke var forekommet nogen sygdom om bord med undtagelse af den halsbetændelse, skibslægen selv havde haft!

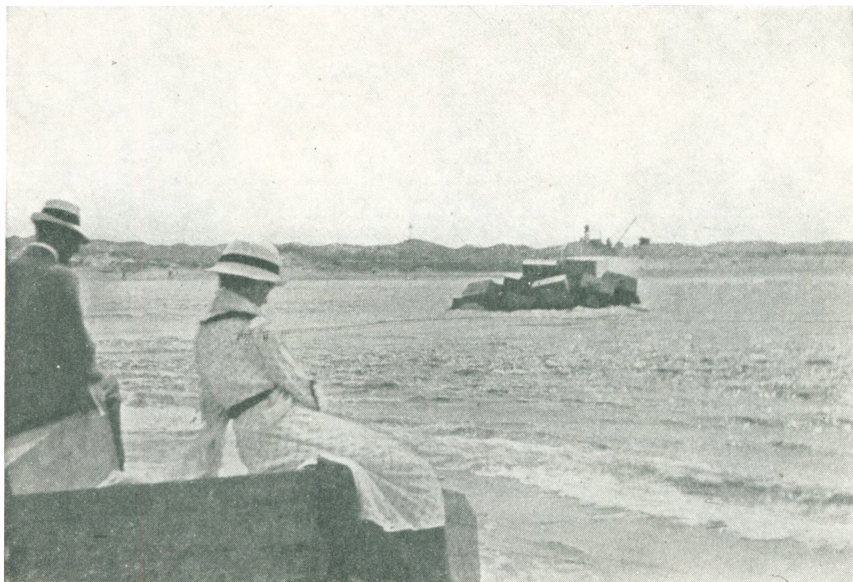
Inden jeg forlader omtalen af min udflugt med *Georg Stage*, vil jeg opfriske i min erindring den ulykke, der overgik skibet uforskyldt i august 1905, da det en klar sommernat for fulde sejl, under kommando af marinekaptajn *Malthe Bruun*, krydsede op igennem Drogden og pludselig blev rendt ned af en sydgaaende engelsk damper, der ramte *Georg Stage* midtskibs. Derved opstod der en saa stor lækage, at skibet hurtigt fyldtes med vand og sank i løbet af faa minutter. Ved sammenstødet styrtede sejlene ned paa dækket og lagde sig over nedgangen til lasten, hvor det ikke vagthavende elevhold sov. Drengene kunde kun komme ud ad en trappe, der førte op gennem dæksaabningen, gennem hvilken passagen var blevet forhindret af de nedfaldende skibssejl, hvorved nogle og tyve unge elever druknede. Dagen efter katastrofen fik jeg lejlighed til med min sidst erhvervede kutter *Astrid* om eftermiddagen at sejle ud til ulykkesstedet, hvor kun de øverste ender af det forulykkede skoleskib ragede op over vandet. Den gang tænkte jeg ikke paa, at jeg otte aar efter selv skulde gøre turen til Skotland om bord i det samme skib, som straks efter ulykken blev hævet og istandsat til nye togter.

1914 var fyldt af begivenheder, som satte dybe spor i min erindring. Den for mig mest glædelige var, at min næstældste datter *Karen* d. 9. maj holdt bryllup i Vor Frue kirke med godsejer *Karl Brandt*, der den gang ejede *Kathrinebjerg* ved Strib. Med denne begivenhed som udgangspunkt for vore sommerplaner havde vi sammensat et program for vor sommerferie, som paa grund af fyrstemordet i Sarajevo og den deraf følgende pludselig udbrydende verdenskrig i begyndelsen af august kun delvis kunde realiseres. Jeg havde blandt andet faaet opfordring til at holde foredrag i London d. 28. juli om strubekræft. Foredraget skulde holdes ved en amerikansk kirurgkongres, der det aar fandt sted i London. Dernæst var min hustru og jeg inviteret af gode venner til efter kongressen at foretage en automobiltur i England, inden vi skulde afslutte vor sommerferie. Denne begyndte med, at vi først aflagde et længere besøg hos vor nygifte datter paa *Kathrinebjerg*. Aviserne havde om foraaaret været fulde af meddelelser om hvilke forfærdelige ulykker Vesterhavet havde anrettet paa *Hvide Sande*, der som en smal sandbarriere aflukkede Ringkøbing fjord mod Vesterhavet, saaledes at fjorden kun stod i daarlig forbindelse med Vesterhavet gennem Nymindegab, der ligger langt sydpaa og ofte tilsandedes,

hvorved fremkaldtes oversvømmelse af de jorder, som strakte sig ind til Ringkøbing fjord.

De sagkyndige havde nu ment, at skavankerne herved kunde afhjælpes simpelthen ved, at man gravede en 30 meter bred kanal gennem *Hvide Sande*, hvorved Ringkøbing skulde faa en let adgang til Vesterhavet for sin eventuelle skibsfart. Det gjorde man saa med det resultat, at Vesterhavet i løbet af kort tid udgravede *Hvide Sande* og skabte et stadigt voksende gab ved sin rivende strøm, der gik dels ind til og dels ud af Ringkøbing fjord ved flod og ebbe, saaledes at der i stedet for den kunstigt gravede 30 meter brede kanal nu fandtes et ca. 1000 meter bredt gab, der stadigt øgedes og truede med at fjerne alle de syd for *Hvide Sande* liggende klitrækker. der hidtil havde beskyttet Ringkøbing og omliggende egne mod Vesterhavets vælde. Det kostede i sin tid kun nogle faa tusinde kroner at gennemgrave *Hvide Sande*, men nu maatte Staten skyndsomst ofre for millioner kroner betonsække for at standse nedbrydningen af *Hvide Sande*. For at iagttage disse forhold kørte vi en tur fra *Kathrinebjerg* pr. automobil op til Ringkøbing og ud til *Hvide Sande*. Anlægget af den oprindelige kanal havde medført, at grundspekulanter havde opkøbt byggegrunde langs kanalen gennem *Hvide Sande*, da der øjnedes chancer for, at man kunde sælge parceller med fordel, naar kanalen var færdig. Paa en vej ud til den nordlige ende af *Hvide Sande* standsedes vi ved, at vejen pludselig var skyllet væk af havet, og et enkelt skilt, som stod ved vejens ende, var bemalet med Ordene »Grunde til Salg«. Men grundene eksisterede ikke mere, de var skyllet væk af havet. Hvor trist det hele saa ud, faar man et indtryk af ved at betragte et fotografi, jeg tog af min svigersøn og datter, der sidder paa et nordlige molehoved ved *Hvide Sande* (se s. 200) og ser over mod det sydlige molehoved; begge moler er bygget op af sække, fyldte med cement. Senere er *Hvide Sande* atter blevet lukket efter flere aars arbejde med en solid cementdæmning, og Ringkøbings drøm om at blive en stor vesterhavshavn med skibsfart gik saaledes ikke i opfyldelse. Nymindegab syd paa maa stadig, i forbindelse med et nyt anlagt udløb lidt norden for Nymindegab, fungere som eneste udløb for Ringkøbing fjord, efter at Staten har maattet ofre millioner og atter millioner for at reparere de skader, som den første »billige« gennemskæring af *Hvide Sande* kostede.

Vi kørte tilbage til *Kathrinebjerg* og tog derfra d. 25. juli via Esbjerg med damperen *La Cour*, kapt. Kolster, i stormfuldt vejr af N.V. med masser af søsyge ombord. Skibet var overfyldt med 1. klasses passagerer, og de ofrede efter noder overalt. Ved middagsbordet var vi saaledes kun ti passagerer. Saa kom vi op under England om eftermiddagen, og det

Min datter, fru Karen Brandt og hendes mand.

blev stille, og kl. 18½ var vi i Parkstone, og jeg og min hustru tog ind paa *Hotel Cecil*, Strand, i London.

Mandag d. 27. juli var hotellet fyldt med amerikanske kirurger, som deltog i »5th clinical congress of american surgeons«, og havde jeg ikke i tide fra København bestilt værelse paa hotellet, havde det været umuligt for os at faa plads. Kongressens præsident var den berømte *John Murphy*. Under mit ophold i London besøgte jeg det helt nye *Kings College hospital*, som ligger meget langt borte fra Londons gamle *Kings College hospital* (*Listers hospital*) som jeg besøgte i 1882. Overlægen paa det nye hospitals flotte øre- og halsafdeling var dr. *Cheatle*, som viste mig dets rummelige og fuldt moderne installerede klinik.

Rygterne svirrede allerede i luften om nærforestaaende krig, men man troede endnu ikke, at det for alvor vilde blive til noget, og dog mente min hustru og jeg, at det var fornuftigst ikke at modtage indbydelsen fra vore venner i London til at foretage lange automobilture til England og Skotland under disse urolige forhold.

Jeg deltog samme aften i det amerikanske kirurgmøde, men da jeg den 30. juli besøgte en slægtning af mig, *Kristen Larsen*, der ledede Østasiatisk kompagnis London-afdeling, fortalte han mig, at krigsskyerne trak stærkt

sammen, og at de hemmelige telegrafkoder ikke maatte benyttes. Endvidere mødte der os den overraskelse, da vi lørdag d. 1. august mødte til middag i den pragtfulde *Royal Automobileclub* i Piccadilly, inviterede af dr. *Dundas Grant*, at værten undskyldte sig med betjeningen, fordi alle opvarterne, der var østrigere, var forsvundne om morgenen, indkaldte til krigstjeneste.

Inden vi forlod London for at tage til Oxford, hvor vi skulde besøge nogle venner, blandt andet stud. jur. *Otto Kaarsberg*, søn af min gamle ven Johannes K. og nuværende dommer i Østre Landsret, fik vi af direktør Larsen i Ø. K. i London at vide pr. telefon til vort *Hotel Cecil*, at krigen mellem Tyskland paa den ene side, Rusland og Frankrig paa den anden side var brudt ud, og at vi burde rejse hjem med den første baad, der afgik til Esbjerg fra Parkstone mandag aften 3. august, og at han havde telegraferet efter soveplads til os.

Jeg raadede *Otto Kaarsberg*, som skulde have opholdt sig i længere tid i Oxford, til at tage hjem med os om mandagen, medens der endnu var forbindelse med Danmark.

I London raabte alle avissælgerne paa gaden: Tyskland har brudt alle højtidelige løfter, alle neutralitetsaftaler respekteres ikke, Tyskland er uden varsel gaaet igennem Luxemburg for at omgaa Frankrigs østfront.

Mandag d. 3. august besøgte jeg i *Oxford* om formiddagen vor landsmand *Georges Dreyer*, professor i fysiologi, bakteriologi og patol. anatomi, og hans hustru f. *Jørgensen* fra Sølstedgaard paa Lolland. Han havde i mange aar været i Oxford og viste mig omkring i sit store og smukke laboratorium. Og kl. 13,45 kørte *Kaarsberg*, min hustru og jeg fra Oxford til London og tog straks til Liverpoolstreet station, hvorfra toget afgik kl. 17,30, overfyldt med danskere, russere og skandinaver, der var kommet til London fra Frankrigs badesteder og nu søgte hjem over Danmark. Det lykkedes at faa dem alle med dels paa vor damper *A. P. Bernstorff* og dels paa *Eos*. Vi afsejlede ved midnatstid fra Parkstone til Esbjerg.

Vi sejlede fra England med den skønneste, klare stjernehimmel, men passagerernes humør var langt nede, da man ikke anede noget om den nærmeste fremtid. Langs jernbanelinien fra London til Parkstone var opstillet bevæbnede soldater for at forebygge eventuel sabotage.

Da *Otto Kaarsberg* ikke havde faaet kahytsplads med køje, delte min hustru, jeg og han vor kahyt med vores to køjer, saaledes at vi skiftedes til at tage os nogle timers lur.

Sejladsen d. 4. august over Nordsøen var heldigvis begunstiget af solskin og stille vejr uden spor af dønning, men fuldstændig øde, al skibsfart var standset. Af og til hørte man om dagen d. 3. august fjern kanontorden syd-

fra, der dog næppe skyldtes andet end skydeøvelser, som den tyske flaaede foretog.

Alle ombord fik, holdvis, et godt morgenmaaltid, men derefter blev det os meddelt af kaptajnen, at vi, efter at have spist til middag, ogsaa i hold, for der var over dobbelt saa mange passagerer ombord, som skibet normalt kunde tage, ikke maatte vente at faa flere maaltider, før vi kom i land i Esbjerg. Humøret steg, jo nærmere vi kom Jylland, og skandinaviske fædrelandssange klang ud over havet hele eftermiddagen. Kl. 21½ var vi ved Esbjerg, hvor alle fyr var slukkede, og vi maatte have lods, for at slippe ind i havnen. Vi naaede kajen i Esbjerg kl. 23½. Havnen, der var helt mørk, var overalt opfyldt af mennesker, der modtog os med afsyngelse af vore danske nationalsange og var spændte paa at faa at vide, hvorledes rejsen var gaaet og om hvordan forholdene var i England. Vi fik nu at vide, at England d. 4. august havde erklæret Tyskland krig, efter at have landsat tropper i Nordfrankrig.

Min hustru og jeg kunde være taget med ekstra nattog samme aften fra Esbjerg til København, men vi foretrak at overnatte i Esbjerg paa *Spangenbergs hotel*.

Onsdag d. 5. august afrejste vi om morgenen fra Esbjerg til Strib, hvor vi standsede et øjeblik for at tale med min datter og svigersøn, som fulgte med os til Odense. De ventede hvert øjeblik at min svigersøn skulde blive indkaldt til livgarden. Hver dag paa en bestemt tid havde de set en tysk zeppelinballon komme syd fra over hovedet paa dem paa *Kathrinebjerg* for at afpatrouillere Lille Bælt, ledsaget af tyske flyvemaskiner. Kl. 17 var vi i København og tog hjem paa Nørregade, hvor vi fik at vide, at min yngste søn *Lauritz*, der for sin uddannelse havde opholdt sig et aars tid hos et stort boghandlerfirma i Leipzig (K. F. Koehler), efter en meget besværlig rejse over Gedser-Warnemünde var kommen til København. Han havde blandt andet mistet alt sit rejsegods i Berlin paa grund af de vældige militærtransporter, og naaede København sammen med 1400 russere, der maatte flygte hjem fra de tyske badesteder, da krigen brød ud. Han fortalte, at disse stakler blev behandlet af tyskerne mere som dyr end mennesker. Kupéerne havde været mer end overfyldte, og de snarere faldt end steg ud af kupéen paa hovedbanegaarden i København, da kupédøren blev lukket op.

Vi tog ud til *Villa Elm*, hvor vi gik omkring i en voldsom spænding, thi ingen anede, hvad der skulde ske med os, om man respekterede vor neutralitet eller ikke, og om vi derfor mod vor vilje blev inddraget i krigens rædsler. Vi hørte, at tyskerne havde brudt alle tidligere aftaler, var trængt

ind i Belgien og havde angrebet Liège. Min søn Lauritz og svigersøn Mogens Fenger meldte sig til *Akademisk skyttekorps*, hvis antal medlemmer var steget til ca. 700. Men hvad der gjorde dybest indtryk paa mig var et brev, som ventede mig hjemme paa Nørregade fra min tredje svigersøn, marineofficeren Viggo Clausen, der paa det tidspunkt førte undervandsbaaden *Nymfen*, som sammen med undervandsbaaden *Najaden* (løjtnant *Juel Brockdorff*) laa i Helsingør paa vagt, klar til at gaa ud for at angribe engelske orlogsfartøjer, hvis disse vilde forsøge at trænge ind i Øresund, i saa fald skulde de to danske torpedobaade ved deres angreb *markere* vor neutralitet. Han tog afsked med mig i sit brev, thi han ansaa det for halsløs gerning, hvis han fik ordren, og den ventede han hvert øjeblik. I sit brev tog han afsked med mig og bad mig tage mig af sin hustru og deres tre smaa børn. Heldigvis kom den ordre, han ventede, aldrig, og han døde først 1920 af en ondartet svulst i underlivet. Sundet og bælteerne blev spærret med miner, og 50,000 mand af alle vaabenarter var indkaldte.

Og saa begyndte den første verdenskrig, der varede til 1918 og endte med Tysklands og Østrigs nederlag, men herom skal jeg ikke fortælle nærmere, da kendskabet hertil er fælleseje.

1916—1918 indeholder nogle begivenheder af forskellig art, som jeg vil mindes med nogle ord.

I foraaet 1916 blev jeg valgt til formand for *Medicinsk selskab* i København. Formandskabet, som den gang strakte sig over to aar, er desværre senere blevet reduceret til et aar, hvad jeg synes er en uheldig ordning til skade for selskabet, thi det tager et aars tid for en ny formand, inden han bliver fortrolig med forholdene og virkelig kan anvende sine i det første aar høstede erfaringer til gavn for selskabets trivsel. Et selskabs formand bør ikke alene vælges for at hædre vedkommende, men han bør vælges tillige, fordi selskabet forventer i dets formand at have valgt et af dets medlemmer, som det formoder vil kunne gavne og styrke selskabets fremtid. En formand, der kun er valgt med et aars funktionstid, vil næppe i løbet af dette ene aar gennemføre planer, som tager sigte paa selskabets gavnlige udvikling.

Forbedring vedrørende *Medicinsk selskabs* økonomiske status var et af de spørgsmaal, som særligt interesserede mig. Selskabet havde ganske vist faaet forærende af komitéen for den i 1884 i København afholdte internationale lægekongres 40,000 kroner som kongressens overskud uden nærmere bestemmelse om, hvorledes disse ca. 40,000 kroner skulde forvaltes. Det var sket nogle aar efter, at kongressen var sluttet. Istedet for at be-

tragte disse 40,000 kroner som selskabets grundkapital, der burde vokse ved hjælp af de aarlige renter, kapitalen afkastede, havde de vekslende bestyrelser ladet renterne indgaa som dækningsmiddel til at betale de lokaler, selskabet havde lejet først i *Standard* ved siden af det Thott'ske palæ paa Kongens Nytorv og senere (efter 1910) i den nyopførte *Studentforenings* bygning paa Vestre boulevard.

Jeg var klar over, at det burde være medlemmerne, der gennem en forhøjelse af deres aarlige bidrag og ikke et tilskud af renterne fra de sølle 40,000 kr., der skulde dække den forøgede leje af de større og bedre klublokaler, selskabet erhvervede til glæde for sine medlemmer. Men desuden nærmede selskabet sig det tidspunkt, hvor lejeforholdet med *Studentforeningen* udløb, og vi vilde da staa overfor muligheden af bolignød, hvis man ikke begyndte for alvor at samle ind til en større byggekaptal. Ved at lægge mig i selen for en indsamling lykkedes det, inden mit formandskab udløb i foråret 1918, at faa indsamlet 35,000 kr. til *Medicinsk selskabs* byggefond. Dette vedblev at stige de følgende aar, saaledes at det blev muligt i 1923 ved yderligere hjælp af en mindre gruppe læger at købe grev Danneskjold Samsøes palæ, Amaliegade nr. 5, der i ombygget form blev den danske lægestands *Domus medica*, »Lægernes Laugshus«.

Det var ogsaa i 1916, at jeg tog fat paa at modarbejde den splittelsestendens, der siden begyndelsen af dette aarhundrede havde gjort sig gældende indenfor *Medicinsk selskab i København*, idet der ikke alene var dannet et jysk og et fynsk medicinsk selskab, men desforuden havde grupper af læger med særinteresser indenfor lægevidenskaben dannet special-selskaber med deres egen styrelse og offentliggørelse af deres videnskabelige sammenkomster i forskellige tidskrifter. For at bøde herpaa lykkedes det mig efter megen modstand og talrige møder i Odense, Aarhus og København 1919, altsaa aaret efter at jeg var gaaet af som formand for *Medicinsk selskab i København*, at samle alle disse lægevidenskabelige selskaber under *Dansk medicinsk Selskab*.

I slutningen af september 1916 kom den medicinske Nobelpræmietager, ørelægen dr. *Robert Barany*, her til København, efter at han i videnskaberne akademi i Stockholm havde holdt et foredrag over forskningsresultaterne vedrørende ørelabyrinten og lillehjernens fysiologiske funktioner, undersøgelser, som var grunden til, at Sverige det aar tildelte ham den Nobelske præmie. I vinteren 1914 befandt han, der nu var 40 aar gammel, sig som lazaretlæge i fæstningen Przymysl i nærheden af Lemberg, men blev ved russernes fremrykning tagen til fange af disse og sendt ind i

Asien til Tasjkent, hvor han opholdt sig, angreben af malaria, da budskabet om, at det svenske videnskabernes selskab havde tildelt ham Nobelprisen, naaede ham. Ved for- enede anstrengelser fra Sverige, Norge, Danmark og Holland, men navnlig ved kejserinde Dagmars og Prins Gustavs hjælp, lykkedes det at føre ham til sundere egne i Rus- land og endelig i forsommeren 1916 blev han udvekslet. Han var nu ind- budt af det medicinske selskab i København, hvor jeg som formand og god bekendt af ham fra tidligere besøg i Wien, indbød ham og hans frue til middag paa *Hotel Dagmar* sammen med *Medicinsk selskab* og *Otolaryngologisk selskabs* bestyrelse

Dr. Robert Barany 1916.
39 aar gl.

med damer, tilligemed prof. Fibiger og frue, prof. Holger Mygind, dr. R. Blegvad og frue og direktør Thorvald Madsen og frue. Efter middagen var der festmøde i *Medicinsk selskab*, hvor jeg bød Barany velkommen, og kl. 21½ var der staaende souper paa *Hotel Bristol*, hvor *Medicinsk selskab* var værter, og hvor der holdtes en række taler for Barany, bl. a. hyldede professor *Viggo Christiansen* Barany paa nervelægernes vegne.

Barany og hans hustru rejste hjem til Wien næste dag, medbringende Nobelprisen paa op imod 150,000 svenske kroner, skønt hans svenske kolleger fraraadede ham det paa grund af krigen, der muligvis vilde gøre anbringelsen af den svenske kapital i det krigsførende og af krigen økono- misk ruinerede Østrig, mindre sikker. Barany var imidlertid opvokset med den tanke, at intet kunde være sikrere end østrigske statsobligationer, som han købte for sine svenke kroner med det triste resultat, som han fortalte mig nogle aar senere, da jeg besøgte ham i Uppsala, at han mistede alle sine svenske kroner, da Østrig gik fallit under krigen.

Den 22. novb. 1918 holdt *Otolaryngologisk selskab* en mindefest for Wilhelm Meyer i anledning af, at han den 4. novb. for 50 aar siden i *Hospitalstidende* havde offentliggjort sit første arbejde om de adenoide vegetationer. I den anledning holdt jeg mindetalen om Wilhelm Meyer

og hans betydning for otologien. — Mindetalen blev holdt i auditoriet i Rigshospitalets otolaryngologiske afdeling.

Søndag d. 24. novb. besatte de allierede Elsass-Lothringen og kejser *Wilhelm*, der havde abdiceret d. 10. november, flygtede til Holland sammen med den tyske kronprins. Det vidunderlige er sket. *Nu vender Sønderjylland tilbage til Danmark* og Dannebrog hejses overalt i Sønderjylland.

Den 6. december havde min hustru og jeg besøg af den danske rigsdagsmand: *H. P. Hanssen*, Nørremølle, sammen med hans datter. Det var meget interessant at modtage autentiske oplysninger om forholdene dernede. Han spiste frokost hos os og blev et par timer bag efter, hvorunder han gav en gribende skildring af Tysklands nuværende aandelige og materielle nedværdigelse. Alt var lurvet og laset i offentlige og private kontorer. *H. P. Hanssen* var herovre for at konferere med den danske regering og træffe forberedende aftaler vedrørende overtagelsen i administrativ henseende. *Først Mandag d. 23. juni 1919 blev freden med Tyskland undertegnet i Versailles.*

Jeg foretog en minderig Tur til Sønderjylland i sommeren 1919, og det var første gang jeg har været gennem hele Sønderjylland, som jeg paa det tidspunkt kendte meget lidt til. Jeg foretog den i min sommerferie 1919 sammen med min gode ven, marinekaptajn *Georg Schack* og min datter, fru *Karen Brandt*, der dengang boede med sin mand, godsejer *Karl Brandt* paa det gamle herresæde *Skovsbo* ved Kerteminde. Her sluttede min datter sig til os. Min hustru og jeg kom kørende fra København i min automobil. Fra *Skovsbo* kørte vi over Middelfart, Snoghøj til Kolding og videre til Vonsild, hvor vi besøgte *Georg Schacks* broder, pastor *Albert Schack*, som viste os præstegaarden, der rummede saa mange minder om min afdøde svigersøn, kaptajn *Viggo Clausen*, hvis fader havde været præst i Vonsild, hans barndomshjem.

Vi fortsatte videre syd paa og passerede kort efter den gamle grænse ved Frederikshøj i stærkt regnvejr, og kl. 18 var vi i *Haderslev*, hvor vi tog ind i *Høppners hotel*, spiste til middag og tilbragte en interessant aften sammen med redaktør *Svensson* («Danskeren») og professor *Ehlers* og frue fra København, som var hernede for at se paa et sanatorium for sønderjydske børn.

Fredag d. 6. august havde vi haft et voldsomt tordenvejr om natten, men det blev til opholdsvejr om formiddagen, afbrudt af svære regnskyl og kraftige vindbyger dagen igennem. Vi kørte kl. 9 fra Haderslev vest paa

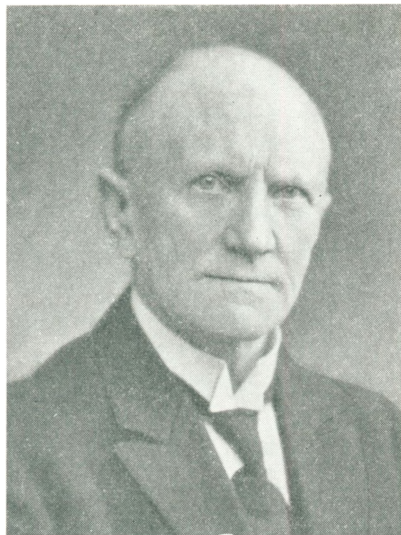
til Toftlund, hvor vi hilste paa guldsmed *Storgaard*, derfra til gaardejer *Hans Madsen* fra Roest, som boede paa en gaard i Rurup. Vi traf ham og hans søster. Hans Madsen var en gammel bekendt af min hustru, da han som fange under krigen havde været i den danske lejr i Aurillac i Frankrig i 4½ aar, og i den tid stadig havde korresponderet med min hustru. I Aurillac opholdt der sig under den sidste verdenskrig en del danske sønderjyder, deriblandt vor nuværende biskop over Sjællands stift *Fuglsang-Damgaard*. Gaardejer Hans Madsen var en opvakt, velbegavet og elskværdig sønderjyde, som det var en fornøjelse at tale med og at lytte til, naar han fortalte om alle sine oplevelser under krigen. Efter at have spist frokost hos ham, kørte vi videre over Roest, Nørre Løgum til Løgumkloster, hvor vi besaa den prægtige gamle klosterkirke, som tyskerne havde restaureret paa siden 1914. Den var bygget op af røde sten i samme spidsbuestil som Roskilde domkirke, og er nu, da restaureringen er færdig, en af de skønneste kirker i Danmark. Fra Løgumkloster kørte vi videre over Bredebro, gennem Abild, forbi den mægtige luftskibshal, som tyskerne byggede under krigen, til Tønder, hvor vi tog ind paa hotel *Stadt Hamburg*, spiste middag og gennem vor gode ven, den danske bagermester *Thorvald Petersen*, fik vi et telegram, som fortalte os, at min yngste datter *Anna Mathea Fenger*, torsdag d. 5. aug. havde faaet en velskabt pige, hvis skaal vi drak. Besøgte om aftenen bagermester Thorvald Petersen, der er en af de solideste og bedste repræsentanter for danskerne i Sønderjylland, og var henne at se det gamle torv med den smukke kirke og de gamle karakteristiske huse, der omgiver torvet. Næste dag kørte vi i stærk storm og smukt solskin ud til det herlige gamle Møgeltønder og *Schackenborg*, en perle af arkitektonisk skønhed, og videre syd paa gennem marsken ad forfærdelig opblødte sandveje til *Cornelius Petersen*, lige nord for Grænsen. Han boer i en typisk marskgaard, der ligger hævet nogle meter over den flade marskegn. Vi spiste frokost hos ham og hilste paa hans hustru og deres prægtige børn (fra 1—13 aars alderen). Cornelius Petersen stammer fra Ditmarsken, men har politisk sluttet sig stærkt til de danske og er en intelligent, impulsiv, energisk forkæmper for danskheden. Efter nogle timers ophold hos Cornelius Petersen kørte vi atter tilbage gennem Møgeltønder til Tønder over Vidaaen mod syd og straks østerpaa langs Rørkær, Burkal, Hastrup, Kravlund, Vejbæk langs Flensborg-Aabenraa-vejen syd paa til Grænsen ved Krusaa, herfra et stykke tilbage til korsvejen, østerpaa til Kollund, hvor vi satte vognen ind ved Kurhotellet, medens vi spadserede ind til mr. *Bruce*, der boede her som sekretær ved

den internationale grænsekommision i Slesvig, og hilste paa ham og hans svigermoder, kommandørinde *Drechsel* fra København. Vi traf ogsaa her hr. *Iversen* fra Munk-Brarup i Angel, danskernes værste fjende fra 2. zone syd for Flensborg. Iversen var hos mr. Bruce i forretningsanliggender. Han gjorde et net, intelligent indtryk, var ca. 40 aar gammel, men havde som sagt den fejl, at han hadede alt, hvad der var dansk.

Derfra tog vi ind til fru *Jessen*, enke efter redaktør *Jes Jessen* fra Flensborg Avis, som med sin datter levede i en smuk villa med herlig udsigt over Flensborg fjord. Efter en times ophold hos fru Jessen kørte vi til Graasten, hvor min hustru og datter boede hos pastor *Troensegaard Hansen*, der i sytten aar havde været dansk sømandspræst i England, og i tre aar præst ved *Feltham lejren*, hvor en stor mængde sønderjydske krigsfanger havde været interneret. Præsten havde vinteren før været indlagt paa min afdeling paa Rigshospitalet for en strubelidelse og var blevet underkastet en operativ behandling. Den følgende dag var vi til gudstjeneste i Graasten slotskirke, en ca. 200 aar gammel, usædvanlig smuk, i rokokko-barok-stil dekoreret kirke, som var fyldt med kirkegængere. Vi hilste paa gendarmerikorpsets chef, grev *Moltke*. Efter at have spist middag hos præsten kørte vi kl. 1 til Broager og derfra til Dybbøl og Sønderborg og videre til Augustenborg. Paa vejen mødte vi tilfældigvis professor Oscar Bloch til gensidig overraskelse. Vi var inde at se *Augustenborg*, hvorefter vi kørte videre forbi Hagenbjerg kirke, hvor min hustru og jeg var bleven viiede 1882, og videre forbi min hustrus barndomshjem, *Fegteborg*, til Nordborg, hvor vi tog ind paa *Nordborghus*, der blev bygget af de danske 1907 som forsamlingshus og havde frk. *Davidson*, en elskværdig ældre dame, til bestyrer. Vi kørte straks videre til min hustrus gamle barndomsveninder, frk. *Otilie With*, datter af afdøde konsul *With*, og fru *Emma Wulff*, der boede sammen i det gamle hjem paa Nordborgs hovedgade. Tog dem med op i vognen og kørte ud til *Peter Grau* i Pøl, den gamle, dygtige og begavede forkæmper for den danske sag i Sønderjylland. Hans hustru, *Adda*, var datter af afdøde konsul *With*. Der var den dag, vi kom, forlovelsesgilde, idet Peter Grau's datter *Marie* var bleven forlovet med *Lauritz Hansen*, en ung flink gaardejersøn fra Pøl, som havde været med i krigen i alle fire aar. Vi besøgte ogsaa gamle *Fritz Hansen*, der var 85 aar, en ualmindelig aands- og legemsfrisk gammel Alsinger, som jeg havde kendt, siden jeg 1875 første gang kom til Als. Fritz Hansen var fader til den store kornkøbmand Christian G. Hansen, der først virkede i Aarhus senere i København og byggede den store røde villa Ryd-

have, som, sørgelig ihukommelse, beboedes nogle aar af den tyske værnemagts øverstbefalende dr. *Best* i de sidste aar af den tyske besættelsestid.

Den 10. august vandrede min hustru og jeg omkring i hendes barndomshjem, Fegteborgs have, og opfriskede gamle minder, da det var 40 aar siden vi blev forlovede derovre. Den følgende dag kørte vi fra Nordborg i opklarende solskinsvejr syd paa fra Nordborg over Ketting til Notmark, hvor vi hilste paa *Hans Frost*, forpagter af Notmarks præstegaardsjorder. Han havde deltaget i krigen, var taget til fange og havde opholdt sig i Aurillac i Sydfrankrig, og havde derfra korresponderet med

Gaardejer Peter Grau,
Pøl ved Nordborg, Als.

min hustru under sit fangeophold. Den gamle store, smukke præstegaard, der rummer minder om berømte danske præstefamilier, beboedes nu af en ung præst ved navn *Jensen*. Præstegaarden var 276 aar gammel. Efter at vi havde beset den gamle kirke, hvori fandtes gamle kalkmalerier og en del smukke epitafier, kørte vi over Augustenborg til Sønderborg, hvor vi drak kaffe hos redaktør *Andreas Grau* fra *Dybbølposten* og kørte videre over Sottrup, Ullerup, Felsted til Aabenraa, hvor vi tog ind paa *Teaterhotellet* og spiste til aften hos lægen dr. *Michel Michelsen*, der som ung student havde boet i længere tid hos os i København, og som jeg siden jævnlig havde korresponderet med, og i hvis smukke hjem med herlig udsigt over fjorden det glædede min hustru og mig at være gæst. — Automobilturen gik videre over Kolding, Middelfart til *Skovsbo*, hvor min datter og hendes mand havde haft to wienerbørn *Harriet* og *Anna Hlozeck* boende hos sig i tre maaneder for at de kunde blive rekreerede efter de fire slemme krigsaars mangel paa pleje og tilstrækkelig føde. Mandag d. 30. august afsluttedes sommerferien paa min *Villa Elm* i Vedbæk.

Under krigen 1914—1918 tog min hustru sig meget af sønderjyderne, og omtrent hvert aar gæstede hun efter krigens slutning Sønderjylland for at frede om minderne fra barndoms- og ungdomsaarene, hvilket i høj grad paaskønnedes af sønderjydske blade. Under krigen tog hun sig af

de sønderjydske soldater, der kom i fangenskab, sørgede for dem paa bedste maade, satte dem i forbindelse med hjemmene, og hvor der i disse trængtes til støtte, der sørgede hun for, at den blev ydet.

Medens det danske folk under den første krig i almindelighed var daarlig underrettet om de indre politiske og militære forhold i Tyskland, var min hustru, takket være en betydelig kodekorrespondance med paalidelige folk i Sønderjylland, vel underrettet. Brevvekslingen med frk. Otilie With fra Nordborg, der som al korrespondance var stærkt censureret af tyskerne, der overmalede med sort farve alt i brevene, som kunde opfattes som nedsettende for tysk sejrsmang, blev opfattet som en uskyldig familie-korrespondance, fordi frk. O. W. fortalte min hustru om onkel Nikolai's (Ruslands) befindende, eller meddelte at fætter Frantz' (Østrigs) helbredstilstand havde forværret sig stærkt, og lægerne frygtede for at hans modstandskraft snart var brudt. Med tilsvarende camouflering blev alle de i krigen deltagende nationer — Tyskland, Frankrig, England, Italien — omtalte som onkler, tanter og nevøer af korrespondenternes familie og paa en saa naturlig maade, at den tyske censur ikke fattede mistanke, og min hustru modtog derved værdifulde oplysninger om Tysklands tiltagende afkræftelse, hvilke i høj grad dannede grundlaget for den urokkelige optimisme, min hustru altid udtalte sig med overfor sine landsmænd i København, naar der var tale om krigens endelige udfald; hun var bombesikker paa, at centralmagterne vilde tabe. Hun var en af de første, der kunde meddele, at tyskernes sejrrige fremgang mod Paris, som de stod ganske tæt ved, var bleven standset ved Marnefloden af franske og engelske tropper, som tvang tyskernes nordlige — højre — fløj til at trække sig hurtigt langt tilbage, bagved Marnefloden. Og nærmere Paris kom tyskerne ikke senere. Denne tilbagegaaende bevægelse fik min hustru at vide paa aabne brevkort, som danske sønderjydske soldater meddelte paa den maade, at de fortalte først om de store fremskridt de gjorde i retning mod Paris, hvorfra de kun var 70 kilometer fjernede, for nogle dage senere at meddele, at det gik storartet, for nu stod de kun 80 kilometer fra Paris og nogle dage senere fyldte de et nyt brevkort med sejrsmeldinger, men brevet endte med, at nu stod de kun 93 kilometer fra Paris o. s. v.

Under den første verdenskrig gjaldt det ogsaa som nu under den sidste verdenskrig at regulere ernæringen for befolkningen, hvorfor de nødvendige fødemidler — sukker, mælk, brød og flæsk — blev rationerede, og hele rationeringen lededes fra et stort ernæringskontor, der havde til huse

i Nikolaj kirke, hvor hundreder af mennesker havde travlt med dette arbejde.

Min hustru glædede sine venner i Sønderjylland med, naar det var muligt, at sende dem en æske chokolade eller konfekt, som var en meget sjælden og stærkt eftertragtet vare i Tyskland. Derfor hændte det ret ofte, at æskens indhold var fortæret, naar adressaten modtog pakken. Det hjalp ikke, at min hustru oven i æsken lagde en seddel, hvorpaa hun skrev: »Du darfst nicht stehlen.« Konfekten og chokoladen forsvandt alligevel i toldpersonalets mund. Men saa fandt min hustru paa at afsende til Sønderjylland en kasse fyldt med velsmagende afførende konfekt, efter at hun i forvejen havde adviseret adressaten om, hvad konfekten bestod af. Hun modtog senere meddelelse fra adressaten, at kassen var ankommet tom, og min hustru haabede, at det var en enkelt mand eller en mindre kreds af individer, der havde øvet tyveriet og mærket følgerne af nydelser af den forbudte frugt.

I slutningen af den forrige verdenskrig, nemlig d. 27. maj 1918, fik jeg uventet besøg af min gode ven og kollega, geheimerath prof. *Gustav Killian* fra *Charitéhospitalet* i Berlin. Han havde været i Stockholm og Uppsala hvor han efter indbydelse af prof. *Gunnar Holmgren* havde holdt nogle forelæsninger, og lagde vejen hjem over København. Otte dage før havde han mistet en søn, som var flyver i den tyske hær, ved nedstyrtning. Han udtalte sig meget lidt om forholdene i Tyskland, men det fremgik alligevel tydeligt, at lidelserne i det tyske folk var frygtelige. Alle havde mistet en eller flere af deres slægt og paarørende, og der fandtes eksempler paa, at familier med seks sønner havde mistet dem alle sammen.

Killian og jeg gik op til firmaet *Johannesen* paa Højbroplads (nu Svineslagteriets central), gennem hvilket alle flæske- og smørksporter til Tyskland blev udførte, og Killian købte af flæsk, pølse, smør og æg, hvad den danske stat overhovedet tillod den enkelte at eksportere, nemlig ialt 20 kilo. Endvidere købte vi nogle kilo chokolade, som ikke kunde opvejes med guld i Tyskland. Som minde om besøget lod vi os en passant fotografere hos *Juncker-Jensen* i Vimmelskaftet. Derefter mødtes vi med min hustru og søn Lauritz i Tivoli, hvor vi spiste middag hos Nimb og tilbragte et par hyggelige timer sammen, og næste morgen rejste Killian tilbage til Berlin over Gedser-Warnemünde.

Den 20/12 1920 fejrede *Académie de Médecine* i Paris sin 100 aars bestaaen. Det blev oprettet af Ludvig XVIII som stedfortræder for ældre

E. Schmiegelow, Gustav Killian.

organisationer, og det har haft den største betydning for den franske lægevidenskabs høje og udmærkede stadi. Fra dansk side bragte man den franske institution en omfattende hyldest, idet repræsentanter for dansk lægevidenskab begav sig til Paris, nemlig følgende: For det lægevidenskabelige fakultet professor *Knud Faber*, for sundhedsstyrelsen professor *Viggo Christiansen*, medens jeg rejste derned som repræsentant for Medicinsk selskab i København. Som dansk korresponderende medlem af *Académie de Médecine* kom ogsaa prof. *Edvard Ehlers* til Paris.

Fredag morgen d. 17. december afrejste jeg med morgentoget via Gedsers-Warnemünde til Paris. Det for mig mest overraskende ved hele rejsen var, at jeg i Warnemünde maatte betale 190 R. mark i told for ca. 30 cigarer. I Tyskland blev man flaaet, hvor der var lejlighed til det. Jernbanevognene i Tyskland var ikke opvarmede, og det frøs. Landskabet var overalt dækket med sne, og vi kunde desværre ikke faa sovekupé i Hamborg. Vi maatte tilbringe natten fuldt paaklædte paa sæderne, heldigvis lykkedes det ved hjælp af 50 Mk. for Knud Faber og mig at være alene i vor kupé.

I Köln fik vi næste morgen talt med det franske kommandantskab paa banegaarden, som lovede at skaffe os sovekupé, naar vi kom tilbage. Vi kørte gennem Belgien og passerede Liège, Jaumont, grænsestationen til Paris, som vi naaede ved midnatstid, 1½ time forsinket. Jeg tog ind paa

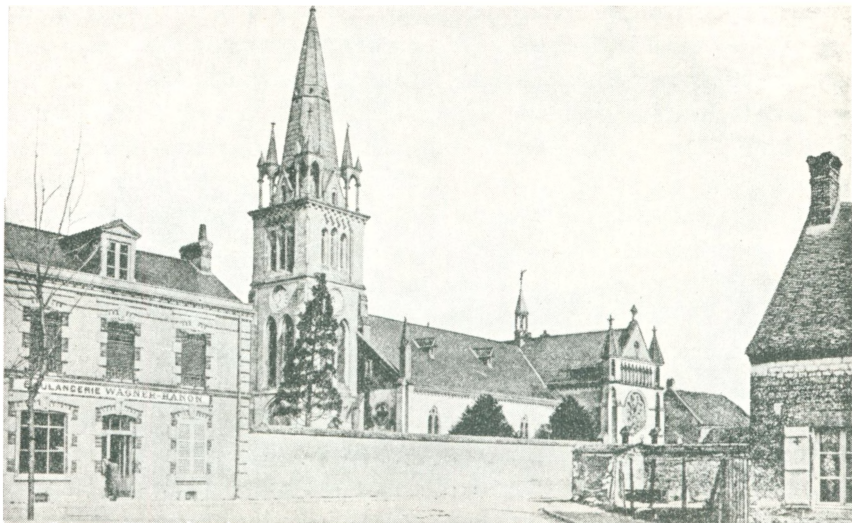
Hotel Continental (40 francs om dagen). Søndagen d. 19. december tog jeg ud til *Hospital Lariboisière*, hvor jeg traf professor *Sébileau*, som viste mig sin otolaryngologiske afdeling. Opsøgte forgæves dr. *Lermoyez*, som jeg kendte fra min studietid i 1882, men han var syg og sengeliggende. Traf Knud Faber og spiste lunch med ham i *Hotel Continental*. Om eftermiddagen fik jeg besøg af mlle. *Madeleine Sandre*, min ældste datters veninde fra den tid, de var et aar i klosteskole sammen i nærheden af Paris, og som i 1912 havde besøgt os i København. — Vi spiste middag sammen paa *Hotel Continental* og tog derfra til *Théâtre des Variétés*, hvor vi saa *Le Roi* forfattet af Caillavet, Robert de Flers og Em. Arène. Stykket var meget morsomt, meget fransk og meget uartig.

Mandag d. 20. decb. kl. 15 fandt aarsfesten sted i *Académies* pragtfulde bygning i nærværelse af republikens præsident *Millerand*, der fungerede som ærespræsident, medens professor *Laverang* holdt indledningstalen, hvorefter de fremmede repræsentanter, deriblandt min ringhed, afleverede vore paa fransk affattede adresser og lykønskninger til akademiets sekretær.

Den følgende dag var der stor reception i »Hotel de Ville«s (raadhuset) pragtfulde modtagelsessale med fin musikalsk underholdning af de bedste kræfter. Aftenen tilbragte jeg i *Théâtre Moador*, hvor jeg hørte Offenbachs operette *Madame l'archéduc*.

Onsdag d. 22. decb. tilbragte jeg formiddagen paa hospitaler og paa Louvre, og kl. 19,30 deltog jeg i en overdaadig banket i *Palais d'Orsay* og hørte en masse taler. Efter banketten var der en brillant koncert med flygel og sang samt viseforedrag af en fortræffelig kunstner ved navn *Saint-Granser*. Det pjaskregnede, da jeg spadserede hjem.

Næste dag var forbeholdt en udflugt til krigsskuepladsen omkring Reims. Tog tidlig om morgenen med den elektriske underjordiske bane fra station Tuilleries til Østbanegaarden, hvor jeg mødtes med mademoiselle Madeleine Sandre og kørte med eksprestoget i dejligt solskinsvejr til Reims. Efter at vi havde passeret floden Marne, kom vi ind i kampzonen, der var mærket af de sammenskudte husruiner og træstammer splintrede af kanonkugler, saa kun stubbene stod tilbage. Efter to timers kørsel naaede vi Reims, der viste os krigens rædselsfulde følger i et uhyre omfang. Hele kvarterer af byen var kun en ruin. Den kønne domkirke en delvis ruin. Raadhuset var fuldstændig styrtet sammen. Vi lejede et automobil og kørte først ca. 10 kilometer i sydøstlig retning til *Ferme d'Alger*, en tidligere blomstrende landsby, hvor der nu kun var øde med dybe granathuller, skyttegrave og

Berry-au-Bac før krigen.

bundløst pløre i den fede lerede, hvide kalkholdige jord. Alle træer langs vejen var gaaet ud og stod som kullede, visne, forvredne stammer eller var splintrede af granater.

Vi kørte derefter tilbage gennem Reims og videre i nordøstlig retning og nærmede os *Hindenburg linien*, der laa ca. 20 kilometer fra Reims. Passerede paa vejen nogle stenhobe, der var den eneste rest af en stor, før krigen blomstrende by, *Village de Neuvillatte*, faa kilometer udenfor Reims. Her var vi nede i kassematterne, som var gravet dybt ned i den kalksten, hvoraf jordbunden bestod. Et fransk regiment havde ligget her og holdt tyskerne stangen. Saa passerede vi, langs vejen, den ene kirkegaard efter den anden, og vi tog et fotografi af *la Cimetiere de Luxembourg*. Paa det sted, hvor kirkegaarden med sine tusinder af faldne soldater ligger begravet, fandtes der før krigen en stor ejendom, *Ferme de Luxembourg*, hvoraf der nu ikke var spor at opdage. Paa begge sider af vejen fandtes uhyre mængder af rusten pigtraad, der under krigen havde dækket det udstrakte plateau mellem den franske og tyske frontlinie. Nu nærmede vi os et sted, hvor en stor landsby, Berry au Bac havde ligget ved floden Aisne, men nu ikke eksisterede mere. Berry au Bac var et af de steder, hvor det gik værst til, og i aarene 1914—18 væltede kampene frem og tilbage, saa den snart var i tyskernes, snart i franskmændenes besiddelse. Det var et i strategisk henseende saare vigtigt punkt, fordi et stort kanalsystem her

Berry-au-Bac efter krigen.

forener sig med Aisne som knudepunkt. Jordbundens oprevne beskaffenhed, de uhyre granathuller, egnens komplette mangel paa vegetation i en dybde af 25 kilometer viste bedst, hvilke uhyre kræfter, der var sat i bevægelse for i løbet af fire aar at ødelægge aarhundreders kultur i en af de mest frugtbare og rige egne i Frankrig. Før krigen var byen Berry au Bac en af velhavende folk beboet by, der levede af agerbrug og vinavl, nu fandtes der kun et par af træ opførte huse, hvor Madeleine og jeg spiste en udmærket tillavet frokost hos de derværende værtsfolk.

Vi kørte videre i nordøstlig retning og naaede Hindenburgs cementerede linie, hvor væltede lokomotiver, dybe kassematter og lange skyttegrave gav en forestilling om de uhyggelige forhold under krigen. Herfra blev Reims beskydt, og i Reims domkirke saa vi brudstykker af og hele granater, som er fundne ueksploderede ved oprydningen. Vi befandt os nu i Chemin des Dames, der før krigen løb gennem herlige skove, hvoraf der ikke var mere at se end bag paa min haand. Om eftermiddagen var vi atter i Reims og

vendte med toget tilbage til Paris, hvor Madeleine og jeg spiste middag i *Café de la Paix* paa Operapladsen. Jeg afrejste fra Paris juleaften d. 24. decb. og naaede glat hjem 2. juledags morgen.

Jeg havde, da jeg rejste fra Paris, ikke tænkt mig muligheden af, at jeg knap to aar senere atter skulde faa lejlighed til — i sommeren 1922 — at aflægge et besøg i Paris. Men torsdag d. 14. juli afrejste jeg med morgentoget fra København sammen med min gode ven dr. *Charles Kruse* fra Göteborg for at overvære *Société française d'otologie et laryngologie's* aarsmøde samtidig med, at *Xme Congrès d'otologie* fandt sted sammesteds. Vi rejste over Esbjerg med dampere *La Cour* til Antwerpen sammen med dr. *R. N. Blegvad* fra København, *Chr. Heilskov* fra Aalborg, *Mølgaard* fra Randers, endvidere var der psykiatrikeren dr. med. *Schrøder* og hustru, samt departementchef *Schrøder* fra Justitsministeriet og hans yngste datter. D. 17. juli var der møde af *Société française d'otologie et laryngologie* i den medicinske fakultetsbygning under forsæde af dr. *Laurens*, og Onsdag d. 19. juli aabnedes d. X internationale kongres med taler af præsidenten, prof. *Sébileau*, universitetets rektor, der repræsenterede udenrigsministeren og af *M. Strauss*, der var sundhedsminister.

Kl. 9 formiddag var den internationale otologkongreskomité samlet til møde, og her vedtoges det at næste kongres skulde holdes i København, og at jeg skulde være dens præsident. Dr. *Tretorp* fra Antwerpen meddelte nu, at det belgiske selskab for otolaryngologi havde vedtaget, at belgierne ikke vilde have noget med tyskerne at gøre.

Paa forslag af prof. *Moure* fra Bordeaux vedtog forsamlingen, at den næste kongres ogsaa skulde omfatte laryngologien (strubesygdomme) og paa forslag af prof. *Sébileau* vedtog man, at jeg som præsident for næste kongres skulde rette en forespørgsel til alle eksisterende otolaryngologiske selskaber, om de var enige i at knytte laryngologien til den internationale otologkongres.

Jeg har refereret disse forhold saa udførligt, fordi man bedre kan forstaa de vanskeligheder, jeg som præsident for den kommende 1. internationale otolaryngolog-kongres kom til at arbejde med, inden det lykkedes i 1928 at faa uoverensstemmelserne mellem de forskellige medlemmers nationalitetsfølelse udglattede saa meget, at kongressen i København 1928 virkelig blev en international otolaryngolog-kongres, hvor tyskere, østrigere, franskmænd etc. græssede fredeligt ved siden af hinanden.

Fredag d. 20. juli gav vore franske kolleger en stor middag i *Hotel Continental*, hvor jeg havde den engelske mrs. *Pritschard* paa højre side og

mrs. *Eagleton* (amerikanerinde) paa venstre side til bords, og hvor jeg paa fransk maatte tale paa Danmarks vegne.

Iøvrigt gik tiden med møder, frokoster, udflugter med mine skandinaviske kolleger til Reims og afskedsmiddag paa *Café de la Régence*. Og mandag d. 24. juli rejste jeg over Boulogne til Hastings for at besøge min yngste søn, der opholdt sig i nærheden af Hastings med sin hustru og søn hos sine svigerforældre og vendte tilbage over Parkestone, Esbjerg til København d. 27. juli.

Herhjemme forsøgte nogle ørehalslæger med Holger Mygind i spidsen at sabotere den i Paris trufne ordning, at den fremtidige internationale kongres skulde være en samlet kongres for øre- og halslæger, thi i min dagbog onsdag d. 1. novb. staar der »blev det endelig afgjort paa *Dansk otolaryngologisk selskabs* generalforsamling, at vi skulde indbyde til en otolaryngologisk kongres 1925 (eller 1926) og ikke som af Holger Mygind, hans søn Sidney M. og Robert Lund foreslaaet til to særskilte kongresser; 1) en international otologisk og 2) en international laryngologisk kongres. At der fra den side var fremkommet et saadant forslag, som stod i stærk modstrid mod den hele verden over stærkt fremtrædende tilbøjelighed til at sammenslutte otologi og laryngologi til et hele, skyldtes ønsket om, at Mygind skulde være præsident for den ene af de to kongresser. Sagen blev afgjort ved stemmeflerhed, idet mit forslag om sammenslutning vedtoges med 27 stemmer mod 16 stemmer. Jeg fik som præsident for den kommende kongres dr. *R. N. Blegvad* til generalsekretær og dr. *Jørgen Møller* til kasserer.

Nytaarsdag 1923 var jeg indbudt til fest paa Rigshospitalets øreklínik, hvor jeg fejredes i anledning af, at det var 25 aar siden, jeg ansattes som lærer i otolaryngologi ved Københavns Universitet. Festen og talerne er udførligt refererede i *Berlingske* og *Nationaltidende*.

Valutakurserne var paa det tidspunkt meget daarlige for os i Danmark, hvor den danske krone nu stod i 65, den svenske krone i 153, amerikansk dollars i 573 og engelsk sterling i 26.

For Tysklands vedkommende forandredes valutaforholdene i en næsten utrolig grad i løbet af aaret. Saaledes berettede min hustru, der 4. sept. var rejst til *Flensborg* for at deltage i et sønderjysk møde og for at bringe penge til hjælp for de danske dernede under de herskende elendige forhold i Tyskland, at en dansk krone betaltes med seks millioner tyske papirmark. Og da min hustru rejste hjem efter sin 14 dages tur til Flensborg, Slesvig og Als, var 12 danske ører = 1 million tyske papirmark, og inflationen i

Tyskland voksede med rivende hast i den følgende tid. Jeg gemmer i min skrivebordsskuffe en konvolut, der indeholder milliarder af tyske papir-mark fra den tid. Man ventede revolution og borgerkrig i Tyskland og frygtede for, at der skulde strømme en mængde tyskere ind over grænsen som flygtninge. Det kunde ikke blive ved at gaa paa den maade. Det maatte ende enten med revolution eller diktatur.

Professor *J. Fibiger* sendte mig d. 2. aug. 1923 et brev fra Strassburg, hvor han havde truffet dr. *le Maitre* fra Paris, som havde bedt ham sige mig, at Belgierne var bitre i sindet paa os danske, fordi vi vilde holde international otolog kongres i København i 1926, og at Belgierne under ingen omstændigheder vilde deltage i nogen kongres, til hvilken der var sendt indbydelse til tyskere, som de hadede og betragtede som tyve og røvere, med hvem de intet vilde have at gøre. — Nogle dage senere fik jeg brev fra prof. *Tretorp* i Antwerpen af lignende indhold, saa jeg meddelte, at saaledes som de politiske forhold havde udviklet sig, var forudsætningen for, at vi skulde holde kongres i København, bristede. Da vi i 1922 modtog indbydelsen, haabede vi, at forholdene i Europa kunde have bedret sig i løbet af de kommende aar, men i stedet for havde de forværret sig, franskmændene og belgierne havde nu holdt Ruhr besat i 8 maaneder, og hadet var gensidigt vokset.

I tidsskriftet *L'otorhinologie internationale*, der redigeredes af en god bekendt af mig, *F. Chavanne* i Lyon, læste jeg i nummeret for august 1923 en kraftig advarsel mod at holde en international otolaryngolog-kongres i København 1926, og at det var under falske forudsætninger, at man i Paris havde vedtaget at næste internationale kongres skulde holdes i København, da det ikke blev meddelt i Paris, at ogsaa tyskerne skulde indbydes til denne kongres. Der udviklede sig en diskussion i bladets følgende numre mellem Chavannes og Tretorp paa den ene side og mig paa den anden side, idet jeg hævdede, at have meddelt i Paris ved den internationale otologkongres' komitémøde, at København kun vilde være mødested for den næste kongres paa betingelse af, at det blev en *virkelig international kongres*, hvorfor jeg ansaa det for overflødigt paany at pointere mit standpunkt.

Uden at komme nærmere ind paa alle de forhandlinger, som jeg maatte føre med de udenlandske læger, skal jeg blot meddele, at det, efter at vi havde udsat kongressen til efteraaret 1928, tilsidst lykkedes at faa alle hindringer fjernet. Desuden havde danske otolaryngologer samlet et garanti-fond paa op imod 30,000 kr. til dækning af de mange udgifter, som afhol-

delse af saadanne internationale kongresser medfører. Og d. 29. aug. kunde den første internationale lægekongres efter krigen aabnes i København.

Skønt kongressen kun omfattede øre-, næse- og halslæger (Oto-Rhino-Laryngologer) strømmede den dag 600 fremmede læger til København, og der var anmeldt deltagelse fra op imod 50 lande. Alle fem verdensdele var repræsenterede, og der var næppe det europæiske land, der ikke deltog. Som eksempel paa den interesse, kongressen vakte hele verden over, der blandt andet viste sig ved at alle otolaryngologiske tidsskrifter meddelte udførlige referater af kongressens forløb, kan jeg meddele, at der i et blad fra et japansk otolaryngologisk tidsskrift, var *Christiansborg slot* og *Folketingssalen*, hvor den internationale kongres' komité holdt sine møder, afbildet.

Fra Rusland kom der 30 delegerede, og Tyskland var særlig stærkt repræsenteret. Blandt de franske kolleger, der mødte frem, vil jeg særlig fremhæve prof. *Sébileau*, præsidenten for den sidste internationale otologkongres i Paris. Det vilde føre for vidt at opremse, hvilke lande udenfor Europa, der sendte deltagere i kongressen, men jeg skal nævne, at der kom læger fra Egypten, Algier, Cuba, Peru, De forenede Stater, Canada, Brasilien, Chile, Uruguay og Japan.

Kongressen varede kun tre dage, hvorfor programmet, vi skulde naa igennem, blev meget sammentrængt og forceret. Der var anmeldt ikke færre end 208 foredrag, og det var derfor nødvendigt at dele kongressen i tre afdelinger.

Alle møder og forhandlinger blev afholdt paa *Christiansborg*, dels i Rigsdagens store fællessal, dels i to store sidesale, saaledes at hovedmøderne og de mest prominente og almindelige foredrag kun holdtes i fællessalen.

Den 29. juli, en søndag, mødtes deltagerne om aftenen ved en indledende reception hos Nimb, og aftenen tilbragtes der og i Tivoli, hvis direktion gav deltagerne partout-kort under opholdet.

De egentlige møder begyndte om mandagen og i tre dage fortsattes de, saaledes at vi hver morgen tog fat kl. 8 og efter en frokostpause, fortsatte til kl. 17.

Mandag aften blev kongressen modtaget paa Raadhuset, hvor borgmester *Hedebøl* paa Københavns vegne bød gæsterne velkommen. Om tirsdagen havde min hustru og jeg som kongressens præsident indbudt medlemmerne med damer, ialt 700, til en souper i *Odd Fellow palæet*. Vi samledes i værelserne ud mod Bredgade og begav os derefter ned i den store koncertsal, der var ryddet, og hvor souperen var anrettet ved talrige smaa borde. Fra en talerstol paa orkestertribunen holdtes der en del taler paa fransk, tysk og

Professor E. Schmiegelow i samtale med professor Kümmel (fra Heidelberg) i Sandvig 7. Aug. 1928.

engelsk. Efter souperen grupperede medlemmerne sig paa pladserne i balkonen, medens en »Danmark-film« med ledsagende forklaring af kongelig translatør *Carl Bratli* blev forevist.

Paa kongressens sidste dags aften var der afsluttende fællesmiddag paa *Hotel d'Angleterre*.

For at vise deltagerne noget af Danmark havde komitéen arrangeret udflugter i Nordsjælland om søndagen, ligesom man i samarbejde med *Bennetts bureau* efter kongressens slutning havde arrangeret en del rundrejser i Danmark, hvorved deltagerne fik lejlighed til at se det smukkeste af landet samt nogle af vore mest moderne sanatorier. En rejse omfattede de fynske sanatorier og besøg paa fynske herregaarde, en anden gik helt op til Skagen, ligesom

der ogsaa var arrangeret rejser til Stockholm og Oslo og helt op til Lapland og det nordlige af Norge.

Denne kongres var i virkeligheden en ikke ringe begivenhed. Thi foruden de nævnte særlige omstændigheder havde vi ikke haft en international lægekongres i Danmark siden 1884. Slige kongresser har selvfølgelig deres videnskabelige betydning, men efter min mening er deres pacifistiske betydning ikke mindre, idet videnskabsmænd fra hele kloden her mødes som *commis voyageurs* til et neutralt emne, som alle kan samles om.

Endnu skal tilføjes, at Hs. Maj. *Kongen* viste kongressen den ære at overvære dens aabning om mandagen kl. 10, idet kongen, udelukkende af

den grund, var ankommen til København med nattoget fra Aarhus, og vendte tilbage om eftermiddagen til Marselisborg.

Det var en dejlig, men anstrengende tid for os danske otolaryngologer, og det var herligt bagefter at kunne tage 14 dages ferie paa Bornholm, hvor jeg boede paa hotel *Nordland* i Sandvig og traf flere af de fremmede kongressister, deriblandt min gode ven ørelægen prof. *Kümmel* fra Heidelberg, der, sammen med sin frue, rekreerede sig paa samme sted.

REJSER TIL AMERIKA

Tre gange har jeg været over Atlanterhavet. Første gang som før nævnt (s. 14) i 1864, var jeg kun fire aar gammel, hvorfor rejsen ikke har efterladt nogle blivende erindringsbilleder.

Anden gang var jeg 68 aar gammel. Rejsebeslutningen blev ret pludselig fattet, idet min gamle jævnaldrende ven, lægen *Lauritz Djørup*, meddelte mig, at han havde bestilt billet om bord i et af Ø. K.s *Baltic-Skandinavien Line's* skibe, for at tage til Amerika og besøge en af sine brødre, der havde opholdt sig i Philadelphia i 35 aar og ikke havde været hjemme i alle disse aar. Min hustru og jeg fik saa pludselig lyst til at slaa følge med ham, for at besøge min ældste søn Einar, der var cand. polyt. og i 12 aar havde opholdt sig forskellige steder i Nordamerika og nu var bosiddende i New York City.

Dr. Lauritz Djørup, min hustru og jeg gik fredag d. 21. aug. 1924 ombord i Ø. K.s S/S *Estonia*, der afsejlede til New York ud paa eftermiddagen. Skibet, der var paa 12,000 tons og førtes af kaptajn *Christensen*, havde over 600 polske dækklassepassagerer med, foruden 40 passagerer paa 2. klasse, medens vi kun var en halv snes passagerer paa 1. klasse. Derfor fik vi tre hver sin store komfortable kahyt, hvor der ellers var plads til 3 passagerer i hver, og vi befandt os udmærket om bord. *Estonia* laa til ankers udenfor Trekroner paa yderreden, og med en lille bugserdamper blev vi fra frihavnen sejlet ud til skibet og gik ombord. I herligt solskin stod vi sundet ud. Hver aften var der stor biografforestilling i salonen, ligesom de interessanteste verdensbegivenheder modtoges dagligt pr. traadløs gniststation og opsloges i salonen. Rejsen gik rundt om Skagen, ned over Nordsøen til Dower. Vi passerede Hastings 48 timer efter vor afgang fra København. Søndag d. 3. aug. vækkedes vi kl. 3 om morgenen af kraftige stød i dampfløjten, fordi vi skulde have lods ombord for at komme ind i

Portland havn, hvor vi skulde have kul ombord fra et flydende depot, et gammelt, fuldrigget træskib, der i sin ungdom var benyttet af englænderne til transport af soldater til Indien. Portland er omgivet af høje *cliffs* ud mod havet. Disse klipper er ved en flere kilometer lang vold af sten og sand forbundet med fastlandet, og det hele minder om Gibraltarklippen, der kun ved en lavt liggende strimmel af sand er forbundet med Spanien.

Portland er en glimrende krigshavn, der kan rumme en mængde krigsskibe. Inde paa fastlandet laa det bekendte badested Weymouth, og medens *Estonia* kullede, gik vi i land og med tre amerikanske kvindelige medpassagerer kørte vi i to automobiler ind til Weymouth, hvor vi spiste lunch, og vendte derefter tilbage til *Estonia*, som var færdig med at tage kul ombord, og kl. 20 stod skibet ud af havnemundingen, »bound for New York«.

Mandag d. 28. aug. passerede vi *Scilly Islands* kl. 8½ morgen. Det var svært at holde rede paa tiden, fordi skibstiden forandrede sig dagligt, efterhaanden som vi sejlede vest paa; som regel stilledes skibets tid ca. ½ time tilbage dagligt. Jeg spillede hver dag skak med skibslægen, dr. *Jacobson*, en dannet russer, der holdt sit ret store skibshospital i den bedste orden.

Efter biografforestillingen om aftenen kom en dag en gemytlig tyk, hvidklædt køkkenfunktionær hen til mig og forestillede sig som Knud R. Han havde i metropolitanskolen været klassekammerat med min ældste søn, ingeniøren, som nu var i New York, men var ikke bleven student. Han var, som han udtrykte sig, »pantry man«, der lavede de smaa kolde frokostretter, vi nød til lunchen, havde seks børn og 200 kroner maanedlig. (!) Vi passerede samme morgen en af Cunardliniens største oceanflyvere *Aquitania*, der med sine fire røgspyende skorstene og sine 22 miles fart tog sig storartet ud. Vi saa senere to hvaler, som fulgte skibet et stykke i nær afstand.

1. klasses passagererne er meget blandede; en tavs polsk amerikaner, som aldrig siger et ord, en mr. *Empire*, der beskæftiger sig med »pathological analyse«. Saa er der en ung amerikanerinde, miss *Story* fra New York som har været i Europa et par maaneder, ogsaa i Paris, hvis butikker og magasiner hun kendte nøje, men aldrig havde været i Louvre. Endvidere er der en czekoslovakisk musiker *R. Pskaček*, som er paa vej til amerika for at faa en operette opført, hvis tekst er taget fra en bekendt fornøjelig fortælling: *Daddy long legs*. Han plejede efter middagen om aftenen at musicere oppe i salonen, idet han dels spillede piano, dels sang czekoslovakiske sange og gjorde det udmærket. Selv om vi nogle dage havde storm og stærk rullen af skibet, plejede min hustru, Djørup og jeg at faa et par rubberter bridge med kaptajnen om aftenen, inden vi gik til køjs. Vi nærmede os nu New

Foundlands fiskerbanker, hvorfor vandets temperatur begyndte at dale, da vi naaede ind i polarisstrømmen, der kommer nord fra ned langs New Foundland. Ved middagstid d. 29. august var vi midt inde blandt fiskerfartøjerne, store tremastede skonnerter paa et par hundrede tons, med franske og kanadiske besætninger, der forlader deres hjemsted, Normandiet og Bretagne, om foraaret og ligger hele sommeren paa kanten af New Foundland banken og fisker med pilk fra smaabaade. Hver skibsbesætning er paa et halvt hundrede mand, og da *Estonia* passerede dem, befandt alle mand sig ombord for at gøre fangsten i stand og nedsalte den i tønnder. Vi passerede et fransk fiskerfartøj, hvis besætning bestod af solbrændte, brillant udseende unge mænd, alle med røde bluser. De vinkede glade til os, og da vi gik tæt forbi dem, hørte vi skibsklokken ringe, sirenen fløjtede, og mandskabet raabte »Hurra«! Ved signalflag fik *Estonia* at vide, baade skibets navn og hjemstavn, og at sundhedstilstanden var god ombord. Med et par kraftige stød i dampsirenen og med signalflaget »forstaaet« hejst, satte vi atter kursen mod New York, hvorfra kaptajn Christensen meddelte det til franskmændenes hjemsted. Vi hørte god musik om aftenen af czechoslovakeren. Vejret var vidunderligt, sol om dagen, pragtfuld stjernehimme om aftenen, og vi undrede os over, at vi nu sad og nød det midt ude i Atlanterhavet, og ikke i et luksuriøst udstyret værelse paa landjorden med fine tæpper paa gulvet, anbragt i bekvemme lænestole og med spejle paa væggene! Jeg spillede næsten daglig skak baade med den russisk-polske jøde *Boch* fra New York og som nævnt med skibslægen, og kløede dem. Der findes en lærd kvinde ombord, professor i eksperimentel psykologi ved navn dr. *Anna Wyzoikowska* fra Warchau, der diskuterede søsygens aarsager med mig. Hun er anatomisk vel bevandret, men iøvrigt er det Wundt, Fechner og Alfred Lehmanns arbejder, hun er bedst fortrolig med.

Søndag d. 31. august havde vi vidunderligt, fint solskinsvejr og roligt hav. Kaptajnen traktede med en herlig cocktail til lunchen, sauterne og madeira til middag. Mandag d. 1. september kom vi ind i tyk taage om aftenen, og den vedblev hele natten til kl. 4½ morgen. Det interesserede mig meget at følge officerernes navigering for at finde ind til *Nantucky fyrskib*, hvorfra kursen sattes til Sandy hook. Pladsbestemmelserne udførtes ved hjælp af logdistancer, kursen, lodskud hver time og traadløs krydspejling fra to amerikanske stationer, der befandt sig ca. 100 miles borte fra skibet. Nantucky fyrskib passerede vi kl. 6 morgen. Taagen forhindrede os i at se det, men vi hørte dets sirene. Tirsdag d. 2. september naaede vi New York i fint vejr, efter at have faaet lods ombord, og gik i land. Blandt

rejseselskabet vil jeg endnu blot nævne et udmærket dansk par, *Henneberg* og hustru, som for 45 aar siden rejste til Amerika fra Aalborg, og nu var velhavende folk, som elskede Danmark og næsten aarligt besøger det, og hvor de næste aar havde i sinde at bygge en villa i Nørresundby.

Min søn, Einar, havde været saa fornuftig at leje os tre udmærkede værelser hos en danskfødt mrs. *Hornsleth* i 319 3e gade øst no. 57 (319 East 57 str), hvor vi alle tre kunde bo i de dage, vi var sammen, og som laa i nærheden af min søns kontor.

Min hustru og jeg benyttede de otte dage, vi opholdt os i Amerika til at opsøge gamle venner, vi havde truffet ved internationale otologkongresser i Europa, og var navnlig glade ved at træffe en af Amerikas dygtigste otolaryngologer, dr. *Bryson Delavan*, som havde været vor gæst i København ved den internationale lægekongres i 1884. Han var lige vendt hjem fra Sydfrankrig, hvor hans hustru og eneste datter opholdt sig. *Bryson Delavan* viste mig rundt i byen. Først kørte vi langs den pragtfulde *Riverside Drive*, der følger *Hudson River* (af indianerne kaldet *Simahac river*) med herlig udsigt over floden til højderne paa den modsatte side. Vi saa *General Grants memorial*, bygget med Napoleons grav som forbillede. *General Grants* og hans hustrus sarkofager er anbragt derinde. Derfra kørte vi til *Columbia university*, hvis storstilede biblioteksbygning vi besaa. Saa fortsattes vejen til *St. Lukas hospital*, hvis tip top moderne otolaryngologiske afdeling det interesserede mig meget at studere. Desværre var afdelingschefen, *Dench*, som var min gode bekendt, bortrejst. Saa kørte vi forbi *Marion Sims hospital* for kvindesygdomme til *The Memorial hospital*, et yderst moderne, stort hospital for røntgen- og radium behandling for kræftpatienter, hvorfra vi kørte hjem gennem den prægtige *Central Park* med alle dens tamme, graa egerne (*squirrels*) som fodres daglig med nødder af publikum.

Jeg aflagde et besøg i *University Club*, introduceret af dr. *Bryson Delavan*. Det er en mægtig bygning med pragtfulde klublokaler. Paa 4. sal fandtes biblioteket, anbragt i herlige, hvælvede rum med rigt dekorerede lofter. Biblioteket omfatter alle videnskabens grene. Jeg var fuldkommen imponeret af bygningens størrelse og lokalernes pragt. Desværre er kvinder forbudt adgang, saa jeg var ude af stand til at vise min hustru bygningens herligheder.

Som mangeaarig overlæge knyttet til *St. Josefs hospital* i København, havde jeg en introduktionsskrivelse med fra *Mère Amélie St. Josefs* søstrenes mère supérieure i Danmark, til la supérieure *Valencienne*, forstanderinde for *St. Josefs søstrenes hospital St. Francis hospital, Hartford* i Con-

necticut, hvortil jeg begav mig en dag under mit ophold i New York. Jeg kørte til Hartford en morgen fra Central station i New York i en Pulmann parlour car forbi Newhaven.

St. Francis hospital ligger henrivende, nogle miles udenfor Hartford. St. Josefs søstre har kun været 25 aar i Hartford, men takket være Mère Valencienne's enestaaende dygtighed og administrative evner, har hun formaaet at skabe fra intet et stort moderne indrettet hospital, som omfatter alle grene af den praktiske lægevidenskab, inclusive en stor fødselsklinik (ialt ca. 500 senge). Søstrene oplærtes systematisk i sygepleje med ugentlige forelæsninger og demonstrationer. Efter tre aars uddannelse aflægger søstre eksamen paa byens hospital. Til hospitalet er knyttet et udmærket patologisk anatomisk og klinisk medicinsk laboratorium, som ledes af dertil uddannede søstre, der foretog alle undersøgelser. I hospitalet modtoges ogsaa patienter, der ønsker eneværelser, hvis pris varierer fra 15—40 dollars pr. dag. I tilknytning til køkkenet fandtes tre store fryserum, et til mælk og smør, et til grøntsager og et til kød. Systemet havde været gennemført fra begyndelsen, da de kun havde 5 senge, men hun var klar over, at et hospital skal ledes ud fra de allernyeste og bedste principer paa hygiejnen og sygeplejens omraade, hvis det skal kunne hævde sig i konkurrencen med de øvrige hospitaler, hvoraf der fandtes tre andre i Hartford, der havde ca. 150,000 indbyggere, hovedsagelig Ir-lændere og Katoliker.

Mère Valencienne var meget glad for mit besøg, hun viste mig hele hospitalet og serverede en glimrende lunch for mig og lod mig i hospitalets private automobil køre en smuk tur i byens omegn, inden jeg tog med toget tilbage til New York.

Min værtinde i New York meddelte mig, at den danske redaktør af bladet »Nordlyset«, *Emil Opffer* laa meget syg af en underlivssygdom paa *St. Marc's hospital* hvor han for to dage siden var bleven opereret. Jeg gik tirsdag d. 6. septb. hen til ham paa hospitalet for at se til ham og bringe ham en hilsen fra Danmark. *Emil Opffer* havde sidste sommer været i Danmark, hvor han, pludselig syg, var bleven indlagt paa *St. Josefs hospital* og opereret for en underlivssygdom, og det var vistnok for samme lidelse, han nu var indlagt paa *St. Marc hospital*, hvor jeg traf ham forholdsvis flinkt udseende. Jeg var kun et øjeblik inde hos ham ved sygesengen, men han var glad ved at trykke min haand og ved at kunne modtage friske hilsener fra Danmark. Ved sygesengen traf jeg ogsaa Opffers søn og redaktør *Nielsen* fra »Nordlyset«.

Nogle dage senere var jeg oppe paa »Nordlyset«s redaktionskontor

i Nassau Str. 132, 11te etage, hvor jeg traf redaktør *Reinhard* og *Nielsen*. *Reinhard* havde opholdt sig 35 aar i U. S. A. *Reinhard* var broder til børnelægen, dr. med. R. i København. De fortalte mig, at redaktør *Opffer* befandt sig nogenlunde, hvorfor man nærrede det haab, at han vilde komme over operationen.

Noget af det interessanteste og mest amerikanske, jeg fik lejlighed til at opleve under mit ophold i New York, var et besøg, jeg aflagde i *Rockefeller Institute*, der ligger smukt ved East river. Den assisterende »business Manager« *Frederich Stanley Horve* viste min hustru og mig omkring i den enorme centrale laboratoriebygning, hvis store bibliotek og talrige afdelinger for bakteriologi, kemi og mikroskopi samt afdelingerne for tegning, fotografering og levende billeder (*moving pictures*) gav os en god ide om institutionens størrelse, der afgav plads for flere hundrede videnskabsmænds daglige arbejder.

Derfra begav jeg mig ned til *Manhattan Eye-, Ear-, Throat- and Nose-hospital* 210, East, 64 str. Det er en kolossal bygning, der ligger som en samlet blok, omgivet af 4 gader, og bestaar af mange etager. Hospitalets poliklinik besøges af 71,000 patienter aarlig, lidende af øjen, øre-, næse- og halssygdomme og dagligt gives i de specielle afdelinger ialt op mod 17—1800 konsultationer. Til hospitalet er knyttet en stationær hospitalsklinik med 150 senge for patienter, der trænger til hospitalsbehandling. Jeg blev vist om af halslægen, dr. *F. L. Fletcher*, der bad mig gøre ham den tjeneste at undersøge en gammel jøde af tysk afstamning (fra Wien), der havde levet i mange aar i New York. Det glædede den gamle pæne mand, som var ledsaget af sin datter, at jeg talte tysk med ham. Desværre viste undersøgelsen, at han led af en begyndende kræftsvulst i struben. Mærkelig nok fik jeg lejlighed til at træffe den samme mand tre dage efter i New York. Dagen før min hustru og jeg skulde rejse tilbage til Danmark, spiste min søn, hustru og jeg en bedre afskedsmiddag i en restaurant paa Lexington Avenue, og da vi tog derfra om aftenen kl. 22, foreslog min søn, at vi skulde gaa ind til en boghandler i nærheden for at købe *Owen Wisters* fortræffelige bog *The virginian* til at læse paa hjemvejen. Jeg tvivlede paa, at nogen boglade var aaben saa sent om aftenen, men vi fandt virkelig i en sidegade en stor oplyst antikvarboghandel, som vi gik ind i, og som viste sig at tilhøre den gamle jødiske patient, jeg for nogle dage siden havde undersøgt for en kræftsvulst i struben. Overraskelsen var stor paa begge sider. Den gamle boghandler kaldte sin hustru og flere yngre medlemmer af familien ud fra et bag butikken liggende værelse, og præsenterede mig for dem som

Sejltur i Long Island sound 7. Sept. 1924.

den læge, der havde beroliget ham med hensyn til hans fremtidige sundhedstilstand.

Han havde den bog, jeg søgte, og forærede mig bogen med dedikation til »my norwegian friend«, idet han troede jeg var norsk. Men, ikke sandt, det var et sjældent sammentræf i en by paa 7—8 millioner mennesker, at man med nogle dages mellemrum træffer rent tilfældigt samme menneske under to saa ulige forhold som paa et hospital og i en boglade i en af New Yorks sidegader.

Selvfølgelig undlod jeg ikke under mit kortvarige ophold i New York at aflægge et besøg i *The Metropolitan museum of art*, der ligger øst for *Central Park* i højde med 82de gade. Skønt dette kunstmuseums første oprindelse kun skriver sig fra 1870, er det en af de største, pragtfuldeste og kostbareste samlinger, der eksisterer i verden, omfattende ægyptisk, græsk, romersk, japansk, hollandsk, italiensk og fransk kunst og moderne amerikansk skulptur. Vidunderligt! En gammel ægyptisk grav er overført fra Ægypten og genopført inde i musæet.

Søndag d. 7. september var helliget en udflugt til Port Chester, der laa 30 miles fra New York paa nordsiden af Long Islands sound. Vi kørte

i automobil nord paa gennem New York og fulgte landevejen, passerende pragtfulde villaer. Min søn Einar havde sin sejlkutter liggende i Port Chester i en lille idyllisk bugt, omgivet af skovklædte øer. Sammen med en del danske bekendte fra New York tilbragte vi en herlig sommerdag sejlene ude paa Long Island sound, og under sejladsen badede de yngre i det salte hav og lod sig bagefter gennembage af solen, anbragt paa en bekvem maade op langs storsejlet inde ved masten (se s. 227).

Onsdag d. 10. sept. afsejlede vi fra New York og naaede efter en god, men stormfuld rejse til København *søndag d. 21. sept.*

Jeg var 70 aar, da min hustru og jeg onsdag d. 21. september 1927 forlod København for med Ø. K.s *Lituania* (12,000 tons) at begive mig over Atlanten til New York. Jeg var indbudt af *The American postgraduate physicians*, d. v. s. Den almindelige amerikanske lægeforening (eller maaske snarest den amerikanske forening af praktiserende læger), som hvert aar afholder store møder rundt om i Amerika, og som 1927 i Kansas City holdt sit aarsmøde, der varer en uge. Ved disse møder holdes de fleste foredrag af fremragende amerikanske læger, men desuden plejer de at invitere enkelte udenlandske læger, og i 1927 havde professor dr. Sv. Aa. *Gammeltoft* og jeg modtaget indbydelse til at holde foredrag over et selvvalgt emne.

Min hustru og jeg skulde samtidig besøge vor ældste søn, som nylig var bleven gift med en amerikanerinde og boede ude paa Long Island. Medens min hustru boede hos vor søn, skulde jeg, foruden i Kansas City, holde en række forelæsninger i *Academy of Medicine* i New York, Chicago, Washington, Cincinnati, St. Louis og Philadelphia, hvortil otolaryngologiske selskaber havde sendt mig indbydelser, som jeg havde lovet saa vidt muligt at efterkomme. Det hele vilde vare en maanedstid, og vi antog at kunne være hjemme en uge ind i november.

Der var strygeorkester ombord i *Lituania*, og der musiceredes ved midt dagen og om aftenen til dans.

Overrejsen var meget urolig med høj sø og stærk kuling, hvilket dog ikke forhindrede afholdelse af bal med servering af øl, snaps og smørrebrød, ligesom jeg ivrigt dyrkede skakspillet med en katolsk præst, Nanorta, fra Pittsburg. En dag iagttog vi et pragtfuldt nordlys, der oplyste hele den nordlige himmel paa en vidunderlig maade. Næste dag svær storm, der tvang skibet til at ligge underdrejet om aftenen et par timer, for at kunne reparere foreløbigt den skade som nogle voldsomme søer havde bibragt kommandobroen, medens vi sad ved middagsbordet.

En »blind passager«, en stakkels forhutlet, ung polak blev opdaget ombord i skibet, medens vi laa i Newcastle for at tage kul ind og blev sat til arbejde i maskinrummet, men forsvandt en dags tid efter og gemte sig saa godt, trods ivrig søgen overalt, at han først dukkede op, da vi var nær ved Amerika. Han kom frem af sit skjul i lasten i en ynkelig, udsultet tilstand, og blev straks sat ind i skibets arrest, hvor han blev godt plejet, men maatte følge tilbage med skibet til Danzig, hvor der ventede ham en haard straf.

Efter at vi var ankomne til New York, tog jeg med min hustru ud til Northport i Long Island, til min søn og svigerdatter. Og efter at have tilbragt en uges tid hos dem og aflagt forskellige besøg i New York, blandt hvilke jeg særlig vil fremhæve mit besøg i *Academie of Medicine's* nye bygning, i hvis store bibliotek jeg hilste paa sekretæren miss *Carstensen*, der var et barne-barnsbarn af Tivolis grundlægger, sagde jeg farvel til min søn og hustru og tog med luxustoget »Twenty Century« til Chicago. Toget bestod af Pullmancars, dining cars, barbersalon, smoking car og udsigtsvogn, hvor man tillige kunde faa sit morgenbad. De 1000 miles til Chicago tilbagelagdes i 20 timer. Jeg traf i toget den danske overretssagfører *Ellis Henriques*, søn af vexelerer *Edmund H.*, hans mor var en datter af etatsraad *Holm*. Jernbanen følger et langt stykke Hudsonfloden ned til Albany. Om aftenen passerede vi midt igennem Syracuse' oplyste gader. Syracuse er nu en stor by, og er sandsynligvis for længe siden vokset op omkring jernbanelinien. Vi kørte gennem en bred, stor hovedgade, mellem høje husrækker, hvis stuelokaler var store flot oplyste butikker, medens fortovet var opfyldt med spadserende folk, og paa selve gadestrækningen mellem jernbanelinien og fortovet paa begge sider af toget færdedes køretøjer af forskellig art. Saalænge toget passerede Syracuse, hvor toget ikke standsede, var hastigheden stærkt nedsat og en klokke paa lokomotivet kimedede stadigt for at varsko fodgængere, og først da vi havde passeret byens grænse, sattes farten atter op.

Den følgende dag, min 71-aarige fødselsdag, vaagnede jeg op i smukt køligt vejr, og efter morgentoiletet fik jeg i spisevognen en velmagende morgenmad, bestaaende af Grapefrugt, æg og kaffe, blev fortrinligt barberet i barbersalonen og anbragte mig i rygesalonen, hvor jeg rygende en cigar læste Chicagos morgenavis og gennem vinduet nød synet af de uhyre majsmarker og grupper af træer, der spillede i alle efteraarets farver.

En 20 timers jernbanetur, selv om den foregaar i et elegant udstyret luksustog, virker trættende paa mig, og da vi naaede Chicago, havde jeg glædet mig til at kunne hvile om formiddagen og eftermiddagen paa et

hotel, idet jeg haabede, at foredraget først skulde holdes om aftenen. Men i den retning blev jeg skuffet.

Paa stationen blev jeg modtaget af otologen dr. *Josef C. Bech*, som ledsagede mig til hotel Webster, der ligger ganske dejligt i *Lincoln park* med udsigt over Michigan søen. Da jeg skulde holde foredrag allerede kl. 13 i *The university of Illinois*, var der akkurat tid til at tage et bad i hotellet og spise lidt lunch, hvorefter jeg blev kørt hen til universitetet, hvis store auditorium var propfuldt af medicinske studenter og universitetslærere. Jeg talte om den suppurative hjernebetændelses kliniske former (*The clinical features of purulent meningitis*). Professoren i otolaryngologi dr. *Norval Pierce* introducerede mig, og jeg blev stærkt applauderet baade før og efter mit foredrag.

Ved samme universitet virkede i sin tid vor berømte landsmand *Christian Fenger*, hvis dygtighed som professor i kirurgi og patologisk anatomi endnu omtaltes med dyb respekt af alle læger i Chicago.*)

Hele tiden efter middagen var uafbrudt optaget af at aflægge besøg hos specialkolleger og se hospitaler, og kl. 18½ gav *Chicago otolaryngologiske selskab* en fin middag til ære for mig i Webster hotel, hvor jeg blandt andet traf en af Amerikas berømteste ørelæger dr. *Schambough*. Dr. Bech holdt ved middagen tale for mig, og jeg svarede, hvorefter jeg maatte holde foredrag om en strubelidelse. Derpaa begyndte en lang diskussion om det foredrag, jeg havde holdt om hjernebetændelse om eftermiddagen. Og saa blev kl. 23, og jeg troede, at nu kunde jeg faa lov til at gaa i min seng og hvile mig. Men det var der ikke tale om. Vi skulde hen i en biograf for at se de to berømte boksere, Tuny og Dempsey slaas med hinanden om bokse-mesterskabet, der overværedes af 150,000 mennesker. Jeg kom i seng dødtræt, da klokken gik til 1. Men amerikanerne er utrættelige, og de preser en som en citron, indtil der hverken er mere saft eller kraft i en.

*) Han var født 3. november 1840 paa Breiningegaard ved Ringkøbing. Hans far var kammerraad Hans Fred. F., senere forpagter paa Augustenborg. Student 1859 fra Herlufsholm. Prosektor ved Kommunehospitalet sept. 1871—okt. 1874. Sekretær i medicinsk selskab i København fra 1872—75. Dr. med. jul. 1874. Efter et par aars ophold i Egypten rejste han sept. 1877 til Chicago. Blev overkirurg ved Cook County hospital juli 1878. Bestyrer af Rush Medical college's museum og histologisk laboratorium 1880. Professor i klin. kirurgi ved *Physians and surgeons* 1884. Prof. i kirurgi ved Chicago medical College 93 og samtidig overkirurg ved Pascavant Memorial hospital, German hospital og norske Talitha hosp., præsident i Chicago surgical Society, død i Chicago 7. marts 1902. Som man ser af ovenstaaende, indtøt han en ledende stilling indenfor lægeverdenen i Chicago, ja i hele Nordamerika.

Under mit ophold i Chicago saa jeg det meget store *Cook county hospital* og den for nylig opførte universitets klinik. Spiste lunchen i hospitalet sammen med kandidaterne (the internes), hvoraf der var fem, som enedes om to værelser og kun lønnedes med kost og logis.

Fra Cooks hospital kørte dr. Boot mig til de mægtige »stock yards«, verdens største slagterier og indpakkingsfabrikker for kødvarer, og derefter tilbage til *Presbyterian hospital*, hvor jeg traf den svenske nervelæge *Thor Rothstein*, som havde opholdt sig 30 aar i Amerika. Han var født i Christianstad og havde taget eksamen i Stockholm.

Lørdag d. 15. okt. opererede jeg paa dr. Boots opfordring i *Cooks county hospital* en 18-aarig pige, der led af en strubeforsnævring, selve operationen blev »levende« fotograferet. Derefter spiste vi frokost i en elegant restaurant »the Skyclub«, der befandt sig i tagetagen af en 25 etager høj bygning. Paa den tid var Amerika tørlagt, offentlig servering af spiritusholdige drikke var forbudt. Dette forhindrede imidlertid ikke, at vi ca. 15 læger, som deltog i frokosten, i sideværelset kunde tilfredsstille vor spiritustrang med diverse »drinks«, hvorefter vi gik ind i hovedklublokalet og spiste vor luncheon med tilbehør af sodavand og kaffe. Iøvrigt var der den ejendommelighed ved opvartningen, at den besørgedes af en dansk opvarter *Hansen* fra Holte. Fra *the Skyclub* kørte dr. *Theobald*, hans frue og datter mig til en mægtig *football meeting* (Rugby) mellem St. Louis og Illinois universiteter. Spillet overværedes af 50,000 mennesker. Det foregik i det smukkeste solskin, man kunde tænke sig, og var mægtig spændende, fordi spillet var meget voldsomt, og de spillende brugte baade arme og ben for at vinde frem med bolden, saa de ofte laa i en klump over hinanden for at fravryste hinanden bolden. Jeg kørte hjem med dr. *Theobald*, hos hvem jeg spiste til middag, hvorefter han med sin hustru og datter kørte mig hjem til mit hotel ad den pragtfuldt oplyste embankment langs Michigansøen, der flankeredes af spraglet oplyste springvand. Ud for mit hotel laa zoologisk have, der indtager en del af *Lincolns park*.

Søndag d. 16. oktober tog jeg i straalende solskin kl. 10 fra Santa Fe stationen med »The Scout« Pulmanns til Kansas City, Missouri. Jeg kørte gennem herlige frugtbare egne, hvis marker bugnede af majsokolber, passerede floderne Illinois og Mississippi, frydede mig over efteraarets farvepragt, der forgyldte skovene, og naaede efter en behagelig rejse paa 11 timer Kansas City. Jeg havde ventet, ifølge skriftlig aftale, at dr. *William Mc. Carthy* (min »sponser«) havde været paa jernbanestationen for at tage imod mig og vise mig til rette, men han mødte ikke, og jeg tog ind paa det udmærkede hotel *Meulenback*, hvor jeg fik et fortrinligt værelse i 11.

etage, og hvor kongressen sørgede for, at jeg ingen udgifter havde. Overopvarteren i hotellets restaurant var dansk, og en anden opvarter var ogsaa dansk, født i Helsingør, og for 11 aar siden havde han været arbejder paa Helsingørs skibsværft. En af hotellets boys (stik i rend-dreng) var ogsaa en dansker ved navn *Torben Larsen*, søn af gaardejer *Lars Rasmussen* fra Paarup paa Fyen. Hans søster var sygeplejerske paa St. Hans hospital.

The Post graduate Assembly of North America holdt sine møder i en pragtfuld bygning *Arrorate shrine Tempel* (frimurerforeningen), der rummede 5000 tilhørere, og som i den uge, møderne varede, altid var fuld. Der taltes i højtaler. Jeg hilste paa præsidenten (*the managing director*) dr. *Peck* og mødets præsident dr. *Larsen* fra Minneapolis (af norsk herkomst) samt paa lederen (*speakeren*) dr. *Brown*. Man arbejdede energisk. Møderne begyndte kl. 7 morgen med kliniske foredrag og forevisning af patienter, repræsenterende alle medicinens og kirurgiens discipliner. Derefter fulgte en række udmærkede, kortfattede foredrag, hovedsageligt af amerikanske, men ogsaa af enkelte udenlandske læger, ledsagede af bril-lante lysbilleder og demonstrationer.

Først tirsdag d. 18. oktober lykkedes det mig at komme i forbindelse med min »sponser«, dr. *William Mc. Carthy*, som kørte mig en smuk tur i Kansas Citys omegn, efter at vi havde spist morgenmad sammen. Vi besøgte *St. Luc hospital*. Turen gik gennem herlige parker, tilbage til det mægtige krigsmindesmærke, der havde kostet to millioner dollars. Lunch spiste vi i *University Club* sammen med en del amerikanske læger, middagen indtog jeg sammen med dr. *Larsen* og frue og kirurgen *Garnett Wright* fra Manchester, som var en god bekendt af prof. Thor-kild Rovsing.

Onsdag d. 19. oktober holdt jeg mit foredrag kl. 13 for 3—4000 læger. Talerstol fandtes ikke, men talerne traadte ind fra siden paa en lille scene, der var løftet op over gulvet. Alle foredrag blev stenograferede af en og samme kvindelige stenograf, som maatte være (og var) dødtræt den dag, jeg skulde holde mit foredrag. For at komme op paa scenen passerede man en trappe, der førte ind til rummet bag kulisserne, og der fandt jeg hende halvsovende paa en seng. Hun fortalte mig, at hun var lejet fra et stenografbureau i Chicago for hele den uge, kongressen varede. Under foredragene sad hun ved siden af foredragsholderen og stenograferede paa en stenografisk type maskine, der udspyede det stenografiske referat i form af lange smalle papirstrimler, der senere skulde renskrives af hende. Hun var glad, da jeg betroede hende, at hun ikke behøvede at stenografere mit foredrag, hvis manuskript jeg afleverede hende bag efter og takkede mig hjerteligt, da jeg forlod hende for at begive mig ind paa podiet, hvor dr.

Larsen forestillede mig. Foredraget, som handlede om en ny metode at behandle kroniske strubeforsnævninger paa og som ledsagedes af lysbilleder, blev modtaget med meget bifald, hvorefter jeg trak mig bukkende ud af podiet mellem kulisserne.

Samme dags aften forlod jeg Kansas City i en Pulman car, hvor jeg sov dejligt og kom den følgende morgen til St. Louis, hvor jeg havde fire timers ophold, som jeg benyttede til, efter at have spist morgenmad paa jernbanestationen, at køre med en taxa ud til den del af St. Louis, der fjorten dage før var ramt af en voldsom hvirvelvind (tornado), som i løbet af faa minutter havde gjort 50,000 mennesker husvilde. Jeg havde tidligere i aviser læst om disse i Central Amerika pludseligt opstaaende tornados, der rev træer og huse om, som de ramte paa deres vej, men først nu fik jeg at se, hvilken kraft disse tornados besidder, og hvilke forfærdelige ulykker de kan afstedkomme. Kirker, skoler, huse og træer var jævnet med jorden, hvor uvejret havde passeret og grænsen mellem det ødelagte og urørte afsnit var saa at sige knivskarp. Jeg kørte gennem gader, hvis ene side var fuldstændig uskadet med gardiner og fuglebure med kanariefugle, hoppende glade omkring i deres bur, og hvor træer, der flankerede fortovet, stod tilsyneladende urørt, medens alt paa den modsatte side var som blæst bort. Heldigvis indtraf tornadoen før middagstid, hvorfor de fleste i den ødelagte del af byen havde været paa deres arbejde, hvilket forklarede, at der kun var et forholdsvis ringe antal ulykkesdødsfald at notere. Ved middagstid kørte jeg videre med toget til Washington i en bagende solhede, hvorfor jeg søgte køligheden og satte mig paa udsigtsplatformen bag i toget og glædede mig ved udsigten. Da vi havde passeret Cincinnati, gik jeg til køjs, men stod den følgende morgen op kl. 6½, for efter morgenmaden at nyde den pragtfulde udsigt, da vi kørte gennem de sjældent skønne Cumberland bjerge, og ved middagstid ankom jeg til Washington, hvor otolaryngologen dr. *Richardsons* hustru efter aftale tog imod mig. I Washington var det meningen, at min hustru, der under min Chicago og Kansas City turné havde opholdt sig i New York hos vor søn og svigerdatter, skulde mødes med mig, og hvor vi skulde være dr. Richardson og frues gæster, men fru Richardson og jeg maatte vente til kl. 14,20, før min hustru omsider kom fra New York. Mrs. Richardson kørte os straks ud til Mount Vernon ca. 10 miles syd for Washington, herligt beliggende paa en højde med vid udsigt over Potomacfloden. I Mount Vernon havde George Washington boet og døde sammesteds 1773. Huset var et nationalt mindesmærke for amerikanerne, der daglig besøgte det i hundredvis. Det stod i superintendent *Dodge's* varetægt. Han var en fin gammel herre, der

viste os rundt i George Washingtons bolig, som var uhyre spartansk udstyret og førte os ind i sovekammeret, der var afspærret med en snor, saa at publikum i almindelighed kun fik lov til at kigge derind gennem den aabne dør, medens vi tre med superintendanten var inde i soveværelset, hvor den seng stod, hvori George Washington udaandede 1773, af en septisk halsbetændelse, 67 aar gammel. Da besøget i Mount Vernon var endt, kørte vi tilbage til Washington, aflagde besøg i dr. Richardsons konsultationslokaler, hvor han endnu var beskæftiget, og derfra kørte vi ud til hans pragtfulde bolig, *Cliveden*, Military round, som laa i en dejlig *Rock Creeks Park*. Efter at vi havde spist middag, kørte jeg med doktoren til *Medical Society of Washington*, hvor jeg i den otolaryngologiske sektion holdt foredrag om en strubelidelse, efter at formanden dr. *Davis* havde budt mig velkommen, og hvor jeg opfordrede medlemmerne til at deltage i den 1. internationale otolaryngolog kongres i København.

Den følgende dag aflagde jeg besøg i den danske legation og talte med kammerherre *C. Brun*. Derfra tog vi til det *Hvide Hus*, medens en ældre herre, colonel *Hooper*, der var *præsident of art* i Washington foreviste os det af hvidt Marmor opførte pragtfulde *bibliotek*, der indeholdt incunabler, manuskripter, kunstgenstande og mange sjældenheder, som f. eks. en knogle af *Columbus*, indfattet i en glaskrystal. Derfra kørte vi til det prægtige *Capitol* med sin herlige kuppel og mødesale for parlamentets to kamre. Videre gik turen til *Arlington Cemetery*, hvor de faldne fra borgerkrigen ligger begravede, og hvor den mægtige *Thankgivings* bygning opført af hvidt marmor, hvilende paa marmorsøjler og amfiteatralisk ordnede hvide marmorbænke gjorde et mægtigt indtryk. Foran en hvid marmorsarkofag, hvori den »ukendte soldat« fra krigen 1914—18 laa begravet, dvælede vi i nogle minutter.

Medens vi stod og beundrede sarkofagen og den herlige udsigt over Potomacfloden og Washington, hørte jeg en herre bag mig sige: »Goddag, professor *Schmiegelow*«, og da jeg vendte mig om, viste det sig at være vor berømte landsmand, professor dr. *Bernhard Bang* fra Landbohøjskolen i København. Han havde ogsaa gjort rejsen til U. S. A. for at besøge en søn, som boede i Baltimore, og derfra gjort en udflugt til Washington, og tilfældigvis krydsedes vore veje i samme minut, som vi aflagde besøg paa *Arlington kirkegaard*!

Saa gik vejen tilbage over Potomacfloden til *Abraham Lincolns monument*, ligeledes udført i skinnende hvidt marmor; det er omgivet af marmorsøjler, rummer en stor midterhal, hvor *Lincolns* statue staar, medens hans berømte taler fra slagmarken i *Gettysbury* 1863 findes opslaaet

paa væggene med bronzeskrift.

Den følgende dag kørte mrs. Richardson, min hustru og jeg ned til den bekendte kamplads, *Gettysbury*, hvor Nordstaterne, ført af general *Grand*, slog Syd-staterne, ført af general *Lee*, i 1863 og dermed i virkeligheden afsluttede den amerikanske borgerkrig. *Gettysbury**) ligger omtrent 140 kilometer fra Washington. Vi kørte gennem det frugtbare Maryland med herlige skovklædte bakker og dale. Valpladsen er dækket med ca. 1000 store og mindre marmor- og bronzestatuer og fyldt iøvrigt med mindes-

Fru dr. Richardson foran Abraham Lincolns monument i Washington.

mærker over generaler og officerer, der faldt i kampen. For at anskueliggøre for besøgende, hvorledes kampen foregik, var baade sydhærene og nordhærene opstillet paa deres plads, som de indtog, da kampen begyndte i 1863. Og en fører gav yderligere de besøgende fyldig besked om kampens forløb under det blodige slag. Vi kom tilbage til Washington, hvor dr. Richardson havde indbudt en del af Washingtons betydeligste embedsmænd til en meget fin middag. Jeg var anbragt mellem værtinden og mrs. *Gorgas*, enke efter den berømte læge, som gjorde sig bekendt ved bekæmpelsen af den gule feber, i egnene omkring Panamakanalen, og muliggjorde, at amerikanerne fuldførte denne, som Lesseps maatte opgive, fordi arbejderne og ingeniørerne døde af gul feber. Desuden traf jeg ved middagen arbejdsminister *James J. Davis*, som stammede fra Wales, men kom til U. S. A. som emigrant, 6 aar gammel. Endvidere mødte jeg mavespecialisten, dr. *Morgan* og frue, der lige var vendt tilbage fra en jagttur i Alaska. Tilstede ved middagen var ogsaa chefen for Amerikas flyvevæsen, general

*) Ved *Gettysbury* led Sydstaternes general *Lee* et afgørende nederlag mod Nordstaterne i borgerkrigen (1.—3. Juli 1863).

Den amerikanske arbejdsminister James J. Davis og chilensk gesandt mr. Wessel og den amerikanske gesandt, mr. Dodge paa villa Elms veranda, Vedbæk.

Patrick og frue; han havde blandt andet uddannet atlantehavsflyveren *Lindberg*. Endvidere var der en af de tre Washington Commissioner mr. *Palefor* og hustru, samt mr. *Moore*, formanden for *Commission of art* i Washington. Som man ser, var der et udsøgt selskab, bestaaende af Washingtons High Life. Den følgende dag sendte mr. Davis mig sin bog, *Iron Pudler*, hvori han har nedskrevet sit levnedsløb, fra han begyndte som skopudser og endte med at blive en af præsident *Coolidge's ministre*. Mit bekendtskab med den amerikanske *minister of labour* førte til, at den amerikanske minister i København, mr. *Dodge*, inviterede min hustru og mig til middag i Bredgade sammen med den danske udenrigsminister *Moltesen* og den amerikanske minister of labour *J. Davis*, der sammen med sin hustru og søn besøgte Danmark. En eftermiddag, da de var paa udflugt i Nordsjælland sammen med minister Dodge og den chilenske gesandt mr. *Wessel*, aflagde de min hustru og mig et besøg i *Villa Elm* i Vedbæk, hvor jeg tog hosstaaende fotografi.

Men for at vende tilbage til middagen hos dr. Richardson, skal jeg blot tilføje, at mrs. Gorgas, som var en overordentlig elskværdig borddame, forærede mig en bog, som hun havde skrevet om sin afdøde mand *William Cranford Gorgas*, ledsaget af en elskværdig dedikation.

Mandag d. 24. oktober havde mrs. Richardson og kammerherre Brun sørget for, at jeg kunde faa en privat audiens hos præsident Coolidge i *The*

White House, hvortil vi kørte kl. 12 og blev modtaget af præsidentens sekretær, mrs. *Clark*, der viste min hustru, mrs. Richardson og mig ind til præsidenten. Han modtog os meget venligt, stærkt bevogtet af revolverbevæbnede politibetjente, der opholdt sig i baggrunden af det rummelige modtagelsesværelse. Præsident Coolidge var en mager mand med et lidt gustent ansigt. Han gjorde et træt indtryk med ubevægelig mimik, men med elskværdige øjne. Han underholdt sig nogle minutter med mig om min rejse og om skandinaviske forhold og bad mig overbringe sin hilsen til vor konge.

Efter en kort køretur gennem *Rock Creek Park* spiste mrs. Richardson lunch med os paa jernbanestationen, der som alle offentlige bygninger i Washington var af hvidt marmor, saa kørte min hustru og jeg med B and O-toget til New Jersey, hvorfra automobiler førte os paa færge over til Manhattan, hvis skyskrabere med deres oplyste vinduer tog sig fuldstændig feagtigt fantastisk ud. Vi tog ind paa *Pensylvania hotel*, der har 2200 værelser med 2200 badeværelser, vi boede i værelse nr. 1025 (10. etage).

Min foredragsvirksomhed i De forenede Stater var imidlertid ikke afsluttet ved min ankomst til New York, idet jeg ikke havde indfriet mit løfte til dr. *Chevalier Jackson* i Philadelphia om at komme ned til ham for at holde foredrag i Philadelphia's otolaryngologiske selskab.

Derfor rejste jeg dagen efter min ankomst til New York til Philadelphia, medens min hustru tog ud til Long Island til vor søn og svigerdatter.

I *Philadelphia* boede jeg under mit ophold i *Art Club* som *Chevalier Jacksons* gæst. Efter luncheon tog jeg hen til *Jeffersons hospital*, hvor *Chevalier Jackson* og *Gabriel Tucker* havde deres klinik for patienter, der udelukkende led af sygdomme i struben, luftrøret og lungerne. I løbet af et par timer saa jeg patienter, som led af fremmede legemer i lungerne, bylder (abscesser) i lungen, forsnævninger i struben etc. Herefter kørte *C. Jackson* mig til *Pennsylvania University hospital*, hvor han ogsaa ledede en stor laryngologisk klinik. I hans private arbejdsværelse stod paa hans skrivebord mit portræt, flankeret af Dannebrog og et amerikansk flag. De gav en stor middag til ære for mig i *Art Club*; universitetsdekanen for det medicinske fakultet, Prof. *Hare*, samt mange otolaryngologer og den danske konsul, mr. *Brehm*, broder til den københavnske læge, hyldede mig. En herlig middag nød vi, hvorefter jeg holdt et foredrag om larynxfor- snævringers behandling. Den følgende morgen kom dr. *Tucker* op til mig paa hotellet, spiste morgenmad med mig og kørte mig til jernbanestationen,

hvorfra toget kl. 9 førte mig til New York, hvor jeg om formiddagen, efter aftale med dr. *Davis Jones* opererede paa Manhattan *Eye-Ear and Throat hospital* en 7 aars dreng for strubeforsnævring, hvorefter min hustru og jeg spiste middag hos dr. *Thomas Harris* ved *Scaresdale* i Connecticut.

Under mit afsluttende ophold i New York skal jeg endnu omtale, at præsidenten for den laryngologiske *Section of the Academy of Medicine of New York*, dr. *Nielsen* hentede mig for først at køre mig hjem til sin private bolig, hvor min hustru og jeg hilste paa hans hustru og fik en whisky drink sammen med dr. *Douglas*, hvorefter vi kørte til *Academy of medicine*, her gav ca. 60 otolaryngologer en stor middag (med sodavand) til ære for mig, hvorefter jeg i det store auditorium eller festsal holdt et foredrag om diathermy ved behandling af kræft i struben og svælget, illustreret med mange lysbilleder.

Søndag d. 30. oktober spillede jeg hele eftermiddagen paa Long Island violoncel med min søn (II violin) og amerikanske venner af min søn, Beethovens kvartet nr. 1 og Mozarts kvintet. To dage efter afsejlede vi med S/S *Polonia* fra Brooklyn til København i pragtfuldt vejr. Der var mange nede paa kajen og ombord for at sige farvel til os, deriblandt foruden min søn og svigerdatter mine gamle, amerikanske kolleger dr. Bryson Delavan og dr. Thomas W. Harris. Vi drak et afskedsglas i dejligt afkølet, skummende Carlsberg øl. Men da jeg ønskede at tage et fotografi af selskabet, og gik ind i min kahyt, opdagede jeg, at mit fotografiapparat, min Zeiss-kikkert og min regnfrakke der hang lige indenfor døren til min kahyt, var stjaalet, medens jeg stod udenfor paa dækket. Heldigvis havde tyvene ikke taget min hustrus haandkuffert, som laa i hendes kahyt bag min kahyt, thi saa havde de faaet et rigere udbytte, idet kufferten indeholdt kostbare, ægte, gamle kniplinger samt alle hendes smykker. Søndag d. 13. november naaede *Polonia* København efter en særdeles behagelig overrejse, og jeg havde udhvilet godt paa turen over Atlanterhavet efter den anstrengende foredragsrejse i U. S. A.

REJSER TIL FÆRØERNE OG ISLAND

Mine rejser nordpaa til Færøerne og Island begyndte paa et ret tidligt tidspunkt, idet jeg allerede i aaret 1900 første gang fik lejlighed til at foretage en rejse til Færøerne, hvor jeg tilbragte sommerferien som gæst ombord paa orlogsfartøjet, kanonbaaden *Guldborgsund*, der førtes af min barndomsven, marinekaptajn *Georg Schack*, som laa deroppe hele som-

»Hønen« der kørte fra Sørtorvet til Gammel torv.

meren for at passe paa, at udenlandske, navnlig engelske trawlere ikke fiskede paa færøsk omraade.

Det er nu snart 50 aar siden, at jeg forlod Nørregade 18 for at begive mig paa denne tur, og mangt og meget har ændret Nørregades udseende, blandt andet er hestesporvognen, populært kaldet »Hønen« erstattet af elektriske sporvogne, og gaden er bleven asfalteret.

Efter at jeg havde faaet lov af marineministeriet til sammen med min ældste søn, *Einar*, som var 14 aar og elev i Metropolitanskolen, at tage til Færøerne og tilbringe sommerferien ombord i *Guldborgsund*, afrejste *Einar* og jeg med en gammel, norsk damper *Egil*, der var bygget af træ og tilhørte firmaet *Wattne* i Stavanger, en julidag fra Larsens plads paa Christianshavn. Vejret var udmærket, stille, med solskin. *Egil* afgik kl. 9, og lidt før skibets afgang kom dr. L. Djørup ned for at sige farvel. Dampskibets fører var kaptajn *Endresen*, en flink og djærv sømand fra Stavanger, der havde sin hustru og ældste 12-aarige datter med. Desuden havde vi fire kvindelige passagerer: frk. *Præstgaard*, der var gymnastiklærerinde, en anden var forstanderinde for en sygeplejeforening paa Carit Etlarsvej, og desuden disses kusine frk. *Lawætz*, der var almuelærerinde i Assens. De var alle meget friske og fornøjelige og i glimrende humør

og skulde til Norge paa fodtur. Saa var der konsulinde *Wattne*, ejerinden af damperen. Hun skulde op paa østkysten af Island til Seydisfjord, hvor hendes mand laa begravet. Endelig var der to islænderinder med ombord, af hvilke den ene tidligere havde været min patient. Vejret var som sagt brillant, og vi havde jordbær og friske, ferske madvarer med ombord, saa tilværelsen op gennem sundet og forbi Kronborg ud i Kattegattet formede sig overordentlig tillukkende. Vi anløb Mandal og laa der en dag, medens skibet blev lastet med tømmer, der skulde til Island, hvorefter vi afsejlede til Stavanger, som vi naaede søndag formiddag. Samme dag skete der her en stor ulykke idet en skibsbro med flere hundrede søndagsgæster brast, og ca. 30 druknede. Efter at have beset den smukke domkirke sejlede vi til Haugesund og derfra gennem den smalle skærgaard til Bergen, hvor vi og de fire danske damer gik i land og besaa det interessante *Hanseatiske musæum* paa *Tyske Brygge*. Her tog vi afsked med de fire danske damer. *Egil* lettede kl. 20, efter at have faaet nogle nye passagerer ombord til Seydisfjord, blandt hvilke der var en tyk noget spirituøst anløbet englænder mr. *Black*, der viste sig at være en stor skvadronør. Han havde træben, drak dygtigt whisky og paastod at han var ingeniør og skulde til Island for at finde petroleumskilder og kobberminer. Jeg hørte senere af kaptajnen at »ingeniøren« snød rederiet for skibsbilletten og forsvandt uden at betale. Vi forlod Bergen i diset regnvejr, og da vi havde passeret det yderste fyr, sattes kursen tværs over Nordsøen til Shetlandsøernes nordligste pynt, hvorefter jeg gik til køjs.

Egil var grumme gammeldags indrettet, hvad der navnlig viste sig, naar den kom ud i høj søgang. Kahytten var lille, og fra den udgik fortil to smalle gange, en til venstre (bagbord) for damekøjerne og en tilhøjre (styrbord) for herrerne, hvor Einar og jeg havde vore smalle køjer. Men i den forreste køje, nærmest spisekahytten, laa den næsten altid af whisky paavirkede tykke englænder og stak sit træben, som han aldrig spændte af, ud fra køjen i gangen, som derved var spærret saaledes at Einar og jeg kun med stort besvær kunde komme fra spisestuen ind i vore køjer, der laa bag ved den, englænderen benyttede. Kommer hertil, at opvartningsjomfruen led stærkt af søsyge, saa snart skibet begyndte at slingre i søen, og at hovmesteren havde kræft i maven og derfor var tildels uarbejdsdygtig, var opholdet i *Egil* ikke særlig behageligt.

Onsdag d. 18. juli havde vi stiv kuling med høj sø stik imod os og nederdrægtig rullen. *Egil* kunde under disse forhold kun gøre 5 mil i vagten (4 timer). Kuling og høj sø vedblev torsdag og fredag, da jeg kl. 2 var oppe paa kommandobroen for om muligt at se Færøerne, men uden resul-

tat. Jeg gik derpaa til køjs og sov, men stod op kl. 4½, og vi var da tæt inde paa Færøerne. Vejret var nu smukt, og Færøerne laa solbeskinnede med deres 2000 fod høje klipper i storartet belysning, saa deres grøntklædte fjeldsider tog sig pragtfuldt ud. Vi nød vores morgenkaffe med æg og naaede kl. 7½ Thorshavns red, hvor min ven kaptajn Georg Schack stod paa dækket af »*Guldborgsund*« og tilviftede os et »God morgen«. Turen fra Norge havde taget 58 timer (12 timers forsinkelse). En baad fra *Guldborgsund*, bemanded med orlogsgaster, afhentede Einar og mig og vores bagage og roede os over til orlogsskibet, hvor vi hilste paa kaptajn Schack, næstkommanderende, premierløjtnant *Hack* og maskinmester *Henrichsen*. — *Guldborgsund* var en lille kanonbaad, der kun stak 6 fod, og agterude havde en »messe« (spise- og opholdsstue), der ud til siderne stod i forbindelse med officerernes kahytter. Jeg havde min kahyt om styrbord. Den sidste hilsen jeg fik af *Egil*, inden jeg forlod skibet, sendte den engelske mr. Black med træbenet, idet han stod paa dækket kl. 7½ om morgenen med et stort glas whisky, ønskede mig good bye og raabte: »Whisky is a very good drink.«

Vi gik straks i land og hilste paa apotheker *Finsen*, en bror til Niels Finsen, hvis hustru, datter af højesteretsassessor *Øllgaard*, og datter nogle dage før var rejst til København. Vi traf ikke fysikus *Boegh*, men hilste paa hans amanuensis dr. *C. E. Jensen*, og aflagde derefter besøg hos amtmand *Bærentzen* og landfoged *Engeltoft*. Derefter lettede *Guldborgsund* og sejlede til Vestmannahavn. Glimrende vejr, vi spiste frokost og sejlede en dejlig tur mellem Sundø og Strømø og gjorde forsøg paa at komme ind i nogle dybe kløfter i *Troldhovedet*, men brændingen var for stærk. I Vestmannahavn trak nogle værnepligtige skagensfiskere vaad og tog i et dræt 88 mægtige store og velsmagende rødspætter foruden to havkatte og mange andre fisk. Vi laa natten over paa Vestmannafjord og besteg i det herlige aftenvejr de omgivende højder, hvorfra vi havde vid udsigt over det rolige Nordhav, saa solen forsvinde bag Myggenæs, den vestligste færøske klippeø, og kunde i det fjerne skimte damperen *Egil* ude i Nordhavet paa vej til Island.

At ville meddele alt vedrørende vort ophold paa Færøerne, hvor vi oplevede og saa saa meget nyt og modtoges overalt med den største venlighed og gæstfrihed, vilde kun trætte læserne, men jeg skal indskrænke mig til at meddele enkelte mere interessante begivenheder.

For det første havde vort ophold, som varede fra fredag d. 20. juli til fredag d. 10. august, da *Egil* paa tilbagereisen atter anløb Thorshavn, efter at have været i Seydisfjord paa østsiden af Island, og nu var paa vejen

til Bergen, været begunstiget af det skønneste sommervejr, fraregnet nogle enkelte regnbyger og taagedage. A propos taagen er det mærkeligt at se, hvorledes navigeringen under disse forhold foregaar ved hjælp af dampfløjtens ekko, der tilbagekastes fra klipperne, hvorved skibets officerer saa at sige føler sig frem med forsigtighed, under langsom fart og med nøje kendskab til søkortet og kompasset. I tæt taage har jeg med *Guldborgsund* kunnet sejle rundt omkring næs ind i smalle sunde og fundet vej frem til Klaksvig, som ligger et godt stykke fra Thorshavn.

Da jeg for 47 aar siden besøgte Færøerne, var forbindelsen mellem øerne endnu ret primitiv, hvilket kunde afstedkomme ubehagelige tildragelser, naar lægen i sygdomstilfælde blev hentet ud til sygebesøg paa øerne. Saaledes hændte det engang, at fysikus *John Effersø* fra Thorshavn, som var lægekandidat fra samme aar som jeg, begav sig med en sejldæksbaad fra Thorshavn paa lægebesøg til en færøsk ø, men blev undervejs overfaldet af storm og maatte bære af for vinden, saa han og den mand, der førte sejlbåden, landede paa Skotland. Proviant havde de ikke haft meget af, men de slap fra turen med livet og maatte over København vende tilbage til Thorshavn, hvor deres familie havde anset dem for forliste. Thi dengang var der ingen telegrafforbindelse op til Færøerne fra København eller telefonforbindelse mellem de enkelte færøske øer.

D. 21. juli sejlede *Guldborgsund* i straalende vejr kl. 9 fra Thorshavn med os, amtmand *Bærentzen* og apoteker *Finsen* ombord til Store Dimon, for at vi kunde se det vidunderlige fugleliv, der hersker paa øens sydlige og vestlige, ca. 1300 fod lodrette klippevægge. Vi blev landsat med et af *Guldborgsunds* fartøjer i en lille af naturen dannet klippehavn og befandt os saa helt inde under den lodrette klippevæg, hvor hundredtusinder af fugle, navnlig lomvier, ederfugle og søpapegøjer byggede. Luften var opfyldt af fugleskrig og flyvende fugle, og naar *Guldborgsund* lod sin dampfløjte hyle, fløj fuglene opskræmte bort fra klipperne og flagrede omkring eller styrtede sig dykkende ned i havet. Vi vandrede en halv timestid over nedstyrtede klippestykker, tildels langs smalle stier over klipper, der hældede sig ludende udover havet i flere hundrede fods højde, og naaede endelig et sted, hvor man ad stiger og trin, udhuggede i klippen, kunde naa op til plateauet oven paa Store Dimon, hvor en kongsbonde med sin familie boede i deres gaard. Nogle af skibets officerer gik op paa Store Dimon ad denne vej, som, skønt det var den bedste, der fandtes for den, der skulde op til kongsbonden, forekom mig farlig og halsbrækkende, og hvorfra flere, der havde vovet forsøget, ogsaa var

Parti af »Store Dimon«s sydlige del. Amtmand Bærentsen og apoteker Finsen i baggrunden til venstre.

styrtet ned. Derfor foretrak jeg, apoteker Finsen og Einar at lade være, medens de andre gik tilvejs og besøgte kongsbonden, der boede ovenpaa øen. Efter nogle timers forløb vendte de atter helskinede tilbage, og *Guldborgsund* var i færd med at sejle videre, da vi pludselig opdagede, at min søn Einar savnedes. En baad blev sendt i land, og vi fandt ham sorgløst siddende derinde, betragtede fuglelivet, uden at have bemærket, at indskibningen havde fundet sted.

Denne adgang til kongsbonden paa Store Dimon kunde ikke benyttes med vestlig vind paa grund af søgangen, og man maatte da forsøge at komme op paa den modsatte side af Store Dimon ad jernbøjler, der som trappetrin var fastgjort i den lodrette klippevæg. Denne vej benyttede fysikus *Metz* en gang umiddelbart efter, at han var ankommen til Færøerne som amanuensis hos fysikus *Andreas Boeg*, idet han maatte hentes til kongsbondens hustru, der laa i barnsnød paa Store Dimon. Lægen blev dengang hentet i en ottemands aaben færingerbaad, hvori han blev anbragt liggende i bunden paa en madras og varmt indsvøbt i tæpper.

Det tog mange timer, inden de otte mand fik roet baaden frem til bestemmelsesstedet gennem Atlanterhavets urolige sø, og dr. Metz maatte som nævnt paa grund af vindretningen benytte den side af Store Dimon, hvor han skulde naa op ved hjælp af de i den lodrette væg anbragte jernbøjler, hvilket lykkedes ham, fordi han, som han har fortalt mig, ikke kunde se, hvor højt han skulde op, eftersom det var nat, da han naaede frem, og fordi det var hans pligt at komme den fødende kvinde, der var i barnsnød, til hjælp. Og saa viste det sig, da han kom til gaarden, at alt havde været forgæves, patienten var død. Jeg omtaler begivenheden, fordi den belyser lægegerningens farefuldhed og anstrengelser paa Færøerne for ca. 50 aar siden. Nu findes der hurtigtgaaende motorbaade og telefonforbindelse mellem øerne, og patienter kan let og hurtigt transporteres til hospitalet i Thorshavn eller Klaksvig.

Vi oplevede *Olai dagen* søndag d. 24. juli, hvor alle, der kan, kommer til Thorshavn for at fejre dagen. Kaptajn Schack og jeg spiste middag hos amtmænd Bærentzen i anledning af, at hans yngste søn Viggo var bleven døbt. Selskabet bestod foruden af os af provst *Petersen*, pastor *Heilmann*, pastor *Rothe*, pastor *Petersen*, pastor *Johansen* og pastor *Jesperesen* samt fysikus *Boegh* og hans ammanuensis *C. E. Jensen*, faktor *Dyrhus* med hustru fra Klaksvig og amtmændens svigerinde frk. *Koch*, datter af auktionsholder i København. Efter middagen var vi i klubben, hvor færingerne dansede deres nationale dans, idet de, holdende hinanden i haanden og, syngende gamle kvad, bevæger sig med smaa dansetrin gennem stuerne og fortsætter dermed i timevis. Et andet sted i byen opførte færingerne Hostrups *Genboerne*, som Einar og officererne havde overværet.

Den 1. august kl. 12 middag afgik vi fra Thorshavn i urolig sø og stærkt bygevejr med voldsomme regnskyl med amtmænd og apotheker Finsen samt flere andre Thorshavnere ombord, blandt andet landfoged *Engeltoft* og landbrugskonsulent *Rasmus Effersø* til Trangisvaag paa Suderø, da vi ventede et studentertog paa 85 studenter, der skulde komme med *Botnia* til Færøerne paa vej til Island. Kanonbaaden rullede voldsomt, og der var søsyge overalt. Vi ankom til Trangisvaag kl. 17, men der var ingen *Botnia*, hvorfor vi tilbragte aftenen hos distriktslæge *Jørgensen* og frue med musik og sang. Den følgende dag var der stiv kuling og høj sø, saa *Guldborgsund* afgik om formiddagen kl. 11 til Thorshavn, da studenterne endnu ikke var arriverede, for at meddele festudvalget der, at festarrangementet maatte udsættes. Jeg blev derimod i Tværaa hos dr. *Jørgensen*, og kl. 18 kom *Botnia* i smukt solskinsvejr til Tværaa, hvor studenterne gik i land og drak

champagne og røg cigarer hos grosserer *Mortensen*, hvor dr. *Jørgensen* bød dem velkomne, medens *Mylius Erichsen*, der nogle aar senere omkom i Grønland, takkede paa studenternes vegne. Jeg sejlede med studenterne ombord i *Botnia* til Thorshavn, hvortil vi ankom et kvarter før midnat under afbrænding i land af raketter og kulørte lys, men byen var iøvrigt gaaet til ro.

Dagen efter var det smukt solskinsvejr, og studenterne tilbragte en fornøjelig dag i Thorshavn. Kl. 11 sejlede de alle i baade over til Nolsø, der beskytter Thorshavn mod havet og efter at de havde foretaget en smuk spadseretur langs klipperne og nydt en lille forfriskning, viste færingerne dem »fugleflaing«, der bestaar i, at færingerne ved hjælp af et net anbragt paa enden af en tynd stang fanger fuglene, naar disse flyver henover dem. Kl. 17½ spiste vi middag sammen med studenterne ombord i *Botnia*, og kl. 20 var der selskabelig sammenkomst i klubben med dans, sold, taler og sange. Den følgende dag afsejlede *Botnia* kl. 6 morgen i smukt solskinsvejr til Island.

Jeg mindes en smuk juli morgen, hvor jeg kl. 6 vækkedes af herlig musik i anledning af, at næstkommanderende løjtnant *Hack* fejrede sin fødselsdag. Skibsmaten trakterede harmonika, maskinassistenten spillede violin og sømineassistent *Krag* xylophon. De spillede »Nu titte til hinanden« og »Vort Fødeland var altid rigt« samt andre i dagens anledning passende melodier, der lød herligt, hvorefter der serveredes sherry med angosturabitter paa sengen.

Endnu en erindring fra Færøerne fortjener at omtales. En af de første dage, vi var ombord i *Guldborgsund* sejlede vi vest om Sandø til *Troldhovedet*, og da havet var ganske roligt, stoppede vi op og fik en baad sat i vandet og roede ind i basaltklippernes huler, der i en længde af flere hundrede fod strakte sig dybt ind i fjeldet. Højden af indgangen var ca. 100 fod, farvespillet af basaltklippevæggene med de isprængte mangan- og kobberaarer virkede ganske overvældende pragtfuldt. — Opholdet dybt inde i fjeldet under de høje klippehvælvinger gjorde et mægtigt betagende indtryk paa os. Løjtnant *Hack* afbrændte nogle bengalske lys, der forøgede indtrykkets skønhed i betydelig grad.

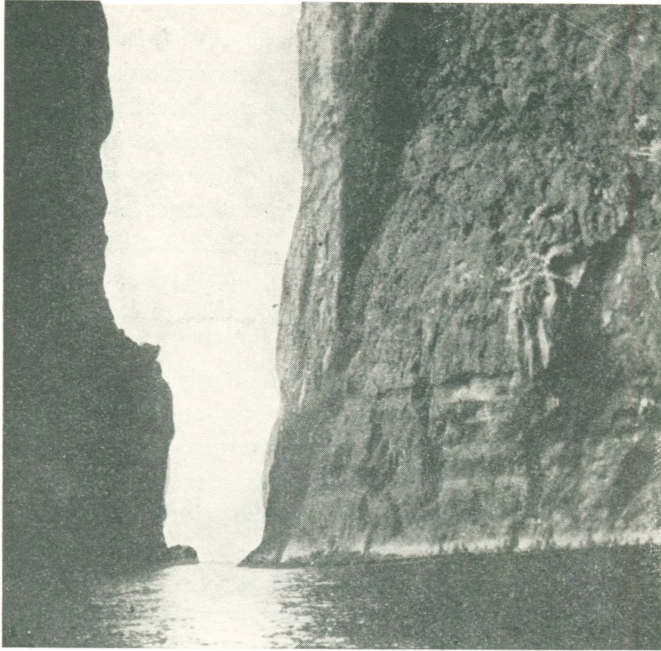
Naar jeg ved at blade mine dagbogserindringer igennem støder paa ordet Klaksvig, hvor der findes et lille sygehus, der ofte modtager søfolk fra engelske trawlere, for at faa dem behandlet af lægen for skader, de har paadraget sig ved fiskeriet ude i Atlanterhavet, kommer jeg til at mindes en fortælling, som den nuværende læge har meddelt i en af Aggeboes *Asklepios tjenere*, og som vidner om disse mænds utrolige haardfør-

»Lille Dimon«. Hack. E. Schmiegelow jun. E. Schmiegelow sen. Capt. Schack.

hed. En dag kom en engelsk trawler ind til Klaksvig med en mand af besætningen, der ved et uheld havde faaet sin ene arm klippet af ved en staa-wire. Den saarede kom spadserende op til lægen med armstumpen indsvøbt i en forbindelse, anlagt af kaptajnen ombord i trawleren. Det første, den saarede beder om, er en cigaret. Derefter erstatter lægen den foreløbigt anlagte bandage, standser den endnu sivende blødning og lægger ham ind paa sit lille hospital. Om aftenen gaar lægen over for at se til patienten. Han er forsvunden, men findes lidt efter i et værtshus med danselokale, hvor den saarede matros svinger sig i dansen uden tilsyneladende at være generet af sin saarede armstump! Det kan man kalde for haardførhed.

Efter at have drukket et afskedsbæger med officererne paa Guldborgsund fredag d. 10. august, gik jeg ombord i *Egil*, der var kommen fra Island om formiddagen. Der var mange passagerer ombord, kahytten var overfyldt og overrejsen til Bergen højst ubehagelig, fordi hovmesteren var syg og sengeliggende af kræft i maven og maatte forlade skibet, da vi naaede Norge. Vi havde storm og stærk rullen af skibet, men jeg sov godt

De smalle, dybe sunde paa vestsiden af Færøerne.

om natten. Derimod var maden meget daarlig, da man ikke havde provianteret ordentligt paa Island, og da jeg naaede Bergen, forlod ogsaa jeg skibet med min søn og tog hjem over land til København.

Det skulde vare 25 aar, inden jeg atter satte min fod paa Færøernes jord, og det var endda kun et flygtigt besøg, jeg aflagde paa vejen mellem København og Island.

Sagen var den, at docenten i otolaryngologi *Oluf Thorsteinson*, som tidligere havde været min assistent paa St. Josefs hospital og uddannet sig som otolaryngolog, og som siden af og til havde besøgt mig om sommeren med sin elskværdige hustru, havde aftalt med min hustru og mig, at vi i sommeren 1925 skulde aflægge dem et besøg i Reykjavik.

Derfor afsejlede min hustru, dr. L. Djørup, der havde slægtninge i Reykjavik, og jeg søndag d. 16. august med S/S *Laura* fra Islands plads ude paa Christianshavn i pragtfuldt vejr. Skibet var fyldt med passagerer, deriblandt den tidligere islandske finansminister *Clemens Jonsson* med frue og søn, grosserer *Detlef Jürgensen* og hustru f. Ruth Hansen, den italienske konsul *Luzi* og mange andre. Vi passerede Skagen kl. 22 i smukt

vejr. Næste dag havde vi storm af V. N. V., men fik den følgende dag fint vejr og modtog traadløs depeche fra overlæge *Otto V. Petersen*, som passerede os om natten for hjemgaende fra Island ombord i *Botnia*, efter at have opholdt sig en maanedstid paa Island for at drive laksefiskeri. Samme dags aften naaede vi ind til Leith, hvor vi laa et par dage, som benyttedes af min hustru, konsul Luzi og mig til at spadsere op til Holyrood, hvor Maria Stuart havde boet. Hendes værelser stod urørt, blandt andet var vi inde i hendes soveværelse, hvor hendes elskede, italieneren Rizzi, blev dræbt. Vi saa ruinerne af den pragtfulde gamle kirke, som styrtede sammen 1834, da man dengang var i færd med at lægge et tag paa den, men det kunde murene ikke bære.

D. 20. august forlod vi Leith, og dagen efter passerede vi indløbet til Pentland Firth. Vi sejlede videre forbi Orkneyøerne i det skønneste vejr, havet og himlen var blaa og luften dejligt varm. I Leith var der kommen en engelsk miss *Edgar* tilligemed tre hollændere og en del andre, blandt andet nogle tyske handelsrejsende, som underholdt os med en række fornøjelige historier, der navnlig illustrerede jødernes fremragende handels-talent. Jeg skal tillade mig at referere en anekdote, som jeg endnu mindes. Under Frederik d. IIs regering, da en del af Polen blev indlemmet i det prøjsiske rige, blev mange polske værnepligtige med vanskelig udtalte navne indrulleret i arméen. Udskrivningscheferne gav dem derfor uden videre nye navne, som faldt den tyske tunge mere mundret, men morede sig tillige med at give dem navne med et vist latterligt præg. Fra den tid stammer navne som *Ehrlich*, *Leberkosen*, *Kussmauhl*, *Küssmichnicht* etc.

Nu fortalte en af de tyske handelsrejsende, at et stort livsassuranceselskab i sin tjeneste havde to jøder, hvoraf den ene hed *Trappengeländer*, den anden *Kloakendeckel*. De var begge knippeldygtige til at erhverve kunder til livsforsikringsselskabet, men en skønne dag paalagde selskabets direktør dem at lade sig døbe, for at de kunde faa andre, mindre opsigtsvækkende navne hvorved deres fremtidige udsigter i selskabet samtidig forbedredes.

De to henvendte sig i den anledning til en præst, og medens den ene gik ind til præsten for at lade sig døbe, sad *Trappengeländer* udenfor og ventede, til det var hans tur. Ventetiden var lang, men endelig kom *Kloakendeckel* ud stærkt ophedet i hovedet, og da den anden udbrød: »Bist du getauft?« svarede han: »Nein! Aber ich habe ihn assurirt.«

D. 22. aug. Kl. 3 morgen løb vi ind paa Thorshavns red, hvorefter konsul Luzi, dr. Djørup og jeg samt to italienske søofficerer, der var kommen fra Rom for at undersøge havneforholdene paa Færøerne, gik i land, hvor vi

traf Det forenede Dampskibsselskabs repræsentant, som viste os op paa *Hotel Thorshavn*, hvor italienerne skulde bo, hvorefter dr. Djørup og jeg spadserede ud til det i fjor aabnede Amtssygehus (*Dronning Alexandrines hospital*), som blev os forevist af reservelægen dr. *Schwarz-Nielsen*, som vi vækkede kl. 4½. Hospitalet var tip top moderne, vel udstyret, beregnet til 51 patienter, men der laa 90. Kl. 8 gik vi ombord og afsejlede i smukt vejr. Kaptajn *Frandsen* var saa elskværdig at imødekomme mit ønske om at sejle gennem Vestmannasundet, og jeg mindedes med glæde mit ophold ombord i *Guldborgsund* 25 aar før. Turen fra Færøerne til Island var pragtfuld. Den ene af de tre hollændere, vi havde ombord, var meget musikalsk og glædede os tit med sit spil. En skotsk dame, mrs. E., som vi havde faaet ombord i Leith, var en fuldendt pianistinde og musikteoretiker og foredrog moderne engelsk musik med megen følelse, der understregedes af udtryksfulde bevægelser i arme, krop, ansigt, hoved og ben, hun svajede paa klaverstolen som et siv i en orkan, men spillede fortræffeligt.

Dagen efter var vejret vidunderligt, søen rolig og allerede i 50 miles afstand kunde vi se de hvide, snedækte fjelde *Præfajökull* og *Vatnajökull* paa sydkysten af Island, og hele formiddagen nærmede vi os Islands jøkel-dækkede, høje klippekyst, som virkede ejendommelig skøn i modsætning til den dybblaa havflade. Vi saa en mængde store hvaler, der blæste høje vand-skyer ud og havde lejlighed til at nærme os enkelte af dem i 50 meters afstand, saa vi ret kunde beundre den mægtige krop i hele dens længde. Kl. 18 ankrede vi paa *Vestmannøernes* red, hvis klippers skønhed ikke overgaas hverken af *Capri* eller *Ischias*. De løfter sig med lodrette vægge ca. 1000 fod over havet, er foroven grønklædte, medens siderne beboes af tusinder af søpapegøjer, lomvier, ederfugle og andre svømmefugle. Pastor *Gislason*, hvis søn jeg nylig havde opereret i København, kom ombord med sønnen og bad os ind i land til kaffe. Da vi skulde blive liggende i seks timer, foretog vi en smuk spadseretur over øen, der rummer 3000 indbyggere. Først kl. 12 midnat lettede *Laura* og kl. 8¼ morgen naede vi *Reykjavik*, der tog sig smuk ud, som den laa i bunden af *Faxebugten* omgivet af høje fjelde, der spillede i alle regnbuens sarteste farver.

Paa dampskibsbroen stod dr. *Oluf Thorsteinson* og frue og tog imod min hustru og mig, som boede hos dem i de otte dage, vi opholdt os paa Island, medens *Laura* fortsatte vesten om øen op til *Akureyri* paa nord-siden og derefter vendte samme vej tilbage til *Reykjavik* og tog os med til København. Vi boede uhyre komfortabelt hos dr. *Thorsteinsons*, hvis gæstfrihed var uden grænser.

Næste dag spaserede vi op til *Landakot*, hvor *St. Josefs* søstre i

flere aar har haft deres hospital paa en højde, og hvis forstanderinde og mange søstre var glade over at modtage varme hilsener fra *St. Josefs hospital* i København.

Om eftermiddagen kørte vi i automobil ud til Havnefjord, der ligger 10 kilometer fra Reykjavik paa Reykjanæs, hvor søstrene var i færd med at bygge et nyt hospital til 40 senge.

Næste dag fulgtes jeg med overlæge *Bjørnjardinson* om morgenen ud til det af Odd Fellowerne i København skænkede *Lepra hospital*. Hospitalet ligger ca. 40 minutters gang udenfor Reykjavik med herlig udsigt til havet, Snejókulfjeldet, Eschan og Akrarafjeldene. Hospitalet var interessant at besøge, men uhyggeligt var det at se de ca. 40 leprapatienter, hvoraf den ældste var 95, den yngste 30 aar gammel, og mange af dem haardt angrebne med stærkt vansirede ansigter og blinde. Efter min tilbagekomst til Reykjavik spiste vi frokost, hvorefter min hustru og jeg med vore værtsfolk kørte i Thorsteinsons automobil ud til Thingvalla, der ligger ca. 50 kilometer udenfor Reykjavik, og tog ind paa *Hotel Valhalla*. Var en tur oppe ved Øxeraafos, studerede de 1000-aarige minder om de gamle islænderes lovgivende forsamling paa disse steder, kastede sølvskillinger ned i pengegauet (pengegabet), hvor man tydeligt gennem det dybe, krystalklare vand saa de tusinder af sølvskillinger, som turister i løbet af aarene, traditionsmæssigt, har ladet forsvinde i pengegauet, som alle turister maa passere ad en bro, der spænder sig henover det. Kl. 19 kørte min hustru og fru Thorsteinson hjem, medens doktoren og jeg overnattede i *Hotel Valhalla*, for den næste dag med føreren *Sigurd*, en kraftig, velbygget mand, hvis ansigt skæmmedes af overdreven brug af snustobak, der sad i store flager paa næse, mund og skæg, til hest, at begive os til Geysir i opklarende solskin. Vi havde hele vejen udsigt til *Hekla*, der laa paa den anden side af en bred slette, hvori man saa smaa Geysere. Hede kilder med stærk dampudvikling bobler frem overalt paa sletten (Laugasletten). Vi passerede en bondegaard, hvis jorder gik ned til Laugasletten, og hvor der i nærheden brød hede dampe frem, som benyttedes til husholdningen i gaarden. Efter 1½ times hvil, under hvilken vi fik kaffe og bagværk, red vi videre, passerede Store Geysir, som kun boblede i sin store, vandfyldte gryde, den sprang ikke. Rundt omkring store Geysir boblede det ud af mange smaa Geysere — smaa huller i jorden. Vi fortsatte rideturen ad Gullfoss til, som ikke naaedes den aften, da vi kl. 20 tog ind paa gaarden *Kjöastadir*, en morsom gammel islandsk bondegaard, hvor vi fik nattelegis efter elleve timers ophold paa hesteryg.

Vi fik et udmærket maaltid bestaaende af æg, hjemmebagt rugbrød og nymalket mælk, rækling (tørret klipfisk) kjarvar (lammekød, tilberedt som leverpostej) og skirr (oplagt mælk pisket med fløde) og nydt med sukker og fløde, en fortræffelig, velsmagende ret.

D. 27. aug. stod vi op kl. 6 og red kl. 7 videre til *Gullfoss*, som naaedes efter en times ridt, hvor jeg tog et fotografi af dr. Thorsteinson og føreren, men det blev ikke godt, fordi det smaaregnede. Derefter red vi samme vej tilbage forbi *Kjöastadir* og Geyser til gaarden *Moli*, som vi naaede kl. 11 i øsende regnvejr og blæst. Men efter at vi havde faaet varm kaffe og de stivfrosne fingre optøede, klarede vejret op og med en stedkendt dreng som fører red vi ad vildsomme veje over moser og langs en elv, som maatte krydses ved vadning seksten gange og naaede kl. 14 i smukt vejr frem til Torfastødem, hvor vi efter aftale mødtes med min hustru og fru Thorsteinson, som var komne hertil med dr. Th.s automobil fra Reykjavik, som de havde forladt kl. 8¼ om morgenen. Længere kunde de ikke komme med automobil. Efter at have styrket os med kaffe og bagværk i præstegaarden kørte vi en meget smuk vej langs elven Sog, der kommer fra Thingvallasøen og falder sammen med vandet fra Gullfoss og danner den store Øllvesaa tæt under Ingolfsfjeldet. Vi passerede over Øllvesaa ad den store elegante hængebro af jern og tog ind paa hotellet (i Eisellfos) efter at have spist aftensmad og prøvet stueharmoniumet.

Dagen efter var det øsende regnvejr, da vi kørte østerpaa, men det klarede op. Vi passerede Fjorsaa og naaede en interessant, gammel bondegaard *Eysida*, hvor vi trakteredes med varm kaffe og herligt smagende pandekager. Gaarden ligger smukt ved Vestre Rangaelv.

Kl. 16¼ mødte hestene frem. De tilhørte dr. Oluf Thorsteinsons morbror *Sigurdþór*, en flot mand paa 65. Hele selskabet steg til hest, og min hustru prøvede med held at ride paa en islandske hest. Vi fik en fire timers ridetur mod nord langs den enorme lavamark, der breder sig milevidt under Hekla's fod. Vejret var prægtigt, solen belyste fjeldene vidunderligt; de laa i de skønneste farver med sneklædte toppe. Skønt turen for en stor del gennemførtes i galop, naaede vi først kl. 20¼ frem til Fellsmuli præstegaard, hvor vi blev modtagne med sjælden gæstfrihed af præsten *Ogeidor Vigfusson*, der var gift med *Olafia Olufsdatter*, en søster til dr. Oluf Thorsteinsons moder. Præstefruen var en sjælden fin og prægtig dame, der gjorde os opholdet saare behageligt. Foran præstegaarden, der var imponerende stor og rummelig, havde præsten opelsket en efter islandske forhold særdeles smuk, lille have,

hvori der voksede birk, røn og ribs. Vi gik i seng i det klareste maaneskin og sov vidunderligt. Efter at vi den følgende dag havde tilbragt formiddagen i klart solskin, red vi tilbage til Eyesida, da vi havde spist frokost og sagt hjertelig farvel til de to elskelige, gamle præstefolk. Paa vejen tilbage til Eyesida var vi ledsaget af præstens søn, der var teologisk kandidat. I Eyesida ventede *Kjartan* (dr. Thorsteinsons chauffør) med automobilen, og vi kørte tilbage til Øllvesaa, hvor vi overnattede, hvorpaa vi om søndagen i storm og øsende regnvejr af S.O. kørte til Reykjavik. Vejret var særlig slemt paa den strækning, hvor vejen i zigzagslyng snoer sig op over Kambanbjergene. Her var orkanvindstødene saa voldsomme, at vi ligefrem frygtede for, at vognen kunde blæses ned i afgrundene, vi passerede, men det gik heldigvis godt. Vi passerede ogsaa et par elve. Selve vejen, vi kørte ad, var forfærdelig slet og hullet, og det gav nogle vældige bums i os hvert øjeblik, naar vi kom over hullerne. Hjemkommen spiste vi middag, hvorefter vi tilbragte aftenen i den »Nye Bio«, hvor vi saa en morsom Lloydfilm: »Svi-germoder«.

Den følgende dag besaa vi en af Reykjaviks store seværdigheder, billedhuggeren *Einar Jonssons musæum*, der rummer hans fantasirige skulpturer, anbragte i en mægtig, arkitektonisk set usædvanlig bygning af cement. Musæumsbygningen, der foruden hans værker, rummer en hyggelig bolig for ham og hans hustru, er opført af staten, til hvem han har skænket sine værker. Saa vidt jeg erindrer traf jeg ikke den gang Einar Jonsson, hvis hustru var dansk. Selv var han elev af billedhugger Sinding. Men musæet blev os forevist af hans broder, *Clemens Jonsson*, der ejede den »Nye bio«.

Om aftenen gav dr. Thorsteinson en dundrende afskedsmiddag for os, hvor jeg traf en mængde islandske folk af betydning, og som først endte kl. 1½. Dagen efter afsejlede vi med *Island* til København, rig paa de kønneste og interessanteste oplevelser i det vidunderlige Island. Skibet var fuldt belagt med passagerer og fuldt lastet. Blandt passagererne skal jeg nævne provst *Schultz-Lorentzen* fra Vor Frelsers Kirke, som havde opholdt sig tyve aar i Grønland og kunde fortælle interessante oplevelser derfra, ligesom han kendte polarforskerne og deres færd. En anden dansk mand, jeg traf, var stud. polit. *Ebbe Munck*, dattersøn af afdøde prof. *Axel Iversen*. Han havde deltaget i grønlandsfærden til Scoresbysund aaret før og havde nu tilbragt sin sommerferie som matros om bord i en islandsk trawler og skulde skrive meddelelser herom til *Nationaltidende*.

Vi havde en stormfuld nedrejse med ualmindelig høj sø, navnlig mellem Færøerne, som blev anløbet, og Skotland. Og onsdag d. 9. september lagde vi til kl. 21½ ved Nordre Toldbod og kørte hjem, hvor alt var i orden.

Har man en gang været paa Island, længes man efter at gentage besøget, fordi landet er saa ejendommeligt smukt og alle forhold deroppe paa Sagøen saa forskellige fra, hvad man er vant til at opleve hjemme. Da jeg yderligere kun havde været i Reykjavik og omegn, fandt jeg ikke ro, før jeg fik lejlighed til at gøre en afstikker op til den nordlige del af Island, hvor den varme golfstrøm gør klimaet og vegetationen behageligere for øjet og følelsen, og hvor Islands perle, Akureyri, ligger lunt i bunden af den lange Øfjord, der frembyder landskabelige skønheder, som kan kappes med dem, man træffer paa Middelhavets kyster.

Forskellige forhold i hjemmet forhindrede mig i at iværksætte min længe nærrede plan paany at tage op til Island. Men efter at min hustru og jeg i 1934 havde fejret vort guldbryllup og senere paa sommeren havde haft besøg af vore islandske venner, dr. Oluf Thorsteinson og hustru, blev jeg af disse overtalt til at følge med dem tilbage til Island, samtidig med at min trofaste ven dr. Lauritz Djørup lovede at komme med paa turen. Jeg var dengang omtrent 78 aar, men legemlig fuldkommen rask, medens min hustru var bleven stærkt invalidiseret af gigt, hvorfor hun ikke vovede at gøre rejsen med, men foretrak at benytte min fraværelse til at aflægge et besøgovre hos barndomsvenner paa Als og i Sønderjylland.

Søndag d. 19. august 1934 afsejlede dr. Lauritz Djørup og jeg med det nye udmærkede motorskib *Dronning Alexandrine* efter stor tagen afsked paa Christianshavn i nærheden af Trangravnen, ligeoverfor Nyhavn. Der var ca. 140 passagerer ombord. Vejret var ikke særlig godt. Det smaa regnede hele dagen. Vi afsejlede kl. 10 formiddag, og da vi passerede Kvæsthusbroen hilste vi paa min hustru og vores frøken, *Vilhelmine Hansen*, som om morgenen var kørt ind til byen fra vor *Villa Elm* i Vedbæk og nu sad ombord i damperen *Sønderborg*, der skulde afgaa samme dag kl. 12 til Sønderborg. Vi vinkede afsked til hinanden, da *Dronning Alexandrine* for udgaaende gled forbi dem. Djørup og jeg sad ved bordet ved siden af *kaptajn Emdal* og paa sin anden side havde Djørup den svenske forsvarsminister *Wennerstrøm*, ca. 50 aar, socialdemokrat, gift med en islænderinde, en nydelig dame, som ogsaa var med, og som skulde paa sommerferie til Island. Saa var der som ovenfor

nævnt ørelægen dr. Oluf Thorsteinson og hustru, der havde været paa sommerferie i Danmark, og nu skulde hjem. Blandt passagererne skal jeg blot nævne H. C. Andersens udmærkede eventyrfortæller, skuespilleren *Texière*, en elskværdig og hyggelig rejsefælle, hvis forelæsningskunst vi i høj grad nød, naar vi paa rejsen anløb byerne i Island og fik lejlighed til at være tilhørere ved hans enestaaende fortræffelige oplæsninger af H. C. Andersens eventyr.

Samme dags aften, som vi var afgaaet fra København, rundede vi Skagen kl. 22. Rejsen fortsattes i fint vejr til Færøerne, og tirsdag d. 21. august var vi allerede kl. 20 i Thorshavn, men vi maatte gaa til ankers, da *Island* kom samtidig, fire timer forsinket af storm fra Reykjavik og skulde først til kajen for at losse og lade.

Djørup og jeg gik i land, det var bælgmørkt og regnede, saa vi saa kun lidt, men jeg kunde dog fastslaa, at Thorshavn havde forandret sig meget, siden jeg sidst var der. Der var bygget en udmærket kaj med læmole, gaderne var blevet asfalterede, og automobiler kørte omkring i gaderne, butikkerne var elektrisk oplyste, og store moderne bygninger havde delvis forandret byens udseende.

Vi afsejlede fra Thorshavn til Island om Natten, og ude i rum sø var rulningen af skibet saa voldsom, at det var forbundet med stor vanskelighed at gøre morgentoilette og ret farligt at barbere sig, da man undertiden fik overbalance og rullede med kniven i haanden ned i læ. Det skyldtes en storm af N.øst, paa tværs af skibet. Med stort besvær fik jeg mig klædt paa og barberet og deltog i maaltiderne, hvilket ogsaa var et kunststykke, fordi skibet fik nogle saa svære overhalinger, at man rullede ned af stolen og suppen maatte spises, medens man balancerede med tallerkenen i haanden. Der var knapt 15 af de 140 passagerer, der klarede maaltiderne. Det var farligt at bevæge sig paa dækket, da man kunde risikere at rutsche langt, falde og slaa sig slem. Vi fik dog maaneskin og aftagende storm henad aften.

Dagen efter naaede vi kl. 6 morgen Vestmanøerne, hvor ingeniør *Monberg* for nogle aar siden havde lagt en mole tværs over den inderste del af bugten og derved skabt en fortrinlig havn.

Kaptajn Emdal inviterede den svenske forsvarsminister *Wennerstrøm*, en medrejsende forhenværende tysk korvetkaptajn *Fritz Albrecht* fra Berlin, hvis afdøde fader havde været professor i astronomi ved Berlin-observatoriet, endvidere havnekaptajn paa Vestmanøerne *Thomas* og mig til en lille morgenbitter oppe i sin kahyt. Kl. 8 afsejlede vi til Rey-

kjavik, som vi naaede sent paa eftermiddagen i herligt solskin. Havnekajen var fyldt med modtagende slægt og venner. Den nye katolske kirke paa Landakot var fornylig blevet færdig og dominerer nu byen, naar man staar fjorden (Faxefjord) ind til Reykjavik, thi kirkens taarn knejser højt mod sky.

Byen havde udviklet sig betydeligt, siden jeg var her ni aar før og tæller nu ca. 40,000 indbyggere. Automobiles for omkring i byens gader, hvoraf de fleste var asfalterede. Heste saa man meget lidt af.

Jeg hilste i Reykjavik paa den katolske Biskop *M. Meulenberg* og arkitekt *Jens Eiolfson*, som var i færd med at opføre det nye *St. Josefs hospital*, der bliver færdigt næste aar, og jeg maatte love *Mère Victoria* og hendes næstkommanderende, søster *Genevieve* at komme op til indvielsen af det nye hospital i 1935. Om eftermiddagen kørte dr. Thorsteinson og frue, dr. Djørup og jeg en dejlig tur til Thingvalla ad en prægtig, nylagt vej langs bjerget Eschan, der beskinnet af solen lyste i de vidunderligste farver. Paa Thingvallasletten drak vi kaffe i *Hotel Valhalla*, som var stærkt udvidet og forbedret, siden vi sidst var der. Hjemkommen til Reykjavik spiste vi til middag ombord, hvorefter vi sammen med kaptajn Emdal fulgtes til teatret, hvor skuespiller *Texière* for fuldt hus læste H. C. Andersens eventyr op. Han høstede fortjent bifald.

Den næste dag besøgte vi Islands nylig opførte *Rigshospital*, hvis overkirurg, professor *Torredson*, viste omkring. Han havde været reservekirurg hos overlæge *Ludvig Kraft* paa *Frederiksberg hospital*, og afløstes af dr. *Mogens Fenger*.

Vi skulde derefter have aflagt besøg hos Islands berømte billedhugger *Einar Jonsson*, der sammen med sin danskfødte hustru var sejlet med os op fra København, men han var om natten bleven pludselig syg, man frygtede en blindtarmsbetændelse hvorfor han blev indlagt paa hospitalet, saa jeg traf ham desværre heller ikke denne gang. Og kl. 18 afsejlede dr. Djørup, den tyske korvetkaptajn Albrecht og jeg vesten om Island nordpaa. Vi havde det skønneste vejr langs Eschan og forbi Akranes, passerede ved midnat Snefjældskul i fuldmaaneskin, og himlen straaede af nordlys.

Søndag d. 26. august sejlede vi langs den vestlige stejle klippekyst i solskin og fuldkommen rolig sø.

Medens Islands sydkyst er kranset af vældige Snejokler, er nordkysten, paa grund af golfstrømmens varmende indflydelse, ganske sne-

Udsigt fra bunden af Akureyri eller Øfjord.

fri. Nordhavet var, da vi passerede nordkysten paa vej til Akureyri, ganske blankt. Vi anløb den snævre Isafjord, hvor ingeniør Monberg var i færd med at bygge en havn.

Det tog os tolv timer at sejle fra Isafjord til Siglafjord, der er Islands centrale by for sildefiskeriet. Dette foregaar i et par sommermaaneder, der præger byens udseende i høj grad, idet byens normale indbyggerantal i fiskerisæsonen vokser op til 10,000. Kvinder og mænd fra alle samfundsklasser fra de forskellige egne af Island strømmer til byen for at hjælpe med ved tilberedningen og nedsaltningen af de enorme sildemasser, som fiskefartøjerne hver eftermiddag bringer ind fra Nordatlanten, hvor stimerne opholder sig i de varme sommermaaneder. Den brede og korte Siglafjord samt reden og havnen er da opfyldt af silde-skibe, trawlere og kuldampere, der medfører saltet, som bruges til nedsaltningen af silden, og derefter transporterer tønderne med de nedsaltede sild bort fra Siglafjord til udlandet. Tomme og fyldte sildetønder findes overalt paa kajer og pladser stablede ovenpaa hinanden i tusindvis.

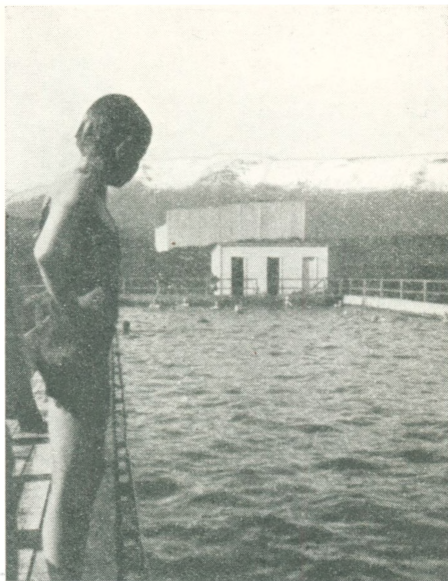
De mange sildemelsfabriker fylder atmosfæren med en slem stinkende os, saa man næsten ikke kan trække vejret, men man vænner sig dog hurtigt til den. I sildemelsfabrikerne fremstilles sildemel og sildeolie. Der findes flere guano-, fiskemels- og fiskeoliefabriker, af hvilke Sta-

ten ejer den største, bygget 3—4 aar, før dr. Djørup og jeg aflagde besøg i den. Vi saa den en eftermiddag, vi var i Siglafjord. Fiskefartøjerne indbragte 2000 tønnder sild, der skulde behandles i løbet af natten, men fangsten kan være saa stor, at 12,000 tønnder sild skal behandles, nedsaltes og pakkes i tønnder i løbet af en nat.

Djørup og jeg aflagde et besøg paa kirkegaarden sammen med en dansk direktør, der boede i byen, og fik lejlighed til at se en ejendommelig gravform, som benyttes i Island. Først udgraves jorden og hullet udfores med cementvægge. Naar liget er lagt i bunden af kassen, fyldes denne med jord. Det er en dyr og langvarig begravelsesmaade, hvorfor der altid gaar fjorten dage, inden liget kan begraves.

Vi fik en masse sildetønnder om bord, inden vi forlod Siglafjord. Da vi afsejlede fra Siglafjord, ved hvis udløb i Polarhavet der findes et fyrtaarn paa fjordens østlige punkt, passerede vi en svensk damper, der for tre aar siden var gaaet paa land i nærheden af fyrtaarnet og var kondemneret. Den saa ud, som om den var strandet for nylig. Saa havde vi en times sejlads østpaa i høj sø, inden vi løb ind i den dybe fjord, i hvilken byen Akureyri ligger.

Vi passerede Risø og Dalvig, som den sommer var bleven ramt af et voldsomt jordskælv, der havde gjort 27 boliger i Dalvig ubeboelige. Vi kom kl. 14 til Akureyris kaj der ligger to kilometer længere ude end byen, hvor det gamle, danske handelskompagnihus og sygehuset ligger, hvis overlæge dr. *Steingrimer Mathiasson*, dr. Djørup og jeg straks besøgte. Han var søn af Islands berømte digter, ca. 60 aar, meget elskværdig, livlig, interessant og belæst. For 34 aar siden havde han taget den medicinske embedseksamen ved Københavns universitet, havde været kandidat paa *St. Josefs hospital* hos prof. Jens Schou og havde hørt mine forelæsninger paa *Frederiks hospital*. Hans første hospitalssygeplejerske

Friluftssvømmebadet i Akureyri.

i København havde helbredt for en halslidelse efter to maaneders behandling, og hvorfor hun var mig meget taknemmelig.

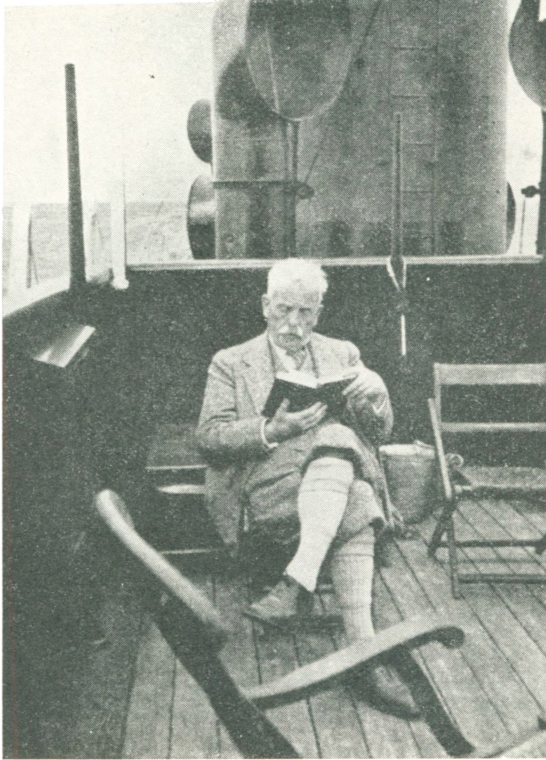
Overlægen *S. Mathiasson* viste os sit gamle hospital, der snart skulde fornyes, men rummede den mærkelighed, at der blandt patienterne befandt sig en islandsk kæmpe, der for tiden behandlede for en fodlidelse, saa vidt jeg erindrer. Som han laa i sin seng, der var kunstig forlænget ved fodenden, for at han kunde faa plads til sine ben, gjorde han indtryk af at være usædvanlig lang, men overlægen forærede mig et billede af den unge mand, der var nogle og tyve aar gammel, 219 centimeter lang og vejede 140 kilo, og overlægen, der havde en almindelig middelhøjde, forsvinder fuldstændigt ved siden af kæmpen paa fotografiet.

Min sidste rejse til Island foregik aaret efter, idet min søn, Einar og jeg rejste op med *Dronning Alexandrine* d. 10. august, for at indfri det løfte, jeg aaret før havde givet St. Josef søstrene, at være med til *indvielsen af deres nye hospital* paa Landakot. Vi var ledsaget af tre St. Josefs søstre.

Blandt passagererne traf vi en tysk zoolog, hvis speciale var at studere natsværmerne, hvoraf han havde fundet 3—4 hundrede forskellige slags paa de frisiske øer paa vestkysten af Sønderjylland. Han rejste nu med os op til Thorshavn for at studere natsværmerens fauna oppe paa Færøerne. Hans fangstudstyr var meget enkelt, idet det kun bestod af en stor lygte, hvori der kunde anbringes et brændende stearinlys, desuden en ketscher og opbevaringsglas. Han tilbringer nætterne paa højderne, tænder lyset i lygten og fanger saa de natsværmere, der søger ind mod det klare lys. Iøvrigt en intelligent og fornøjelig ung mand at tale med.

Da vi naaede Reykjavik var det en aftale, at min søn og jeg skulde bo hos dr. Thorsteinsons, men det fik vi ikke lov til, da priorinden paa St. Josefs hospital, *Mère Victoria* og søster *Genevieve* var nede for at tage imod os og insisterede paa, at min søn og jeg skulde bo paa det nye hospital som dets første gæster, og vi kunde ikke afslaa søstrenes elskværdige indbydelse.

To dejlige eneværelser var gjort istand til os paa hospitalets 3. sal med smuk udsigt over byen og havet, og søstrene var vældig søde og taknemmelige, fordi jeg var kommen op til indvielsen af deres hospital. Vi sov alene i den nye fløj, som skulde indvies nogle dage efter. Vi havde alle bekvemmeligheder ved siden af os og fik en dejlig morgenmad ser-

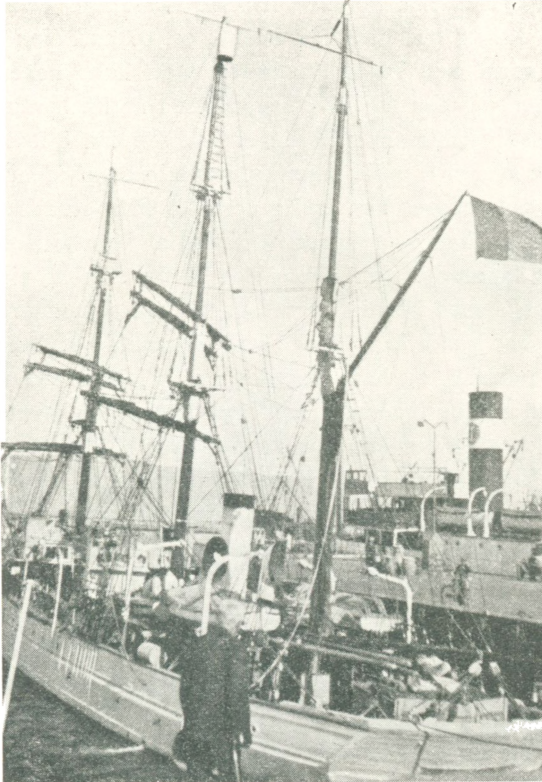
Paa vej til Island.

veret i taleværelset. Vore øvrige maaltider nød vi hos dr. Thorsteinson, og da vi havde faaet udleveret nøgle til hospitalet, kunde vi lukke os ind saa sent, som vi vilde.

Under vort ophold havde vi stor fornøjelse af bekendtskabet med vejdirektør *Zoëga*, som var min søn Einars jævnaldrende og studiekammerat paa polyteknisk læreanstalt i København. *Zoëga* kørte Einar og mig rundt paa Islands pragtfulde veje, og vi saa blandt andet *Sógfossen*, der for tiden udbygges af det danske firma *Højgaard & Schulz*.

Sógfossen danner udløbet af *Thingvallasøen*.

D. 28. august havde vi smukt vejr med solskin. Kl. 8 var der højmesse i *St. Josefs hospitals* meget smukke kapel, foretaget af biskop *Meulenburg* i fuldt ornat. Messen afsluttedes med, at biskoppen holdt en tale paa islandsk, hvorefter han med præsterne og kordrengene gik rundt paa

Professor Charcot's skib »Pourquoipas« i Reykjaviks havn.

hospitalet og stænkede vievand paa værelserne, hvorefter processionen afsluttedes med en sacramentalmesse i kapellet. Efter indvielsen deltog vi i kaffebordet med biskoppen og præsterne, samt dr. Oluf Thorsteinson og hustru og overlæge Mathias Einarson, sygehuslægen fra Vestmanøerne.

De sidste dage af vort ophold i Reykjavik 1935 var vejret, ligesom under vort hele ophold paa Island, varmt, begunstiget af det fineste solskin. Den næstsidste dag nød Einar og jeg morgencigaren fra taget af *St. Josefs hospital*, hvorfra udsigten var saa klar, at man tydeligt kunde se Snefjeldsjøkelen, der laa i en afstand af 110 kilometer fra Reykjavik. Vi opdagede, at den franske grønlandsforsker, professor *Charcots* fuld-rigger *Pourquoipas* i løbet af aftenen var ankommet til Reykjavik fra Grønland, hvor den havde afhentet tre unge franske videnskabsmænd, der havde overvintret deroppe for at gøre studier.

Charcot var søn af den berømte franske nervelæge *Jean Martin Charcot*,*) og var, da jeg traf ham paa Island, ca. 67 aar. Han var oprindelig dr. med. og ansat ved Pasteurinstituttet, men hans hovedinteresse var polarforskningen, og han ledede i begyndelsen af 19. hundredetallet flere franske sydpolsekspeditioner med skibet *La Français*. I 1908—10 byggede han med støtte af den franske regering, privatfolk og videnskabelige institutioner et til polarekspedition særlig udrustet skib, som fik navnet *Pourquoi-pas*, hvormed han overvintrede ved det af ham senere kaldet *Charcotland* (efter faderen). Han ledsagedes af en stab af videnskabsmænd og vendte tilbage med betydelige videnskabelige resultater.

I de senere aar gjaldt hans rejser med *Pourquoi-pas* Grønlands østkyst omkring Angmansalik, og han ventedes nu til Island paa vej til København, hvor han skulde modtages med stor honnør og udnævnes til æresmedlem af *Geografisk selskab*, hvis formand var H. kgl. Højhed Kronprins Frederik. Imidlertid havde man i København modtaget traadløs meddelelse fra professor Charcot, at der var noget i vejen med maskinen i skibet, hvorfor man fra København sendte en marineflyver til Island for om muligt at yde hjælp. Imidlertid udbedrede man selv ombord i *Pourquoi-pas* maskineller kedelskaden, og med forsinkelse naaede skibet ved egen hjælp Reykjavik. Her laa den nu fint pudset med trikoloren vajende under gaflen i det skønneste solskin, da min søn Einar og jeg gik ned til havnen for at hilse paa professor Charcot. Skibet var bemanded med franske værnepligtige matroser, og der holdtes vagt ved skibets landgangsbro for at forhindre uvedkommende i at komme ombord. Jeg fik af den vagthavende matros bekræftende svar paa mit spørgsmaal, om professor Charcot var ombord, og bad ham bringe mit kort ned i kahytten, hvorefter vi straks blev ført ned ad en smal trappe i den store hyggelige spisesalon. Her tog prof. Charcot med den røde franske æreslegionsroset i knaphullet imod os med udsøgt fransk courtoisie og forestillede os for sine yngre videnskabelige medarbejdere, der talte engelsk med min søn, medens Charcot paa fransk meddelte mig en del om sine ekspeditioner til Østgrønland. Han glædede sig til, at det nu var sidste gang *Pourquoi-pas* skulde fungere som ekspeditionsskib, thi efter at han havde været i København, som han kun havde lovtaler om, gik turen til Le Havre, hvor skibet skulde afmønstres og derefter ophugges. Jeg kunde meddele ham, at jeg i 1882 havde hørt hans berømte fars forelæsninger i *Salpêtrière* i Paris, hvad der særligt glædede ham. Han var en smuk mand med markerede træk, hvidt haar og

*) Født i Paris 1825, død 1893, overlæge ved la Salpêtrière i Paris.

skæg, ikke meget talende. Salonens vægge var fyldt med boghylder, der indeholdt videnskabelige værker. Charcot kendte *Lauge Koch*, men havde aldrig truffet *Knud Rasmussen*.

Prof. Charcot fulgte os op paa dækket, da vi gik i land, og jeg ønskede ham *au revoir* i København, men skæbnen vilde noget andet. Thi efter at vi havde forladt Reykjavik og var kommen til København, fik vi at vide, at *Pourquoi-pas*, efter at have forladt Island for at sejle til Danmark, næppe var kommen ud af Faxebugten, før den i Atlanterhavet blev overfaldet af en voldsom storm om natten, der tvang den til at vende om for at søge ind til Reykjavik, men havde, antager man, forvekslet fyrene og var gaaet paa land ved Akranæs, hvor skibet blev splintret, og officerer og mandskab forsvandt sporløst i det oprørte hav med undtagelse af en fransk matros. Saaledes endte *Pourquois-pas* og professor Charcots saga.

Inden jeg sidste gang forlod Island, fik jeg et indblik i de besynderlige ejendomsforhold, der paa den tid gjorde sig gældende paa Island. Efter at vi havde sagt farvel til Charcot, gik min søn og jeg op og hilste paa den danske minister *Fontenay* og hans islandske frue. De boede i en smuk villa ikke langt fra havnen. Fruen var ifærd med at køre ud til *Geyser* for at se den springe i anledning af, at den islandske stat havde købt *Geyser* i disse dage af en forrykt englænder, der for 7 aar siden havde købt *Geyser* af den islandske bonde, som da ejede den. *Geyser* havde ikke sprunget i mange aar, men kun boblet lidt. Men naar man kastede et tusind kilo sæbe ned i *Geysers* boblende krater, kunde man faa den til at springe højt i nogen tid.

Imidlertid var *Dronning Alexandrine* kommet ind til Reykjavik, og kaptajn Emdal gav kl. 20 ombord en nydelig middag for dr. *Thorsteinson* og frue, apoteker *Mogensen* med frue og datter fra Ingolfs apoteket samt for kaptajn *Ramlau*, næstkommanderende paa *Hvidbjørnen*, søn af min gamle studiekammerat, distriktslæge Valdemar Hansen fra Frederikssund. *Hvidbjørnen* var kommanderet til Reykjavik fra østlandet, for eventuelt at assistere marinekaptajn Rasmussen, der var fløjet op til Reykjavik fra København for at hjælpe nogle indefrosne danskere paa Østgrønland, som imidlertid blev reddede af en norsk hvalfangerbaad.

Efter at vi havde sagt farvel til dr. *Thorsteinson* og vejinspektør *Zoëga* med familie afsejlede vi med »Dronningen« kl. 20 søndag d. 1. sept., idet vi kippede med flaget for *Hvidbjørnen* og den danske marineflyver, kaptajnløjtnant *Rasmussen*, der laa i Reykjavik havn og naaede København fredag d. 6. august uden særlig interessante oplevelser.

Til mine smertelige erindringer henregner jeg den telefonopringning, der vækkede mig hin sommermorgen d. 18. juli kl. 7 paa *Villa Elm* i Vedbæk, og som oplyste mig om, at *Domus Medica*, »Lægernes Hus«, Amaliegade 7, var nedbrændt i løbet af natten, efter at tyske banditter, de saakaldte Schalburgfolk, om aftenen kl. 12½ havde tiltunget sig adgang til bygningen og ved hjælp af brandbomber havde stukket ild paa huset paa flere steder. Da jeg den 20. juli om formiddagen kom ind til København var den skønne bygning, Danneskjold Samsøes palæ, som 1923, d. 24/3, var købt af *Aktieselskabet Lægernes Hus*, omdannet til en rygende ruin, og kun rester af facaden mod Amaliegade stod tilbage.

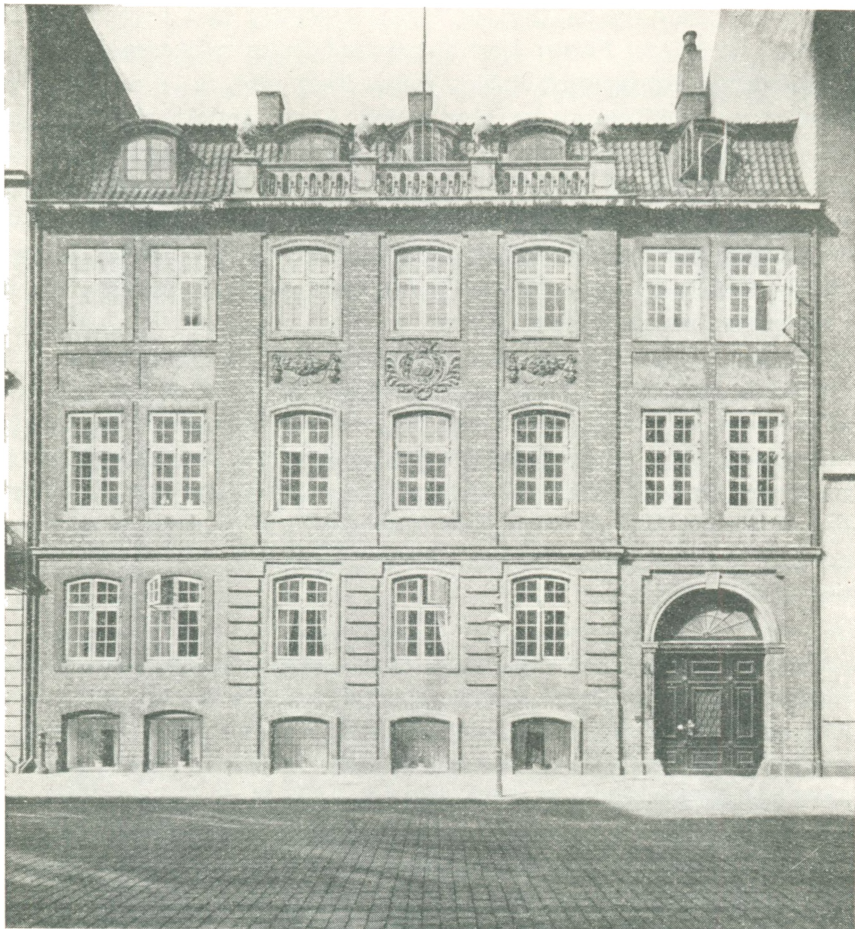
Der var ved denne meningsløse vandalisme tilføjet den danske lægestand et stort tab, idet danske læger havde mistet et festligt og smukt mødested for deres faglige og selskabelige sammenkomster, og tabet var saa meget mere smerteligt, som det havde krævet meget arbejde og mange penge at skabe dette hjem for den danske lægestand.

Foruden de mange imponerabilitaminder om gamle lægeskikkelser, kostbart og uvurderligt indbo, gamle, fine lægeportrætter, billeder af gamle københavnske hospitaler og gammel kostbar lægeliteratur, var der værdifulde gaver, som afdøde læger havde skænket i tidernes løb.

Da Amaliegade 7, som nævnt, i 1923 var købt af *Aktieselskabet Lægernes Hus*, blev det med betydelige omkostninger og store tilskud fra lægernes side omdannet til *Domus Medica* med pragtfulde selskabslokaler paa 1ste sal, et mindre, men vel monteret hotel garni i kvistetagen, foruden en større og mindre foredragssal paa 1ste sal i sidebygningen. Selskabet var i de 21 aar, det havde ejet Amaliegade 7, økonomisk godt konsolideret, og udsigterne tegnede sig regnskabsmæssigt set nogenlunde lyse, idet selskabslokalerne benyttedes i stigende grad. Saaledes var restauratørens bruttoindtægt i 1942 steget til 145,000 kroner, hvilket betød en fremgang paa 30,000 kroner paa et aar.

Den oprindelige bygning paa grunden var opført af *Eigtved* i 1754—55, men var senere ændret og ombygget, og bygningens façade, saaledes som den fandtes ved branden, stammede fra en af *Martin Borch* i 1913 foretagne istandsættelse.

Efter at en bygningskommission, bestaaende af medlemmer fra *Alm. Dansk Lægeforening*, *Medicinsk Lægeforening i København* og *Københavns Lægeforening*, forgæves havde forsøgt at finde en anden bygning eller en anden bygningsgrund i København, enedes man om at søge et nyt *Domus Medica* opført paa den gamle grund i Amaliegade, dog foretrak

»Domus Medica«.

man, at det nye *Domus Medica* skulde være større, mere praktisk indrettet og bedre anvendelig efter sit formaal. Man udskrev derfor en konkurrence mellem arkitekterne *Poul Baumann* og *Aage Møller*, *Flemming Grut* og *Thyge Holm*, *Villiam Lauritzen* og *Chr. Thyge Tillisch*. De fremkomne konkurrenceprospekter findes afbildede i *Ugeskrift for Læger* i december 1946.

Det af *Flemming Grut* og *Thyge Holm* foreslaede projekt blev foretrukket, men da det i den foreliggende form kom til at koste ca. 3 Millio-

ner kroner, blev det af Grut og Holm i samraad med byggeudvalgets formand dr. *Mogens Fenger* gjort til genstand for en reducerende behandling, hvorved byggeprojektet blev formindsket med ca. 1 million, idet hotellet og selskabslokalerne blev strøget. Dette projekt blev vedtaget paa et ekstraordinært læge- og repræsentantskabsmøde, som *Den alm. danske Lægeforening* afholdt d. 12. og 13. januar 1947 i universitetets normal anatomiske instituts store auditorium paa Nørreallé nr. 63. Det vedtoges at omkostningerne ved opførelsen af det nye *Domus Medica* skulde afholdes af *Den alm. danske Lægeforening* og *Medicinsk Selskab* i København med halvdelen til hver.

At der til udsmykningen vilde medgaa 100,000 kr. desuden, var man klar over, men man nærede ingen betænkelighed ved at begynde paa arbejdet om et à to aar, idet man haabede, at betingelserne for byggeindustrien til den tid havde bedret sig, ligesom man med rette følte sig overbevist om, at den danske lægestand, der nu staar som ejer af det nye *Domus Medica*, ikke vil svigte, hvis fuldendelsen af bygningen i en form, der kan være København og den danske lægestand værdig, skulde kræve tilskud af danske læger.

Da jeg d. 13. oktober 1926 fyldte 70 aar, afgik jeg som overlæge ved Rigshospitalet og professor i otolaryngologi ved Københavns universitet, men blev ikke af den grund uarbejdsdygtig, idet jeg endnu i en række aar havde en stor, udbredt operativ virksomhed paa *St. Josefs hospital*, hvor jeg vedblev daglig at møde paa min cykle kl. 8 morgen endnu en halv snes aar. Da jeg forlod hospitalet, havde jeg virket ved dette hospital i ca. 55 aar, samtidig med, at jeg hjemme bestred en daglig stor konsultativ virksomhed.

Jeg fik nu mere tid til at dyrke medicinalhistoriske studier, og udgav i de følgende 20 aar en række medicinalhistoriske arbejder.

I 1928 udgav jeg sammen med dr. N. Rh. Blegvad kongresberetningen fra den 1. internationale otolaryngologiske kongres i København.

I 1930 holdt jeg en mindetale over *Hans Wilhelm Meyer* i medicinsk selskab i København d. 11. oktober, offentliggjort i *Hospitalstidende* 1930.

Det følgende aar skrev jeg en udførligere biografi over *Hans Wilhelm Meyer*, i Lægeportræter fra det 19. aarhundrede, udgivne af Ludvig Kraft, G. E. C. Gads forlag 1931.

Otolaryngologiens udvikling som selvstændig specialitet ved Københavns universitet fik jeg færdig 1932, findes kun i manuskriptform 1932 i 2 eksemplarer, hvoraf det ene findes paa det Kgl. Bibliotek under: Adida-

menta 1216, quarto, det andet exemplar er skænket det otolaryngologiske afdelings bibliotek paa Rigshospitalet.

Heinrich Callisen en medicinsk historisk skitse holdt som foredrag i medic. selskab i København, Hospitalstidende nr. 44, 16. aargang 1933.

Domus medicas foreningsbygningens historie udkom i ugeskrift for læger 1935.

D. 11. oktober 1935 belyste jeg i et foredrag i medicinsk selskab i København *Lægen og Politikeren Carl Emil Fengers* virksomhed som læge, professor ved Universitetet, finansminister og hospitalsborgmester, offentliggjort i Hospitalstidende nr. 1, 79 aarg. 1936.

I Asklepios tjenere, udgivne af Anker Aggebo, har jeg meddelt nogle »*Erindringer*« fra mine studie- og ungdomsaar, Munksgaard 1936 p. 65—100.

I 1937 udgav jeg en bog om St. Josefs Hospital, dets udvikling og arbejdsmetoder, som jeg kaldte »*Smaa bemærkninger*« om St. Josefs hospital.

Erindringer om Otolaryngologiens barndom saa dagens lys i Hospitalstidende nr. 51, 1938.

Og det følgende aar offentliggjorde jeg i Nordisk medicin 1939 I, 808 soranerlægen *Rudolph Buchhave's* levnedsløb; han mente i nellikeroden at have fundet en billig og virkningsfuld erstatning for chinin som modgift mod koldfeber og kom i den anledning i voldsom fejde med *Johan Clemens Tode*.

Lægen, zoologen og anatomen *Ludvig Levin Jacobson* har jeg holdt foredrag over i Medicinsk selskab i København d. 3/10 1939. Foredraget er offentliggjort i Nordisk medicin 1940 s. 499.

En biografisk kulturhistorisk skitse over *Johan Clemens Tode* (212 sider) udgav jeg paa Nyt nordisk forlag, København 1941.

Holdt 1942, lørdag d. 20. jan., et radioforedrag om *øresydommenes betydning, samfundsmæssigt set*.

I Dansk medicinsk historisk selskab holdt jeg søndag d. 18. marts 1945 et foredrag om Frederik d. V. og Christian d. VII's *livlæge Johan Just v. Berger*, der blev offentliggjort i (Hospitalstidende) nordisk medicin.

Den 4. december 1944 holdt jeg foredrag i anledning af *Dansk otolaryngologisk selskabs 40 aars jubilæum*, som jeg havde været med til at stifte.

I 1946 udgav jeg paa Hagerups forlag en bog »*Sommer og Vinter i Norge*«, der hvilede paa *Erindringer om mine mange sommer- og vinterture i Norges højbjerg*.

Samme aar udkom paa Westermanns forlag »*Bogen om I. C. Christen-*

sen skrevet af hans venner 1926«, hvori jeg som I. C. Christensens ven og omgangsfælle de sidste 10 aar, han levede, skrev et kapitel (p. 229) om I. C. som menneske.

Mit sidste foredrag holdt jeg d. 10. oktober 1946 i medicinsk selskab i København, det handlede om min gamle lærer og udmærkede videnskabsmand, fysiologen *Peter Ludvig Panum*, der udkom i bogform hos H. Hagerups forlag 1947.

SLÆGTEN

Min fars slægt stammer fra *Gnoien*, en mindre by i Mecklenborg. Hans halvfætter, stadslæge i Aarhus (f. i Vordingborg 14/1 1816, *Herman Schmiegelow*, paastod, at vort oprindelige navn var *Schmiegelowsky*, han viste mig en gang i min ungdom en trykt bog, hvori heltinden bar det navn. Vi er i hvert fald af slavisk oprindelse, muligvis stammende fra en polsk by Schmiegel i nærheden af Posen. Endelsen »low« findes jo overalt i slavisk-russiske navne: Crlow, Sckuvalow, Meznikow etc.

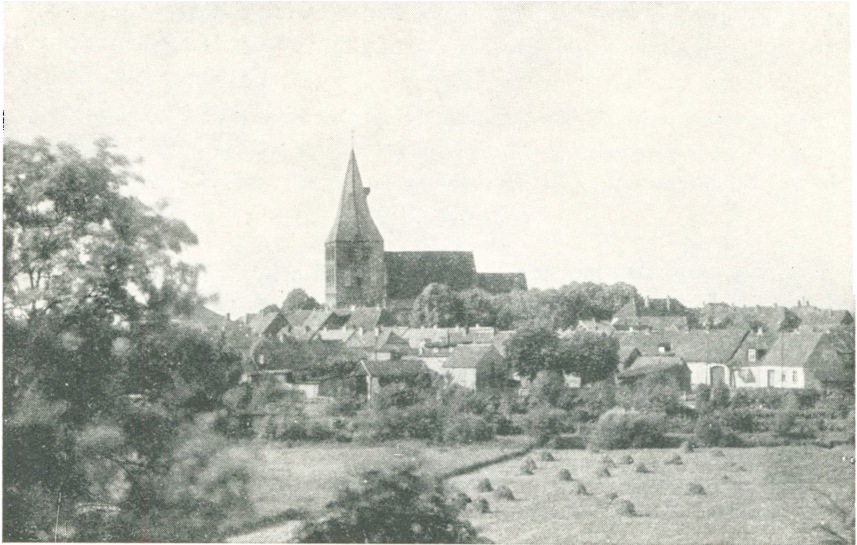
I *Gnoien* er min farfar *Joachim Friederich S.* født 1786. I nærheden af *Gnoien* skal der findes en gammel kirke fra katolsk tid, i hvis alter der opbevares en flaske, der indeholder en stump af Jomfru Mariæ kappe (hue) og et stykke af det egyptiske mørke (!). Min farfar indvandrede til Danmark i begyndelsen af 18. hundred tallet, tog den kirurgiske eksamen i efteraaret 1811 med 2. karakter, blev eskadronskirurg og grevskabslæge ved grevskabet Holsteinsborg med bolig i Fiurendal. Min farfar har været en flittig og dygtig læge, der nød lensgrevens og befolkningens tillid, var stærkt samfundsmæssigt interesseret, oprettede en korrektionsanstalt for uheldigt stillede individer i grevskabet og fik dem anbragt paa Fiurendal.

Anmærkning: Ifølge *Kristian Carøes*: Den danske Lægestand, Kirurger 1788—1898:

Hans navn var *Joachim Friedrich S.*, søn af kirurg Hermann S. og 1ste hustru Elisabeth Marie Carls f. 18. okt. 1787 i *Gnoien* i Mecklenborg og død d. 30. april 1830, eskadronskirurg, kirurg exam. E. 1811. II godslæge paa Holsteinborg.

Schmiegelow Hermann Christian Friedrich, s. af kirurg Hermann S. og II hustru Maria Lemcke. F. 3. aug. 1802 i *Gnoien* i Mecklenborg, d. 18de maj 1859 i Sækkøbing, kom til Danmark 1826, tog kir. examen E. 1830 næppe II; prakt. i Næskov 31, indfødsret 23/4 1850, gift 4. marts 1833 i Næskov med Lovise Holm f. 8/1 1813, datter af mægler Jokum Rosendahl og Anna Constance Sybroevsky.

Schmiegelow Joachim Christian Ludvig, s. af kirurg Hermann S. og I hustru Elisabeth Marie Carls f. 18. okt. 1787 i *Gnoien*, død 30. april 1830 i Vordingborg. I lære i Gustrow, kom til København 1807, kompagnikirurg 09, eskadronkirurg i Hørsholm 10, i København 17, kirurg exam. f. 21. II karakt., bataillonskirurg i Vordingborg 27. juni 21, krigsraad 29. september 32.

Gnoien i Mecklenburg.

Min afdøde ven og kollega, medicinalhistorikeren, stabslæge *Gordon Norrie* har meddelt mig, at min farfar, efter samraad med lensgreven, oprettede den første sygekasse i Danmark, som omfattede grevskabets bønder, husmænd og arbejdsfolk, der for en aarlig betaling af 1 tønne byg eller mindre kunde søge min farfars lægehjælp. Denne sygekasse blev imidlertid gjort til genstand for en skarp kritik fra den danske lægestands side, og er sandsynligvis ophørt at fungere, da min farfar uventet døde af tyfus d. 30. april 1830. Han ligger begravet paa Fiurendals kirkegaard, der hører under Holsteinborg. Sammen med min hustru, vores yngste datter og hendes mand, overkirurg Dr. Mogens Fenger, aflagde jeg paa en automobiludflugt, søndag d. 3. septb. 1926 besøg ved graven, hvis vedligeholdelse jeg, efter min fars død, sørger for.

Min farfar efterlod ved sin død sin enke, født *Anne Mathea Edelbol Böttcher*, f. 7/1 1792. Hun var datter af sognepræsten til Kvislemark og Fiurendal, Henrich Pontoppidan Böttcher og Anna Mathea, datter af købmand M. fra Skelskør. Min farmor døde i København 11/8 1867. Foruden enken efterlod min farfar 6 uforsørgede børn:

- I. *Hermann*, den ældste, f. i 1816, som jeg ikke har kendt, da han som ung rejste til Amerika, hvor han døde i nærheden af San Francisco i en høj alder. Han kom i hørkramlære i København

20/10 1831, blev svend 20/10 1836, rejste derefter til Amerika og døde som en gammel mand i St. Andrew, Californien; sidste brev fra ham er skrevet d. 13. januar 1868 til hans broder Ernst.

II. *Anna Elisabeth* ogsaa kaldet »tante Lise«, f. paa Fiurendal 12/7 1817, der som ung blev gift i Vordingborg med en ældre enkemand, apoteker *Mads Graae Aarslef*, f. 28/5 1783 i Svendborg, der ejede apoteket i Vordingborg og lancerede det den dag i dag bekendte »Esprit de Valdemar«. Hun var afholdt af os søskendebørn, døde d. 10. sept. 1895 paa St. Josefs hospital paa Nørrebro, hvor jeg tilsaa hende under hendes sidste sygdom; hun ligger begravet paa Assistenskirkegaarden i mine forældres gravsted.

III. *Fritz* (Friederich Adolf) f. 3/9 1819 i Fiurendal, døde 1862 i en ung alder som ejer af Rønne apotek, samt af annexapoteket i Nexø. Var gift med frøken Johanne Barbara Arbo fra Bornholm, f. 19/3 1827, som døde ung 23/4 1866 af tuberkulose faa aar efter onkel Fritz. De ligger begge begravede paa Rønne kirkegaard. De havde 5 børn:

- a) *Anna*, opdraget hos sin onkel præsten i Slangerup, hvor hun døde som ung af tuberkulose.
- b) *Frederikke*, der sammen med sine yngre søskende blev opdraget hos deres farbror, malermester Ernst Schmiegelow i København, er f. 19/9 1854 og døde ugift 80 aar gl. i København. Ligger begravet paa Assistenskirkegaarden.
- c) *Oliva* død 1903 af hjertesygdom i København; var gift med grosserer I. M. Frigast, f. 24/3 1857, død i Trondhjems-gade 11 af cancer recti januar 1936. I det ægteskab fødtes 6 børn.
- d) *Otto* f. 6/5 1857 i Rønne, landmand, rejste til St. Croix 1881,

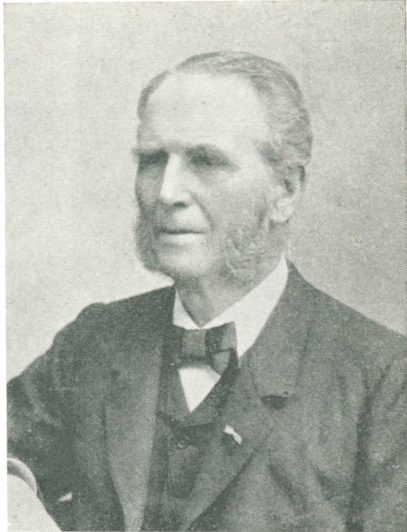

Christian Frederik Joachim Schmiegelow 4 aar gammel (nu tidligere Direktør for Østasiatisk selskab).

ejede sukkerplantagerne Diamond and Ruby, som han oparbejdede til mønsterværdige plantager — Administrator for plantageselskabet Dansk Vestindia. Gift med Kate Skiock, f. 27/10 1864 af skotsk familie. Otto S. bosatte sig i København omkring 1910 og døde paa Kommunehospitalet 26/2 1920 af en kræftsvulst i nyren. I ægteskabet var 5 børn:

- 1) Thekla Elisabeth f. 25/1 1889, død paa St. Hans Hospital.
 - 2) *Beryl* f. 7/11 1894, gift med plantagebestyrer Watson paa Barbados.
 - 3) *Ernst Robert S.* f. 20/1 1890 prakt. læge i København, Jagtvej 113, gift 2/2 1934 med Gertrud Panner, datter af røntgenoverlægen paa Rigshospitalet. Har 3 sønner Henrik, Bent og Eskild.
 - 4) *Arthur S.* f. 7/11 1895, entreprenør i Birmingham, gift med datter af østersforpagter Villars Lunn paa Mors, har 5 børn.
 - 5) *Gordon S.* f. 4/8 1899. Vexelerer i London, gift med højesteretssagfører Graaes datter, Gaëta, bosat i London.
- e) *Christian Frederik Joachim S.* f. 4/4 1859 i Rønne, kom med sine øvrige søskende, 4 aar gl., da han var bleven forældreløs, over til sin farbror onkel Ernst og tante Thekla. Gik til søs, døjede meget ondt. Jeg har beskrevet hans ungdomsliv i en piece, som efter min død skal overgives til Handels og Skibsmuseet paa Kronborg. Sejlede som kaptajn i nogle aar, stiftede dampskibsselskabet Torm og indtraadte som direktør i Østasiatisk selskab. Gift 25/8 1893 med Thyra Ingeborg Viola Meyer (f. 18/7 1873). Hun var datter af grosserer Ferdinand Meyer og Marie Anna Benedichtsens. Efter hendes tidlige død giftede han sig med svigerinden, tidligere skuespillerinde Olga Benedichtsens Meyer ved Folketeatret. Hun døde i 1944. Havde ved sin første Hustru følgende børn:
- 1) Arne S. f. 24/3 1894 i København, direktør i Torm.
 - 2) Fin S. bosiddende i Buenos Ayres, direktør for Berlitz school i Argentina. Han har en søn Christian, som opdrages i Argentina.
 - 3) *Vagn* boer i Argentina og arbejder sammen med broren Fin.
 - 4) *Eigil*, Godsejer paa Rodstenseie ved Odder i Jylland.
 - 5) *Thyra* har været gift med godsejer Axel Juul til Villestrup pr. Arden. Ægteskabet opløst i 1945.

IV. *Min far Christian Christoffer Schmiegelow* var født d. 19/12 1823 i Fiurendal ved Holsteinborg, død d. 4/1 1907 i København af en akut lungebetændelse. Efter afsluttet skolegang blev han sendt i handelslære, men det passede ham ikke. Han gik 1837 til søs, fik 11/12 1851 skipperborgerskab, blev koffardikaptajn og senere forretningsfører for De private Sø-assurandører. Gift 27/7 1850 med *Marie Dorthea Skeel*, datter af kaptajn Christian Skeel og Marie Dorthea Jacobsen. Marie Dorthea Skeel

Kaptajn Chr. Schmiegelow.

f. 18/10 1820, døde 4/10 1895, begge ligger begravede paa Assistenskirkegaarden. Min fader var en ualmindelig smuk, dygtig og djærv sømand, der gik tidligt til søs, blev styrmand i 1848 og tog ombord i et russisk-finsk fuldriggerskib, som sejlede rundt Cap Horn op til Alaska.

Af de nekrologer, der offentliggjordes i »Dansk Søfartstidende«, Berlingske Tidende 11/1 1907 og Illustreret Tidende 13/1 1907, skal meddeles følgende:

Dansk Søfartstidende skrev d. 10/1 1907:

KAPTAJN SCHMIEGELOW

saaledes kaldtes han af de mange, han kom i berøring med, og saaledes holdt han af at blive kaldt, den gamle kaptajn, der nu har lukket sine øjne efter et langt og virksomt liv. I ung alder gik han til søs, arbejdede sig op fra skibsdreng til skibsførerens anvarsfulde gerning, og som saadan førte han flere af de gamle store sejlskibe *Vilhelmine* og *Augusta Aurora* paa langfart. Schmiegelow var en dygtig og dristig fører, der ikke tog i betænkning at benytte de kortere men farlige ruter fra Øst- og Vestindien gennem »Torrestrædet« og den gamle Bahama Kanals farvande, som sejlskibs-

Malermester E. Schmiegelow.

Fru Thekla Schmiegelow f. Sauerbrey.

førerne ellers helst undgik. I 1868 gik Schmiegelow i land og tiltraadte posten som besigtigelsesmand for de københavnske Søassurandørers selskaber. Ved L. N. Hvidts død i 1885 blev han prokurist og sammen med Carl Wild forretningsfører for De private Assurandører. En lungebetændelse gjorde hurtigt ende paa hans liv. Sin frihed ofrede Schmiegelow den stand, han som ung havde tilhørt. I flere aar var han censor ved navigatør eksaminerne og en lang aarrække skattet medlem af bestyrelsen for »Bombøbøssen« og lige til sin død medlem af bestyrelsen for Skipperforeningen, Schmiegelow var Ridder af Dannebrog og Dannebrogsmænd.

- V. *Ernst Carl August Schmiegelow* f. 27/2 1826 i Fiurendal, død d. 4/9 1888 i Fredensborg af tuberkulose.

Han gik i skole i Vordingborg. Efter konfirmationen kom han i malerlære, gjorde mesterstykke i vinteren 1852—53. 21. april 1853 borgerskab som malermester i København. I maj 1874 fik han sæde i Industriforeningens repræsentantskab, 1877 medlem af Industriforeningens bestyrelse, og i 1882 blev han medlem af Borgerrepræsentationen. Gift 4/6 1858 i Frue Kirke i København med Thekla Sauerbrey, f. 25/11 1828 i Næstved, datter af oberstløjtnant Niels Gottfred Sauerbrey (1795—1841) og 1. hustru Waldeline Christine Elisabeth Sebbelow (1799—1839). Da hun var 12 aar gammel, fik

hun stedmor, idet hendes far ægtede Marie Elisabeth Zinck (1816—1891). Hun (Thekla) døde 18 aar efter sin mand 25/12 1906 paa Frederiksberg. Der var to børn i ægteskabet, der døde ganske unge.

Han udviklede sig til at blive en af de største og dygtigste malermestre i København og havde de sidste aar, han levede, efter 1878, sit værksted i baggaarden til ejendommen Nørregade 18, som han købte 1878 af cand. jur. Buhl. Optog den langt yngre malermester C. Møllmann i sin forretning som kompagnon. I en aarrække var han medlem af Borgerrepræsentationen, medlem af Industriforeningens bestyrelse og stærkt sønderjydsk interesseret, formand for Sønderjydsk samfund. Jeg er opkaldt efter ham, og han har været mig en god støtte og ven. Som nævnt havde han og hans hustru, Thekla Sauerbrey, datter af oberst S., to børn, der døde kort efter fødslen, men de optog de fire yngste af hans ældre broder Fritz S.s børn fra Bornholm i deres hjem, opdrog dem og adopterede dem.

VI. *Anna Louise Vilhelmine S.* f. 13/1 1830 i Fiurendal, d. 22/9 1905, kom som lærerinde i huset hos biskop Laub i Viborg og blev der gift med prokurator Georg Morville, der var student fra Viborg 1835, tog juridisk embedsexamen 19/4 1841, var tillige kasserer for Viborg latinskole. Morville stiftede sammen med Enrico Dalgas og hofjægermester Mourier-Petersen Hedeselskabet, opgav sin sagførervirksomhed og udnævntes til justitssekretær ved Vestre overret i Viborg. Georg Morville var født i København 14/5 1817 paa Christianshavn, søn af amtsforvalter Niels Christian Morville i Viborg og Pauline Sophie Rasmussen. Han døde 16/3 1904 af cancer i blæren.

VII. *Henriette*, kaldet tante Jette. Hun er født 23/12 1821 paa Fiurendal og døde 1872 ugift af Kopper. Tante Jette boede sammen med sin gamle mor ude paa Nørrebro i Slotsgaden, indtil moderen døde 11. aug. 1868, kom derefter i huset hos en morbror, etatsraad Korn, der var chef for ekspeditionskontoret for domænesager. Han boede i mange aar Fælledvej 10, Nørrebro, oven over Gætjes bageri. For at komme ind til ham maatte man gaa igennem bagerbutikken ind i gaarden, hvorfra en trappe førte op til hans lejlighed paa 1. sal. Jeg har som dreng ofte besøgt ham og hans søn politiinspektør Henrik Korn. Fra Fælledvej flyttede etatsraad Korn og tante Jette hen til Wesselsgade 4, stuen, hvor han døde. Jeg ejer endnu en pragtfuld blaamalet og forgyldt kaffekop fra den kgl. porcelains-

fabrik, som onkel Korn forærede mig paa min konfirmationsdag 2. okt. 1871.

Under koppeepidemien 1872 blev tante Jette smittet af sin ældre søster, tante Lise Aarsleff, som dengang boede paa Amager. Medens tante Lise's kopper var lette og godartede, saa hun kom sig, blev tante Jette haardt angrebet og indlagdes paa det daværende koppelazaret, der laa i Dronningens Enghave paa Vesterbro bagved Tivoli, omtrent hvor Hovedbanegaarden nu ligger. Det var en stor, grim, toetages hvidkalket bygning, gammeldags og uhygiejnisk indrettet, omgivet af marker, moser og skov eller kratbevoksede partier. Jeg mindes den tydeligt endnu fra min studentertid. Adgangen til hospitalet skete fra Vesterbrogade. Bygningen er forlængst nedreven.

Herude døde min tante Jette af kopper i 1872.

MIN MOR

nedstammede paa sin fars side fra en af Danmarks ældste adelige slægter, den ældgamle adelslægt Skeel, af hvilken Johannes Skeel nævnes i historien 1366. Fra min moders slægt har jeg arvet min stærkt blonde lød og mit lyse haar, der i mine barneaar var kridhvidt, hvorfor jeg altid kaldtes for »hvidkaalshovedet«, og jeg havde lyseblaa, næsten vandblaa øjne. Min mor var en brunette med mørkebrune øjne. Hun var født *Marie Dorthea Skeel*; f. i Vordingborg d. 18. okt. 1820 og døde 75 aar gl. 4/10 1895 i Havnegade 21, 3. sal, paa hjørnet af Niels Juelsgade. Hendes far var kaptajn *Christian Skeel*, s. af *Vilhelm Mathias Skeel* og *Mette Wind*. Han var født 22/5 1789 og blev 24/6 1816 gift med *Marie Dorthea Jacobsen* f. 28/6 1795, død 22/11 1870. Hendes mor var en frøken Bruun, hvis bror var bogholder i det rige Koefoed'ske handelshus paa Christianshavn (se slægtsregistret nedenfor p. 41, som oplyser slægtsforholdet mellem den Skeel-Schmiegelowske og den Schack'ske slægt).

Min morfar, Christian Skeel, døde i København d. 30/7 1850. Da hans ældre bror døde, blev Christian Skeel besidder af det Skeelske majorat og patron for de Skeelske universitetslegater samt med-administrator for det Skeel'ske majorat, det Skeel'ske Fideiskom-

mis og de Bertouch-Linstowske legater. Da han var ukendt med godsbestyrelse, frabad han sig patronatet for Roskilde Adelige Jomfrukloster.

Min mormor flyttede nogle aar efter sin mands død over til sin yngste datter *Frederikke*, f. 24/8 35, gift med Lægen *Marius Jensen*, som var grevskabslæge paa Wedellsborg, Fyn, og havde sin lægebolig paa »Liliendal« ved Tybrind pr. Eiby.

Min morfar døde som major paa St. Anna plads lige overfor Amaliegades udmunding i St. Anna Plads.

Det var fra St. Anna pladslejligheden, at mine forældre blev viede faa maaneder, før major Skeel, der paa det tidspunkt var dødssyg, døde i 1850.

Marie Dorthea Schmiegelow f. Skeel,
f. 18/10 1820, d. 4/10 1895.

Mine morforældre havde følgende børn:

- 1) Vilhelmine S. f. 7/3 1817 død 1894, gift med godsejer Morten Wassard f. 1812 til Marienlyst pr. Vordingborg.
- 2) Frederik Christian S. f. 8/3 1819.
- 3) Marie Dorthea S. f. 18/10 1820 d. 4/10 1895 (min mor).
- 4) Charlotte S. f. 22/5 1822, gift med Gjørling.
- 5) Otto Conrad S. f. 1/9 1824, faldt som frivillig i slaget ved Fredericia.
- 7) Holger Frederik S. f. 9/4 1830, oberstløjtnant, kammerherre.
- 6) Regitze S. f. 3/9 1827, gift med Niels Frederik Schlegel, justitiarius i overretten, medlem af Landstinget, formand for Frederiksbergs kommunalbestyrelse.
- 8) Frederikke S. f. 25/8 1835 d. 1920.

Mine forældre havde tre sønner:

- 1) Otto S. f. 25/8 1851. Gik til søs, udvandrede til Bangkok i Siam, død som søofficer i Bangkok i den siamesiske marine

i slutningen af halvfemserne i forrige aarhundrede og ligger begravet paa den protestantiske kirkegaard i Bangkok.

- 2) Fritz S. f. 12/7 1854 g. m. Anna Mathea Bruun fra Vordingborg, købte Stengaarden ved Lyngby, rejste til Argentina 1886. Død der 82 aar gl. og ligger begravet i Tandil med sin hustru.
- 3) Ernst Carl S. f. 13/10 1856, læge og professor ved Universitetet, overlæge paa Rigshospitalet og St. Josefs Hospital i København.

SLÆGTSFORHOLDET MELLEML DEN SCHACH'ske og SCHMIEGELOW'ske FA

frøken
Brunn,
gift med
Jacobsen

Marie Dorthie Jacobsen
(min mormoder) gift med major-
ratsherre for det Skeelske fidei-
commis: major Skeel

Debora J.,
død ugift i Slagelse

Jacobinna J.,
gift med Sølvpop
Andersen ved hoffet

Otto Conrad Skeel,
faldt som frivillig
6/6 1849 ved
Fredericia

Vilhelmine,
f. 7/3 1817, g.
18/6 1839 med
godsejer
M. Wazzard paa
Marienlyst,
d. 1894

Frederik,
f. 4/8 1819,
d. 25/10 1834
som discipel i
Vordingborg
latinskole

Marie Dorthie,
gift med
skibsfører Chr.
Schmiegelow

Charlotte Amalie,
f. 22/5 1823, gift
med Gørting

Regitze,
f. 3/9 1827, gift
med Niels Fre-
derik Schlegel

Holger,
f. 1830,
kammerherre

Frederikke,
gift med læge
Marius Jensen,
Lilledal,
Wedellsborg

Otto Schmiegelow

Fritz Schmiegelow

Ernst Schmiegelow

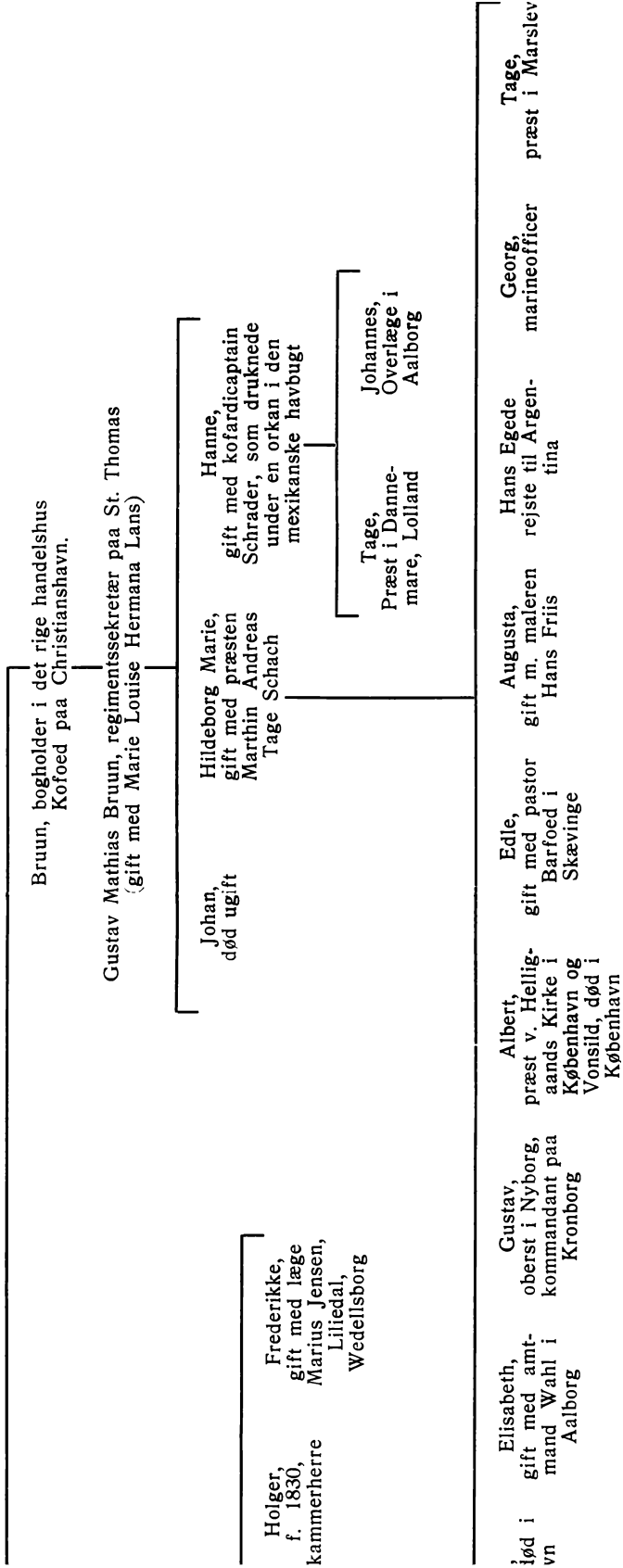
Nikolai,
grosserer, død i
København

Elisabeth,
gift med amt-
mand Wahl i
Aalborg

Gustav,
oberst i Nyborg,
kommandant paa
Kronborg

Albert,
præst v. He-
aands Kirk
København
Vonsild, d
København

EM DEN SCHACH'ske og SCHMIEGELOW'ske FAMILIE

PERSONREGISTER

- Ahlefeldt-Laurvigen, Christian, lensgreve 139
- Albani, Madame, sangerinde 96
- Alexandra, dronning af England 173, 174
- Alfons XIII, konge af Spanien 183
- Allerup, højesteretssagfører 192
- Ammertorp, generallæge 132
- Ammertorp, L., dr. med. 191
- Andersen, H. C., digter 44
- Andersen, H. N., etatsraad 44 f.
- Andersson, grosserer 178
- Archer, Colin, skibsbygger 147
- Asmussen, departementschef 165
- Bache, kaptajn 28 f.
- Bang, Bernhard, professor 234
- Bang, Olaf Sundt 75
- Bangert, L. P., kontrollør 38
- Barany, Robert, ørelæge 204 f.
- Barry, generalkonsul 196
- Bast, J., ingeniørkaptajn, cand. polyt. 38
- Bech, Josef C., am. otolog 230
- Bendz, H. C. B., professor, zoolog 62
- Benneche, norsk læge 146
- Benzon, Alfred, apoteker, fabriksejer 38, 139
- Benzon, Otto, direktør ved Det kgl. Teater 38, 139
- Benzon, Vilhelm, professor 178 f., 191
- Berger, Johan Just v., læge 267
- Bergmann, konsul 145
- Berling, Carl 34
- Berling, J. C. E., kammerherre, bladudgiver 34
- Berling, Volmer 34
- Bettmann, Jefferson, am. øre- og halslæge 90 f.
- Bie, professor 168, 169
- Billroth, professor, østrigsk wienerkirurg 125
- Bilton, købmand, Newcastle 66
- Binzer, Carl, amtslæge 31, 38
- Bjerrum, Jannik, professor 167, 191
- Bjørnjardenson, islandsk læge 250
- Blanch, I. H., restauratør 64
- Blegvad, R. N., overlæge 216, 217, 266
- Blinkenberg, C. S., professor 169
- Bloch, C. E., professor 169
- Bloch, Oscar, professor 159, 162, 183, 185 f.
- Bock, J. C., professor 172
- Boeg, Andreas, fysikus 243
- Boesen, N. G., birkedommer 38
- Bohr, Christian, professor, fysiolog 34 f., 79, 80 f., 93
- Bohr, Harald, professor 35
- Bohr, Henrik Georg Christian, professor 25, 29 f.
- Bohr, Niels, professor 35
- Borch, G., professor 191
- Bornemann, A., generallæge, dr. med. 163 f.
- Borries, G. V. Th., overlæge 75
- Borup, Ludvig, borgmester 130, 162
- Boyle, konsul 173
- Bramsen, Aage, direktør 39
- Brandes, Ludvig Israel, overlæge 77
- Brandt, Karl, godsejer, forf.s svigersøn 45, 151, 198 f.
- Brandt, Morten, klædefabrikant 24
- Brandt, Vilhelm, klædefabrikant 24 f.
- Bretton, A., læge 124

- Broberg, C., konsul 139
 Brun, C., kammerherre 234
 Bruun, Anna Mathea, g. Schmiegelow,
 forf.s svigerinde 45 f., 64
 Bruun, C., admiral 68
 Bruun, Hildeborg Marie, g. Schack 14,
 20, 21, 24
 Bruun, Malthe, August, regeringssekre-
 tær 24
 Brünniche, etatsraad, overlæge 178,
 179, 191
 Brøchner, Hans, professor 54 f.
 Brøndsted, Gerhardt, konsul 46
 Buchan, May, miss 143 f.
 Buchhave, Rudolph, læge 267
 Buntzen, Johan Emil, læge 79
 Burke, eng. undersekretær 95
 Bülow, Sophus, direktør 191
 Bærentzen, amtmand 241, 242 f.
 Böttcher, Anne Mathea Edelbol, g.
 Schmiegelow, forf.s farmor 19 f.,
 270

 Callisen, Heinrich, læge 267
 Calmette, fransk otolog og laryngolog
 103 f.
 Carlsen, Johan, overlods 143 f.
 Carøe, admiral 68
 Cavendish, Lord, chief secretary of
 Ireland 95
 Charcot, fransk polarforsker 262 f.
 Chavannes, F., fransk otolaryngolog
 218
 Cheate, eng. otolaryngolog 200
 Chiewitz, Jens, professor 35, 80 f., 91,
 93, 166
 Chiewitz, Ole, professor 172
 Christensen, Anker, violinist 42
 Christensen, I. C., minister 268
 Christensen, Kai, musiker 42
 Christensen, Ludvig, sognepræst 39
 Christian IX 173
 Christiansen, Viggo, professor 205, 212
 Claudius, M., læge 183
 Clausen, Viggo, marinekaptajn, forf.s
 svigersøn 193 f., 203
 Conran, Alice, miss 84
 Conran, Laura, miss 84
 Coolidge, Calvin, am. præsident 236 f.
 Curssmann, professor 179

 Dagmar, kejserinde af Rusland 173
 Dahl, skibsbygger 14 f.
 Dahl, Fr., professor 191
 Dalgairns, Alfred, surgeon major i den
 indiske armé 84 f., 96, 97
 Dalgas, E., kaptajn 52
 Darwin, Charles, naturforsker 96
 Davis, James I., am. minister 235, 236
 Delavan, Brysan, am. otolaryngolog
 224
 Delbanco, A. C., overretssagfører 191
 Dethlefsen, Peter, professor 78, 191
 Didrichsen, Didrik Ferdinand, profes-
 sor 55, 59
 Djørup, Johannes, læge 176
 Djørup, Lauritz, læge 143 f., 191, 221,
 247, 253
 Dodge, am. minister 236
 Dons, H. C., amtmand 39
 Dreyer, Georges, professor 201

 Edward VII, konge af England 173
 Edward, Milsne, zoolog 108
 Effersø, John, fysikus 242
 Effersø, Rasmus, landbrugskonsulent
 244
 Eggers, kantor 42
 Ehlers, Edvard, professor 206, 212
 Eiolfson, Jens, arkitekt 255
 Ekmann, Oscar, dampmøller 139
 Eliassen, Elias, overlæge 76
 Elmqvist, Gudmund, kantor 42
 Emdal, kaptajn 253
 Engelsted, Sophus, professor 77, 124
 Engeltoft, landfoged 241, 244
 Esmarch, J. F. A. v., professor i Kiel
 69

 Faartoft, J. L., provst 39
 Faber, Knud, professor 131, 167, 191,
 212
 Fauvel, fransk laryngolog 104
 Federspiel, Holger, dr. jur. docent 168

- Fenger, Carl Emil, professor, minister 158, 267
- Fenger, Christian, professor 230
- Fenger, Mogens, overkirurg, forf.s svi-
gersøn 193 f., 203, 266
- Fibiger, Johannes, professor 75, 218
- Finsen, apoteker 241, 242 f.
- Fletcher, F. L., halslæge 226
- Fløystrup, Anton, professor 118, 191
- de Fontenay, Frank le Sage, minister 263
- Frederik VII, konge 13, 34
- Frederik VIII, konge 173
- Frederiksen, norsk kaptajn 196
- Friedenreich, Alexander, overlæge,
professor 168, 169
- Friederichsen, arkitekt 159
- Frisch, Johannes, læge 145
- Frost, Hans, forpagter 209
- Fränckel, Bernhard, tysk professor 136
- Fugl, kommandør 68
- Gad, Adolf, øjenlæge 176 f.
- Gad, Ingeborg, g. Thaulow 70
- Gammeltoft, Sv. Aa., professor 228
- Garde, J. A., kommandør 139
- Garlieb, Skibsmægler 16
- Genevieva, katolsk søster 255, 259
- Gosch, Christian Karl August, littera-
turhistoriker 61
- Goschen, Edward, eng. gesandt 181
- Gounod, Charles F., fransk komponist 108
- Gram, Chr., professor 191
- Grau, Andreas, redaktør 209
- Grau, Peter, gaardejer 83, 144, 208,
209
- Gruber Joseph, østrigsk otolog 117
- Grut, Flemming, arkitekt, 265
- Grünfeld, Frederik, professor 77, 191
- Grønbeck, Anders, dr. med. 164, 165
- Guldhammer, navigationsdirektør 195
- Gædeken, Carl Georg, professor 21, 77
- Hack, premierløjtnant 241, 245, 246
- Hahn, C. G., kirurg 10
- Halk, Anker Frode, overlæge 77
- Hallas, overlæge 31
- Hamburger, zoolog 31
- Hamilton, greve, svensk hofchef 61
- Hansen, Fritz, Løjteroft, Nordborg 208
- Hansen, Holger, skovrider 31, 38
- Hansen, Troensegaard, præst 208
- Hansen, Valdemar, læge 151
- Hansen, Vilhelmine 149, 253
- Hanssen, H. P., rigsdagsmand 206
- Harris, Thomas, am. læge 238
- Haslund, Alexander, professor 82, 110,
161, 191
- Hautant, professor 129
- Haxthausen, Chr., borgmester 39
- Heiberg, Johan Ludvig, professor, filo-
log 85 f.
- Heiberg, Johanne Louise, skuespiller-
inde 139
- Heilskov, Chr., ørelæge 216
- Hellborn, arkitekt 43
- Helms, Otto, overlæge 132
- Hemme, Niels Bøye, kommunelæge 21
- Hendriksen, F., xylograf 22
- Henriksen, overlærer 146
- Henriques, Ellis, overretssagfører 229
- Hirschsprung, B., tobaksfabrikant 179
- Hirschsprung, H., professor 191
- His, V., professor 35, 80
- Hjort, S. H., sognepræst 39
- Hoff, E., stadslæge 191
- Holberg, pastor 49
- v. Holck, Baron 9
- Holm, Emil, kammersanger 192
- Holm, Ludvig, kgl. koncertmester 42
- Holm, Nicolai, læge 58
- Holm, Thyge, arkitekt 265
- Holmer, Valdemar, professor 10, 58,
81, 87, 125
- Holmgren, Gunnar, professor 167
- Holten, C. V., professor 55
- Hornemann, Fr., direktør 39
- Hornemann, John, ingeniør 96
- Hutchinson, J. H., eng. kirurg og der-
matolog 92
- Høeberg, Ernst, kgl. kapelmusikus 42
- Høffding, Harald, professor 33
- Høyer, Carl A., grosserer 189

- Ibsen, Henrik, digter 114
 Ilsøe, Niels, læge 173
 Ipsen, B., professor 49
 Iversen, L. A., direktør 39
- Jackson, Chevalier, am. læge 237
 Jacobson, Ludvig Levin, læge 267
 Jacobsen, Marie Dorthea, g. Skeel, forf.s mormor 48, 276
 Jensen, C. E., læge 241
 Jensen, Holga, forf.s kusine 43, 48 f., 83
 Jensen, Marius, grevskabslæge, forf.s onkel 43, 48 f., 61, 65, 82 f.
 Jensen, O. T., professor 167
 Jessen, forpagter 45
 Jessen, Carl, kommunelæge 58 f., 64
 Jessen, Jens, redaktør 128
 Jessen, Villiam, læge 64
 Jewell, eng. læge 90
 Johannsen, Fritz, telefondirektør 21
 Johannsen, Gustav, rigsdagsmand 128
 Johannsen, Vilhelm, professor 167
 Jonsson, Clemens, islandsk minister 247
 Jungersen, Hector, professor 166
 Jürgensen, Detlef, grosserer 247
 Jørgensen, skibsfører 64
 Jørgensen, Sofus Mads, professor 55, 64
- Kaarsberg, Johannes, professor 39, 176, 191
 Kaarsberg, Otto, dommer 201
 Kapitanowsky, serbisk kaptajn 108
 Kayser, G., oldermand 39
 Kierumgaard, C., toldforvalter 39
 Killian, Gustav, professor 167, 211, 212
 Klein, professor 87, 92
 Klein, Valdemar, ørelæge 183
 Kock, Robert, professor 100
 Kolding, købmand 66
 Koppel, Julius, kgl. kapelmusikus 42
 Krag, sømineassistent 245
 Krajewsky, polsk læge 107
 Krieger, A., minister 139
 Kruse, fløjtenist 42
- Kruse, Charles, læge i Gøteborg 167, 216
 Kümmel, tysk ørelæge i Heidelberg 220
 Kölliker, Albert v., schweizisk-tysk biolog 49
- Labus, italiensk laryngolog 116
 Lamm, svensk læge 99
 Langberg, C., havarieksperter 16
 Lange, Algot, operasanger 42
 Lange, Carl, professor 80, 162
 Lange, Ina, forfatterinde, pianistinde 42
 Lange, Thor, russisk statsraad, digter 129
 Lans, Louise Marie Hermana, g. Bruun 24
 Larsen, proprietær 22, 45
 Larsen, Kresten, direktør 200
 Larsen, Olga, g. Winding 22
 Larsen, Peter, skibsfører 22 f.
 Lassen, N. K. P., professor, dr. jur., justitiarius i højesteret 168
 Lasson, Georg, læge 151
 Laurvig, Ahlefeldt, Chr., lensgreve 27
 Laveran, C. L. A., fransk læge, professor 213
 Lefolii, H. V., revisor 39
 Levy, Fritz, professor 191
 Levysen, læge 99
 Lind, Rasmus, læge 64
 Lindfors, Otto, svensk professor 89
 Lindholm, A., kammerjunker 143
 Lister, Joseph, eng. kirurg 88
 Lorentzen, F. C., theolog 85
 Lorenzen, Marie Hjort, sygeplejerske 190
 Lucca, Poulina, operasangerinde 96
 Ludwig, tysk professor 34, 93
 Lunde, Herman, norsk præst 70
 Luzzi, italiensk konsul 247
 Lütken, C. F., professor, zoolog 62
 Lüttichau, Christian Ditlev, godsejer, kammerherre 52
- Mac Alister, Donald, professor 93 f.
 Mac Bride, skotsk ørelæge 96

- Mc. Carthy, V., am. læge 232
 Mackenzie, Morell, eng. halslæge 87 f.
 Madsen, Hans, gaardejer i Sønderjyl-
 land 207
 Mahler, Marie Helene, g. Ohlsen,
 forf.s svigermor 65 f., 83, 110, 147,
 152 f.
 Martin, fransk otolaryngolog 103 f.
 Massei, italiensk laryngolog 115
 Mathiasson, Steingrimer, islandsk
 læge 257 f.
 Meissonnier, J. L. E., fransk figurmaler
 101
 Meldahl, F., etatsraad, arkitekt 122
 Merschvinsky, operasanger 97
 Metz, fysikus 243
 Meulenbergh, M., katolsk biskop i Rey-
 kiavik 255
 Meulengracht, etatsraad 146
 Meyer, Adolf, læge 152
 Meyer, Hans Wilhelm, ørelæge 35,
 110, 118 f., 140, 152, 205, 266
 Meyer, Leopold, professor 167, 193
 Michael, russisk storfyrsttronfølger
 174
 Michelsen, Michel, læge, Aabenraa 209
 Millerand, É. A., fransk præsident 213
 Mogensen, apoteker, Reykiavik 263
 Moltke, greve, chef for gendarmeriet
 208
 Mortensen, Otto, direktør, Fakse 39
 Morville, Emma, g. Sprechelsen 53 f.
 Morville, Georg, justitssekretær 51 f.,
 77
 Munck, Ebbe, redaktør, cand. polit. 252
 Murphy, John, am. læge 200
 Mygge, Joh., overlæge 133
 Mygind, Holger, professor 39, 64, 76
 f., 107, 161 f., 217
 Myhre, frøken, lærerinde 21, 29
 Myhre, skibsfører (Georg Stage) 195
 Mylius-Erichsen, Ludvig, forfatter og
 polarforsker 245
 Müller, baronesse, pensionatsværtinde
 84
 Møller, Jørgen, dr. med. 166, 217
 Møller, Peder, kgl. kapelmusikus 42
 Nash, Annie, g. Mygind 107
 Nauta, hollandsk filolog, professor,
 Cap. 85
 Neergaard, Edvard, godsejer 39
 Neergaard, Niels, statsminister 22, 55
 f., 86
 Nesler, Fritz, regimentslækare 189
 Nielsen, N. H., baadebygger, Skovs-
 hoved 141
 Nielsen, Thorvald, kgl. kapelmusikus
 42
 Nissen, pastor, Føns 49
 Nordlien, F., generaldirektør 39
 Norrie, Gordon, stabslæge 39, 64, 77
 Norsk, Frans, overlæge 172
 Nyrop, Martin, arkitekt 82
 Næser, grosserer 34
 Nørregaard, F., ørelæge 126
 Ohlsen, Dagmar Marie, g. Schmiege-
 low, forf.s hustru, 65, omtales her-
 efter jævnligt
 Ohlsen, Lauritz Christian, konsul,
 forf.s svigerfar 65 f., 80, 82, 83, 110
 f., 152 f.
 Olufsdatter, Olafia, g. Vigfusson 251
 Opffer, Emil, redaktør, New York 225
 Oppermann, Georg, justitsraad, gods-
 forvalter 39
 Page, Charles, eng. købmand, Cardif
 66, 91
 Paget, James, eng. kirurg 92
 Panum, Peter Ludvig, professor 34,
 79 f., 134, 158, 268
 Pasteur, Louis, fransk kemiker og fy-
 siker 99 f.
 Patrick, am. general 236
 Péan, Jules Emile, fransk kirurg 109
 Petersen, Cornelius, gaardejer 207
 Petersen, Joh., dr. phil. 146
 Petersen, Julius, professor 33 f.
 Petersen, Maglekilde, forfatter 152
 Petersen, Mourier, hofjægermester 52
 Petersen, Thorvald, bagermester, Tøn-
 der 207

- Peturson, Joh., islandsk kæmpe 258
 Philipsen, udernotar 87
 Philipsen, Th., maler 114
 Pierce, Norval, professor 230
 Pingel, J. V., dr. phil. 33
 Ploug, Carl, politiker 60
 Ploug, Hother, kontorchef 39
 Plum, P. professor 158
 Politzer, Adam, østrigsk otolog 117
 Pontoppidan, Knud, professor 193 f.
 Prah, Johan, kontorchef 39
- Ramlau, marinekaptajn 263
 Rantza, Viggo, expeditionssekretær 138, 145
 Rapp, schweizisk præst, Geneve 97 f.
 Rasch, C. E. F., professor 132, 169
 Rasmussen (senere Halk), Anker Frode, overlæge 155
 Rasmussen, Dorthea, lærerinde 69
 Reimers, apoteker, Aarhus 146
 Reinhardt, J. T., professor, zoolog 62 f.
 Rendtorff, J., distriktslæge 39
 Reumert, Elith, forfatter, kgl. skuespiller 39
 Richardson, am. otolaryngolog, Washington 233 f.
 Richelieu, Andreas du Plessis de, siamesisk admiral 45
 Ringberg, godsforvalter 47
 Ringberg, Augusta, g. Wassard 47
 Risom, Johan, teaterlæge, professor 75, 146, 147
 Rosenfeld, L., professor, komponist 42
 Rosenkrantz, Herluf, baron 39
 Rosenthal, E., overlæge 191
 Ross, Ronald, eng. malarieforsker 92
 del Rossi, italiensk ørelæge 113
 Rothe, Villy, hofchef, kammerherre 34
 Rothstein, Thor, sv. nervelæge 231
 Rovsing, Asmund, læge 24
 Rovsing, Kristen, professor 24
 Rovsing, Tagea, g. Brandt 24 f.
 Rovsing, Thorkild, professor 132, 162 f., 167, 169, 170 f., 191
 Rung, Frederik, kgl. kapelmester 192
 Rømer, skibsmægler 98
- Rønfeldt, Bertha, Lübeck, 132
 Rørdam, Thomas Skat, biskop 114
- Salomonsen, Carl Julius, professor 79, 158, 167
 Salomonsen, Lauritz, grosserer 191
 Sandby, Christian, kgl. kapelmusikus 42
 Sandre, Madeleine, Paris 213
 Sauerbrey, Thekla, g. Schmiegelow 64 f., 274
 Saxtorph, Mathias, professor 81, 88
 Saxtorph, Sylvester, professor 109, 191
 Schack, Albert, præst 36, 206
 Schack, Elisabeth, g. m. amtmand Wahl 14
 Schack, Georg, Marinekaptajn 20, 24 f., 206, 238, 246
 Schack, Hans Egede, forfatter 124
 Schack, Marcus Andreas Tage, præst, dr. theol. 14, 24
 Schack, Marie, g. Roving 24
 Schaldemose, Vilhelm, professor 167
 Schambough, am. ørelæge, Chicago 230
 Schau, Asmus, fabrikant, Sønderborg 132
 Schiødte, pastor, Husby 49
 Schiødte, J. M. C., professor, zoolog 62 f.
 Schiøller, oberst, hospitalsdirektør 159
 Schjørring, Johannes, kgl. kapelmusikus 42
 Schlegel, Niels Frederik, justitiarius 25
 Schmidt, Fr., professor i anatomi 49, 50, 80
 Schmidt, Niels, maskinfabrikant 138
 Schmiegelow, Anna, forf.s kusine 271
 Schmiegelow, Anna Elisabeth, g. Aarslef, forf.s faster 271
 Schmiegelow, Anna Louise Vilhelmine, g. Morville, forf.s faster 51 f., 275
 Schmiegelow, Anna-Mathea, g. Fenger, forf.s yngste datter 140, 193
 Schmiegelow, Betty, forf.s niece 46
 Schmiegelow, Christian Christoffer, kaptajn, forf.s far 7, omtales her- efter jævnligt

- Schmiegelow, Christian Frederik Joachim, direktør, forf.s fætter 28, 45, 82, 272
- Schmiegelow, Einar, forf.s ældste søn 42, 221, 239, 246
- Schmiegelow, Ellen, g. Clausen, forf.s ældste datter 193
- Schmiegelow, Ernst Carl, malermester, forf.s farbror 64, 80, 82, 140, 274
- Schmiegelow, Frederik Christian Skeel, gaardejer, forf.s næstældste bror 12 f., 34, 45 f., 64, 151, 278
- Schmiegelow, Frederikke, forf.s kusine 271
- Schmiegelow, Friederich Adolf, apotheker, forf.s farbror 8, 271
- Schmiegelow, Henriette, forf.s faster 20, 275
- Schmiegelow, Hermann, købmand, forf.s farbror 270
- Schmiegelow, Joachim Friederich, grevskabslæge, forf.s farfar 19, 269 f.
- Schmiegelow, Karen, g. Brandt, forf.s datter 42, 45, 151, 198 f.
- Schmiegelow, Lauritz Ohlsen, forf.s søn 21, 140, 202
- Schmiegelow, Marie, forf.s niece 46
- Schmiegelow, Oliva, g. Frigast, forf.s kusine 271
- Schmiegelow, Otto, landmand, forf.s fætter 271
- Schmiegelow, Otto Conrad Skeel, marinekaptajn, forf.s ældste bror 12 f., 44 f., 150 f., 277
- Schnitzler, Johs., østrigsk laryngolog 117
- Schouburg, Chr., skibslæge 190
- Schousboe, Hans J. H., dr. med. 167
- Schroetter, Ludvig v., østrigsk laryngolog 117
- Schultz-Lorentzen, C. W., provst 252
- Schwarz-Nielsen, læge 249
- Schwartz, Hermann, professor, tysk ørekirurg 140 f.
- Schäffer, B., militærlæge 118
- Sébileau, professor, Paris 213, 216, 219
- Secher, V., tandlæge 183
- Semon, Felix, eng. læge 88, 128, 173
- Shephard, Connie, g. Schmiegelow, forf.s svigerdatter 21
- Siesby, A., overretssagfører 39
- Siesby, Oscar, filolog 33
- Silfverberg, E., læge 122
- Simonsen, Georg, grosserer 31, 38 f.
- Simpson, C. I., læge 84
- Skeel, Charlotte, g. Gjølring 25, 277
- Skeel, Christian, kaptajn, forf.s morfar, 48, 276
- Skeel, Frederik Christian, forf.s morbror 277
- Skeel, Frederikke, g. Jensen, forf.s moster 43, 48 f., 83, 277
- Skeel, Holger Frederik, oberstløjtnant, kammerherre, forf.s morbror 12, 20, 64, 277
- Skeel, Marie Dorthea, g. Schmiegelow, forf.s mor. 7, omtales herefter jævnligt
- Skeel, Otto Conrad, forf.s morbror 277
- Skeel, Regitze, g. Schlegel 25, 277
- Skeel, Vilhelmine, g. Wassard, forf.s moster 12, 26 f., 47, 277
- Sommerville, eng. læge 89
- Sporén, S., borgmester 39
- Sprechelsen, Otto, revisor 53
- Sprechelsen, Thomas, cand. pharm 53
- Stade, Alexander, skolebestyrer 36
- Stadfeldt, A. S. N., professor 76
- Steenberg, A. S., professor 39
- Steenstrup, Japetus, professor 55, 62 f.
- Stein, Saxtorph, otolaryngolog 165
- Stephensen, Bjørn, fabriksejer 39
- Stoerch, østrigsk laryngolog 117
- Storgaard, guldsmed 207
- Strømberg, kaptajn 17
- Stybe, Hanne 68
- Svane, styrmand 16
- Svendson, Carl, læge 64
- Svensson, A., redaktør, Haderslev 206
- Tauber, Peter, cand. phil. 61 f.
- Tegner, konsul 183
- Texière, Jacob Seligman, skuespiller 254

- Thaulow, Fritz, maler 70
 Thomsen, pastor 49
 Thomsen, Julius, professor 55
 Thornval, professor 169
 Thorsteinson, Oluf, islandsk otolaryngolog 247, 249 f., 253, 259
 Thott, Otto, lensbaron 139
 Tode, Johan Clemens, læge, forfatter 267
 Topp, kaptajn 21 f., 65
 Topp, Adolf, direktør 21 f., 64
 Topp, Amalie 21
 Topp, Emma 21
 Torén, domprovst, Uppsala 60
 Torredsen, professor, Reykiavik 255
 Trautner, stiftfysikus 191
 Tretorp, belgisk professor 216, 218
 Trier, Frederik, professor 64
 Tscherning, M., professor 169
 Tuxen, Jean, kommandør 139
 Tyroel, regnskabsfører 195
- Urbantschisch, Victor, østrigsk otolog 117
- Wahl, amtmand 14
 Valenciennes, forstanderinde, Connecticut 224 f.
 Wallis, svensk professor 99
 Wanscher, O., overkirurg 191
 Wassard, Christian, overretssagfører, etatsraad, raadmand 12, 27, 47 f., 162
 Wassard, Hans, godsejer, sparekasse-direktør 27, 47
 Wassard, Morten, godsejer 12, 26 f.
 Watne, konsulinde 240
- Vaupell, Chr., botaniker 124
 Weitberger, schweizisk læge 89
 Wennerstrøm, svensk forsvarsminister 253
 Verneuil, A. A. S., fransk kirurg 109
 Wessel, chilensisk gesandt 236
 Westergaard, Harald, professor 169
 White, George, eng. general 181
 Wichmann, J. V., dr. med. 191
 Victoria, priorinde, Reykiavik 255, 259
 Vigfusson, Ogeidor, islandsk præst 251
 Wild, direktør 16
 Wimmer, Aug., professor 169
 With, provst 8
 With, A., politiassistent 39
 With, Adda, g. Grau 208
 With, Otilie 208, 210
 Woakes, Edward, eng. ørelæge 89 f.
 Voigt, gaardejer, Brandsbøll 144
 Voltolini, tysk otolaryngolog, Breslau 118
 Wright, Garnett, eng. læge 232
 Wrisberg, admiral 11
 Wrisberg, Herman 11
 Wulff, Emma 208
 Würtzen, C. H. J. A., overlæge 183
- Zahrtmann, P. H. K., maler 114
 Zeuthen, Lauritz, overretssagfører 31, 36 f., 55 f.
 Zillen, Johannes Vilhelm, dyremaler 9
 Zillen, Jutta, g. Lund 9 f.
 Zinck, Ludvig, theolog, forfatter 139, 140
 Zoëga, vejdirektør, Island 260
 Zoffmann, O., overlærer 30
 Ørsted, sognepræst 38

INDHOLDSFORTEGNELSE

Indledning	5
Min barndom paa Nørrebro	7
Frederik d. VII lit de parade	13
Min første sejl tur over Atlanterhavet	14
Min fars sejlads gennem Torrestræde	17
Min fars møde med isbjerge i Atlanterhavet	18
Frøken Myhres børneskole	21
Paasketur til Bornholm	22
Sommerferier paa Marienlyst	25
Sejltur til Västervik	28
Bohrs skole (det v. Westenske institut)	29
Studenterexamen	36
Min musikalske uddannelse	42
Vi flytter til Havnegade 21	43
Lægeboligen Liliedal, Fyn	47
Morville i Viborg	51
Minder fra studenterlivet	55
Skandinavisk studentertogt 1875	59
Peter Taubers doktorafhandling	61
Embedsexamen 1879	64
Consul Ohlsens slægt	65
Min deltagelse i rosporten	75
Fodtur gennem Jylland 1879	77
Underlæge i hæren	79
Studierejse til Leipzig 1881	80
Doktor disputats	81
Studierejse til udlandet i 14 maaneder	82
Hans Wilhelm Meyer	119
1ste offentlige poliklinik for øre-, hals- og næsesygdomme	130
Mit bryllup	132
St. Josefs hospital i København	135, 157
Sejlsportsmand	141
To maaneders ophold paa Capri 1886	156
Det Schøller'ske hospitalsprojekt etc.	159
Dansk otolaryngologisk forening stiftes	165
Rigshospitalet indvies	167
Thorikild Rovsing	171

Ejendommelig sygehistorie	175
International lægekongres i Madrid	176
Foreningen til alderdomsunderstøttelse for sygeplejersker i Danmark stiftes	191
Ombord i Georg Stage som skibslæge 1913	193
Krigen 1914—1918	198
Formand for Medicinsk selskab i København 1916	203
Tur gennem Sønderjylland 1919	206
Besøg af professor G. Killian fra Berlin	211
Rejse til Paris 1920	211
Forberedelser til den internationale otolaryngolog-kongres i København 1927	216
Rejser til Amerika	221
Rejser til Færøerne og Island	238
Møde med professor Charcot paa hans skib »Pourquois pas« i Reykjaviks hav	261
Domus Medica	264
Mine medicinalhistoriske skrifter	266
Slægten	269
Personregister	279

ERNST SCHMIEGELOW

SPREDTE ERINDRINGER

FRA ET LANGT LIV

Den 91-aarige, men stadig friske Professor Schmiegelow, et af dansk Lægevidenskabs betydelige Navne, har skrevet sine Erindringer.

Da han begyndte som Læge, var Behandlingen af Næse-, Hals- og Øresygdomme endnu paa et meget primitivt Stade. Han blev Hovedbanebryderen for et specielt Studium af disse Sygdomme og for en gennemført moderne Specialbehandling af dem.

Livligt og fængslende fortæller han om sit lange Liv, baade om den private og den lægelige Side. Der begyndes med Barndomshjemmet paa Nørrebro — Kvarteret lige paa den anden Side af Dronning Louises Bro — der dengang endnu havde et landligt og idyllisk Præg. Vi flytter med ham til Havnegade og ser ham blive Student og Kandidat og hurtigt derefter finde sit Speciale og blive Doktor.

Paa omfattende Studierejser, hvor den unge Læge lærer Europas berømteste Specialister paa sit Felt at kende, dygtiggør han sig til sin fremtidige Virksomhed, bliver snart efter Docent, Overlæge ved det nye Rigshospital og endelig Universitetsprofessor. Et højst interessant Afsnit handler om Professor Schmiegelows 33-aarige Kamp for ved Universitetet at faa Øre-, Næse- og Halssygdomme sidestillet med de øvrige Specialfag indenfor Lægevidenskaben i Danmark, et andet om den verdensberømte danske Læge Hans Wilhelm Meyer, der løste Problemet om Behandlingen af de adenoide Vegetationer (Polyper).

Professor Schmiegelow er dog ikke blot Læge, men et højt kultiveret Menneske med vidt spændende Interesser — Musik og anden Kunst, Sejl- og Vintersport, og mere end de fleste har han været paa Rejser, videnskabelige Rejser og Lystrejser, tit en praktisk Forening af begge Arter. Færøerne og Island har han gæstet gentagne Gange og set sig godt om. I de fleste europæiske Lande har han været og ogsaa nogle Gange i U. S. A. En Mangfoldighed af Mennesker har han truffet, behandlet Kong Edvard VII og Storfyrst Michael, besøgt Præsident Coolidge og mange andre kendte Mænd. Livfulde Billeder faar vi af Egne og Mennesker.

